

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 37.091(043.3)

MIHAILOV VERONICA

**FORMAREA CREATIVITĂȚII ETICE A CADRELOR DIDACTICE
ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII PROFESIONALE**

SPECIALITATEA: 531.01. TEORIA GENERALĂ A EDUCAȚIEI

Teză de doctor în științe ale educației

Conducător științific: _____ PANIȘ Aliona,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Autor: _____

CHIȘINĂU, 2024

© Mihailov Veronica, 2024

CUPRINS

ADNOTARE (în română, engleză).....	5
LISTA ABREVIERILOR	7
LISTA TABELELOR	8
LISTA FIGURILOR	9
INTRODUCERE	10
1. FUNDAMENTE EPISTEMOLOGICE ALE CREATIVITĂȚII, ETICII ȘI DEZVOLTĂRII PROFESIONALE	
1.1. Geneza creativității ca problemă psiho-pedagogică.....	18
1.2. Proiecția identitară a eticii în contextul dezvoltării.....	30
1.3. Dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în raport cu învățarea pe tot parcursul vieții.....	39
1.4. Concluzii la capitolul 1.....	49
2. CADRUL METODOLOGIC AL FORMĂRII CREATIVITĂȚII ETICE A CADRELOR DIDACTICE	
2.1. Câmpul educațional al eticii profesionale și al creativității etice.....	51
2.2. Normativitatea pedagogică în domeniul deontologiei creativității etice.....	64
2.3. Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional.....	75
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	88
3. PRAXIOLOGIA FORMĂRII CREATIVITĂȚII ETICE ÎN DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ	
3.1. Demersul experimental al formării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.....	90
3.2. Strategii de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.....	119
3.3. Evaluarea demersului experimental al formării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.....	141
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	154
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	156
BIBLIOGRAFIE	161
ANEXE	176
Anexa 1. Chestionar <i>Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale</i>	176
Anexa 2. Scala de clasificare <i>Etica și morala</i>	177
Anexa 3. Test <i>Etica profesională a cadrelor didactice</i>	179
Anexa 3.1. Norme de conduită în relațiile cu elevii, copiii.....	181
Anexa 3.2. Activități interzise în exercitarea activităților didactice.....	182
Anexa 4. Caiet de sarcini.....	183
Anexa 5. Test <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i> ...	198
Anexa 6. Proba de reflecție constructivă <i>Profilul unui profesor școlar creativ etic</i>	199
Anexa 7. Tipuri de activități pentru învățarea adulților.....	200
Anexa 8. Activități energizante de captare inițială a atenției.....	201
Anexa 9. Metode de creativitate.....	204
Anexa 10. Activități întărire / feedback-ul (încheiere).....	208
Anexa 11. Bareme de prelucrare a datelor din experimentul de conatatare și din experimentul de validare.....	210
Anexa 12. Analiza datelor de constatare din Chestionarul <i>Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale (în %)</i>	213

Anexa 13. Analiza datelor din proba <i>Scala de clasificare</i> (constatare).....	214
Anexa 14. Analiza datelor din testul <i>Etica profesională a cadrelor didactice</i> (constatare).....	216
Anexa 15. Analiza datelor din testul <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i> (validare).....	220
Anexa 16. Analiza datelor din proba de reflecție constructivă <i>Profilul unui profesor școlar creativ etic</i> (validare).....	222
Anexa 17. Rezultate sintetice în experimentul de constatare.....	223
Anexa 18. Rezultate sintetice în experimentul de validare.....	225
Anexa 19. Analiza datelor în baza variabilelor: <i>vârstă, experiență didactică, disciplina predate, grad didactic</i>	227
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	229
CURRICULUM VITAE	230

ADNOTARE

Mihailov Veronica

„Formarea creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale”,
teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2024

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 216 surse, adnotare (în limbile română, engleză), 160 pagini text de bază, 22 tabele, 20 figuri, 19 anexe.

Cuvinte-cheie: creativitate, etică, creativitate etică, creatologie, reflexie etică, intelect, morală, dezvoltare profesională, cadre didactice, reflecție.

Domeniu de studiu: teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în determinarea și elaborarea fundamentelor pedagogice ale formării creativității etice la cadrele didactice în cadrul dezvoltării profesionale, structurate în *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*.

Obiectivele ale cercetării: Examinarea și interpretarea epistemologică a esenței și genezei reperelor socio-psiho-pedagogice și filosofice privind formarea creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională; esențializarea abordărilor și orientărilor teoretice privind *creativitatea etică*; analiza structural – funcțională a creativității etice în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice; determinarea potențialului formativ al creativității etice în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice; Elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* și, implicit, a *Metodologiei de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională*, ca parte componentă a modelului pedagogic.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constau în delimitarea reperelor conceptuale în formarea pedagogică a creativității etice a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale; conceptualizarea *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*, care conține fundamentele teoretice și aplicative.

Rezultatele obținute care au contribuit la rezolvarea problemei științifice constau în determinarea și elaborarea fundamentelor pedagogice ale formării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale, structurate în *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*, experimentat prin *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională* în instituții publice de învățământ general din mediul urban și rural, *ceea ce a condus* la creșterea nivelului de competență a cadrelor didactice și formarea creativității etice a acestora, *fapt care permite* valorizarea activă a dezvoltării profesionale.

Semnificația teoretică a cercetării constă în definirea noțională a *creativității etice*, stabilirea caracteristicilor definitorii ale formării creativității etice a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale; modelizarea teoretică a formării creativității etice a cadrului didactic în context profesional.

Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în faptul că *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* poate fundamenta dezvoltarea profesională și/sau educația pe parcursul întregii vieți, iar *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională* poate fi valorificată în cadrul cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice, *rezultatele experimentale* servind drept repere în activitatea de formare/dezvoltare a creativității etice a cadrului didactic.

Implementarea rezultatelor științifice ale cercetării s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic prin valorificarea *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* și pe desfășurarea *programului formativ* la nivelul cadrelor didactice în procesul de formare continuă.

ANNOTATION
Mihailov Veronica

**"Ethical creativity training of teaching staff in the context of professional development",
doctoral thesis in educational sciences, Chisinau, 2024**

Structure of the thesis: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 216 sources, annotation (in Romanian, English), 160 pages of basic text, 22 tables, 20 figures, 19 appendices.

Keywords: creativity, ethics, ethical creativity, creatology, ethical reflection, intellect, morality, professional development, teachers, reflection.

Field of study: general theory of education.

The purpose of the research is to determine and develop the pedagogical foundations for fostering ethical creativity among teachers within professional development, structured in *the Pedagogical Model for Fostering Ethical Creativity of Teachers in a Professional Context*.

The objectives of the research: Examination and epistemological interpretation of the essence and genesis of socio-psycho-pedagogical and philosophical benchmarks regarding the formation of ethical creativity of teaching staff in professional development; the essentialization of theoretical approaches and orientations regarding ethical creativity; the structural-functional analysis of ethical creativity in the context of the professional development of teaching staff; determining the formative potential of ethical creativity in the context of the professional development of teaching staff; The development and experimental validation of *the Pedagogical Model for Fostering Ethical Creativity among Teachers in a Professional Context* and, at the same time, *the Methodology for Fostering Ethical Creativity among Teachers in Professional Development*, as an integral part of the pedagogical model.

The novelty and scientific originality of the research consist in the delimitation of conceptual landmarks in the pedagogical training of the ethical creativity of the teaching staff in the context of professional development; the conceptualization of the *Pedagogical Model for training the ethical creativity of teaching staff in a professional context*, which contains the theoretical and applied foundations.

The obtained results that contributed to the solution of the scientific problem consist in determining and elaborating the pedagogical foundations of the training of ethical creativity of teaching staff in the context of professional development, structured in the *Pedagogical Model of training ethical creativity of teaching staff in a professional context*, experienced through the *Training Methodology of the ethical creativity of teaching staff in professional development* in public general education institutions in urban and rural areas, which led to the increase in the level of competence of teaching staff and the formation of their ethical creativity, a fact that allows the active valorization of professional development.

The theoretical significance of the research consists in the notional definition of ethical creativity, establishing the defining characteristics of the formation of ethical creativity of the teaching staff in the context of professional development; the theoretical modeling of the formation of the ethical creativity of the teaching staff in a professional context.

The applied value of the research lies in the fact that the *Pedagogical Model for training the ethical creativity of teaching staff in a professional context* can substantiate professional development and/or education throughout life, and the *Methodology for training the ethical creativity of teaching staff in professional development* can be used in the continuous training courses for teachers, the experimental results serving as benchmarks in the activity of training/developing the ethical creativity of the teaching staff.

The implementation of the scientific results of the research was carried out in the framework of the pedagogical experiment by capitalizing on the *Pedagogical Model for training the ethical creativity of teaching staff in a professional context* and on the development of the *training program* at the level of teaching staff in the continuous training process.

LISTA ABREVIERILOR

S-R - stimul-răspuns

UE –Uniunea Europeană

ISCED. - Standardul Internațional de Clasificare în Educație

RS – Reprezentări sociale

ÎPV - Învățarea pe tot parcursul vieții

CE - Creativitate etică

MPFCE - Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1. Geneza creației în teoria psihanalitică.....	23
Tabelul 1.2. Esența creativității în teoria culturală.....	25
Tabelul 2.1. Cadranul relației creativitate – etică.....	61
Tabelul 3.1. Dimensionarea eșantionului în cadrul etapelor experimentului pedagogic.....	92
Tabelul 3.2. Repartizarea subiecților din loturile experimentale pe vârste.....	95
Tabelul 3.3. Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform experienței didactice.....	95
Tabelul 3.4. Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform disciplinei predate.....	96
Tabelul 3.5. Repartizarea subiecților din loturile experimentale urban și rural conform gradului didactic.....	96
Tabelul 3.6. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii chestionarului de constatare.....	97
Tabelul 3.7. Rezultate sintetice din Chestionarul de constatare.....	103
Tabelul 3.8. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii <i>Scalei de clasificare (constatare)</i>	104
Tabelul 3.9. Rezultate sintetice ale scalei de clasificare.....	108
Tabelul 3.10. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii testului de constatare <i>Etica profesională a cadrelor didactice</i>	110
Tabelul 3.11. Rezultate sintetice ale testului de constatare.....	118
Tabelul 3.12. Metodologia de formare a creativității etice.....	119
Tabelul 3.13. Activități din experimentul formativ.....	124
Tabelul 3.14. Programul de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.....	127
Tabelul 3.15. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii testului de validare <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i>	141
Tabelul 3.16. Rezultate sintetice pentru testul de validare.....	146
Tabelul 3.17. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii <i>Probei de reflecție constructivă (validare)</i>	148
Tabelul 3.18. Rezultate sintetice ale <i>Proba de reflecție constructivă (validare)</i>	151
Tabelul 3.19. Analiza datelor pe nivelele finale a experimentului de validare.....	152

LISTA FIGURILOR

Fig. 2.1. Profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice.....	82
Fig. 2.2. Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional (MPCECD).....	85
Fig. 3.1. Eșantionul subiecților cercetării (%).....	91
Fig. 3.2. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GEu1).....	101
Fig. 3.3. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GEr3).....	101
Fig. 3.4. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GCu2).....	101
Fig. 3.5. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GCr4).....	101
Fig. 3.6. Rezultatele obținute la proba chestionarul <i>Creativitatea etică în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice</i> (4 grupe la etapa de constatare).....	103
Fig. 3.7. Rezultatele obținute la proba Scala de clasificare etică și morală (4 grupe la etapa de constatare).....	109
Fig. 3.8. Media descriptorilor pentru Testul <i>Etica profesională a cadrelor didactice</i> (etapa de constatare, 2 loturi, 4 grupe).....	117
Fig. 3.9. Rezultatele obținute la Testul <i>Etica profesională a cadrelor didactice</i> (4 grupe la etapa de constatare).....	118
Fig. 3.10. Media descriptorilor pentru testul <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i> (etapa de validare, 9 variabile, 4 grupe).....	145
Fig. 3.11. Media descriptorilor pentru testul <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i> (etapa de validare, 2 loturi, 4 grupe).....	146
Fig. 3.12. Rezultatele obținute la testul <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i> (4 grupe la etapa de validare).....	147
Fig. 3.13. Rezultatele calitative obținute la <i>Proba de reflecție constructivă</i> (4 grupe, 2 loturi).....	150
Fig. 3.14. Rezultatele obținute la <i>Proba de reflecție constructivă</i> (4 grupe la etapa de validare).....	151
Fig. 3.15. Rezultatele obținute la instrumentele de la etapa de validare, pe grupe.....	152
Fig. 3.16. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice la GEu1.....	153
Fig. 3.17. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice la GEr3.....	153
Fig. 3.18. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice pe loturile experimentale.....	154

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Ritmul de dezvoltare al societății, fenomenul globalizării, cu toate fațetele sale, integrarea țării noastre în structurile europene, în același rând și educaționale, toate aceste condiționări determină o schimbare în formarea/dezvoltarea profesională a cadrelor didactice.

Astăzi, într-o lume de largă deschidere democratică, recunoașterea și promovarea creativității nu este numai un deziderat, ci o reală și stringentă necesitate. Psihologii anunță acest prag de deschidere pentru creativitate și spiritele creative, afirmând că o societate care stimulează creativitatea asigură cetățenilor săi următoarele *libertăți de bază*: libertatea de studiu și pregătire, libertatea de explorare și investigare, libertatea de exprimare și libertatea de a fi ei înșiși. Întrucât transferul de competențe nu se face atât de ușor, profesorul trebuie să aplice *gândirea reflexivă* în orice context posibil al curriculumului; având în vedere valoarea acestor exerciții în ansamblul programului educațional, care este într-adevăr utilă pentru formare.

În contextul paradigmei postmoderniste în educație, conceptele de creativitate și etică încep să fie valorizate din ce în ce mai mult: Singer P. [151], Rogers C. [149; 150] etc. Respectiv, *problema creativității*, dar și a *eticii*, este abordată și se formulează în funcție de contextul social: *creativitatea* considerată ca trăsătură complexă a personalității umane, desemnând capacitatea de a realiza ceva inedit, original (Platon, Hegel, B. Croce, A. Brémond etc.), iar *etica* ca știință care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și condiției umane din perspectiva principiilor morale și cu rolul lor în viața socială.

Tocmai pentru că disponibilitatea numită *creativitate* se remarcă îndeosebi prin atitudine intelectuală novatoare, ea poate fi dezvoltată printr-un demers adecvat, care trezește și încurajează acest mod de a privi lucrurile, stimulându-l printr-o problematizare și interogație permanentă ce pune subiectul în situația de a se reanaliza și redefini continuu. Un rol determinant în creativitate îl are armonia între *emoție și reflecție*.

Creativitatea, ca o activitate conjugată a tuturor funcțiilor psihice ale persoanei (intelectuale, afective și volitive), conștiente și inconștiente, native și dobândite, de ordin biologic, psihofiziologic și social implicată în producerea noului și originalului, include structurile care conlucrează la realizarea creativității, participă într-un fel sau altul la invenții și descoperiri, care sunt un rezultat al reflecției persoanei. La nivel de dezvoltare profesională a cadrelor didactice, creativitatea intervine: *în strategie* (poziționare, planificare) și *în execuție* (tactici, materiale de prezentare, informații).

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Cercetarea s-a realizat în baza analizei unui șir de teorii, concepte, idei, principii și rezultate ale investigațiilor din domeniul pedagogiei, psihologiei, filosofiei, sociologiei, pedagogiei adulților, psihologiei creativității, formării/dezvoltării profesionale a cadrelor didactice.

În mod special, drept repere epistemologice au servit: cercetările în domeniul *creativității* (Alpopi C. [3], Amabile T. [4], F. X. Barron [130], C. Rogers [149], A. Beaudot [156], M. Stein [152], Șt. Odobleja [90]; P. Popescu-Neveanu [104; 105; 106], Al. Roșca [111], M. Roco [108; 109; 110], A. Stoica [119], G. Nicola [89], V. Cojocaru [31] ș.a. autori de referință în materie de psihologie, pedagogie și sociologie a creativității.); *teoria postmodernă în pedagogie* (H. E. Gruber [139], Z. Bauman [13], M. Bocoș [16], A. Botez [19], M. Manolescu [66], T. Callo, A. Paniș et al [25], etc.); *teoriile psihologice ale educației, inclusiv a celei morale* (E. Landau [61], G. Popescu [102], M. Golu [51], A. Dicu [43], A. Dragu [45], A. Munteanu [84], M. Zlate [126]); un șir de noțiuni și idei conexe *problematicii eticii* în domeniul educației le atestăm la S. Cristea [35] (etica educației ca disciplină de filosofie a educației, pedagogia axiologică); (*educația morală, deontologia profesională*) R. T. Degeorge [134], C. Cozma [33], M. Cojocaru-Borozan [32], V. Lungu [65] P. Popescu-Neveanu [105]; V. Mândâcanu [69], care abordează problema din perspectiva *eticii pedagogice praxiologice* (educația etică, curriculumul de educație etică, idealul educației etice, etica ecologică, etica culturii politice și civice a pedagogului, pedagogia etică etc.), în lucrările cercetătoarei L. Cuznețov [39; 40], în contextul educației familiale, ale lui N. Silistratu [116], T. Callo [22; 23; 24] etc.; cercetări în domeniul *formării/dezvoltării profesionale a cadrului didactic* în spațiul autohton (T. Callo [22], Vl. Pâslaru [46], O. Dandara [41], V. Andrișchi [6; 7; 8], A. Paniș [97] etc.) ș.a.

Aceste viziuni care afirmă o criză a creativității și eticii sunt generate și în documente de politici din sistemului educațional național: Codul educației al Republicii Moldova [213], Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2030 [216], Strategia Europa 2020 [215], în care sunt trasate direcțiile prioritare de acțiuni, printre care se enumeră atragerea și motivarea tinerilor cu vocație pentru cariera didactică/ științifico-didactică/ de cercetare; Codul de etică al cadrului didactic [212].

Importanța temei de cercetare constă în abordarea epistemologică a *creativității etice a cadrului didactic*, care este valorificată din perspectiva *asigurării inventivității de impact reflexiv* în procesul educațional, fapt ce conduce la sporirea calității educației, printr-o implicare activă a cadrului didactic respectiv. Valorificarea ideilor creativității la toate nivelurile de educație și, în special, la nivelul cadrelor didactice, generează abordări deficitare, care reflectă unele dificultăți

reversibile în prestarea activității profesionale în lumea educației aflată în continuă mișcare. Astfel, **contradicția** dintre superioritatea praxiologică a creativității în domeniul educațional și încercările mai puțin active de valorificare a acesteia la nivelul etic în raport cu formarea profesională a cadrelor didactice, reclamă revizuirea domeniului de referință al creativității, în general și al creativității etice, în special.

Situația descrisă a condus la determinarea **problemei cercetării**: Care sunt fundamentele pedagogice ale formării creativității etice pentru a asigura dezvoltarea profesională activă a cadrelor didactice?

Scopul cercetării constă în determinarea și elaborarea fundamentelor pedagogice ale formării creativității etice la cadrele didactice în cadrul dezvoltării profesionale, structurate în *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*.

Ipoteza cercetării: Fundamentele pedagogice ale formării creativității etice, determinate, elaborate și implementate pot contribui la eficientizarea dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, dacă va fi valorificat *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*.

Obiectivele cercetării:

1. Examinarea și interpretarea epistemologică a esenței și genezei reperelor socio-psiho-pedagogice și filosofice privind formarea creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională.
2. Esențializarea abordărilor și orientărilor teoretice privind *creativitatea etică*.
3. Analiza structural – funcțională a creativității etice în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice.
4. Determinarea potențialului formativ al creativității etice în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice.
5. Elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* și, implicit, a *Metodologiei de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională*, ca parte componentă a modelului pedagogic.

Metodologia cercetării s-a fundamentat pe următoarele metode:

- *teoretice*: documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică, generalizarea și sistematizarea, inducția și deducția, hermeneutica teoretică;
- *experimentale*: chestionarea; observația; experimentul pedagogic, probe practice;
- *de prelucrare a rezultatelor*: statistico-matematice, reprezentarea grafică a rezultatelor cercetării.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constau în delimitarea reperelor conceptuale în formarea pedagogică a creativității etice a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale; conceptualizarea *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*, care conține fundamentele teoretice și aplicative.

Rezultatele obținute care au contribuit la rezolvarea problemei științifice constau în determinarea și elaborarea fundamentelor pedagogice ale formării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale, structurate în *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional*, experimentat prin *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională* în instituții publice de învățământ general din mediul urban și rural, *ceea ce a condus* la creșterea nivelului de competență a cadrelor didactice și formarea creativității etice a acestora, *fapt care permite* valorizarea activă a dezvoltării profesionale.

Semnificația teoretică a cercetării constă în definirea noțională a *creativității etice*, stabilirea caracteristicilor definitorii ale formării creativității etice a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale; modelizarea teoretică a formării creativității etice a cadrului didactic în context profesional.

Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în faptul că *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* poate fundamenta dezvoltarea profesională și/sau educația pe parcursul întregii vieți, iar *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională* poate fi valorificată în cadrul cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice, *rezultatele experimentale* servind drept repere în activitatea de formare/dezvoltare a creativității etice a cadrului didactic.

Implementarea rezultatelor științifice ale cercetării s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic prin valorificarea *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* și a *Metodologiei de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională centrate pe formarea și dezvoltarea competenței creativității etice a cadrelor didactice* și pe desfășurarea *programului formativ* la nivelul cadrelor didactice în procesul de formare continuă.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost conferințelor și simpozioanelor științifice naționale și internaționale, din țară și de peste hotare: Conferința științifică națională cu participare internațională *Diminuarea comportamentelor agresive la copii: idei – experiențe – bune practice*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 16 octombrie 2015; Conferința științifică internațională *Scoala modernă: provocări și oportunități*. Institutul de Științe ale Educației din Chișinău, 5-7 noiembrie 2015; Simpozionul Pedagogic

International, Institutul de Științe ale Educației, 26-27 mai 2016; Conferința științifică internațională, *Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități*. Institutul de Științe ale Educației, 20-21 octombrie 2016; Conferința științifică internațională, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, Cahul, 07.06.2017; Conferința științifică internațională *Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale*, IȘE, 9-10 noiembrie 2017; Conferința științifică internațională *Curriculum școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. Institutul de Științe ale Educației, 7-8 decembrie 2018; Conferința națională *Învățarea pe tot parcursul vieții – o necesitate pentru a fi competitiv*, 24 octombrie 2019; Conferința științifică națională cu participare internațională *Calitatea în educație – imperativ al societății contemporane*, 4-5 decembrie 2020, UPS „Ion Creangă”; Conferința științifică internațională *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*, 11 octombrie 2019, IȘE; Conferința științifică internațională *Știință și educație: noi abordări și perspective* din 24-25 martie 2023, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Publicații la tema tezei: În total sunt elaborate 19 publicații științifice, dintre care 1 carte de specialitate monoautor, 2 cărți de specialitate colective (cu specificarea contribuției personale), 4 articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (de categoria B și C), 1 articol științific la conferința științifică internațională în România, 11 articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în *Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova*.

Volumul și structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 216 surse, adnotare (în limbile română, engleză), 160 pagini text de bază, 22 tabele, 20 figuri, 19 anexe.

Cuvinte-cheie: creativitate, etică, creativitate etică, creatologie, reflexie etică, intelect, morală, dezvoltare profesională, cadre didactice, reflecție.

Sumarul compartimentelor tezei:

În **Introducere**, este reflectată actualitatea teoretică și practică a problemei abordate. Totodată, este descrisă situația în domeniul de cercetare și sunt formulate obiectul, scopul, ipoteza și obiectivele cercetării; este argumentată noutatea și originalitatea științifică, problema științifică soluționată, importanța teoretică și aplicativă a cercetării, precum și modalitatea de aprobare a rezultatelor cercetării.

Capitolul 1, Fundamente epistemologice ale creativității etice, conține studiul epistemologic al problemei și relevă esența, conținutul și geneza creativității ca problemă psihopedagogică. În cadrul capitolului s-au precizat și analizat viziunile cercetătorilor privind proiecția identitară a eticii în contextul dezvoltării, în general, și a dezvoltării profesionale a cadrelor didactice în raport cu învățarea pe tot parcursul vieții, în special.

Astfel, s-a dedus că, în sens larg, putem considera creativitatea ca pe un fenomen general uman, forma cea mai înaltă a activității omenești. În sens restrâns, putem distinge patru accepțiuni ale termenului de creativitate: *ca produs; ca proces; ca potențialitate general umană, ca abilitate creativă; ca dimensiune complexă a personalității*. Dimensiunea creativității abordată științific din perspectiva psihologiei și pedagogiei, ca fenomen și proces, este direcționată spre o necesitate majoră în dezvoltarea societății contemporane. La fel, s-a ajuns la convingerea că parcursul istoric al eticii ca știință filosofică, dar și disciplină științifică, a evidențiat procesul de identificare a standardelor morale, valorile reflectate de către membrii societății la diferite etape de evoluție socială. Perspectivele sociologice, psihologice și pedagogice vizează dezvoltarea personalității prin elementul etic al activității educaționale.

Aspectele investigate au permis să conchidem că educația pe tot parcursul vieții este abordată prin diferite programe care se pot desfășura atât în cadrul, cât și în afara sistemelor tradiționale de educație și formare.

Fenomenul psihosocial, învățarea pe tot parcursul vieții, este expus prin reprezentare socială ca proces și produs de transformare a realității. Reprezentarea socială (RS) presupune un nivel superior de practică profesională, care este recunoscut și de reprezentanții altor categorii profesionale, fiind rezultatul direct al competenței și profesionalismului, dar și al motivației. Profesia de cadru didactic concordă perfect cu această regulă generală.

Asigurarea profesionalismului cadrului didactic este bazată pe un sistem integrat de formare inițială, dar și dezvoltare profesională continuă prin elaborarea de programe de pregătire profesională.

Prin urmare, abordările teoretice ale fenomenului creativității supun atenției reperatele teoretice ale conceptului de creativitate și abordările din literatura de specialitate, expun geneza ca problemă psiho-pedagogică a ei. Proiecția identitară a eticii în contextul dezvoltării în perspectiva pedagogică, educația morală vizează formarea și dezvoltarea personalității umane, iar dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în raport cu învățarea pe tot parcursul vieții proiectată și realizată la nivel teoretic și practic argumentează necesitatea cercetării problemei.

În **capitolul 2, Cadrul metodologic al formării creativității etice a cadrelor didactice**, a fost analizat câmpul educațional al eticii profesionale și al creativității etice, s-a reflectat normativitatea în domeniul deontologic al creativității etice, s-a conturat profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice (în dezvoltarea profesională), s-a conceptualizat și elaborat *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* (MPFCE), centrat pe creșterea nivelului de competență și a creativității etice.

Astfel, investigația a permis să identificăm un factor important pentru înțelegerea mecanismului de mediere etică a dezvoltării creativității, care este *rolul de ordonare și ierarhic de informare al eticii*. Filtrele semantice prin care o persoană selectează informații relevante sunt furnizate cu îndrumări etice.

Totodată, s-au accentuat ideile că valorile morale au fost prețuite în toate societățile și perioadele istorice; binele moral este caracterizat în categoriile eticii, exprimat prin moralitatea deziderabilă, ceea ce corespunde valorilor și normelor specifice unei morale sociale determinate și care face obiectul de preocupări a eticii; la nivelul cadrului didactic, binele moral este identificat prin valori derivate care influențează relația dintre colegi, elevi etc.; în comunitatea educațională, etica profesională este dirijată de principiile educației morale, care direcționează activitatea cadrului didactic în vederea inaugurării eficienței de realizare a cerințelor idealului educațional.

Potențialul de dezvoltare a creativității se realizează prin nivelul semnificației culturale ce prevede legătura cu moralitatea (etica), care reglementează atitudinile etice a cadrului didactic, astfel, percepem corelația dintre creativitate și etică.

Din analiza asupra profilului cadrului didactic creativ etic, a fost sintetizat că, în conformitate cu documentele de politici, în sistemul educațional, invenția/inovarea și creativitatea sunt priorități pentru realizarea societății europene bazate pe cunoaștere, de aceea, în profesionalizarea cadrelor didactice este necesară dezvoltarea acestora pe baza unor particularități bine determinate și relatate într-un profil de *personalitate optimală*. De asemenea, în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, noțiunile creativitate și etică nu se exclud, însă corelează într-un nou concept – *creativitatea etică*.

La fel, în acest capitol, ne-am referit la componenta *principiile creativității etice*, care include: *principiul devenirii permanente*, *principiul prestigiului*, *principiul inculturației*, *principiul depășirii stereotipului formal*.

La finele capitolului, s-a concluzionat că un câmp educațional al eticii profesionale și al creativității etice prevede corelația dintre creativitate și etică. Transcendența normativității în domeniul deontologic al creativității etice este fundamentată pe coordonata umanistă ce prevede normarea exigenței majore și pragmatice prin alinierea deontologiei unei raționalități teleologice.

Capitolul 3, *Praxiologia formării creativității etice în dezvoltarea profesională*, eludează demersul experimental al cercetării prin intermediul căruia a fost implementată și validată *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională*, care include toate fundamentele pedagogice teoretice și aplicative.

La fel, este descris *Programul de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională*, însoțit de reprezentările grafice ale rezultatelor obținute la etapele de constatare și validare, urmat de analize și interpretări de rigoare. Prin urmare, analiza rezultatelor comparative, obținute după implementarea *metodologiei prin program*, au demonstrat că instrumentele elaborate în conformitate cu scopul și obiectivele cercetării sunt funcționale și eficiente. Aceasta este asigurată de sporirea nivelului de competență privind creativitatea etică a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.

Concluziile generale și recomandările scot în evidență relevanța sistemului de teorii și principii care fundamentează conținutul creativității etice prin prisma abordărilor epistemologice: filosofice, psihopedagogice, cât și dimensiunile valorice și abilitățile profesionale ale cadrului didactic în context profesional. Totodată, au fost formulate și limitele cercetării.

1. FUNDAMENTE EPISTEMOLOGICE ALE CREATIVITĂȚII ETICE

1.1. Geneza creativității ca problemă psiho-pedagogică

Preocuparea pentru creativitate, manifestată este justificată de importanța pe care această dimensiune o are pentru probleme de natură socială, economică, culturală, psihologică, pedagogică și alte științe. Acest fenomen reprezintă nu doar o speranță, ci și un imperativ al progresului. În ultimele decenii, omenirea face eforturi susținute de a se racorda la această necesitate a epocii care este creativitatea. De *aceea homo creator* trebuie să-l înlocuiască pe *homo faber*.

În acest sens, din afirmația lui J.P. Guilford că „viitorul civilizației noastre este o cursă între educația creativității și catastrofă” [Apud 156, p. 261] deducem că creativitatea trebuie să se instituie, chiar dacă nu întotdeauna explicit și ostentativ, ca un deziderat de referință atât pentru individ cât și pentru societate. Această aserțiune capătă un surplus de consistență dacă avem în vedere și virtuțile sintetizatoare ale creativității, atât la nivel de personalitate (ca expresie superior destilată a acesteia), cât și la nivel de știință (ca numitor comun pentru marile restaurări interdisciplinare și transdisciplinare ale epocii).

Referindu-ne la opinia lui Ș. Odobleja [90], unul dintre pionerii euristici, constatăm că el vorbește de creatologie și cercetologie, ca despre ramurile transversale majore ale acestea.

Termenul de creatologie lansat de P. Popescu Neveanu [207] desemnează știința despre creativitate, în timp ce termenul de cercetologie sugerează știința despre cercetare. Ca subspecii ale aceluiași trunchi comun, cele două discipline au și zone de confluență care rezultă din aspirația lor comună de a găsi și aplica noul.

Dacă ne referim la cercetătoarea A. Munteanu [84, p. 27], aceasta remarcă faptul că, fiind decupaje verticale (transversale) ale euristicii, creatologia și cercetologia sunt implicate în toate ramurile ei orizontale (psihopedagoeuristica, scientoeuristica, tehnoeuristica, arteuristica, socioeuristica). Indiferent de terminologia mai mult sau mai puțin sofisticată pe care o putem utiliza, este neîndoielnic că procesul de creativizare a societății trebuie să înceapă de la esența sa, cea a educației, în general, și a educației școlare, în particular.

În secolul al XVIII-lea, cercetările au fost centrate pe procesele intelectuale. La sfârșitul sec. XIX, începutul sec. XX-lea o privire retrospectivă asupra universului creației evidențiază că, inițial, studiul deliberat al creativității a demarat sub o evidentă *amprentă elitistă și individualistă*: Th. Carlyle (1841), F. Galton (1869).

În perioada interbelică, se subliniază *importanța factorilor non-intelectuali* (afectivi, morali, atitudinali) pentru procesul creator. Această idee se conturează în cercetările autorilor:

Th. Carlyle (1841), F. Galton (1869), G. Brandeas (1903), H. Ellis (1904), W. Ostwald (1910), E. Kretschmer (1929), N.D.M. Kirsch (1931), W. Lange-Eichbaum (1931), G. Révész (1952) ș.a.

Cel care introduce termenul de creativitate în psihologie este G.Allport, în 1937, dar el reducea noțiunea la atitudini, inteligență sau trăsături temperamentale. Astfel, autorul apreciază că fenomenul creativității desemnează un ansamblu de trăsături proprii fiecărui individ la un anumit nivel, iar potențialul creativ existent la toți oamenii poate fi actualizat și dezvoltat. Dar, înainte de folosirea termenului propriu-zis, conceptele instrumentale erau cele de invenție, inovație, descoperire, dotație, aptitudine, geniu.

În această ordine de idei, F. Galton, în *Hereditary Genius*, considera că factorul determinant al forței creatoare este ereditatea, neglijând, astfel, contribuția factorilor socio-educationali [19].

După ce la începutul secolului al XX-lea, R. M. Simpson și W. McCoy și N. C. Meier au constatat că performanțele intelectuale nu sunt corelate cu apariția ideilor, a soluțiilor originale, în anii 1960 unii cercetători (F. Barron, E. P. Torrance, J. P. Guilford) au elaborat un ansamblu de metode de diagnoză și prognoză a creativității, care aveau în vedere două dimensiuni principale: *imaginația și gândirea divergentă*. Cercetătorii P. Janet și K. Lewin subliniază, de asemenea, rolul tensiunilor și tendințelor în activitatea mentală, în timp ce Th. Ribot vede în imaginație procesul esențial, preferat al creației.

Din perspectiva genezei creativității, și în special referitor la fazele procesului creator, s-au consemnat un șir de cercetători care au contribuit la descifrarea semnificației creației în diverse contexte.

Astfel, pentru procesul creator general, remarcăm, cronologic, cercetătorii: J. Dewey, 1910; G. Wallas, 1926; J.S. Gray, 1935; D. W. Johnson, 1943; G. Polya, 1945; E. D. Hutchinson, 1949; P.S. Bloom și L. Broder, A. Osborn, 1953; JR.A. Harris, 1959; J. E. Arnold, 1959; E. Fromm, 1963; J. P. Guilford, 1966; R. Thompson, 1967; M. Stein, 1967; ș.a. [Apud 84, pp. 56-57]. Ca urmare, în literatura de specialitate au fost abordate mai multe variante de etapizare a procesului creator, care au oferit câteva repere sugestive pentru elucidarea problemei.

Modelul cel mai vehiculat, care aproximează cu mai multă fidelitate intimitatea creației este cel elaborat de G. Wallas [153], model ce cuprinde următoarele etape: *prepararea, incubarea, iluminarea și verificarea (evaluarea)*. Prezența acestor faze a fost atestată experimental de C. Patric prin studiul realizat asupra unor poeți și respectiv, pictori. Aceleași etape sunt reperate de către J.E. Eindhoven și W. E. Winacke, constatând însă strânsa lor simbioză de ființare, cercetătorii respectivi consideră ilegală departajarea lor judicioasă [Apud 84, pp. 56-57].

Mai recent I. A. Ponomariov [179], pe temeiuri experimentale, propune și el o soluție de topografiere a fazelor creației, tot în patru secvențe (analiza logică, rezolvarea intuitivă, verbalizarea rezolvării intuitive, formalizarea rezolvării). La o analiză mai atentă se poate demonstra că această schemă nu distonează, decât cel mult terminologic, cu cea devenită deja clasică a lui G. Wallas.

Teoretic, etapele identificate de aceasta din urmă caracterizează orice proces creator indiferent de domeniul în care se manifestă (artă, știință, tehnică), diferă ponderea și culoarea pe care o îmbracă fiecare etapă. În artă, aria iluminării se dilată, în timp ce prepararea este mai ales un preambul de amorsare afectivă, iar verificarea semnifică îndeosebi momentul confruntării cu publicul. În știință și tehnică, capătă amploare, mai ales, prepararea și verificarea.

Împărtășind direcția stipulată de unii autori ca D. E. Berlyne, G. T. Land și C. Kennealy, M. Roco [110] supun atenției o nouă viziune despre procesul creativ, conceput ca un proces de deschidere la închidere și de creștere personală. De-a lungul existenței, ființa umană traversează mai multe cicluri de creștere și dezvoltare, care implică patru faze, cu pondere diferită în creație. Primele două (cea formativă și cea normativă) nu sunt fertile pentru creativitate, întrucât predomină scopuri convergente (cristalizarea identității eului și a conformității la grup). Celelalte două etape (integrativă și transformațională) prin obiectivele vizate (dobândirea unicității persoanei și nevoia ei de exprimare în ceva nou) oferă teren prielnic creativității, fiind singurele apte pentru antrenamentul creativ [109].

În concluzie, putem spune că traseul pe care îl parcurge creatorul, de la firavele germinării ale începutului și până la momentul lansării operei sale poate dura ani și ani. B.M. Kedrov [172], în urma renumitului studiu biografic pe care l-a realizat asupra lui Mendeleev, a stabilit că descoperirea legii periodicității elementelor chimice s-a extins după cum urmează: stadiul de pregătire a durat 15 ani, descoperirea soluției s-a consumat în 17 februarie 1869, prelucrarea s-a extins pe o perioadă de trei ani, iar verificarea și afirmarea ei în știință, până la moartea autorului ei (aproximativ 30 de ani). B.M. Kedrov [*Ibidem*], bazându-se pe un studiu laborios de istorie a științei, tratează creativitatea ca pe un proces ascensional care pleacă de la faptele singulare (S) la cele particulare (P) pentru a ajunge la cele generale (G).

După acest excurs în laboratorul creației, trebuie să menționăm necesitatea aprofundării acestei probleme delicate a creatologiei, pentru a surprinde cât mai fidel, nu numai procesul creator în intimitatea sa de ființare, ci mai ales pentru a găsi și metodele concrete cele mai eficiente, de stimulare a individului, defalcat, în funcție de etapele pe care trebuie să le traverseze în orice periplu creator.

Creativitatea este studiată pe o scară largă, preponderent în domeniul psihologiei, dar și în diferite ramuri ale științelor, cum ar fi în artă, în domeniul sociologiei, în lumea afacerilor și economiei, în neuroștiințe și în multe alte domenii ale diferitelor științe, care și-au propus să definească și să măsoare creativitatea, aceasta fiind o dificultate datorită complexității noțiunii. Definițiile creativității se pot clasifica în patru grupe, în funcție de obiectul creativității: un *proces*, un *produs*, un *factor de mediu* sau o *persoană* [apud 123, p. 7].

M. Topan [*Ibidem*] a cercetat creativitatea în domeniul arhitecturii, mai precis asupra creativității de design, care iese în evidență mai ales în proiectare. Autoarea își propune ca obiectiv de bază de a evalua profilul motivațional și de personalitate al persoanelor creative care poate sta în viitor la baza programelor de intervenție destinate creșterii nivelului creativității. Un alt aspect relevant al cercetării îl reprezintă *aspectul cultural al influenței* în domeniul arhitecturii, aceste profile fiind investigate și în funcție de diferențele care apar în funcție de cultură.

Studiile în această temă sunt contradictorii și rezultatele sunt ambigue, există cercetări care afirmă natura specifică a creativității, dar și studii care accentuează caracterul general. Aceste neînțelegeri au apărut și din cauza neclarității în definirea fenomenului și cuvântului „creativ” (Hong, 2014). [apud 123, p. 9].

Importanța creativității a fost subliniată de J. P. Guilford, în 1950, după care ea a intrat în atenția studiilor și cercetărilor din mai multe universități ale lumii. Deși foarte veche ca interes pentru ceea ce reprezintă contribuția fiecărui individ la destinul cultural al omenirii, modul de abordare științific este de dată relativ recentă.

H. E. Gruber, G. Terrell, M. Wertheimer [139] susțin necesitatea abordării deopotrivă a creativității mari și mici, atitudine care evidențiază doar „teoria omului mare” (a geniului). Astfel W. Wundt, în 1879, a inspirat o serie de cercetări sistematice a copiilor superior înzestrați cu ajutorul testelor de inteligență.

Marea lecție pe care a oferit-o omenirii cel de-al doilea război mondial a însemnat o restructurare de valori. Așa cum arată D. Wolfle [155, p. 138] „a devenit evident că nevoia de a avea resurse de pământ și capital, a fost depășită de nevoia de a avea resurse de talent”. Astfel a germinat ideea că numai identificarea și stimularea creativității mai poate oferi o șansă omului contemporan.

Din anul 1950, în S.U.A., funcționează o Comisie pentru Resursele umane și pentru Perfecționare, iar J. P. Guilford, într-un memorabil discurs ținut în cadrul Asociației psihologilor americani din același an, a pledat pentru cauza creativității. Din inițiativa lui, la University of Southern (California) demarează primele cercetări din domeniul acestei științe tinere, în plină

epocă de întemeiere – psihologia creativității. Prin lucrările sale, Guilford se impune ca părinte al creatologiei [193]. El va elabora celebrul model tridimensional al intelectului prin care inaugurează începuturile emancipării creativității de sub tutela opresivă a inteligenței. Deși creatologul american recunoaște implicarea în creativitate și a factorilor nonintelectuali (mai ales după 1967), creativitatea rămâne și pentru Guilford înfeudată preponderent inteligenței (și nu numai terminologic) prin rolul preponderant pe care îl acordă factorilor gândirii divergente, initial în număr de zece, ulterior reduși în demersurile experimentale la patru: fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea și elaborarea. Momentul Guilford este decisiv pentru destinul creatologiei, întrucât datorită lui, arsenalul de investigație a creativității va dispune, în continuare, de instrumente proprii de diagnoză și anume: testele de gândire divergentă.

Ulterior, cursa pentru creativitate a evoluat într-un ritm frenetic, greu de controlat, care l-a determinat pe D. Hameline să formuleze următoarea disjunție: ”este creativitatea furtuna unui concept sau conceptul unei furtuni” [148, p. 117].

În anul 1954, A. Osborn creează Fundația pentru educarea creativității, iar în 1955 – Institutul pentru utilizarea creativității în rezolvarea problemelor. La toate acestea se adaugă și centrele de studiu ale creativității (patronate de diferite întreprinderi industriale) unde activează cercetători diverși.

O altă secvență memorabilă în construirea teoretică a acestei științe, este orientarea personalistă, promovată de F. Barron și D. W. MacKinnon [130; 198]. Din acest moment creativitatea își proclamă, cu adevărat, independența de sub monopolul tradițional al inteligenței, ea impunându-se treptat ca o proprietate a întregului sistem psihic uman și nu un simplu satelit al inteligenței, cum a fost considerată multă vreme.

În această ordine de idei, preocupările pentru cercetarea creativității au constituit o permanență în dezvoltarea psihologiei. Un șir de autori și curente întregi și-au focalizat atenția în această direcție. Cele mai cunoscute teorii psihologice care și-au propus să inventarieze și să clarifice exhaustiv criteriile creației sunt: teoria psihanalitică a creativității, teoria asociaționistă a creativității, teoria gestaltistă (configuraționistă) a creativității, teoria behavioristă (comportamentistă) a creativității, teoria umanistă (existențialistă) a creativității, teoria culturală (interpersonală) a creativității, teoria factorială a creativității.

Un excurs sintetic în aceste teorii reflectă un șir de aspecte specifice creativității. Unele dintre acestea sunt expuse mai jos.

Teoria psihanalitică își are originea în opera lui S. Freud, care explică fenomenul creației pornind de la teoria sublimării, considerând că fenomenul creației poate fi determinat, generat de

tensiunea cauzată de tendințele, impulsurile refulate în inconștient, tendințe ce pot apărea sub forme deghizate, în forme rezistente la existența socială.

Centrul de gravitație al concepției psihanalitice despre creație îl constituie teoria sublimării. Prin aceasta Z. Freud proclamă capitalul instinctual drept izvor al oricărei creații.

Însă psihanaliztii nu au ajuns la un consens în privința localizării creației, așa cum este prezentat în Tabelul 1.1.

Tabelul 1.1. Geneza creației în teoria psihanalitică

Autori	Sediul creației
S. Freud (1910)	inconștient
E. Kris, C. W.Hartman, L.Bellockb (1952-1958)	inconștient și intervenția eului
L. S. Kubie (1958)	preconștient
A. D. Moore (1975)	cooperarea între conștient și inconștient

Așadar, constatăm că prin exagerările sale, viziunea psihanalitică despre creație, atât în varianta ei tradițională, cât și în cele moderne, n-a reușit să rezolve problemele creativității. Meritul ei rezultă însă din curajul și perseverența cu care a susținut imixtiunea în creație a factorilor de natură abisală, respectiv a unor factori, în esență, neexperimentabili și, ca urmare, de o reputație științifică îndoielnică. De asemenea, școala psihanalitică, pledând cauza „logicii inconștientului”, a demonstrat rolul factorilor motivațional-afectivi în gestiunea creației.

Teoria asociaționistă a creativității este promovată de J. Maltzman [199], S. A. Mednick, [200] care consideră fenomenul creației ca un proces de asociație între anumite elemente, care duc la apariția unor combinații noi: serendipitatea, prin care descoperirile pornesc de la asociații întâmplătoare; asemănarea, tipul de asociație întâlnit în artă; medierea prin simboluri, formă specifică matematicii și chimiei. Teoria asociaționistă este unilaterală în explicarea creației, întrucât procesul asociativ, chiar dacă este prezent nu epuizează totalitatea mecanismelor implicate.

Abordarea gestaltistă a creativității este reprezentată de W. Kohler, M. Wertheimer, R. Arnheim, R. L. Mooney ș.a.. În esență, ea este o contrareplică adresată concepției asociaționiste a creației, întrucât demersul creativ nu se desfășoară aleator, ci trebuie să aibă permanent în vedere întregul problemei. După opinia lui M. Wertheimer [apud 111], creativitatea presupune înțelegerea problemei prin intuiție și nu prin rațiune.

În privința creatorului, R. Arnheim [129] crede că profilul său psihologic trebuie să includă și deschiderea față de simetrie și echilibru. R. L. Mooney [145], la rândul său, s-a oprit

asupra procesului creativ, care presupune interacțiunea dintre mai multe dimensiuni, și anume: persoana, procesul, produsul, mediul.

Supraevaluarea sintezei în detrimentul analizei, precum și sanctificarea rolului jucat de intuiție în geneza creației, constituie doar câteva dintre lacunele acestei concepții.

Teoria behavioristă (comportamentistă) a fost lansată de C. F. Osgood, J. Rossman, J. Parnes, R. Hyman ș.a. Această concepție încearcă să elucideze fenomenul creator apelând la serviciile clasicului model S-R (stimul-răspuns). Astfel, conform acestei opinii, ponderea majoritară în dezvoltarea creativității unui individ o dețin modalitățile în care au fost stimulate, recompensate, manifestările sale creative. Este vorba de o condiționare instrumentală, accentul fiind pus pe influența educativă a părinților, care prin recompensele acordate pot determina orientarea copiilor către gândirea creativă.

O persoană înalt creativă este caracterizată, în viziunea behavioriștilor, de următoarele trăsături: capacitate de discriminare a cunoștințelor și variabilelor, abilitatea de redefinire a acestora și utilizarea în situații cât mai diferite, sesizarea cu promptitudine a modificărilor apărute.

Teoria umanistă (existențialistă) își are originea în curentul filosofic cu același nume. Promotorii acestei teorii (A. Maslow, C. Moustakas, C.L. Rogers, R. May, E. Fromm, E.G. Schachtel) avansau ideea că fenomenul creativității îi permite individului să-și satisfacă trebuința de autorealizare, prin confruntarea individului cu mediul înconjurător. Pentru R. May, în procesul creației nu este importantă rațiunea, ci angajarea autentică în acest proces prin care se realizează autoactualizarea. C. Rogers apreciază că factorii interni ai gândirii creatoare sunt următorii: deschiderea față de experiențele noi, toleranță la ambiguitate; autoevaluarea produselor creatoare de către creator însuși; aranjarea spontană și inedită, neobișnuită a elementelor (idei, forme) [150].

Așadar, umaniștii privesc creativitatea ca o potențialitate general umană, factorilor de mediu revenindu-le rolul de actualizare a acestor potențialități care sunt specifice fiecărui individ în parte.

Teoria culturală (interpersonală) accentuează aportul factorilor de mediu (de cultură) în geneza și dezvoltarea creației. Astfel, E. Kris [Apud 138] vorbește de nevoia imperioasă a artistului de a fi apreciat de public, E. Fromm [136] consideră că receptivitatea și lipsa de prejudecăți față de mediu, capacitatea inepuizabilă a omului de a se mira, constituie condiția peremptorie a unui comportament creativ. Dezvoltând aceste idei, C. Rogers face distincția dintre condițiile interne și externe ale creației. Acestea din urmă se referă la ambianța în care trăește creatorul și care să asigure „securitatea și libertatea psihologică” [Apud 68, p. 32].

Contribuția fiecăruia din cercetători la explicarea fenomenului creativității a fost prezentată, printr-o sinteză, de către G. Popescu [102, p. 17], în următorul tabel.

Tabelul 1.2. Esența creativității în teoria culturală

Autor	Contribuția la explicarea creativității
M. J. Stein	Creația este condiționată major de influența societății, de experiențele semnificative de viață.
M. Mead	Societățile care încurajează gândirea divergentă și apreciază mai mult procesul și mai puțin produsul creativ au rol stimulator pentru creativitate.
H.H. Anderson	Relațiile dintre societatea creatoare și personalitatea creatoare sunt de interdependență: societatea încurajează creația, iar individul își aduce aportul la armonizarea mediului.
M. Tumin	Dacă accentul ar cădea mai degrabă pe procesul creator, și mai puțin pe produs, ar putea fi diminuat conformismul.
P. Matussek	Factorii importanți în creație sunt: ambianța, motivele interioare, cauzele sociale.

Teoria factorială a fost lansată de J. P. Guilford și promovată de H. G. Gough, W. J. Brittain, V. Lowenfeld ș.a. Aceasta prezintă o concepție sistemică asupra creativității, cu posibilitatea de a releva structura internă a acesteia. Astfel, se prezintă un model tridimensional al intelectului, în care factorii intelectuali sunt implicați în activitatea creatoare [3]. Cele trei dimensiuni ale intelectului prezintă următoarea structură: operații (cunoaștere, memorie, gândire divergentă, gândire convergentă, evaluare); conținuturi (comportamental, semantic, simbolic, figural); produse (unități, clase, relații, sisteme, transformări, implicații).

După opinia lui M. Miclea și I. Radu [70], noile orientări din psihologia cognitivă, sugerează posibilitatea de a elabora un alt model triadic pentru factorii intelectuali ai creativității. În consonanță cu aceștia, activitatea intelectuală se grupează pe trei etape: componențial, care cuprinde ansamblul de operații destinate prelucrării informațiilor; metacomponențial, format din totalitatea strategiilor de rezolvare, dar și din cunoștințele pe care se întemeiază acestea; epistemic (paradigmatic, normativ), ce se referă la setul de paradigme (norme, presupuziții, valori) pe care cercetătorul și le însușește ca rod al experienței sale științifice și care regizează procesul rezolutiv. Valoarea creativității depinde de nivelul activității cognitive la care se încadrează structurile mentale cu care operează subiectul.

În literatura de specialitate au apărut mai multe modele, teorii ale creativității care descriu acest fenomen din diferite puncte de vedere. *Teoriile, abordările importante mai recente*, bazate pe lucrarea lui Kozbelt, Beghetto și Runco sunt: teoriile de dezvoltare, teoriile psihometrice, teoriile economice, etape ale procesului și modele componențiale, teoriile cognitive, teorii bazate

pe rezolvarea problemelor și expertiză, teoria evoluționistă (darwiniană), teorii tipologice, teorii de sistem etc. [141]

Teoriile cognitive scot în evidență diferențele existente între persoanele înalt creative și cei la care predomină gândirea convergentă, prin prisma modului în care ei se confruntă cu solicitările mediului exterior. Cognitiștii constată că personalitățile cu nivel ridicat al creativității sunt caracterizate astfel: au capacitatea să-și asume riscuri; sunt deschise față de informațiile ce vin din mediul înconjurător; își pot schimba cu ușurință perspectiva de abordare. Creativitatea este considerată a fi constituită din modalități diferite de abordare a informațiilor și de combinare a datelor în căutarea de soluții concrete. Astfel, cognitiștii vorbesc de stiluri cognitive sau stiluri mentale diferite, care sunt descrise ca fiind modalități caracteristice ale individului de a-și culege informațiile din mediul înconjurător [133].

Teoria investiției, formulată de către R. J. Sternberg și T. I. Lubart [118], are la bază abordarea conform căreia, oamenii creativi sunt dispuși și capabili să cumpere ieftin și să vândă scump în domeniul ideilor. Aceasta este un model componențial, deoarece consideră că creativitatea necesită confluența celor șase resurse distincte: abilități intelectuale, cunoștințe, stiluri de gândire, personalitatea, motivația și mediul.

Cognitivistul R. W. Weisberg [154] prezintă o *viziune evolutivă asupra creativității*, considerată o „rezolvare de probleme în trepte”. De asemenea, putem considera că este vorba chiar de o abordare integralistă, întrucât baza produselor creatoare se află în experiența individuală, dar și în experiența altor indivizi. Etapele ce se disting în demersul creativ sunt: soluționarea problemei pornind de la ceea ce este deja cunoscut; modificarea schemei de rezolvare prin raportare la noile cerințe; intervenția gândirii creatoare care permite o distanțare de mijloacele precedente de gândire, putându-se formula mai multe soluții posibile.

O viziune holistă a creativității, care permite surprinderea caracteristicilor creativității în toată complexitatea acesteia, este prezentată de H. Gardner [137], care conturează cadrul general de analiză a creativității pe următoarele paliere:

1. *Nivelul subpersonal*, care desemnează substratul biologic al fenomenului creativității, iar abordarea neurobiologică asupra creativității își propune spre analiză următoarele probleme: dotarea genetică; structura și funcționarea sistemului nervos; factorii hormonal și metabolismul; diferențele individuale din perspectiva creativității; dimensiunea genetică a persoanelor înalt creative; particularitățile dezvoltării sistemului nervos, mai ales la persoanele cu aptitudini speciale; modificările fiziologice din timpul activității creatoare.

2. *Nivelul personal*, care se oprește asupra factorilor individuali ai personalității creatoare, și anume factorii cognitivi și cei care țin de motivație și personalitate, și mai ales asupra interacțiunii dintre aceste două categorii de factori.

3. *Nivelul intrepersonal* descrie domeniul în care își desfășoară activitatea creatoare individul. *Nivelul multipersonal* delimitează contextul social al creatorului și, mai ales, modul în care mediul profesional și personal influențează viața și activitatea creatoare.

M. Roco în cercetările sale descoperă o abordare a creativității: **dezorganizarea creativă**. Această abordare pornește de la premisa că nevoia de restructurare, de anulare a unui echilibru pentru a ajunge la altul nou, are drept consecință dorința de a găsi ceva nou, de a inventa. Este vorba de teoria lui G. T. Land care descrie procesul creativ ca fiind procesul de „deschidere la închidere”, și care este întâlnit la orice sistem; funcțiile pe care le deține acest proces de transformare sunt următoarele: asimilarea informației; împărțirea ei în elementele componente; reorganizarea ei în mod diferit; evaluarea utilității acestei configurații noi obținute; acționarea propriu-zisă; furnizarea de răspunsuri la reacțiile din partea mediului.

Adoptând teoria lui G.T. Land referitoare la stadialitatea procesului creativ, M. Roco prezintă ciclurile de dezvoltare ale unei personalități, a căror extindere este dependentă de experiența persoanei, de nivelul său intelectual, emotiv și cultural [108]:

1. *stadiul formativ* sau de creștere aditivă caracterizat prin formarea identității *self*-ului într-un mediu nou, și în același timp, de însușirea regulilor mediului, asigurându-și astfel, siguranța;
2. *stadiul normativ* sau de creștere explicativă, în care individul încearcă să se identifice cu mediul respectiv, să fie asemănător cu membrii grupului, pentru a se simți în siguranță;
3. *stadiul integrativ* sau de creștere acomodativă, stadiu în care apar comportamente de diferențiere și distanțare față de ceilalți, din dorința de regăsire de sine, de a-și cunoaște unicitatea *self*-ului;
4. *stadiul transformațional* sau de creștere creativă care presupune întreruperea legăturilor cu trecutul care-i poate împiedica dezvoltarea, este o renunțare la siguranța oferită de stadiul normativ.

După cum se observă, primele două stadii sunt caracterizate prin convergență, conformism, care duc la certitudini, și de aceea sunt potrivite doar pentru o parte din etapele unui proces creator, care pot fi frenatoare atunci când individul nu renunță la metodele vechi, deja verificate, când există o rigiditate a algoritmilor. Ultimele două stadii sunt cele favorizante

pentru procesul creator, pentru comportamentele creative, întrucât implică divergență, nonconformism, toleranță la incertitudine, capacitatea de renunțare la modelele tradiționale.

Așadar, putem conchide că teoria lui G. T. Land este importantă mai ales pentru că subliniază necesitatea schimbării metodelor tradiționale de cunoaștere, dar această renunțare poate produce un moment de criză în viața individului pentru că implică asumarea unor riscuri, acceptarea incertitudinii, a ambiguității.

Reluând firul evolutiv al creatologiei, menționăm, că ea a trecut granițele S.U.A. în toate țările civilizate ale globului și are loc o creștere exponențială a numărului de studii și lucrări consacrate problemei creativității. Conform datelor furnizate de A. Baudot, numai într-un singur an (1965), s-au publicat în S.U.A. peste 66300 de lucrări consacrate creativității [156, p. 249].

În România, pe fondul unei generoase tradiții promovată pe nume ilustre: C. Rădulescu Motru, M. Ralea, T. Vianu, L. Blaga, E. Gruber, Fl. Ștefănescu-Goangă, V. Pavelcu, Șt. Zisulescu etc. a demarat, mai ales după anul 1965, *studiul experimental al creativității*. O prezență autoritară în spațiul creatologiei experimentale românești reprezintă Al. Roșca de la Universitatea din Cluj. Un alt nume de referință îl constituie P. Popescu-Neveanu de la Universitatea din București, organizatorul unor consistente cercetări în domeniu (multe în colaborare) și autorul unei teorii originale a creativității de esență bifactorială (vectori și operații), care plasează creativitatea „în contextul și la nivelul cel mai cuprinzător al sistemului psihic uman” [Apud 104, p. 12].

Elaborarea teoretică și practică a creatologiei românești s-a menținut la cote înalte de competitivitate și datorită prestațiilor realizate de V. Pavelcu (de la Universitatea din Iași) și Ursula Șchiopu (de la Universitatea din București). Contribuții meritorii au adus și M. Bejat, M. Roco, A. Stoica, M. Caluschi, I. Morar, P. Constantinescu Stoleru, S. Marcus, R. Mihalevici, A. Perju Liiceanu, Gh. Neacșu, Gr. Nicola, C. Cojocaru, I. Nestor ș.a.

În Republica Moldova, de problemele creativității s-au ocupat cercetătorii: V. Cojocaru, V. Prican, A. Paniș ș.a.

Prin aceste contribuții, creatologia a demonstrat suplețea și relevanța cu care a știut să răspundă imperativelor epocii, pentru a-și formula propriul ei punct de vedere în descifrarea acestei fascinante teme care este creativitatea.

Abordările creativității cuprind, așadar, câteva orientări majore asupra explicării fenomenului complex al creativității. Psihanaliștii explică creativitatea fie prin fenomenul sublimării (S. Freud), fie prin compensare, anularea complexului de inferioritate (A. Adler). Asociaționiștii cred că apariția noului se bazează pe forme de combinare a elementelor deja existente, gestaliștii explică fenomenul creației ca pe unul ce se raportează la întreg, la structura

internă a fenomenului. Behavioriștii pleacă în explicarea fenomenului creației de la conceptul de condiționare instrumentală, contribuția majoră revenind părinților. Ulterior, neobehavioriștii iau în considerare și contribuția individului, structura lui de personalitate. Umaniștii pun în centrul preocupărilor nevoia de autoactualizare, iar reprezentanții teoriei culturale, factorii culturali, de mediu. Contribuția esențială a cognitiștilor este accentul pus pe conceptul de stil cognitiv, prin care putem diferenția indivizii înalți creativi de ceilalți.

Iată deci, care sunt *premisele* existente pentru definirea și formularea conceptului de creativitate, considerată a fi dependentă atât de trăsăturile de caracter, cât și de atitudini ce sunt influențate de modelele sociale.

Sub raport etimologic, conceptul de creativitate își are originea în cuvântul latin *creare*, care înseamnă *zămislire, făurire, naștere*. În sens larg, putem considera creativitatea ca pe un fenomen general uman, forma cea mai înaltă a activității omenești. În sens restrâns, putem distinge patru accepțiuni ale termenului de creativitate: *ca produs; ca proces; ca potențialitate general umană, ca abilitate creativă; ca dimensiune complexă a personalității* [118].

1. *Creativitatea ca produs*. Majoritatea autorilor au privit creativitatea din perspectiva caracteristicilor produsului creator, cu trăsăturile specifice acestuia: noutatea, originalitatea, valoarea, utilitatea socială, aplicabilitatea lui vastă.

2. *Creativitatea ca proces* este perspectiva ce reflectă caracterul procesual, fazic al creativității. În privința numărului fazelor, există o divergență de opinii: G. Wallas, E. D. Hutchinson, R. Thompson identifică patru faze (*pregătirea, incubația, iluminarea, verificarea*), iar Al. Osborn menționează șapte etape: *orientarea, prepararea, analiza, idearea, incubația, sinteza, evaluarea*. Indiferent de succesiunea fazelor procesului creator, important rămâne caracterul evolutiv, dinamic al creativității care devine creație, trecând din potențialitate în aspecte manifeste.

3. *Creativitatea ca potențialitate general umană*. În prezent a fost depășită concepția conform căreia ereditatea are rolul principal în creativitate (Fr. Galton) și se apreciază că aceasta este o capacitate general umană, existând în diverse grade și proporții la fiecare individ, punct de vedere care permite stimularea, educarea și antrenarea creativității.

În aceeași direcție se înscriu și definițiile date de H. Jaoni (aptitudinea de a realiza ansambluri originale și eficiente, pornind de la elementele preexistente) și de E. Limbas (capacitatea de a imagina răspunsuri la probleme, de a elabora soluții inedite și originale).

4. *Creativitatea ca dimensiune complexă a personalității*. Putem spune că latura transformativ-constructivă a personalității integrează întreaga activitate psihică și personalitatea individului și este, în același timp, una din cele mai complexe dimensiuni ale personalității.

Amintim, în acest sens, definiția dată de Paul Popescu-Neveanu: „Creativitatea presupune o dispoziție generală a personalității spre nou, o anumită organizare (stilistică) a proceselor psihice în sistem de personalitate” [Apud 105].

Înțelegerea complexității creativității a determinat o serie de autori să descriu caracteristicile personalității creatoare:

- J. P. Guilford [Apud 118] distinge următoarele caracteristici ale personalității creatoare: fluiditate, flexibilitate, originalitate, elaborare, sensibilitate față de probleme, capacitate de redefinire.
- M. Lowenfeld [apud 61] stabilește, de asemenea, următoarele trăsături: sensibilitatea față de probleme, sensibilitatea față de fenomenele din mediu, identificarea cu problemele altor persoane și societăți, variabilitatea ideilor, capacitatea rapidă de adaptare la orice situație, originalitatea.
- C. Taylor [apud 118] enumeră: toleranța față de situațiile ambigui, încrederea în propriile capacități creatoare, lipsa de îngâmfare.
- M. Zlate [126] consideră că o persoană înalt creativă este inventivă, independentă, neînhibată, versatilă, entuziastă.

În *concluzie*, putem spune că, prin intermediul creativității, personalitatea umană se încadrează într-un spațiu axiologic, omul valorizându-se pe sine însuși.

Prin urmare, reieșind din aceste analize evolutive în cercetarea creativității, putem concluziona că omenirea și-a conștientizat deja nevoia sa acută de creativitate, ceea ce a dus la transformarea ei într-un adevărat spirit al timpului. Convertirea practică a acestor idealuri legate de creativitate presupune antrenarea în serviciile ei a instituțiilor cu destinație educativă, în special, și a întregii societăți în general. Dimensiunea creativității abordată științific din perspectiva psihologiei și pedagogiei, ca fenomen și proces, este direcționată spre o necesitate majoră în dezvoltarea societății contemporane.

1.2. Proiecția identitară a eticii în contextul dezvoltării

Din punct de vedere *etimologic*, etica provine de la cuvintele grecești: *ethos* (Homer) = primordial, patrie, locuință, loc de întâlnire, locul natal, obiceiuri, caracter; *ethike* (Aristotel) = știința cunoașterii. Din *ethos* a derivat cuvântul *ethicos*, cu sensul *din sau pentru morală*, utilizat de greci atunci când discutau despre principiile comportamentului uman. În acest context, etica a fost considerată ca *știința ethosului (a moralei)*, *a binelui/răului (Socrate, Platon, Cicero)*, *a fericirii*, *a virtuții (Aristotel)*, *a plăcerii (Aristip)*, *a idealului social*.

Etica a apărut ca ramură distinctă a cunoașterii, datorită lui Socrate. Ca disciplină științifică ea există din timpul lui Aristotel, care a ridicat etica la nivelul demnității științelor.

Aici trebuie să amintim că etica occidentală apare, ca atare, în Grecia antică, avându-i ca reprezentanți pe marii filosofi Socrate, Platon, Aristotel, care au dezvoltat, fiecare în felul său specific, teorii esențiale ale eticii, deși interrelaționarea ideilor este evidentă. Pentru Platon și Socrate etica este consemnată de următoarele două concepte de bază: *fericirea și virtutea*, adică *eudaimonia și areté*, cu unele conotații filosofice aparte. În discuțiile filosofice privind fericirea și virtutea, binele, ca una din constantele filosofiei occidentale, corelează cu acestea, în această relaționare apărând și *rațiunea*. De exemplu, Socrate pune în evidență ideea că viața morală este o viață virtuoasă. Aristotel, în schimb, subliniază importanța intelectului și implicit a rațiunii, dar și nevoia unei introspecții raționale.

Urmând dialectica acestor dezbateri, putem remarca, în acest cadru referential, că *binele suprem* presupune pretarea la anumite reguli de conduită, aplicând virtutea, ca o continuă căutare de sine, principala facultate a omului fiind rațiunea.

În definiția de dicționar *etica* este știința care se ocupă cu studiul principiilor morale, cu legăturile lor de dezvoltare istorică, cu conținutul lor de clasă și cu rolul lor în viața socială; totalitatea normelor de conduită morală corespunzătoare ideologiei unei clase sau societăți. [*Dictionar explicativ ilustrat al limbii române*. București: Ed. Arc. 2007].

Etica reprezintă forma de cunoaștere și legitimare în conștiință prin intermediul normelor și imperativelor morale, a unor acte și fapte omenești.

Deși înrudite, conceptele de *etică și morală* au origini și substanțe diferite: etica este teoria și știința moralei, în timp ce morala reprezintă obiectul de studiu al eticii. Denumirea de etică este de origine greacă, în timp ce morala își are originea în cuvântul latin *mos-moris* (morav-moravuri), de unde a apărut și termenul *moralis*, etimonul modern al termenului morala [54, p. 3].

Așadar, putem considera etica drept o știință a comportamentului, a moravurilor, un ansamblu de prescripții concrete sau o teorie asupra moralei. Acesta este și sensul pe care îl oferă Wundenburger, care spune că *etica* reprezintă ansamblul regulilor de conduită împărtășite de către o comunitate anume, reguli care sunt fundamentate pe distincția între bine și rău, în timp ce morala cuprinde un ansamblu de principii de dimensiune universal-normativă [162].

Etica generală se compune din trei domenii sau nivele [34, p. 7]:

1. *eticile de gradul I* sau etica valoric-normativă (studiul marilor teorii și doctrine etice);
2. *eticile de gradul II* sau meta-etica (studiul limbajului moral, atât al celui utilizat de eticile de gradul I cât și limbajul comun);

3. *eticile aplicate* (analiza unor fenomene sau cazuri morale particulare, prin intermediul criteriilor și teoriilor propuse de eticile de gradul I și/sau II).

Etica aplicată este formată dintr-un mănunchi de discipline care încearcă să analizeze filosofic cazuri, situații, dileme relevante pentru lumea reală. Printre aceste discipline se numără etica tehnologiei informației, etologia, etica în afaceri, bioetica, etica medicală, etica mediului, etica cercetării științifice, etica în politicile publice, etica relațiilor internaționale, etica mijloacelor de informare.

În cadrele unei etici generale, distingem o serie de componente, între care [33]:

➤ *Deontologia sau teoria datoriilor*, care este un studiu empiric al diferitelor datorii, referitoare la o anumită situație socială. Este o ramură axată pe structura moralei și moralității, în raport cu *valoarea datoriei*. În plinătatea conceptului, deontologia indică un ansamblu de reguli și datorii, dar include și reflexia asupra acestor reguli, precum și procesul de elaborare a lor. Ca teorie a „trebuie”-lui, are o sferă largă de acțiune, delimitându-se ca deontologie a vieții de familie, a vieții sociale, a diverselor activități socio-economice și culturale.

➤ *Etica profesională* și, în legătură cu aceasta, *deontologia profesională* reprezintă reflexia etică aplicată unui domeniu particular al activității umane, permițând examinarea aprofundată a problemelor concrete legate de exercitarea unei profesii. Ea vizează, cu precădere, un ansamblu de reguli de acțiune, dar și analiza fundamentelor teoretice și argumentarea lor. În aceasta perspectivă, *deontologia profesională* reprezintă doctrina privind studiul datoriilor ce conturează cadrul de desfășurare a profesiei, precum și studiul normelor de reglementare a practicii profesionale. Se cunosc etici și deontologii profesionale: medicală, juridică, militară, a omului de știință, a inventatorului, a gazetarului, inginerescă, a educatorului etc., ce au la baza reguli de conduită și moduri de comportament care să susțină competența profesională.

Într-una dintre cele mai simple definiții, P. Singer afirmă că etica este ceva ce ne învață cum trebuie să trăim. Uneori înțelegem prin etică un „set de reguli, principii sau moduri de gândire, care încearcă să ghideze activitatea unui anumit grup” [151, pp. 3-4] sau, într-o altă accepțiune este „încercarea sistematică și rațională despre cum trebuie să acționăm” [*Ibidem*]. Alți autori, printre care și R. T. DeGeorge apelează la o diferențiere între etică, căreia îi atribuie cel de-al doilea înțeles utilizat de Singer și morală care este utilizată în sensul primei accepțiuni. Astfel spune DeGeorge: „etica este o ramură a filosofiei care studiază principiile și acțiunile de natură morală” [134]. Într-o variantă mai extinsă el afirmă că etica „este o încercare sistematică și rațională de interpretare a experienței noastre morale individuale sau sociale în așa fel încât să determinăm regulile care trebuie să ne conducă”. Etica este legată de procesul prin care

clarificăm ce este bine și ce este rău și prin care ne impunem să acționăm în concordanță cu ceea ce este bine sau, cu alte cuvinte, etica este procesul de identificare a standardelor morale. Pe de altă parte, „morală sau moralitatea analizează activitățile și practicile umane din perspectiva binelui sau a răului. De asemenea, morală urmărește valorile reflectate de aceste activități sau practici, precum și regulile prin care sunt promovate într-un context dat” [Apud 135]. Singer nu este de acord cu această opinie. El este de părere, pornind și de la etimologia celor doi termeni (grecescul *ethos* pentru etică și latinul *mores* pentru morală), că semnificația lor este identică sau în orice caz suficient de apropiată pentru a putea fi considerați sinonime. Oricum, putem să menționăm că în pofida dezbaterii academice, în limbajul comun, cele două cuvinte sunt adeseori utilizate ca sinonime.

Studii etice contemporane consacră distincția dintre *etică* (ceea ce persoana apreciază bun de făcut) și *morală* (ceea ce se impune ca obligatoriu- marcat prin norme, obligații, interdicții, caracterizate printr-o exigență universală și printr-un efect de constrângeri). În acest sens, etica dă prioritate acțiunii, contextelor și alegerii. Situațiile concrete constituie baza reflexiunilor etice și se inversează schema obișnuită a unei aplicații teorie- practică. Nu mai este vorba de a aplica la o anumită situație o anumită normă de acțiune prestabilă, ci de a opera o alegere între mai multe conduite posibile într-un context precis. Caracterul etic al deciziei ține mai puțin de conținutul său decât de *maniera în care a fost deliberată conduita*. Reflexia etică apare într-o situație de criză a unei normativități universal valabile, atunci când împrejurările impun repunerea în discuție a normelor de acțiune. Esențial apare *raportul persoanei* - care își fundamentează și își corectează proiectele- *cu problema de etică*, ceea ce implică raportarea la sine, raportarea la altul, raportarea la instituție.

La întrebarea ce este etica răspunsurile se conturează în perioada contemporană ca fiind o știință filosofică ce studiază morală ca pe una din cele mai importante laturi ale existenței umane și sociale. În același timp, etica este și o disciplină științifică, deoarece în cadrul ei sunt elucidate două grupe de probleme: probleme teoretice propriu-zise ce se referă la natura și esența moralei; probleme ce țin de modul în care ar trebui să procedeze omul, după ce principii și norme să se conducă în viață.

Temeiurile actualității eticii și importanța practică a ei pentru om și umanitate sunt elucidate prin *funcțiile specifice ale eticii*. De obicei, sunt elucidate în literatura de specialitate următoarele funcții ale eticii: funcția cognitivă, funcția normativă, funcția persuasivă și funcția educativă.

Teme majore ale eticii contemporane apar astfel: primatul acțiunii, stima de sine și de altul, dialogul, importanța procedurilor (normelor) pentru echitate și a recunoașterii celuilalt prin comunicare.

Din perspectiva eticii contemporane, distincția dintre educație și formare trebuie să țină seama de faptul că educatorul se încadrează în câmpul școlar, în care contextele de acțiune sunt multiple, cel mai adesea definite contractual și nu pot să fie reduse la extraordinara unitate organizațională a școlii. Aceste contexte multiple necesită o multitudine de competențe (definirea politicilor de educație și formare, determinarea obiectivelor, conceperea mijloacelor) care prezintă o stratificare instituțională puțin stabilizată, greu de comparat cu aceea care prevalează în școală.

În spațiul și timpul formării apar deseori probleme, preocupări etice, dar totuși, etica nu face decât rareori parte din programele de formare profesională, iar dimensiunile culturale ale formării sunt neglijate. Cunoașterea de sine, ca dimensiune fundamentală a competenței profesionale este neglijată. Introducerea „culturii antreprenoriale” cu intenția de a regândi legăturile sociale dintre muncă și formare în interiorul întreprinderii este minată de tendința de a da formării un sens care convine doar nevoilor producției. Este timpul să fie denunțată concepția despre formare (profesională) care nu acordă loc suficient culturii și eticii.

Un atare mod de a concepe istoria unor domenii strâns înrudite – etica și pedagogia evidențiază autorul N. Iuga în lucrarea sa [58]. Autorul îl are ca model pe filosoful și pedagogul clasic german J. Fr. Herbart, care afirma cu claritate principiul legăturii indisolubile între etică și pedagogie. Mai exact, Herbart susținea că pedagogia ca acțiune socială de anvergură, ca termen generic și scris cu majusculă, are două componente: etica și psihologia. După Herbart, *etica* furnizează scopul educației, adică virtutea, iar psihologia procură mijloacele și metodele pentru atingerea acestui scop. La fel, și Nicolae Iuga consideră *etica* și pedagogia ca fiind inseparabile, iar când se referă la doctrina unui gânditor anume, prezintă mai întâi ideile etice și apoi cele pedagogice ale acestuia.

Elementul etic al activității educaționale trebuie considerat un tot unitar. Înglobând conștiința, comportamentul și convingerile morale ale personalității. Prin urmare, multitudinea conținuturilor educației morale, în general, și a formării convingerilor morale, în particular, poate fi pusă în evidență prin raportarea acestora la principiile moralei universale și naționale [116]. Edificarea profilului moral angajează sensul bio-psiho-social și pedagogic al moralei plasate într-un câmp pedagogic deschis, respectând următoarele principii: principiul corespondenței dintre știința pedagogică și educația tradițională a moralității; *principiul valorificării resurselor și disponibilităților pozitive ale personalității umane, în vederea eliminării celor negative;*

principiul unității și continuității axiologice între toate formele, modalitățile, mijloacele și factorii etnopedagogiei în proiectarea și realizarea educației morale; principiul diferențierii educației morale (în raport de funcția culturală a acesteia are o pondere specifică în cadrul activității de formare a personalității).

Astfel, constatăm că în perspectiva pedagogică, educația morală vizează formarea și dezvoltarea personalității umane, proiectată și realizată la nivel teoretic și practic [14].

Or, etica presupune stilul conceptelor ce țin de raționamentele practice: *bine, drept, datorie, obligație, virtute, libertate, raționalitate, alegere*. În al doilea rând, etica se mai referă la studiul obiectivității, subiectivității, relativismului sau scepticismului, care pot influența tezele formulate în termenii de mai sus [*Ibidem*]. În acest cadru de referință, etica deontologistă se bazează pe noțiunea de datorie sau pe noțiunea pe cea ce este drept, sau a drepturilor, ca opusă sistemelor etice bazate pe ideea obținerii unei stări de bine de lucruri, sau sistemelor etice axate pe calitățile de caracter necesare pentru a duce o viață corectă.

Etica și morala reglementează relațiile interumane și sunt dependente de tipul de societate, ideologie, concepție despre lume și viață [120, p. 274].

Îndeplinind funcția de descriere a realității, a experienței și a vieții morale, etica poartă un caracter axiologic, determinând valorile ce gravitează în jurul binelui și răului. Deoarece valorile morale sunt cele mai numeroase și mai semnificative pentru afirmarea omului ca personalitate, cercetările axiologice ale eticii permit să se determine ”valoarea valorilor”, să se stabilească normele și principiile, să se determine idealul moral al societății [69, p. 25].

În condițiile unui mediu educativ, metodologia educației morale include un ansamblu de metode și procedee, care pot fi grupate în *modelul strategic* și *instrumental* [42, pp. 173-174]:

Modelul strategic propune integrarea metodelor morale pe două coordonate fundamentale: coordonata instruirii morale și coordonata conduitei/acțiunii morale.

Coordonata instruirii morale implică:

- metode verbale: expunerea morală (povestirea, explicația, prelegerea morală); conversația morală (dialogul moral, dezbateră etică); studiul de caz;
- metode intuitiv – active: exercițiul moral, exemplul moral;

Coordonata conduitei morale angajează două categorii de metode centrate pe evaluarea acțiunii morale:

- aprobarea – dezaprobarea.

Modelul instrumental propune un număr apreciabil de metode morale raportate la obiectivele globale (de instruire morală – de acțiune morală):

- ✓ *explicația morală*, bazată pe procedee de stimulare și informare morală, care pot fi preluate de la alte metode;
- ✓ *prelegerea morală*, bazată pe un volum de informare asigurat prin procedee expositive – verbale, de tip demonstrație – pledoarie, conferințe, referate tematice;
- ✓ *convorbirea morală*, bazată pe procedee de dialog moral, dezbateri morală, povestire morală, comentariu moral;
- ✓ *exemplul moral*, cu procedee bazate pe exemple directe – indirecte, reale – imaginare;
- ✓ *analiza de caz*, bazată pe procedee de decizie, prezentare, analiză, dezbateri, recomandare morală;
- ✓ *exercițiul moral*, bazat pe două tipuri de procedee:
 - externe (ordine, dispoziție, îndemn, avertisment, apel, sugestie, lămurire, încurajare, stimulare prin recompense);
 - interne (exersarea prin procedee de autoevaluare morală);
- ✓ *aprobarea morală*, bazată pe procedee și tehnici de laudă, recunoștință, recompensă;
- ✓ *dezaprobarea morală*, bazată pe procedee și tehnici de obsevație, avertisment, ironie, reproș, sancțiuni.

Având ca obiect de studiu morala, etica determină asamblul de valori, norme, reguli și principii morale, care trebuie să ghideze conduita omului în viața sa personală, socială și spirituală, în raport cu exigențele sale morale, spirituale și profesionale [69, p.25].

Detalierea principiilor, adică a normelor sau criteriilor care sugerează conceperea, orientarea și desfășurarea acțiunilor de formare a profilului moral a fost concepută în mod diferit. Atât determinarea esenței principiilor, cât și tehnologia lor a fost efectuată la începuturi conform unor canoane ideologice. În lucrările pedagogice autorii I. Nicola, C. Moise, T. Cozma, I. Bontaș propun un nou sistem de principii [18, pp. 131-138; 69, pp. 87-88]: *principiul educației morale în spiritul demnității și democrației; principiul îmbinării educației morale individuale cu educația morală de grup și în grup; principiul educației morale în spiritul conștiinciozității și al angajării active; principiul respectului; principiul unității, consecvenței și conștiinței în educația morală ș.a.*

Valoarea persoanei depinde de interiorizarea normelor morale, inclusiv de ideea și acțiunea morală, care se manifestă în acord cu unitatea dintre conștiința morală și comportamentul demn [40, p. 26].

Societatea bazată pe etica minimală analizată de S. Frunză [49], ca una care ocultează sensul tare al moralei și aduce în prim plan reglementarea și eficacitatea, părăsind terenul abrupt al imperativelor în favoarea câmpiilor line ale bunăstării, populate de conștiința morală slabă

care, potrivit lui Z. Bauman [13], este deopotrivă neconvingătoare și neconstrângătoare. Toate acestea ne-ar putea conduce la concluzia că omul postmodern este privat de responsabilitate, dar S. Frunză observă că, în ciuda relativizării valorilor și a direcției individualiste de regândire a identității și a standardelor în baza unor criterii determinate de propriile așteptări, noul context global promovează o etică, chiar și una minimală, vizibilă și transpusă prin comunicare și deschisă creativității etice. Codurile deontologice reprezintă tocmai expresia contextului etic existent „dincolo de disputa continuă între absolutism și relativism“ [49, p. 17], într-o formă laicizată și profesionalizată.

Cu idei relevante în acest context vine cercetătorul V. Mândăcanu, care susține că funcția axiologică a educației etice este de a stabili normele etice și de a forma atitudinile corecte față de relațiile umane pedagogice, față de comportamentele pedagogice, de capacitățile, de valorile, de aprecierile obiective ale faptelor și proceselor pedagogice [69, p. 42]. Observăm că autorul vede drept sarcini susținerea pedagogului astfel ca acesta să devină capabil să presteze o activitate profesorală creativă, axată pe cerințele la zi și pe cele ale viitorului, să fie deschis spre transformări și schimbări sociale eficiente, flexibile.

Din cele relatate mai sus, reiese că: etica ca știință filosofică are la bază studierea moralei, dar ca disciplină științifică elucidează mai multe probleme dintre care este natura și esența moralei; etica fiind o componentă filosofică e necesar să fie studiată în și prin educație atât la nivel de individualitate cât și personalitate al cadrului didactic.

Potrivit autoarei americane R. Hursthouse, [140] viziunea virtuții asupra eticii pune accentual pe virtutea individului sau altfel spus, pe caracterul său moral. Astfel, etica virtuții este considerată a fi o abordare care:

- ✓ Este preocupată mai degrabă de calitatea individului decât de acțiunile pe care acesta ar trebui să le întreprindă;
- ✓ Ridică întrebarea: ce fel de persoană trebuie să devin în loc de: ce acțiuni ar trebui să întreprind?
- ✓ Utilizează mai degrabă concepte precum bine sau virtute decât unele precum drept, îndatorire, obligație;
- ✓ Respinge ideea că etica este codificabilă astfel încât să servească drept ghid pentru acțiuni specifice” [Ibidem, p. 17].

Oamenii nu posedă aceste virtuți în mod natural, ei beneficiind din naștere doar de aptitudinea de a le deprinde, proces care are loc în urma practicării lor: „...nici una dintre virtuțile etice nu este inoculată în noi de natură; căci nimic din ceea ce există în mod natural nu poate fi schimbat prin deprindere. Așadar virtuțile nu apar în noi nici în mod natural, nici contra

naturii, ci ne-am născut cu aptitudinea de a le nprimi, pentru a le perfecționa prin deprindere” [10, p. 32].

Așadar, în această linie de analiză se întrezărește una din situațiile problematice și anume aceea dacă etica și valorificarea ei în baza regulilor etice poate contribui la îmbunătățirea activității cadrului didactic sau, eminent, este un impediment sau un factor de blocare a acestei activități. Evident, regulile de etică și legislația constituie mecanisme de verificare, încălcarea lor atrăgând sancțiuni morale, însă obiectivul lor nu este pedeapsa, ci „trasarea unor limite ale confortului activității profesionale și ale beneficiilor ce derivă dintr-un comportament etic la locul de muncă“ [49, p. 111], primând așadar nu funcția coercitivă, ci aceea de trasare a standardelor de acțiune.

În acest scop, trainingul etic comportă o importanță deosebită, atât ca stimulent al dezvoltării profesionale, cât și ca modalitate de „învățare continuă“, motiv pentru care programele de perfecționare profesională și, în cadrul lor, „programele de training etic ar trebui incluse în mod constant“, susține S. Frunză [*Ibidem*, p. 119].

Necesitatea pregătirii moral-etice a specialiștilor este condiționată de faptul că soluționarea problemelor profesionale este strâns legată de valorile morale și este orientată spre realizarea scopului profesional cu metode morale. Studiarea cursului de *Etică profesională* contribuie la înțelegerea mai bună a calităților profesionale și personale de care trebuie să dea dovadă angajatul.

Un viitor profesor, este dator să cunoască profund problematica lumii contemporane, să știe a selecta și ierarhiza valorile culturale, conținuturile și metodele noi de educație morală, apelând la bunul simț, etică și practica axiologică.

Pe parcursul ultimilor două secole, etica socială a început să degradeze. Dacă pînă în sec. XX, etica presupunea respectarea celor mai simple cerințe, norme ale conduitei, după anii 20 acestea au început să fie desconsiderate, nu mai generau mândria, ci mai curând disprețul și neglijența. Lipsa de respect, gesturile și atitudinile ofensatoare, comportamentul grosolan devin din ce în ce mai la modă, iar politețea este considerată o slăbiciune omenească. Mijloacele mass-media propagă brutalitatea și violența. Aproape că nu se mai respectă normele disciplinare, comportamentul civilizată, amabilitatea, toleranța, considerația. Degradarea manierelor, reprezintă azi o problemă educativă. Salvarea constă în revenirea la educația în credință și cultură.

Sfidările și schimbările tot mai numeroase ale spațiului social cer mai insistent eficacitate și performanțe ale actului educațional. Marile probleme cu care se confruntă omenirea cer o rezolvare urgentă prin aplicarea celor mai eficiente mijloace și forme de educație umană. Se cere

menționată sporirea rolului disciplinelor umaniste și creșterea interesului cercetătorilor față de acestea: filosofia, pedagogia, psihologia, educație etică, educație religioasă etc.

Deoarece de la descreștinarea progresivă a societății occidentale nu a mai existat consens în jurul unui sistem de valori structurat coerent, terenul gol a fost umplut cu valori izolate sau cu principii prea generale, cum ar fi „apărarea drepturilor omului”. Dacă educația civică, centrată pe drepturile omului, presupune mai ales raportarea la consumul de valori („drepturi”), educația morală înțeleasă în toată complexitatea ei vizează dezvoltarea personalității prin și pentru creația spirituală de valori.

Astfel, conchidem că parcursul istoric al eticii ca știință filosofică, dar și disciplină științifică, a evidențiat procesul de identificare a standardelor morale, valorile reflectate de către membrii societății la diferite etape de evoluție socială. Perspectivele sociologice, psihologice și pedagogice vizează dezvoltarea personalității prin elementul etic al activității educaționale.

1.3. Dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în raport cu învățarea pe tot parcursul vieții

Educația pe tot parcursul vieții (life long learning) a devenit o prioritate a sistemelor de învățământ la nivel global. Chiar dacă rolul educației de bază, formale, rămâne esențial, învățarea permanentă, împreună cu educația nonformală, vin să personalizeze și să dezvolte aptitudini cât mai aproape de cerințele pieței și societății, dar și priceperea celui care învață.

Comisia Europeană a reunit inițiativele sale privind educația și formarea sub o singură umbrelă - *Programul de învățare pe tot parcursul vieții*. Acesta are patru subprograme ce oferă persoanelor de orice vârstă șansa de a studia oriunde în Europa: *Comenius* (învățământ preuniversitar); *Erasmus* (învățământ superior); *Leonardo da Vinci* (educație și formare profesională); *Grundtvig* (educația adulților), care își propune să ofere alternative educaționale și să îmbunătățească accesul celor care, indiferent de vârstă, doresc să dobândească noi competențe prin forme de educația adulților. Grundtvig vine în întâmpinarea nevoilor de predare/învățare ale adulților și se adresează instituțiilor sau organizațiilor care asigură sau facilitează educația acestora. Orice organizație din domeniul educației adulților, din sistemul formal, nonformal sau informal poate să participe la program. Adultul, în sensul Grundtvig, este o persoană de peste 25 de ani, sau un tânăr sub această vârstă, care nu mai este cuprins în sistemul formal de educație [78, pp. 26-29].

Prioritatea centrală a Programului de învățare pe tot parcursul vieții este să întărească contribuția adusă de educație și formarea profesională în atingerea obiectivului Lisabona de transformare a UE „în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de

o creștere economică durabilă însoțită de o creștere cantitativă și calitativă a numărului locurilor de muncă și de o mai mare coeziune socială”, potrivit Comisiei Europene.

Învățarea pe tot parcursul vieții ia diverse forme, ea desfășurându-se atât în cadrul, cât și în afara sistemelor tradiționale de educație și formare. Punctul forte al acestor programe e că plasează responsabilitatea individului în centrul procesului de învățare - lucru valabil și pentru educația nonformală, care se regăsește ca metodă de formare în activitățile programelor europene de învățare pe tot parcursul vieții. De altfel, cele trei concepte - formal, informal și nonformal - se completează reciproc în cadrul programelor de învățare continuă. Pe scurt, dacă educația formală, oficială, are loc într-o instituție de învățământ - școală, facultate, etc. -, iar educația informală reprezintă influențele spontane sau neorganizate din mediu, familie, grup de prieteni, mass-media etc. asupra individului, educația nonformală vine să personalizeze și să dezvolte acasă, la locul de muncă, în comunitate și, uneori, la școală, în afara curricula oficiale, acele competențe, aptitudini, cunoștințe pe care fiecare le simte mai aproape de interesele personale. Educația formală creează baza, apoi aceasta poate fi personalizată prin educația nonformală.

Conform Standardului Internațional de Clasificare în Educație [195], aprobat de UNESCO, programele de educație nonformală nu sunt obligate să urmeze un sistem gen „scară în trepte” și pot avea durate variate. Dacă pentru unele țări europene educația nonformală este o componentă a politicilor educaționale, există și state unde inițiativele pe această temă vin cu precădere din mediul privat sau ONG și unde abia încep să prindă contur strategii privind relația formal-nonformal-informal.

La nivel european au existat mai multe inițiative, începând cu Strategia de la Lisabona, prin care s-au punctat câteva prevederi generale privind depășirea barierelor dintre educația formală și nonformală, recunoașterea formelor de educație nonformală și recunoașterea faptului că aceasta crește șansele persoanelor de a-și dezvolta noi competențe.

În Franța, spre exemplu, activitățile extra-curriculare sunt extrem de bine dezvoltate chiar de către stat. În Lituania, educația nonformală este văzută de către autorități drept componenta prin care se formează persoane inteligente, creative și capabile de a veni cu soluții fezabile și de a se implica în viața publică. Olanda are și ea o tradiție îndelungată în acest domeniu. Multe dintre activitățile tinerilor din timpul liber se desfășoară în parteneriat cu școala. Polonia are o strategie națională pentru tineret, educația nonformală fiind o componentă importantă a acesteia. În România, conceptul de educație nonformală nu a fost încă definit într-o formulă care să fie universal acceptată și recunoscută. Totuși, activitățile care pun accent pe dezvoltarea unor abilități personale și profesionale în afara cadrului oficial încep să capete amploare, în special, în rândul tinerilor [78, pp. 26-29].

În Republica Moldova *Învățarea pe tot parcursul vieții* cuprinde educația timpurie, învățământul preuniversitar, învățământul superior, educația și formarea profesională continuă a adulților. Învățarea pe tot parcursul vieții se realizează în contexte de învățare *formale, nonformale și informale*. Învățarea în context *formal* reprezintă o învățare organizată și structurată și se fundamentează pe o proiectare didactică explicită. Acest tip de învățare are obiective, durate și resurse, depinde de voința celui care învață și se finalizează cu certificarea instituționalizată a cunoștințelor și competențelor dobândite. Învățarea în contexte *nonformale* este considerată ca fiind învățarea integrată în cadrul unor activități planificate, cu obiective de învățare, care nu urmează în mod explicit un curriculum și poate diferi ca durată. Acest tip de învățare depinde de intenția celui care învață și nu conduce în mod automat la certificarea cunoștințelor și competențelor dobândite. Învățarea în *contexte informale* reprezintă rezultatul unor activități zilnice legate de muncă, mediul familial, timpul liber și nu este organizată sau structurată din punct de vedere al obiectivelor, duratei ori sprijinului pentru învățare. Acest tip de învățare nu este dependent de intenția celui care învață. La fel nu conduce în mod automat la certificarea cunoștințelor și competențelor dobândite.

Prioritatea centrală a Programului de Învățare pe tot Parcursul Vieții este să întărească contribuția adusă de educație și formarea profesională în atingerea obiectivului Lisabona de transformare a Uniunii Europene „în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de o creștere economică durabilă însoțită de o creștere cantitativă și calitativă a numărului locurilor de muncă și de o mai mare coeziune socială”, potrivit unui document al Comisiei Europene [196].

Cooperarea privind politicile europene în domeniul educației și formării profesionale a început odată cu adoptarea Cărții Albe privind educația și formarea profesională „A preda și a învăța – spre societatea cunoașterii”, prin care Uniunea Europeană se autodefineste ca îndreptându-se spre o societate care învață, bazată pe dobândirea de noi cunoștințe și pe învățarea pe tot parcursul vieții.

Reprezentarea socială a învățării pe tot parcursul vieții

Învățarea pe tot parcursul vieții (ÎPV) este obiectivul strategic central pe termen lung al politicilor educaționale – condiție principală a realizării politicilor sociale ale Uniunii Europene direcționate spre abordarea provocărilor comune, generale.

Din punct de vedere social învățarea pe tot parcursul vieții reprezintă condiția creșterii calității și eficienței proceselor de educație și învățare, promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active, iar la nivelul personal (importanță psihosocială și psihologică) are loc stimularea creativității și inovării, inclusiv a spiritului antreprenorial, consolidarea independenței

și a responsabilității persoanei, a stării psihologice de bine la toate nivelurile sistemului educational.

Conform definiției lui S. Moscovici, reprezentarea socială, în același timp și a învățării pe tot parcursul vieții este un fenomen psihosocial ce implică moduri specifice de înțelegere și comunicare, prin care se creează atât realitatea, cât și simțul comun; implicit, RS se constituie ca un sistem de valori, noțiuni și practici, referitoare la obiectele aparținând mediului social [82].

J. C. Abric [Apud 83] a adoptat o poziție unificatoare definind reprezentarea socială ca fiind: *produsul și procesul unei activități mentale prin care un individ sau un grup alcătuiește realitatea cu care este confruntat și îi atribuie o semnificație specifică. A reprezenta corespunde unui act de gândire prin care un subiect se raportează la un obiect.*

Reprezentarea socială este în același timp produs și proces de transformare a realității. Ele sunt produse ale experiențelor și interacțiunilor noastre organizate social (produs), însă ele au și o funcție de asimilare care permite menținerea coeziunii grupurilor sociale, asigurând similaritatea viziunii grupurilor asupra anumitor aspecte ale realității sociale (proces). După S. Moscovici, reprezentarea socială este instanța intermediară între concept și percepție, ce contribuie la formarea conduitelor și la orientarea comunicărilor sociale, se caracterizează printr-o focalizare asupra unor relații sociale și se elaborează în diverse modalități de comunicare [82].

Pentru a evidenția *caracteristicile* fundamentale ale reprezentării sociale ÎPV pot fi delimitate următoarele caracteristici: organizarea internă, împărtășirea socială, elaborarea colectivă și utilitatea socială [38].

- *Organizarea internă.* Elementele RS ÎVP sunt organizate și structurate în jurul unor semnificații centrale. Între aceste elemente se stabilesc relații specifice de coerență internă, de opoziție, similaritate, subordonare sau supraordonare etc.
- *Împărtășirea socială.* RS ÎVP sunt credințe larg difuzate, consensuale, omogene la nivelul grupurilor sociale, elaborate pentru satisfacerea nevoilor acestora.
- *Elaborarea colectivă.* Schimburile interindividuale și expunerea la comunicarea de masă permit membrilor unui grup să pună în comun elemente care vor conduce la emergența RS ÎVP.
- *Utilitatea social și formativă* RS ÎVP sunt sisteme utile în înțelegerea și stăpânirea mediului social. El furnizează criterii de evaluare a comportamentelor, orientări pentru acțiune și legitimează anumite conduite.

Importanța RS ÎVP derivă din nevoia indivizilor de a stabili o ordine „negociabilă” a realității în cadrul căreia aceștia interacționează, de a convenționaliza obiectele, persoanele și evenimentele cu care oamenii se confruntă pentru a le putea ulterior oferi un spațiu bine stabilit în memoria colectivă a grupului/societății din care aceștia fac parte [82].

Multiplu determinată și multiplu condiționată, calitatea vieții se referă la starea reală (condiții exterioare proprii societății și mediului natural-ecologic) raportată la nevoi, așteptări, aspirații ale omului. Prin aceasta, calitatea vieții implică o structură, prin excelență, evaluativă în dezvoltarea RS a ÎVP.

Definițiile curente ale calității vieții au încercat pe rând să lămurească specificul relațional al conceptului prin accentuarea semnificației pe care o capătă în această relație, omul și condiția umană. În majoritatea lor definițiile au inclus ambele perspective de analiză: cea obiectivă, a stării reale a mediului de viață și cea subiectivă, care exprimă starea vieții percepută, raportată la om. Ca un concept strict evaluativ, calitatea vieții depinde atât de starea reală a vieții la un moment dat, dar și de aprecierile foarte diferențiate subiectiv (evident, pe baza unor criterii de evaluare). De aceea, calitatea vieții, ca un concept sintetic, se supune atât unei cauzalității sectoriale propriie fiecărui domeniu/ component al ei, dar și celei care rezultă din opțiuni, așteptări, principii, valori, norme ce stau la baza unor strategii de viață individuale. Acestea din urmă sunt foarte diferențiate subiectiv, dependente de nivelul de educație, de cultură, de sistemul de valori, de tipul de profesie-stil de viață, de vârstă etc.

În vederea discutării posibilității de dezvoltare a RS a ÎPV, prin creșterea satisfacției de viață ce are impact și asupra dezvoltării personale cât și profesionale, trebuie să reamintim în acest context câteva dintre ideile de bază ale teoriei structurale a RS elaborată de J. C. Abric și colaboratorii, esențiale pentru înțelegerea unui demers formativ. Așa precum am afirmat, cercetătorii consideră nucleul central o structură simplă, compusă din câteva elemente concrete, aflate în relații de coerență logică, capabil să organizeze celelalte componente ale RS. Nucleul încorporează sistemul de valori al grupului și normele sociale. În jurul nucleului se constituie un sistem de elemente periferice care întrețin raporturi de dependență cu elementele centrale. Așa cum subliniază J. C. Abric, tocmai sistemul periferic constituie partea accesibilă, vie și concretă a RS [Apud 83].

Sistemul periferic joacă un rol important în explicarea realului în concretizarea acestuia, interpunându-se activ între nucleul central și situația de mediu. Din aceste considerente, pe termen scurt, tocmai elementele periferice pot fi supuse unui proces de schimbare.

Considerăm că anume practicile sociale și atitudinile sunt acele elemente prin care putem încerca să dezvoltăm reprezentarea socială a ÎPV. Studiind structura și conținutul reprezentării sociale a ÎPV, am pus accentual pe structura acestui conținut, presupunând că modificarea sistemului periferic va genera dezvoltarea reprezentării sociale.

Elementul principal al reprezentării sociale ține de *asigurarea profesionalismului cadrului didactic*, văzut ca motor al abilității prin care modernitatea asigură fundamente certe pentru cunoaștere și morală. Pe baza aspectelor de valabilitate a acestor fundamente rational

asigurate se ajunge la rezultate bune în activitatea de formare a competențelor elevilor. Or, nici o revigorare a educației nu se poate realiza dacă se ignoră importanța pregătirii teoretice și practice specifice profesiei didactice. Anume din aceste perspective apare ca absolut necesară creșterea calității proiectelor de formare inițială și formare continuă a cadrelor didactice în toate sistemele de învățământ.

Ipostazierea unei rațiuni etice din perspectiva căreia se pătrunde în terenul valorii comportamentale, calificarea la nivel superior a cadrelor didactice, pornind de la standardele de calitate și competențele subsumate acestora și creșterea motivației profesionale, sunt fundamentale pentru asigurarea unei educații eficiente. Cu atât mai mult că eficientizarea procesului de formare a cadrelor didactice este parte integrantă a hotărârii Consiliului Europei de a considera profesorii ca actori-cheie ai strategiilor de stimulare a dezvoltării sociale și economice a oricărei țări.

O consecință importantă care decurge din această orientare este punerea în evidență a conținutului noțiunii cheie în formarea profesorilor, și anume a profesorului cu *statut profesional înalt*: calificat pentru un nivel superior de educație, cu o gamă recunoscută de competențe profesionale, capabil să exercite un grad semnificativ de autonomie și judecată profesională și de la care se așteaptă să-și asume responsabilitatea pentru propria dezvoltare profesională continuă și să contribuie la profesia didactică în ansamblul ei, precum și la dezvoltarea politicii și practicii educaționale.

Un alt aspect important este sublinierea faptului că dezvoltarea profesională continuă este necesară acum mai mult decât oricând pentru a răspunde ritmului schimbării aflat în creștere, precum și noilor cerințe ale parcursului lor profesional. Ca urmare a înțelegerii acestei necesități, apare ca intrinsecă dezvoltarea profesională continuă în carierele tuturor profesorilor încă de la debut, pentru ca aceștia să poată răspunde provocărilor profesionale continue pe care le întâmpină.

Ceea ce înseamnă, în mare măsură, manifestarea în mai multe ipostaze preocuparea pentru standardizare, ceea ce presupune crearea de noi semnificații dezvoltative printr-o strategie bine concepută. În felul acesta, *Standardele profesionale ale cadrelor didactice* [214] prezintă, conform prevederilor acestui document, în primul rând, un sistem de referință important pentru autoevaluarea nivelului de performanță al cadrelor didactice din învățământul primar, gimnazial, liceal, special, complementar. De asemenea, standardele sunt repere de bază în organizarea eficientă a procesului de evaluare a cadrelor didactice, de dezvoltare profesională și avansare în carieră. Astfel, discursul privind standardele profesionale converge spre elaborarea standardelor profesionale ale cadrelor didactice în baza priorităților urmărite prin cooperarea susținută în

domeniul *formării profesionale continue*, în vederea asigurării unei educații de calitate. Aceasta este determinată de următorii factori, consemnați în documentul respectiv [214, p. 4]:

- „consolidarea dimensiunii europene în domeniul educației și formării profesionale continue a cadrelor didactice;
- orientarea sistemului de dezvoltare profesională în conformitate cu cerințele pieții muncii și ale pedagogiei centrate pe elev;
- motivarea cadrelor didactice pentru învățare pe tot parcursul vieții;
- creșterea responsabilității personale a fiecărui cadru didactic pentru reușita propriei cariere profesionale;
- promovarea transparenței, recunoașterea competențelor și/sau a calificărilor”.

În felul acesta, putem sesiza ontologic specificul unui standard profesional, care proiectează categorii de maximă generalitate care structurează la nivelul realului sau al conștiinței și formalizează ceea ce este necesar în contidianitatea profesională a cadrului didactic.

În acest context, cariera didactică trece printr-o perioadă de multiple transformări, marea lor majoritate fiind determinate de globalizarea și europenizarea la care țara noastră este parte, de necesitatea armonizării sistemului de învățământ cu cerințele pieței muncii europene, dar și de schimbările paradigmatelor educaționale, politice, sociale, economice și axiologice. Toate acestea presupun creșterea continuă a calității sistemului educațional, vizând în continuare profesionalizarea carierei didactice, prin implementarea standardelor profesionale în procesul de formare a viitorilor profesori.

În această arie analitică, aderăm la ideile lui L.Gliga, care abordează demersul de legitimare a profesiei didactice în rândul activităților și profesiilor sociale, formulând ideea că acestea constituie una din dimensiunile esențiale ale profesionalizării carierei didactice. Tot în acest context, autorul emite ideea necesității unui *model al profesiei didactice*, chiar în pofida faptului că acest lucru este dificil, deoarece însăși profesia este dificilă și multiaspectuală. Ne raliem ideii autorului că în condițiile actuale, chiar dacă *dimensiunea creativă* a activității cadrului didactic rămâne esențială, se impune „tranziția de la profesorul artizan la profesorul expert” [191, p. 20].

Întrucât în cadrul profesionalizării competențele se află în strânsă legătură cu practica pedagogică, reprezentând în plan educational un anumit efect, este cazul să menționăm că autorul se oprește, în continuare, la analiza unor situații în vederea rezolvării cărora are nevoie de un anumit fel de competențe, care, în opinia lui, reprezintă:

- *Situații repetitive și relativ ritualizate*, pentru care profesorul trebuie să dispună de competențele necesare pentru a le aborda și soluționa rapid și eficient. Este vorba de situațiile de consultare a documentelor școlare curriculare, de elaborare și completare

a documentelor școlare care fac obiectul activității profesorului, de proiectare și organizare a unor situații de învățare, de pregătire a mijloacelor didactice necesare ș.a.

- *Situații noi, neobișnuite*, care configurează un spațiu de incertitudine și risc și pentru care se impun abordări noi, nespecifice, creative, neconvenționale, care cer uneori timp de reflectare și explorare, implică ezitări. În cazul acesta intervenția didactică se personalizează și se adaptează unui complex de factori situaționali: relația cu elevii, considerați ca individualități, dar și în colectiv, relația cu părinții, cu celelalte cadre didactice și cu conducerea școlii; activitățile ce completează munca de la clasă și vizează cercetarea de specialitate ș.a. [Apud 191, p. 20].

Analizând aceste situații, constatăm că cea de-a doua categorie a situațiilor este predominantă, întrecând cu mult, ca număr, prima categorie. Așadar, deoarece ființa umană este foarte complexă și comportamentul lui în diverse situații este unul complex, contextualizat, irepetabil. Atât profesorii, cât și elevii nu fac excepție de la această situație, astfel încât putem afirma că modelele de comportament standardizate, care se adresează unor situații anume, așteptate, au o utilitate limitată și astfel apare ca necesară o regândire a profesionalizării carierei, în sensul unei abordări mai flexibile.

De asemenea, nu putem să nu fim de accord cu I. Jinga [59], care consideră că, dacă se respectă anumite condiții, standardizarea poate fi realizată. Autorul definește standardele ca fiind „anumite etaloane, la care raportăm activitatea și pregătirea educatorilor”. Aceste etaloane reprezintă unele enunțuri ce descriu rezultatele cadrului didactic, fiind, în esență, o filosofie a educației, formulată strategic, care cuprinde un ansamblu de cerințe minimale față de pregătirea științifică, pedagogică, sociologică, managerială, culturală a profesorilor.

Pentru a clarifica fenomenul formării profesionale, putem face apel la anumite noțiuni esențiale din orizontul terminologic și problematic al calificării profesionale, la felul cum sunt rezolvate acestea, cum sunt regândite. Fără să intrăm în amănunte, putem remarca că un exemplu de intervenție necesară ar fi înzestrarea viitorilor profesori, încă din timpul formării inițiale, cu abilități de utilizare a metodelor de dezvoltare a *gândirii creatoare*, de a produce transformări dezirabile în profilul de personalitate a cadrelor didactice. La baza gândirii creatoare se află un proces de sorginte rațională pe care discursul pedagogic îl reflectă implicit, în funcție de prezența sau absența acesteia. De asemenea, pregătirea viitorilor profesori pentru a-și asuma o serie de roluri în situații educaționale atipice poate fi realizată, de exemplu, prin familiarizarea acestora cu specificul activităților de consiliere, care largesc orizontul profesional și dezvoltă competențe psihosociale absolut necesare.

De rând cu formarea competențelor, afirmă L. Șerbănescu, o importanță specială o au calitățile personale ale profesorului, care se dezvoltă prin experiență și formare profesională

adecvată [121]. Reieșind din specificul învățământului contemporan, din noua calitate a raporturilor afective care se stabilesc între profesori și elevi, mai democratice, putem afirma că profesorii trebuie să aibă următoarele trăsături de personalitate: tact pedagogic, autoritate, toleranță, capacitate de autoorganizare, mentalitate deschisă, atitudine experimentală. Profesorii cu personalități afectuoase, înțelegători și prietenoși, profesorii caracterizați prin responsabilitate, spirit metodic și acțiuni sistematice s-au dovedit a fi stimulativi pentru elevi.

Cu referire la caracteristicile educației inovatoare, necesare de dezvoltat în perspectiva secolului XXI, este firească întrebarea în ce măsură direcțiile de schimbare și de reformare a învățământului preuniversitar din R. Moldova întreprinse în ultimii 20 de ani au fost circumscrise paradigmei inovatoare, astfel încât ele să contureze un nou model pedagogic de formare-dezvoltare a personalității, corespunzător contextului cultural al societății informaționale, bazată pe cunoaștere.

Întrebarea este mai mult decât complexă și solicită un răspuns la fel de complex, pe care îl poate oferi numai analiza stării de lucruri în domeniu, precum și un studiu de impact privind rezultatele reformelor implementate până în prezent la nivelul învățământului secundar general [23, p. 8].

Principiile europene comune pentru competențele și calificările profesorului au ca scop sprijinirea dezvoltării de noi politici la nivel național sau regional, după caz. În accepțiunea acestui document, prin profesor se înțelege o persoană careia i se recunoaște statutul de profesor (sau echivalentul) în conformitate cu legislația fiecărei țări. Totodată, documentul specifică faptul că profesorii joacă un rol crucial în sprijinirea experienței de învățare a tinerilor și a adulților.

Mai explicit, complexitatea profesiei de cadru didactic formează o anumită sinonimie cu *organizarea*. Astfel, organizarea și varianta sa logico-semantică pune în atenția activității formative necesitatea de a răspunde la provocările mereu în evoluție ale societății, dar și de participare activă în această societate. Profesorii trebuie să demonstreze o angajare continuă în valorificarea conținuturilor educaționale, inovație, să se situeze la un nivel înalt de profesionalism. Profesorul are, de asemenea, un rol-cheie în pregătirea elevilor în a deveni cetățeni ai Uniunii Europene. Astfel, ei trebuie să cunoască și să respecte diferitele culturi și în același timp să identifice valorile comune. Se acordă prioritate dezvoltării respectului reciproc și recunoașterii competențelor și calificărilor profesorilor între statele membre. Educația profesorilor are un impact deosebit asupra calității învățării și în consecință trebuie să fie parte a sistemelor naționale sau regionale care se concentrează asupra îmbunătățirii și evaluării calității educației.

Aceste principii comune europene, conform Comisiei Europe, sunt următoarele [186]:

- *Pregătire universitară* – neapărat aceștia trebuie să fie absolvenții unor facultăți specializate, având posibilitatea să-și completeze cunoștințele pe tot parcursul activității profesionale, ridicând în permanență competențele și dexteritățile de cadru didactic. Astfel, cadrele didactice au acumulate cunoștințe specifice disciplinei/disciplinelor predate; cunoștințe pedagogice; au formate competențe necesare pentru a ghida și a ajuta elevii; au modelată înțelegerea dimensiunii sociale și culturale a educației.
- Alt principiu european, și nu numai, este acela al *profesiei amplasate* în contextul educației continue – dezvoltarea profesională trebuie să se deruleze pe toată perioada activității profesionale, fiind susținută de sisteme coerente la nivel național, regional, și/sau local.
- Următorul principiu se încadrează în ansamblul celor ale mobilității, fiind denumit *profesie mobilă*, atunci când mobilitatea este o componentă centrală a programelor de educație inițială și continuă a profesorilor. O condiție esențială este deplasarea, pentru o anumită perioadă, în alte țări (europene) în vederea dezvoltării profesionale, aceasta fiind recunoscută de ambele țări.
- *Profesie bazată pe parteneriat* - instituțiile care asigură formarea profesorilor ar trebui să lucreze în parteneriat cu școli, societăți economice, întreprinderi industriale, furnizori de pregătire profesională.

Schimbarea se anunță, așadar, prin interpretarea pe nou a practicilor educaționale, care devin o împlinire a valorilor prin grija consacrată celor mai înalte aspirații profesionale. Profesorul însuși, ca și profesionist, trebuie să demonstreze o practică efectivă, dar să și fie angajați în cercetarea și inovația pedagogică actuală pentru a ține pasul cu dezvoltarea continuă a societății.

Aceste principii comune asigură atracția și statutul profesiei didactice. Ele recunosc rolul profesorilor ca agenți cheie în dezvoltarea valorilor ce cuprind individul și societatea.

Prin urmare, putem *conchide*:

Ca prioritate a sistemelor de învățământ la nivel global, educația pe tot parcursul vieții este abordată prin diferite *programe* care orientează prin formele ei ce se pot desfășura atât în cadrul, cât și în afara sistemelor tradiționale de educație și formare.

Fenomenul psihosocial, învățarea pe tot parcursul vieții, este expus prin reprezentare socială ca proces și produs de transformare a realității.

Asigurarea profesionalismului cadrului didactic este bazat pe un sistem integrat de formare inițială, dar și dezvoltare profesională continuă prin elaborarea de programe de pregătire profesională.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Analizând problema preocupării pentru creativitate, constatăm că este justificată de importanța pe care această dimensiune o are pentru probleme de natură socială, economică, culturală, psihologică, pedagogică și alte științe.

Astfel, putem evidenția următoarele:

1. Prin analiză convergentă, au fost precizate abordările conceptuale ale fenomenului creativității, care supune atenției reperate teoretice ale conceptului de creativitate și abordările din literatura de specialitate, expune geneza ca problemă psiho-pedagogică a ei. La fel, studiul și analiza literaturii de specialitate ne-a permis să deducem că definițiile creativității se pot clasifica în patru grupe, în funcție de obiectul creativității (un *proces*, un *produs*, un *factor de mediu* sau o *persoană*), iar cele mai cunoscute teorii psihologice care și-au propus să inventarieze și să clarifice exhaustiv criteriile creației sunt: teoria psihanalitică a creativității, teoria asociaționistă a creativității, teoria gestaltistă (configuraționistă) a creativității, teoria behavioristă (comportamentistă) a creativității, teoria umanistă (existențialistă) a creativității, teoria culturală (interpersonală) a creativității, teoria factorială a creativității.
2. Examinarea proiecției identitare a eticii în contextul dezvoltării în perspectiva pedagogică, a asigurat stabilirea și caracterizarea eticii în aspect etimologic, istoric, evidențiind un șir de principii care contribuie la edificarea profilului moral, care angajează sensul bio-psiho-social și pedagogic al moralei plasate într-un câmp pedagogic deschis. La fel, s-a constatat că în perspectiva pedagogică, educația morală vizează formarea și dezvoltarea personalității umane, proiectată și realizată la nivel teoretic și practic. Or, perspectivele sociologice, psihologice și pedagogice vizează dezvoltarea personalității prin elementul etic al activității educaționale.
3. Aspectele investigate privind dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în raport cu învățarea pe tot parcursul vieții proiectată și realizată la nivel teoretic și practic argumentează necesitatea cercetării problemei. În context, au fost scoase în evidență documente de politici, standarde, practici care stau la baza profesionalizării cadrelor didactice. La fel, s-a ajuns la convingerea că prin *dimensiunea creativă* a activității cadrului didactic rămâne esențială ideea de a se impune astăzi „tranziția de la profesorul artizan la profesorul expert”. Prin urmare, constatăm că profesionalizarea înseamnă o redefinire radicală a naturii competențelor care se află la baza unor practici pedagogice eficiente, deoarece cadrul didactic se confruntă în munca sa cu diverse situații.

4. Studiul teoretic privind conceptele *creativitatea, etica, dezvoltarea, dezvoltarea profesională și învățarea pe tot parcursul vieții* a contribuit la conturarea fundamentelor epistemologice ale acestora, fiind scoase în evidență orientările, abordările și perspectivele procesului vizat. De asemenea, analiza și sinteza epistemologică a permis să delimităm abordările teoretice valoroase pentru elaborarea fundamentelor metodologice și a instrumentelor practice privind formarea creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale. În concluzie, sintetizând aspectele teoretice expuse, considerăm că valorificarea acestora vor fi un reper important în fundamentarea modelului pedagogic.

CAPITOLUL 2. CADRUL METODOLOGIC AL FORMĂRII CREATIVITĂȚII ETICE A CADRELOR DIDACTICE

2.1. Câmpul educațional al eticii profesionale și al creativității etice

Se afirmă adeseori că societatea în tranziție generează criza valorilor morale și atitudini anomice, iar lipsa unor repere axiologice și a unor finalități clare ale educației provoacă o anumită nesiguranță a cadrelor didactice privind scopurile și mijloacele educației morale. Uneori se invocă neîndeplinirea rolului educativ de către instituțiile cu funcții educative sau neconcordanța între acțiunile acestora. Rareori se incubă oamenilor de știință și oamenilor politici responsabilitatea față de criza morală pentru că nu au creat și nu au organizat politici și strategii educaționale.

Soluționarea problemei educației pentru valori morale și etici profesionale presupune demersuri „teoretice” și consecințe „practice”. Realizarea legăturii dintre cercetarea fundamentală și intervenția într-un context social presupune demersul unui „eclectism” de împrumutare de diverse sisteme teoretice a celor mai bune teze, conectarea unor sisteme sau niveluri diferite de explicații (explicații în indivizii înșiși; explicații în interacțiunile indivizilor într-o situație dată; explicații în sistemul de credințe și de reprezentări, de evaluări și de norme) care, singure, sunt insuficiente pentru a orienta o practică [79].

La etapa actuală, în cercetarea problemei și mai ales în practica educației se „uită” că valorile (morale), înainte de a fi difuzate social (inclusiv prin educație și formare), trebuie create și instituite de către oameni care au capacități și competențe sociale dezvoltate prin educație. În teoria și, mai ales, în practica educației se neglijează creativitatea în general, iar creativitatea morală nu este vizată (aproape) de loc.

În condițiile unei societăți aflate în tranziție – postmodernă – și în care se produc rapide schimbări, ipoteza de soluționare a problemei apare astfel: valorificarea persoanei subiectului educației, ca ființă creată și creatoare spiritual, conștientă de sensul creației prin formarea de capacități pentru creație morală și socială (de valori morale și norme sociale, organizaționale) chiar în “laboratorul” educației pe tot parcursul vieții (prin relațiile socio-educaționale, jocul rolurilor sociale în grupuri socio-educaționale, în echipe pentru proiecte de cercetare a problemelor socio-morale, cu metode de investigare și de inventare, producere a soluțiilor la problemele cercetate).

Aici trebuie să menționăm că, până la începutul secolului al XX-lea, în filosofia moralei (numite de unii filozofi etică) au predominat preocupările normative, de ordinul întâi, din interiorul moralității, de tipul: ce este bine și ce este rău? poate exista o morală întemeiată pe

virtute sau pe drepturi? Apoi, au trecut pe primul plan problemele eticii de ordinul doi (meta-etice) privind fundamentele gândirii etice, valorice, de tipul: putem justifica judecățile de valoare? putem vorbi cu sens despre adevăruri morale? În ultimile trei decenii s-au reabordat probleme ale moralei practice, de tipul: este acceptabilă pedeapsa cu moartea [86].

Sistemul categorial al eticii este rezultatul grupării sale în jurul unei categorii centrale: *Binele*. Sursa acestei categorii a binelui este proiectarea gândirii umane asupra sensului existenței sub multiple aspecte. Din această proiecție, gândirea umană a decantat cel puțin trei categorii fundamentale, care caracterizează umanitatea în încercarea ei de a-și asigura durabilitatea:

- *Adevărul* - categorie supremă a cunoașterii.
- *Frumosul* - categorie supremă estetică.
- *Binele* - categorie supremă morală.

Aceste trei categorii reprezintă miezul discursului pedagogic, în deosebi la marii gânditori ai antichității grecești, și au rămas permanente ale temelor filosofiei pedagogice, pâna astăzi.

Determinarea naturii, esenței și conținutului binelui presupune investigarea sferei vieții morale și desprinderea, pe această bază, a problematicii fundamentale a eticii:

- Necesitatea și libertatea morală.
- Idealul și realitatea morală.
- Sensul vieții morale, ca sens al vieții, în general.

Această problematică, transpusă în investigație teoretică, determină constituirea categoriilor eticii, având drept categorie de referință *binele*.

Alături de această categorie și subordonate ei stau celelalte categorii, grupate după afinitățile de semnificații și rang:

- 1) *Categorii ale sentimentului moral*: sensul vieții, libertatea, fericirea, dreptatea etc.
- 2) *Categorii ale aprecierii morale*: virtutea morală, demnitatea, onoarea, cinstea, sinceritatea, modestia etc.
- 3) *Categorii ale normativității morale*: datoria, responsabilitatea, deontologia etc. [54].

Clasificarea de mai sus nu este una exhaustivă, după cum nu sunt nici enumerările. Sistemul categorial al eticii fiind un sistem deschis, trecerea în rândul acestuia a unor categorii de graniță, cum sunt *curajul, cumpătarea, răbdarea, caritatea, loialitatea, înțelepciunea* etc. este dependența de opțiunea cercetătorilor, de măsura în care aceștia fixează nivelul exigențelor conceptuale. Ceea ce este însă de acceptat este că morala are deschideri și influențe deosebit de profunde și sensibile la interpretare spre toate domeniile umanului.

Este de reținut faptul că, deși au o expresie valorică, este greșit să identificăm categoriile etice cu valorile etice. Categoriile sunt, așa cum am precizat, nume pentru valori și nu valorile

însele. Faptul este remarcat de I. Grigoraș, care face distincție între statutul metafizic și cel axiologic al conceptelor morale [54, p. 80].

Abstract în sine, binele poate fi realizat practic numai prin urmărirea în tot ceea ce facem a unor valori subordonate, precum cinstea, curajul, adevărul, dreptatea, generozitatea, solidaritatea etc. Devenim din ce în ce mai buni în măsura în care cultivăm în noi aceste valori morale, prețuite în mai toate societățile și perioadele istorice. Perceput ca sens și realizabilitate a ființei umane, în genere, binele reprezintă „termenul laudativ general al judecăților de apreciere” aplicându-se „trecutului și viitorului, conștientului și inconștientului, voluntarului și involuntarului” [Apud 33], termenul cu care omul și umanitatea exprimă concordanța lumii cu un criteriu propriu, raportat la o interpretare proprie despre sine. În același timp, *răul* reprezintă, *logic și ontologic, opusul binelui*, cu toate determinațiile care decurg din această opoziție.

Binele, în genere, poate fi conceput în felurite moduri, așa cum anticipăm în caracterizarea categoriilor etice. Există un *bine logic*, identificat cu corectitudinea logică, cu validitatea, ca acord între regulile logice și actul rațional al individului. Spunem despre cineva că a rezolvat bine o problemă, că este bine cum raționează, că soluția este cea bună. Binele, aici, nu se confundă cu adevărul; el exprimă doar calificarea valorică a căii de a ajunge la adevăr.

Binele general-uman, de exemplu, există ca acord între determinațiile reale ale lucrurilor, situațiilor, însușirilor, faptelor și aprecierilor și comandamentele umane corespondente. În acest sens, autoarea C. Cozma face următoarea enumerare: „sănătate, liniște, pace, bogăție, plăcere, mulțumire, avantaj, succes, folos, plinătate, bunăstare, fericire; ceea ce este prielnic, potrivit, confortabil, agreabil, convenabil, natural, frumos, apt, fidel, benign, adevărat, corect, drept/îndreptățit etc”. [Ibidem]. În această enumerare, se prezintă unele expresii logice ale binelui, precum și unele determinații epistemice, indiferente în raport cu binele.

Despre *binele filosofic-ontologic*, autorii susțin că trebuie înțeles ca determinant absolut al existenței, ca fundament al oricărei filosofii. Descoperim o astfel de interpretare în cazul filosofiei platonice sau în cazul axiologilor obiectiviști.

Un șir de cercetători constată că *binele moral* exprimă *moralitatea dezirabilă, ceea ce corespunde valorilor și normelor specifice unei morale sociale determinate*. Este accepția binelui care face obiectul de preocupări al eticii.

În „Dictionarul limbii filosofice”, P. Foulquié [Apud 54, p. 89], prezintă una dintre cele mai complete și mai interesante definiții ale binelui moral: „Ceea ce este conform normei sau idealului moralității și care, prin urmare, merită aprobarea unei conștiințe drepte și trebuie să fie căutat pentru el însuși, independent de utilitatea sa, dar a cărui posesiune poate singura procura fericirea veritabilă”.

Aceasta este o definiție care cuprinde, în esență, particularitățile binelui ca valoare centrală a eticii:

- Este un deziderat universal al vieții morale, însuși idealul moralității.
- Este o valoare-scop (T. Vianu), merită a fi promovat pentru el însuși, în afara oricarei alte motivații utilitariste. (I. Kant: să nu privim niciodată omul ca mijloc, ci întotdeauna ca scop).
- Este ordonator pentru celelalte valori morale, ca principiu diriguitor al moralității.

Pentru înfăptuirea binelui, normativitatea morală cuprinde trei sensuri complementare:

- ✓ *Să faci binele*
- ✓ *Să nu faci răul*
- ✓ *Să repari răul comis din diferite cauze.*

În această ordine de idei, autorul I. Grigoraș observa importanta particularității binelui în viziunea lui Hegel („cel mai mare inamic al binelui este mai binele), promovând ideea că binele se instituie autentic numai prin „aspirații mereu superioare”. Autorul propune, în acest sens, și un „principiu superior al binelui: Principiul celui mai bun lucru de făcut” [54, p. 88].

În istoria filosofiei exista numeroase modalități de a concepe binele moral, din această perspectivă, C. Cosma sistematizează aceste modalități astfel [33, pp. 62-74]: binele – cunoaștere, binele - fericire / eudaimonia, binele - plăcere, (hedone), *binele moral* ca bine suprem și binele absolut.

Binele moral ca bine suprem, este evidențiat de unul dintre primii teoreticieni ai binelui, Platon, care identifică binele moral cu fapta săvârșită în conformitate cu un criteriu extrasensibil, care este „Binele suprem”. Ideea este preluată de stoici, care consideră binele suprem ca fiind conformitatea cu ordinea naturii, iar mai târziu de Kant, pentru care binele suveran este „obiectul ce ar satisface întreaga facultate de a dori a ființelor raționale” [*Ibidem*].

Prin urmare, identificarea *binelui moral în câmpul educațional* presupune identificarea valorilor și normelor specific moralei sociale instituite în colectivități educaționale concrete, între care se poate identifica, deja, ca nucleu de bază, *colectivul de cadre didactice*, iar ca instituție unificatoare, purtătoare de identitate culturală și morală, instituția școlară (grădinița, școala generală, liceul, centru de excelență, universitatea).

La nivelul cadrelor didactice, binele moral se identifică cel mai bine prin cele patru valori derivate, conceptualizate de Platon în dialogul „Republica” [101]: *dreptatea, virtutea, ordinea și armonia*, toate acestea considerate, cum spune Aristotel, în relația dintre colegii aceluiaș colectiv și care să se exprime, în ultimă instanță în „viața rațională dusă în comunitate cu semenii” [10].

Dreptatea, ca derivat al binelui moral în colectivul pedagogic presupune luarea în considerare a cel puțin două tipuri de atitudini morale: a cadrelor didactice, unii față de alții și a cadrului didactic față de elevi și reciproc. În relațiile dintre cadrele didactice, dreptatea se manifestă prin reciprocitate, prin egalitate de tratament, prin respectul reciproc sau, în expresie rogersiană, prin „acceptarea necondiționată a celuilalt”. Din partea cadrului didactic, dreptatea se măsoară îndeosebi în actul evaluării, fie al evaluării performanțelor școlare ale elevilor, fie în cel al evaluării personalității elevului.

Virtutea, ca expresie a binelui moral, se manifestă, în clasa de elevi, prin valorile umane privilegiate în acea clasă. Și aici contribuția educatorului este esențială. Fiecare vârstă privilegiază, prin contagiune cu diferitele medii de existență ale elevilor, anumite virtuți: la vârsta grădiniței: abilitatea în joc; la vârsta pubertății: abilitățile fizice și intelectuale; la vârsta adolescenței: independența, dominanța, sexualitatea; la vârsta tinereții: performanțele tehnice, profesionale, academice. Acceptarea și încurajarea acestor virtuți ca elemente constitutive ale binelui moral în clasa de elevi reprezintă obiect de preocupare din partea actorilor educației fără de care succesul educațional este de neconceput. Dimpotrivă, promovarea unor false virtuți, improprii anumitor vârste, poate duce la denaturarea imaginii clasei de elevi asupra binelui moral.

Ordinea, în sens moral, nu trebuie confundată cu ordinea impusă pe cale disciplinară, administrativă sau legală. Ordinea înseamnă în primul rând ordinea firească a lucrurilor, acordul gândirii umane cu firea naturii, cu scopurile și sensurile date de om existenței lui. Principiul „oikeiopragei”, lansat de Platon în dialogul „Republica” este, în esență, valabil și astăzi, ca determinație a binelui [101].

Fără a lua în seamă misiunile propuse de filosof pentru diferitele categorii sociale ale timpului său, vom observa că ordinea, în sensul moral de astăzi, înseamnă cam același lucru: *fiecare om să fie preocupat de a se realiza plenar potrivit rolului natural asumat în societate*: Educatorul să facă educație, iar elevul să asimileze produsul educației, cu toate atributele specific acestor roluri: pentru educator, toate atributele excelenței în educație (nivel de pregătire profesională, științifică, didactică, responsabilitate, moralitate, talent pedagogic, o empatie etc), iar pentru cel educat, valențele proprii unei participări depline la actul educațional (interes, sânguință, punctualitate, asumare, participare, cooperare etc.).

Poate cel mai înalt grad de realizare a binelui moral în clasa de elevi aparține componentei *armonie* [Ibidem]. Dincolo de particularitatea acestei componente a binelui, determinată de expresia celei mai benefice alcătuirii a conviețuirii, a lipsei aspectelor contradictorii, a disproporțiilor, a tendințelor centrifuge, a atitudinilor de structurante etc.,

armonia se determină ca un corolar al determinațiilor deja amintite: dreptatea, virtutea, ordinea, ca o bună măsură a manifestării acestora, ca un mod de integrare a lor deopotrivă în performanța grupului și în starea de asumare a lor în condiții de satisfacție și angajare. Prin urmare, binele moral al clasei de elevi își asumă armonia ca sinteză a atitudinilor, comportamentelor și faptelor care sunt în concordanță cu valorile și normele ce definesc moralitatea specifică a acesteia: *concordanța* intereselor (profesor-elev și elev-elev), *echilibrul* valorilor școlare (interes de într-ajutorare pentru promovabilitate și clasificare superioară), *potrivire* de idei, preocupări, aspirații, *proporție* suportabilă a diferențelor de personalitate, cultură generală, pasiuni, preferințe, *simetrie* de tratament reciproc, *consens* în adoptarea deciziilor care privesc clasa ca grup integrat.

Analizând toate acestea, putem considera că sistemul categorial al eticii este produsul maturizării acestei științe, atât sub aspectul demnității filosofico-pedagogice, cât și sub aspectul funcționalității sale educaționale. De aici rezultă și influența pe care categoriile eticii, prin maturizarea pe care au căpătat-o îndeosebi sub aspectul semnificațiilor, o exercită asupra randamentului pedagogic al moralei.

Binele moral în mediul educațional exprimă moralitatea dezirabilă, ceea ce corespunde valorilor și normelor specifice unei morale sociale determinate prin identificarea *dreptății*, *virtuții*, *ordinii* și *armoniei*.

Ca știință normativă, *etica* cuprinde nu numai un cod moral, o analiză a problemelor conduitei de viață în baza idealurilor omenești, ci și răspunde, practic, la problemele de formare a personalității umane [69, p. 89].

Astfel, aderând la ideile V. Lungu, putem afirma că norma se poate impune în comunitatea educațională ca obicei care poate să influențeze conduita elevilor, exercitând o adevărată presiune normativă prin măsurile luate față de cei care nu se conformează obiceiurilor. În cadrul fiecărei profesii există probleme specifice de morală, dar etica profesională are importanță, în primul rând, pentru profesiile, obiectul cărora este omul. Astfel distingem etica pedagogului, etica medicului, etica judecătorului etc. [65, p. 15].

Dincolo de cadrul complex al eticii, relevanța ei asupra domeniului pedagogic poate fi mai dificil de explicat și de tratat. În ansamblu, înțelegerea structurilor etice stă sub influența multiplelor semnificații ale acestora. În acest sens, este nevoie de un argument și de explicații conforme obiectivului propus.

În acest context, *etica profesională* este determinată de particularitățile specifice ale unor profesii, de interesele corporative, de cultura profesională etc. Oamenii ce îndeplinesc funcții profesionale similare sau identice își elaborează tradiții specifice și se asociază în baza unor *principii* de solidaritate profesională în stare să păstreze reputația grupului profesional dat. O

componentă esențială a eticii profesionale este faptul că aceasta include diverse *norme* de conduită.

În legătură cu această problematică, apare necesitatea unui apel la principiile generale ale eticii, ca norme strategice și operaționale, Recare trebuie abordate ca factori de eficientizare a activităților proiectate la nivel educațional.

1. Principiul egalității în fața normelor;
2. Principiul clarității și clarificării (conceptelor, pozițiilor);
3. Principiul relativismului și absolutismului.

Aici este locul cel mai adecvat pentru a surprinde cracteristicile *principiilor educației morale* în vederea întregirii imaginii constatările făcute și surpinderii avantajelor pentru profesor. Anume ele ghidează activitatea lui în formarea profilului moral al personalității elevilor.

Analizând sistemul de principii ale eticii profesionale se disting *trei principii fundamentale*:

- *principiul renunțării* este propriu mai multor tipuri istorice de morală. Acest principiu vizează renunțarea la ordinea reală și la cea normativ-valorică a colectivității;
- *principiul individualismului* este un principiu al rațiunii de afirmare a individului împotriva celorlalți și împotriva colectivității;
- *principiul colectivismului* este principiul oricărei morale și moralități, deoarece omul este o ființă socială, el trăiește în colectiv și în diverse forme de colectivitate și de comunitate umană. Coerența și stabilitatea într-o colectivitate nu sunt posibile fără respectarea de către toți a unui minim de cerințe morale ale vieții în comun [Apud 65, pp. 41-44].

Configurarea formelor reprezentative ale principiilor consemnate etic oferă expresia tendinței generale în valorificarea eticii, vizată atât dezvoltativ, cât și creativ. Implicația principiilor, după cum am constatat, este un mobil de corelare și deducere a unor elemente specifice. Cercetând acest aspect, V. Lungu marchează faptul că *principiile morale* reprezintă unele forme de exprimare a cerințelor morale, care dezvoltă în linii generale conținutul moralității existente într-o societate sau alta. Ele exprimă cerințele fundamentale ce țin de esența morală a omului, de caracterul corelației dintre oameni și care determină direcțiile magistrale ale activității oamenilor, ele devenind astfel o bază a normelor concrete de conduită.

Referința fundamentală a construcției etice în pedagogie, ca urmare firească a celor arătate mai sus, trimite la cele mai importante corelative ale eticii profesionale cu privire la *bine* și *rău*, la cum se dezvoltă judecata morală a lui *trebuie*, cum se formează deprinderile de autocontrol, necesar în satisfacerea standardelor profesionale. Ideea binelui și a răului este

universal admisă, exprimând sintetic comportamentul ființei umane în diverse situații existenționale și profesionale.

Unii cercetători disting anumite etape în formarea valorilor morale, în dependență de particularitățile de vârstă și de componentele *comprtamentului etic*: formarea unor obișnuințe morale elementare, trezirea conștiinței morale, cultivarea convingerilor morale, stimularea comportamentelor afective, formarea atitudinilor etice, structurarea unor valori și a idealului moral [23, p. 67].

În acest context, *etica profesională* impune stabilirea unor reguli interne în fiecare profesiune, care pot lua forma „bunelor practice”, „codurilor etice”, sau „codurilor deontologice”.

Obligațiile pragmatice determinate de etica deontologică îi permit profesionistului să aleagă rațional normele morale de conduită, în baza unei pregătiri și decizii axiologice în raport cu idealul moral. *Idealul moral* constituie proiecția la maximum a capacităților umane în baza valorilor determinate axiologic și normative de știința eticii. Această disciplină a ajutat întotdeauna oamenii să ducă o viață conștientă, să înțeleagă de ce e necesar să fie morali și cum să devină morali [33].

Revenind la ideile cercetătorului V. Mândăcanu, trebuie să menționăm că „*funcția axiologică a educației etice*, adică cea de a stabili normele etice și de a forma atitudini corecte față de relațiile umane pedagogice, față de comportamentele pedagogice, de capacitățile, de valorile, de aprecierile obiective ale faptelor și proceselor pedagogice, ar trebui realizată la un asemenea nivel, încât să asigure modelarea viitorului pedagog. Trebuie să se ajungă la etapa când acesta ar fi capabil să desfășoare o activitate profesorală creativă, conform cerințelor viitorului, posibilă de schimbări social-utile eficiente, flexibile” [69, p. 42].

Referindu-ne la cod ca entitate, trebuie să precizăm că acesta construiește și reclamă un anumit sistem de valori teoretice și utilități practice care sunt asimilate de utilizator. Este incontestabil vorba de un statut axiologic al formelor de structurare a unui cod, cu multiple implicații în orice activitate. Fixarea pe un anumit cod reprezintă o adevărată descoperire personală.

Codul etic este o componentă a culturii organizaționale, un instrument de decizie dar și de management al resurselor umane, un instrument de branding și marketing, reglementează raporturile profesionale ale cadrelor didactice și funcționează atât ca un contract moral între părinți/alți reprezentanți legali, elevi, copii, comunitatea locală și diferitele categorii de personal din sistemul de învățământ.

Astfel, conform Codului de etică al cadrului didactic din Republica Moldova cadrele didactice trebuie să își desfășoare activitatea profesională în conformitate cu următoarele *principii* [212]:

- „a) devotament față de profesia de pedagog;
- b) profesionalism în relațiile cu elevii, copiii și părinții/alți reprezentanți legali;
- c) respect și toleranță față de unicitatea și diversitatea copiilor și elevilor;
- d) colaborarea cu colegii, părinții/ alți reprezentanți ai copiilor și elevilor; e) onestitatea și integritatea;
- f) receptivitate la nevoile copiilor și elevilor;
- g) răspundere în fața conducerii instituțiilor de învățământ, colectivelor pedagogice și organelor reprezentative ale părinților/altor reprezentanți legali;
- h) eficiență și eficacitate;
- i) obiectivitate și corectitudine.”

În sensul acesta, în scopul descifrării semnificației pedagogice a activității profesionale, putem recunoaște că respectarea unor norme de către un specialist nu este deloc întâmplătoare și are „rădăcini” în etapa de formare a acestuia. Vocație, interes, curiozitate, aptitudini, imaginație, toate sunt concentrate sintetic în diferite proporții în acceptarea unui cod de norme.

Totodată în Codul de etică al cadrului didactic din Republica Moldova este evidențiat și obligativitatea de cunoaștere și de aplicare a *normelor* de conduită în vederea asigurării unui învățământ de calitate de către cadrele de conducere, cadrele didactice și cadrele didactice auxiliare. Acestea au în vedere: a) relațiile cu elevii; b) relațiile cu părinții/ alți reprezentanți legali; c) relațiile cu colegii; d) conduita managerială; e) relațiile cu membrii comunităților locale.

O buna etică la locul de muncă poate îmbunătăți imaginea unei instituții, atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Pe plan intern, calitatea echipei, cât și performanțele acesteia vor crește, ierarhia nu va fi contestată, iar munca va fi realizată la termen. Pe plan extern, imaginea instituției va avea de câștigat atunci când la locul de muncă sunt implementate și respectate o serie de principii în ceea ce privește etica.

V. D Șadrikov notează că moralitatea este o proprietate organică a unei persoane creative [182]. D. B Bogoiavlenscaia de asemenea leagă nivelul manifestării creativității cu „categoriile de moralitate și responsabilitate pentru semnificația activității desfășurate” [165, p. 222]. Ea susține, că oamenii creativi se caracterizează prin modestie, care „poate servi ca un indicator al structurii unei persoane cu adevărat creatoare” [Ibidem]. Moralitatea vă permite să realizați potențialul creativ, evitând teama de incomprehensibilitate. Concluzia unui om de știință este categorică:

„Un lucru este incontestabil: atunci când vorbim de marii creatori, vorbim de marile personalități” [Ibidem, p. 282].

O opinie similară este împărtășită de autorii care studiază viețile unor oameni proeminenți și restaurează în mod părtinitor portretele psihologice pe baza documentelor [173]. Convingerea lipsei de adaptabilitate a unei persoane creative este exprimată de A. I. Seravin: „Creatorul - este o persoană care cade din viața socială” [181]. El crede că geniul și răul nu se întâlnesc doar, ci „partea cea rea” a activității creatorului, „partea întunecată a puterii se manifestă mai des”.

Omul nu poate să nu fie creativ. Lipsa libertății sale se poate manifesta numai prin imposibilitatea lipsei de libertate. Dar chiar refuzând alegerea liberă, o persoană efectuează un act de liberă voință. Natura morală a actului creativ se datorează naturii spiritualității, care nu are nici o legătură clară cu binele, nici cu răul și este determinată de natura alegerii făcute.

Actul creativității umane asigură legătura cu alți oameni din domeniul culturii, care „există și se transformă în continuitate și integritate a apelurilor oamenilor unii la alții (la ei înșiși ca „ceilalți”, la generațiile trecute și viitoare)” [175, p. 233].

Pentru a dezvălui relația directă dintre creativitate și etică și a defini *creativitatea etică* este necesar să fie rezolvată problema modelării efectelor dezvoltării creativității și înțelegerea specificității motivației activității creative. Există două poziții fundamentale diferite: în primul rând, motivele externe - motive de realizare, evaluări sociale, prioritate, victorie - sunt decisive, modelând condițiile pentru creativitate, susținătorii acestei poziții creează o atmosferă de competitivitate, semnificație a succesului creativ pentru autoevaluare în aspectul creativității etice [Apud181]. Un alt punct de vedere se bazează pe ideea naturii intenționate a motivației creatoare, deși motivul succesului profesional este văzut ca un stimulent în calea creativității: „Motivația prestigioasă devine un stimulent serios în calea creativității, înțeleasă ca depășind sfera unui anumit, prezentând noi probleme și obiective cognitive” [165, p. 265]. Prin asocierea dezvoltării creativității cu inculturarea și nu cu socializarea, credem că, cu cât nivelul creativității este mai ridicat, actul creativ nu depinde de motivele de importanță socială. Dar, pe baza judecății conform căreia un nivel scăzut de dezvoltare a sensurilor personale poate fi exprimat în actul creativ, motivația prestigiului nu poate fi considerată un obstacol în calea actualizării creativității, în general și a creativității etice, în special.

Conceptul de *creativitate etică* (CE) ocupă un loc central în lucrarea *Teconomie conceptuelle de Tapproche lilloise* [158]. Introdus pentru prima dată în lucrarea lui B. Cadore [157], conceptul de creativitate etică folosit mai apoi în lucrările lui, noi aderând totalmente la sensul conferit de autor creativității etice, cu precizările de rigoare: *Creativitatea etică descrie*

modul în care omul (cadru didactic) se confruntă cu probleme de etică (în acest caz, întrebările care se includ în paradigma responsabilității pentru activitatea prestată), se angajează pe experiența proprie să devină persoană (cadru didactic) în sens etic, în același timp el urmărește să pună acțiunea sa ca un serviciu educațional, dar și social, demonstrând astfel capacitatea etică a acțiunii în sine. Creativitatea etică nu poate fi înțeleasă fără referire esențială pentru promovarea directă și angajare prin solidaritatea umană și profesională.

Angajându-se în continuare în analiza conceptului, B. Cadore situează creativitatea etică la intersecția dintre atitudine și echitate (dreptate), pe de o parte, și binele comun și binele individual, pe de altă parte. Această intersecție a axelor este o înbinare într-un context normativ, social, psihologic, pedagogic, cultural, filosofic, care penetrează și stabilizează liniile directoare pentru punerea în aplicare a creativității etice. Aici se manifestă poziția mijlocitoare (medie) a creativității etice prin explicarea tensiunilor majore prin care trec cadrele didactice. Actul creativ la fel ia în considerare, prin urmare, determinările și constrângerile inerente ale oricăror acțiuni într-un mediu educațional complex de rând și în același timp fiind un credit instituțional: această participare este în mod sigur un potențial de umanizare pentru promovarea prin creație a dreptății în activitatea profesională.

Aprofundându-se în analiza dimensiunii profesionale a creativității etice, autorii arată explicit legătura dintre *creativitatea etică* și punerea în aplicare a acțiunii de valorificare a competențelor tehnice, dar mai presus de toate, se referă la neacceptarea profesioniștilor care limitează domeniul deontologic [Apud 161].

Pentru a fi mai expliciti în viziunea pe care o promovăm în raport cu relațiile potențiale dintre noțiunea de creativitate și cea de etică, propunem mai jos cadranul acestor relații, care sunt specificate în baza analizelor operate mai sus (Tabelul 2.1.)

Tabelul 2.1. Cadranul relației creativitate - etică

Etica creativității	Creativitatea eticii
➤ Ilustrează cum să se comporte cadrul didactic atunci când creează ceva pentru elevii săi	➤ Dezvăluie o nouă viziune a cadrului didactic asupra regulilor de comportament profesional
Etica creativă	Creativitatea etică
➤ Indică cu ce nou pot fi completate regulile comportamentului profesional	➤ Acțiunea de inventare/inovare a cadrului didactic în baza lui <i>Trebuie să fac bine/calitativ</i> , devenind în permanență mai bun profesional prin invenție/inovare, cu acceptarea în mediul educațional

Analizând creativitatea individuală, putem vorbi despre rolul nivelului cultural al unei persoane care restrânge elementul inconștient. Cu cât este mai mare nivelul culturii sale generale, cu atât este mai creativ și psihic securizat procesul de creativitate etică. Astfel, programele de dezvoltare a creativității etice trebuie să țină cont de necesitatea de a modela un spațiu de dezvoltare adecvat din punct de vedere cultural. Dezvoltarea unor abilități creative din punct de vedere etic implică dezvoltarea unei culturi comune care să protejeze împotriva distrugerii (atunci se va primi un răspuns negativ la problema compatibilității „geniului” și „ticăloșiei”).

Legătura dintre creativitate și moralitate, conștiință și bine, creativitate și etică se datorează sursei lor comune de determinare - sens personal. În consecință, dacă acceptăm postulatul despre structura ierarhică a sistemului semantic, atunci cu cât este mai înalt nivelul sensului personal, cu atât este mai mare nivelul moral al acestuia, direcția activității sale în beneficiul său, respectiv regulamentul conștiincios. Această judecată pare a fi legitimă în ceea ce privește diferențierea nivelului sensurilor pe baza relației cu alta: egoismul, grupul-centrism, umanismul, spiritualitatea etc. [166].

Dar dacă fantezia originală nu este realizată într-un produs cultural semnificativ, atunci creativitatea va rămâne potențială. Iar astfel de manifestări de originalitate, cum ar fi creativitatea etică: comportamentul de protest sau respingerea tradițiilor, pot fi caracterizate de noutate, dar, în același timp, pot fi dovezi ale pseudo creativității [164]. Creativitatea și, evident, creativitatea etică implică generarea de decizii importante din punct de vedere cultural și de utilitate socială și numai un astfel de produs original care îndeplinește criteriile adecvării culturale poate fi un indicator al creativității [Apud 165, p. 73].

Rezolvând problema organizării unor astfel de condiții pentru formarea creativității etice, sub care va fi asigurată dinamica pozitivă a caracteristicilor morale, în mod inevitabil ajungem la nevoia de a înțelege rolul atitudinilor etice ca componente ale spațiului educațional.

Componenta etică a fost formată ca un sistem de restricții sociale. Ideea relației dintre nivelul dezvoltării etice a unei persoane și nivelul său de creativitate pare paradoxală. Înțelegerea creativității ca stereotipuri de originalitate, atipice și de acțiune distructivă este în contradicție cu declarația de natură etică. Cu toate acestea, o astfel de idee de creativitate este rațional necondiționată și, în urma acesteia, conduce oamenii de știință pentru *a crea programe non-orientate etic pentru dezvoltarea creativității*, una dintre consecințele punerii în aplicare a acestora fiind distrugerea non-adaptivă și mentală [169].

Un alt aspect important în perceperea specificului creativității etice este idealul celui mai înalt al bunătății, care pentru I. Kant a fost „ideea unei astfel de inteligențe, în care voința perfectă moral, asociată cu cea mai mare fericire, este cauza întregii fericiri din lume, deoarece

este în corelație exactă cu moralitatea” [171]. U. Eco a formulat ideea rolului euristic al constrângerilor aforistic: „Trebuie să ne constrângem cu constrângeri pentru a crea liber” [183]. Baza psihologică a eticii ca formă de conștiință socială este înțelegerea empatică, recunoașterea fiecărei persoane demnă de respect și recunoaștere.

În condiții etice, nu există obstacole în calea exprimării unei imagini originale noi a lumii, adică a creativității etice. Etica reglementează atitudinile oamenilor în așa fel încât fiecare să aibă posibilitatea de a alege și de a face o acțiune de creație liberă. Baza atitudinii etice este atitudinea față de o persoană ca persoană liberă în autodeterminarea sa; cel mai înalt nivel al dezvoltării etice reflectă nivelul cel mai înalt - spiritual - de dezvoltare a sensului personal (asociat cu un nivel ridicat de dezvoltare a creativității). În procesul de înculturare, în interiorul atitudinilor culturale etice, o persoană primește ocazia unei creșteri creative.

Un alt factor important pentru înțelegerea mecanismului de mediere etică a formării și dezvoltării creativității etice este rolul de ordonare și ierarhic de informare al eticii. Filtrele semantice prin care o persoană selectează informații relevante sunt furnizate cu îndrumări etice. Ele determină integritatea vederii asupra lumii, înțelegerea umană a lumii și a ei însuși în neantonomia și oportunitatea lor: „Etica este în principiu teleologică, timpul ei este îndreptat spre epuizarea entropiei. O persoană în viața obișnuită are nevoie de o reglementare constantă semiotică a comportamentului, în caz contrar, tendința generală a lumii de a se îndrepta spre o creștere a entropiei va echilibra foarte repede cu mediul” [Apud 180, p. 24].

Asigurarea condițiilor pentru internalizarea atitudinilor etice necesită aderarea la principiul integrității spațiului educațional, care implică reprezentarea valorilor morale comune de către fiecare componentă a sistemului educațional, prin mijloace simbolice atotcuprinzătoare și nonverbale. L. S. Vygotsky a observat, pe bună dreptate, că educația morală „trebuie să dispară complet imperceptibil în metodele generale de comportament stabilite și reglementate de mediul social. Nici elevul, nici profesorul nu ar trebui să observe că vorbim de o educație morală specială” [167, p. 212].

Dezvoltarea morală și creativă a unei persoane este strâns legată. Actualizarea creativității implică dezvoltarea sensului personal, care are o natură morală și cel mai înalt nivel este desemnat drept spiritual. Sensul moral caracterizează relația unei persoane cu o altă persoană și cu societatea în ansamblu - *o atitudine etică*. Etica ca o componentă a spațiului educațional permite, în procesul de predare unui elev/student să-și dezvolte sistemul de idei despre lume și locul lui în ea, este creativ și social constructiv.

Creativitatea etică este un fenomen complex, vectorul autorealizării creative a unei persoane nu este definit inițial, ci este determinat de procesele de încurajare. Pe de altă parte,

implementarea inculturației, asigurarea condițiilor de externalizare a atitudinilor culturale face posibilă crearea condițiilor pentru dezvoltarea atât a creativității etice, cât și a calităților personale pozitive ale unei persoane. Mecanismul creativității etice, inclusiv formarea unui sistem de sensuri personale și procesul de obiectivizare sistemică a acestora, depinde atât de nivelul de dezvoltare semantică, cât și de nivelul competențelor. Înțelegerea acestui mecanism permite crearea unui program pentru dezvoltarea creativității etice.

În această ordine de idei, conchidem:

Binele moral este caracterizat în categoriile eticii, exprimat prin moralitatea deziderabilă, ceea ce corespunde valorilor și normelor specifice unei morale sociale determinate și care face obiectul de preocupări a eticii.

La nivelul cadrului didactic, binele moral este identificat prin valori derivate care influențează relația dintre colegi, elevi etc.

În comunitatea educațională, etica profesională este dirijată de principiile educației morale, care direcționează activitatea cadrului didactic în vederea promovării eficienței de realizare a cerințelor idealului educațional.

Potențialul de formare a creativității etice se realizează prin nivelul semnificației culturale ce prevede legătura cu moralitatea (etica), care reglementează atitudinile etice ale cadrului didactic, astfel manifestându-se corelația dintre creativitate și etică.

2.2. Normativitatea pedagogică în domeniul deontologiei creativității etice

Pornind de la accepțiunea dată de T. Cățineanu valorii morale, aceea potrivit căreia aceasta este „acea realitate sau acea componentă a realității – componentă obiectivă – inerentă actelor umane și relațiilor umane pe care oamenii o reflectă spontan-reflexiv în ipostaza de *calitate* și o recomandă ca *însușire*”, [Apud 15] putem aprecia norma morală ca fiind tocmai recomandarea făcută oamenilor pentru a adera apreciativ, acțional și comportamental la o anumită valoare morală.

Așadar, între normele și valorile morale există o strânsă unitate. Norma morală este forma prescriptivă a valorii morale. Prin normă, valoarea trece din momentul evaluativ în cel acțional, astfel încât putem considera că morala socială se instituie în cadrul unui mecanism funcțional ale cărui repere sunt *valoarea, norma, acțiunea*. Însuși fondatorul axiologiei moderne, Windelband, sublinia că valorile culturii își găsesc realizarea lor în natură în clipa în care conștiința omului recunoaște în aceste valori *niște norme sau imperative pentru viață*. Raportarea conștiinței omului, în activitatea ei, la aceste norme este denumită de Windelband *judecată axiologică*, deosebită de cea teoretică [81, p. 16].

Scopul ultim al valorilor morale nu poate fi altul decât acela de a direcționa activitatea oamenilor și a colectivităților în conformitate cu binele moral. M. C. Moraru susține, în acest sens, că „norma morală apare ca un fel de mediere între scopul moral și acțiunea morală” și că „în norme valoarea morală funcționează structurând cel mai direct fuziunea dintre valoare ca cerință morală virtuală și acțiunea precisă care o indică spre realizare” [*Ibidem*].

Relațiile de interdeterminare dintre normă și valoarea morală sunt deosebit de complexe. „Norma are ca nucleu conceptual valoarea” – spune T. Cățineanu, în timp ce P. Andrei, căutând criteriul valorii morale, este de părere că „criteriul după care judecăm o faptă drept morală sau imorală este conformitatea cu o poruncă, cu o lege, care permite sau oprește săvârșirea unei acțiuni” [Apud 201, p. 109].

Considerăm că raportul de preeminență, de determinare dintre normă și valoarea morală este inteligibil doar sub aspect doctrinar, el fiind rezolvat diferit în *doctrinile descriptive* în raport cu cele *normative*, realitatea morală la care se raportează teoreticienii fiind diferită doar sub aspect istoric.

După cum am arătat anterior, istoria eticii este marcată de evoluții specifice ale demersului teoretic, atât pe componentele sale descriptive și explicative, cât și pe cea normativă. Așa cum remarcă autorii de filosofie a moralei, componenta normativă a eticii a fost, cel puțin din perspectivă istorică, preponderentă, astfel încât se poate aprecia că sub acest aspect normele morale sunt cele care, în diferite epoci istorice, au generat o anumită realitate morală.

Literatura filosofică contemporană dă o mult mai mare importanță realității morale, fiind preocupată de așezarea normelor morale pe un fundament explicativ, din care să se degaje nevoia de afirmare a personalității autentice a indivizilor. Astăzi este de neconceput fondarea unui sistem de norme morale care să anuleze libertatea de manifestare a omului. Punând în centrul preocupărilor ființa umană, noile cercetări etice caută să stabilească cu cât mai mare acuratețe științifică granițele dintre necesitatea cristalizată în norme și libertatea reclamată de o nouă viziune asupra omului.

Această nouă viziune reface echilibrul dintre momentele descriptive, explicative și normative ale eticii, producând și necesara răsturnare: *norme derivate din realitatea morală și nu o realitate morală impusă prin norme*. O asemenea răsturnare nu poate fi înțeleasă într-un sens absolut. Problema nu este doar de natura sensului strict al demersului teoretic în construcția sistemului eticii. Nu putem imagina o realitate morală în afara unui sistem normativ, după cum nu putem imagina un sistem normativ care să nu țină seama de realitate. Ceea ce este însă de luat în considerare este cel de-al treilea reper, adesea ignorat: sistemul de referință în care operează relația normă morală-realitate morală.

În cazul eticilor excesiv normative, sistemul de referință este unul din care individul este exclus, deci acesta este construit pe criterii supraindividuale sau chiar extra-umane; în cazul eticilor descriptiv-explicative, sistemul de referință este centrat pe om, el se construiește pornind de la realitatea cristalizată în personalitatea umană. În primul caz, întrebarea fundamentală este *cât de perfecte pot fi făcute normele*; în al doilea caz, întrebarea fundamentală este *cât de departe poate merge libertatea umană*.

Un aspect esențial al înțelegerii modului de acțiune al normei morale este evidențierea specificului relației dintre norma morală și subiectul moral T. Gânju numește norma morală „formă de disciplinare și orientare socială a individului. Principiu de conduită imediată, derivat din utilități de ordin social, a căror împlinire asigură individului un anumit prestigiu în fața celorlalți, facilitându-i realizarea socială” [50, p. 25].

În primul rând, așa cum am observat deja, norma etică se adresează unui subiect moral aflat în deplină libertate de a alege. Ea nu se impune ca un imperativ juridic, întrucât în spatele ei nu există nici o forță de constrângere definită ca atare. Instanțele de sancționare specifice moralității sunt opinia publică și propria conștiință, iar formele de represiune morală sunt blamul, dezaprobarea, izolarea, dojana, respectiv muștrarea de conștiință, părerea de rău, suferința interioară etc. Toate acestea sunt la dispoziția liberă a individului. El le poate lua în seamă, sau pur și simplu le poate ignora.

În al doilea rând, normele etice sunt forme particulare de manifestare a datoriei morale. Subsumate acestei categorii etice cu rol sintetizator și integrator, normele morale capătă un anumit sens, asimilabil pentru subiectul moral cu perfecțiunea morală, cu un anumit ideal moral.

Idealul moral al datoriei este atât de evident, ca determinație a moralei, încât în istoria filosofiei s-au născut adevărate doctrine etice centrate pe datorie, începând cu eudemonismul antic, și continuând cu etica imperativului categoric a lui Kant, pînă la eticile deontologice contemporane.

De noțiunea de *creativitate etică* este leată cea de *progres moral*, care este o temă etică mai puțin analizată, ca atare, de filosofi dar, așa cum vom vedea în cele ce urmează, este o temă fără de care morala, ca dimensiune fundamentală a existenței umane, nu este pe deplin înțeleasă și mai ales argumentată pentru cei care trebuie să o înțeleagă, să o accepte și să o aplice. Corelată, din punctul nostru de vedere, cu două categorii etice de mare profunzime – *sensul vieții* și *idealul moral* – tema progresului moral capătă substanță și este pe deplin ancorată în problematica desăvârșirii morale a personalității umane.

Esența problemei progresului moral constă în a da răspunsuri adecvate și argumentate, din punct de vedere etic, la cel puțin trei întrebări esențiale: Se poate pune problema progresului

în domeniul moralei?; Care este raportul dintre progresul moral și progresul social?; Este progresul moral un fenomen de continuitate sau de discontinuitate?

Răspunsul la aceste probleme se regăsesc în concepțiile despre morală, în general, așa cum sunt ele cunoscute în principalele curente etice.

Dacă ne raportăm, în acțiunea de deontologizare a creativității etice, la *concepțiile raționaliste* asupra moralei, atunci constatăm că acestea, în principiu, acceptă ideea de progres moral, ele diferențiindu-se în funcție de statutul ontic al raționalismului lor: cei care așază la baza raționalismului *ideea creaționistă* despre existență identifică progresul moral cu perfecționarea morală a individului (în cazul dat a cadrului didactic) ca *apropiere continuă de perceptele divine și îndepărtarea de sine*. Iată ce spune, în acest sens, N. Losski: „Voi folosi termenul de *progres* în accepțiunea de urcare progresivă a ființelor lumii pe treptele desăvârșirii, respectiv realizarea de către ele a unor valori tot mai înalte” [63, p. 286].

Cei care așază la baza raționalismului *ideea de ordine universală obiectivă* identifică progresul moral cu *unitatea moralitate-cunoaștere rațională*, ca împlinire a cerințelor ordinii universale.

La polul opus se situează *concepțiile empiriste, psihologice, subiectiviste*, care fie că neagă ideea de moralitate, în ansamblu, fie că, acceptând moralitatea ca relație subiectivă, individuală, consideră ideea de progres moral fără sens.

Considerăm că este de acceptat un punct de vedere intermediar, care valorifică ideile valoroase ale tuturor concepțiilor filosofice despre progresul moral, pornind de la câteva fapte incontestabile:

- Tema, ca atare, există, ea fiind obiect de dispută filosofică;
- Există cel puțin un domeniu etic în care progresul este incontestabil: evoluția cantitativă, dar și calitativă a concepțiilor filosofice despre morală;
- Progresul moral poate fi conceput, indiferent de realitatea acestuia. El poate fi gândit ca evoluție ascendentă a individului la scara vieții lui și a comunității umane;
- Ca realitate a moralității, sunt evidente pe zone distincte sociale sau culturale, pe momente distincte sau pe cazuri concrete ale individualității umane momente de regres moral de mai mare sau mai mică anvergură;
- Este de reținut însă faptul că morala însăși este gândită, cel puțin la o parte dintre filosofi, ca un imperiu al lui „Trebuie”, (Sollen) mai degrabă decât unul al lui Este (Sein). Prin consecință, tema progresului moral, fiind în interiorul concepției despre morală, se va situa în aria de semnificații ale aceluiași Trebuie.

- Realizarea lui Trebuie este posibilă, iar sub presupuziția libertății de alegere, specific umană, ea devine realitate în tot atâtea variante ale evoluției moralei câte posibilități sunt de constituire a relației dintre necesitate, posibilitate, subiectivitate, realitate în configurarea creativității etice.

Considerăm, prin urmare, că progresul moral este un corelativ necesar al creativității etice în procesul de perfectibilitate profesională a cadrului didactic.

În valorosul său discurs despre morală, T. Gânju prezintă esența și *indicatorii progresului moral* al individului, pe care putem liber să-i raportăm la cadrul didactic. De la început anunțăm deplinul acord cu autorul, drept pentru care sintetizăm ideile acestuia, cu unele comentarii.

Sunt de remarcat două precizări preliminare ale autorului:

- Progresul moral și cel individual se întrepătrund, se influențează reciproc, determinant, în ultimă instanță, fiind progresul moral al societății.

Considerăm că această interdeterminare este mai degrabă sub forma cercului, fiind greu de închipuit vreo determinare morală în afara individului.

- Progresul moral are „o dinamică internă”, fiind mai degrabă de natură calitativă decât cantitativă (numărul de fapte morale sau imorale).

Iată principalele criterii pe baza cărora, așa cum susține autorul, „putem sesiza, calcula chiar statistic, ascensiunea sau decăderea morală a unui om sau a unei colectivități”:

1. *La nivel individual:*

- Substanța cauzelor, calitatea subiectului și obiectului moral, normele, valorile și idealurile manifestate în viața concretă.
- Trecerea de la mentalitate la convingere și la concepție;
- Diminuarea abaterilor de la morală și sporirea repertoriului de norme morale asumate.
- Ridicarea coeficientului de creativitate și idealitate integrate în structura faptului moral singular și în sistemul faptelor morale care dau profilul manifestării sociale.
- Volumul și calitatea inițiativelor asumate și materializate;
- Exemplaritatea, puterea de rezonanță a faptului moral în spațiul social.

2. *La nivel social:*

- *Criteriul normativ:* numărul reglementărilor morale raportat la cele juridice. O creștere a spațiului reglementat moral în defavoarea celui reglementat juridic este o dovadă a progresului moral.

Remarcăm, și aici, tendința domeniului juridic de a urma normativitatea morală pas cu pas, ceea ce poate pune sub semnul întrebării autenticitatea acestui criteriu, cu toate că el

rămâne, cel puțin teoretic, un criteriu justificat. Credem că progresul moral se identifică, aici, mai degrabă cu scăderea acțiunilor juridice efective, ca factor punitiv administrativ, în favoarea celor morale, ca factor punitiv al opiniei publice și al propriei conștiințe.

- *Criteriul relațional*: gradul de solidaritate a indivizilor în împrejurări care solicită intervenția moralizatoare a colectivității.
- *Criteriul valoric*: apropierea valorilor morale ale unei comunități sociale de valorile morale fundamentale ale umanității.
- *Criteriul acțional extern*: manifestările morale de care este capabilă comunitatea față de alte grupuri sociale: familii, colectivități teritoriale, naționale etc.

Pornind de la definiția dată virtuții, vom reține principalele particularități prin care aceasta se individualizează, în cadrul moralei, din perspectiva creativității etice:

- În schema generală a moralei, virtutea morală se situează în spațiul manifestării morale, fiind determinată ca unitate, în persoană, a normei, valorii și aprecierii morale, sub forma moralei concretizate, înfăptuite, adică a realizării profesionale.
- Ca morală înfăptuită, virtutea morală exprimă „participarea la plinătate” (N. Hartmann), în toate cele patru ipostaze ale asumării moralității: „*a ști*”, „*a aproba*”, „*a face*”, „*a propaga*”, în unitatea lor. Absența uneia dintre aceste ipostaze nu înseamnă doar parțialitate, ci, pur și simplu, anularea condiției de ființă virtuoasă moral în profesie. Cât privește gradul de realizare, în persoană, a fiecăreia dintre aceste ipostaze, reținem punctul de vedere al lui T. Gânju, care delimitează trei tipuri de subiecți morali: *individualitatea, personalitatea și exemplaritatea simbolică. Virtutea morală este definitorie începând cu personalitatea.* Sub acest nivel, individul, chiar dacă trăiește moral, rămâne o persoană oarecare, un anonim.

Chiar dacă am definit-o ca ansamblu de calități morale realizate, virtutea morală este, din perspectiva eticii, *un deziderat, un model uman de atins*. Personalitatea, așa cum o prezintă psihologia, reprezintă *unicitatea ființei umane*, felul propriu de a fi al acesteia, ireductibil și irepetabil.

Pornind de la această accepțiune, nu putem accepta legitimarea personalității cadrului didactic fără o componentă morală. Virtutea morală este înțeleasă, atunci, ca fundament al componentei morale a personalității (a personalității morale), ca moralitate asumată. E. Cassirer evidențiază, în acest sens, că în acest fundament omul „descoperă și demonstrează o putere nouă, puterea de a construi propria sa lume” [Apud 53, p. 38].

Personalitatea morală a cadrului didactic este produsul cunoașterii, acceptării, trăirii și promovării virtuții morale într-un mod profesional propriu, original și creator. Personalitatea

morală dă nume virtuții morale, îi atașează un stil, un mod de a fi, o face credibilă prin originalitate, *o îmbogățește prin creativitate* și o propagă prin exemplu personal. Cum spunea N. Hartmann, etica „nu reprezintă formarea vieții omului peste capul omului, ci mai degrabă atragerea omului spre formarea liberă a propriei vieți” [15, p. 154].

Criteriile de validare a personalității morale a cadrului didactic sunt următoarele [Apud 53]:

1. *Criteriul calităților morale ale cadrului didactic.* Este criteriul care validează personalitatea acestuia prin conținut. Aici se realizează, de regulă, inventarul, precum și ierarhizarea calităților în funcție de evidența lor în comportament. Se remarcă mai ales acele calități care dau unicitatea și exemplaritatea persoanei. Așa cum am subliniat însă personalitatea este totalitate. Ce nu se evidențiază, se presupune, implicit.
2. *Criteriul aprecierii sociale a cadrului didactic.* Potrivit lui M. Proust, personalitatea este o creație a gândirii altora. Aici intervine ceea ce psihologia socială numește *prestigiul* și *reputația*. Există, indiscutabil, un prestigiu și o reputație morală a persoanei, ca marcă a virtuții sale morale.
3. *Criteriul voinței.* Potrivit lui Im. Kant, voința autonomă este cea care ajută pe om să se detașeze de sinele său empiric, pentru a înfăptui legea morală. „Autonomia voinței e singurul principiu al tuturor legilor morale și al datoriilor potrivite lor” [12, p. 407]. Voința este, indiscutabil, factorul energetic al personalității, cel care determină acțiunea, cu condiția ca ea să fie autonomă (liberă). Iar autonomia voinței este, la rândul ei, determinată de natura scopului acțiunii. Voința este liberă numai atunci când scopul acțiunii este interior persoanei și conține, în sine, valoarea.
4. *Criteriul caracterului.* Identificat, adesea, cu însăși personalitatea, caracterul subliniază determinanta personalității, „culoarea” specifică a acesteia. Aici, în caracter, se identifică asimilarea creatoare a virtuții morale, dar și consecvența, durabilitatea, statornicia „modului de a fi” al persoanei. În baza caracterului, manifestările personalității morale a cadrului didactic în diferite situații sunt previzibile, anticipate, ceea ce creează, în relațiile cu aceștia, confort, comoditate, siguranță. Un om „lipsit de caracter” este imprevizibil, surprinzător, oscilant, incomod pentru semenii, fiind repudiat, indiferent de calitățile lui fizice, intelectuale sau parțial morale.

Privitor la *deontologia pedagogică* în contextul valorificării creativității etice, trebuie să menționăm că fundamentele ei moderne derivă dintr-o privire a finalităților acesteia pe două coordonate fundamentale: una umanistă, cealaltă pragmatică. Din perspectiva umanistă, deontologia vine să normeze comportamentul cadrului didactic sub exigența majoră a unui tip de

acțiune umană aflat pe tărâmul formării personalității și împlinirii celor mai înalte aspirații ale pedagogilor aflați în pragul asumării unor responsabilități sociale de rang înalt. Din perspectivă pragmatică, deontologia se situează în linia unei raționalități teleologice, în viziunea căreia își plasează normele de conduită și comportament în ansamblul condițiilor necesare și suficiente ale unei înalte eficiențe a procesului de învățământ.

Este evident că deontologia influențează sistemul educational prin orientarea resurselor formative, prin gradul diferit de generalitate și operaționalitate. Problema deontologiei este tratată în diverse perspective, fără a indica anumite obligativități.

Indiferent de unghiul sub care plasăm *normele deontologiei*, există un factor unificator care le dă identitatea, *unitatea* și *necesitatea*. Ele se degajă din universul valorilor morale care guvernează munca și viața profesorului și statuează condițiile morale ale exercitării autorității acestuia, fie ca autoritate deontică (instituționalizată), fie epistemică (generată de pregătirea profesională) și științifică (în calitate de cadru didactic).

Vorbind despre deontologie, ne situăm în dimensiunea normativă, anticipativă, dezirabilă a educației. Finalitatea este intenție raționalizată în sfera comportamentului, care se ordonează după criteriul complexității. Deontologia cadrului didactic se supune pe deplin unor exigențe, cu atât mai mult cu cât acțiunea reglementată se derulează într-un domeniu în care omul este deopotrivă scop și subiect al acțiunii. Tot ceea ce se proiectează și se derulează sub ideea de învățământ stă sub semnul moralității și exigențelor deontologiei. În primul caz, deontologia privește cu precădere autoritatea cadrului didactic, în cel de-al doilea, pe aceea a personalului de conducere; în primul caz este vizată îndeosebi exercitarea autorității epistemice, în cel de-al doilea, cea a autorității deontice.

Referitor la obiectivele și conținutul *educației deontologice*, încă din antichitate, marele om și filosof Socrate și-a pus problema „dacă virtutea se poate învăța”. Pledând pentru virtute „ca parte a sufletului nostru” și pentru știință ca „amintire” și opunându-le, într-un dialog speculativ de mare amploare, Socrate reușește să-și convingă discipolii că virtutea nu poate fi învățată. În concepția sa, „virtutea nu e nici un dar de la natură, nici nu se poate învăța, ci e dată oarecum prin dar divin – fără judecată – acelor care o au” [Apud 12, pp. 67-80].

Virtutea morală, căreia îi este atașată indiscutabil virtutea deontologică, adică acel ansamblu de calități umane care-l fac pe purtătorul lor să respecte în profesia sa purtătoare de autoritate normele deontologiei, este cea dintâi, poate, dintre componentele acelei „părți a sufletului nostru”, primită ca dar, divin, după Socrate. Întrebarea pe care, iată, Socrate ne obligă să ne-o punem este dacă *virtutea deontologică* „se poate învăța”.

Acceptând originea virtuții presupusă de Socrate și concepând orizontul educațional asemănător celui din epoca elenistică, suntem tentați să acceptăm verdictul socratic: nu, virtutea deontologică nu se poate învăța precum știința, întrucât, fiind un dar divin, ea nu se structurează după modelul rațiunii și deci nu ne poate parveni pe calea rațională. Este și ceea ce, la mare distanță în timp de Socrate, dar de pe aceeași poziție conceptuală, susține Schopenhauer: „virtutea nu se învață, așa cum nu se învață genialitatea”.

Autorealizarea personalității umane pe cale rațională este, în zilele noastre, o realitate incontestabilă și ea cuprinde și componenta morală a acesteia. A. Kriekeman sublinia faptul că „dacă educația, în forma sa cea mai perfectă, este realizarea de sine, ea nu este posibilă decât acolo unde conștiința morală este activă” [160, p. 315].

Pe baza opiniilor de mai sus, putem, astăzi, să nuanțăm specificul virtuții. Virtutea nu se poate învăța de către oricine, dar, într-un mediu cultural dat, într-o anumită epocă de civilizație, unii oameni, înzestrați de la natură cu disponibilități specifice, pot învăța virtutea. Mai precis, ei pot utiliza acel „dar deosebit” orientându-l spre țeluri precise, în situații de viață distincte, pe calea cunoașterii a ceea ce este binele și răul, a ceea ce trebuie sau nu trebuie să facă, a ceea ce ne este permis, obligatoriu sau interzis în respectivele situații de viață.

Este remarcabilă, în acest sens, părerea lui E. Durkheim, potrivit căreia principala funcție a educației morale este aceea de „intelectualizare a sentimentelor” [159, p. 65].

Dacă ar fi să specificăm tema posibilității de a învăța virtutea, atunci sarcina noastră ar trebui să fie aceea de a pune la dispoziția cadrelor didactice cartea de învățătură „a deontologiei”, prin care să stabilim de ce trebuie învățată deontologia, cum poate fi ea învățată și ce semnificație are învățarea virtuții, în contextul unor relații interumane bazate pe autoritate.

Fără îndoială că idealul educațional în deontologie subsumează atât *scopurile nemijlocite ale educației deontologice* (legate de modelul profesional al celui educat), cât și *proiectarea acestor scopuri în matricea (structura) unui model de personalitate morală* specific comunității sociale în care se integrează viitorul profesionist [Apud 27, p. 16].

Vom mai adăuga aici că regulile deontologice se formează pe domenii circumscrise de cunoaștere, prin transferuri cognitiv-comportamentale, care apar permanent și reclamă regândirea priorităților cu privier la fixarea lor. Astfel, apare o deplasare către reguli ce asigură autonomia spirituală și intelectuală.

Putem spune deci că idealul educațional în deontologie vine să completeze idealul profesional prin ceea ce am putea numi *competență deontologică*, ca factor al creativității etice. Asigurarea competenței deontologice a purtătorului de autoritate are o dublă motivare în planul scopurilor educației. Pe de o parte, competența deontologică permite *profesionistului o deplină*

legitimare a autorității sale în fața subiecților; aceasta îi asigură capacitatea de a evalua operativ situațiile problematice de natură morală implicate de exercitarea autorității, precum și posibilitatea de a constitui, în relațiile sale cu ceilalți, modalități-tip de comportament moral care-i asigură autenticitate și individualitate.

După cum vedem, deontologia profesională devine explicitată, concretizată, ceea ce reprezintă un fapt concludent, întrucât normalitatea concretă folosește real cadrulul didactic, în sensul că îi ajută să-și formeze o reprezentare despre cum poate fi un comportament acceptabil în domeniul educației.

Mai mult decât atât, competența deontologică conferă cadrului didactic imaginea *profesionistului desăvârșirii morale*, transformându-l nu numai în model profesional, ci și general-uman, întrucât, așa cum se preciza într-un preambul la programele școlare din Franța, educația morală tinde să dezvolte la om omul însuși, adică o inimă, o inteligență, o conștiință. Totodată, însăși competența profesională capătă un plus de recunoaștere socială, atunci când este însoțită de nimbul moralității.

Când cele două coordonate ale personalității, cea profesională și cea morală, sunt deopotrivă la cote înalte, reușita acesteia este deplină.

Deci putem spune că *deontologia este necesară și trebuie învățată*, fie că acest „trebuie” este unul interior sau doar un deziderat al cadrului didactic. Pentru învățarea deontologiei, cei ce își asumă statutul de purtător de autoritate într-un domeniu *trebuie* să-și asume și responsabilitățile morale ale acestui statut: *dacă nu le cunoaște, trebuie învățat; dacă nu poate să le aplice, trebuie ajutat; dacă nu vrea să le aplice, trebuie obligat*. În limitele juridico-administrative, obligarea se face prin efectul legii; în limitele deontologiei, obligarea se face prin acțiunea opiniei publice și a propriei conștiințe.

Trebuie să punem în evidență faptul că deontologia se învață, or, învățarea deontologiei asigură distincția clară între *ceea ce este*, moralmente, ca persoană și *ceea ce trebuie să fie* ca personalitate, profesională și morală, în același timp. Fiind conștient de misiunea sa și repercusiunile autorității sale, cadrul didactic acceptă învățarea deontologiei ca pe un fapt de la sine înțeles indiferent de stilul său de gândire. Înțelegând implicațiile morale ale actelor autorității sale, acesta va fi în măsură să reacționeze de fiecare dată în cunoștință de cauză, prevenind distorsiunile și asigurând armonie în sistemul în care se manifestă. Nimic din ceea ce presupune relația morală nu trebuie să-i fie străin.

Pornind de la aserțiunea lui M. Călin, potrivit căreia „nu convingerea morală este elementul definitoriu al comportamentului uman, ci reflecția și opțiunea morală, prin care este posibilă asigurarea unei consecvențe comportamentale, în relație cu varietatea stilurilor de viață”,

ceea ce presupune „cunoașterea, înțelegerea și explicarea manifestărilor de comportament” și deci „îndoială, evocare, deliberare și decizie” [27, p. 101], putem aprecia că conștientizarea acestor procese rationale ale ființei umane responsabile trebuie să se bazeze pe un ansamblu de valori și norme de comportament. Așa cum am menționat anterior, este bine cunoscut faptul că orice normă poate fi înțeleasă deopotrivă ca obligație sau interdicție.

Prin reflecții analitice, constatăm că în structura curricula educaționale de diferit aspect de conținut nu se regăsește etica sau este nesemnificativ reprezentată. Acest lucru generează necesitatea unei *introduceri în etică*, prin care să se transmită cunoștințele minime necesare, legate de specificul moralei sociale, de principalele categorii ale eticii, de universul valoric fundamental al eticului.

Prin această introducere se realizează ceea ce C. Cucuș numește „*referențialul axiologic*”, adică „*o valoare culturală dobândită, ce condiționează asimilarea altor valori*” [37, p. 186]. Așa cum subliniază autorul citat, referențialul axiologic nu se reduce la cunoștințe teoretice, el având conotații mult mai largi, spre domenii ca mediul social, ansamblul valorilor general-umane dobândite (model cultural), stil pedagogic etc. Din perspectiva intereselor educaționale proprii deontologiei, fixarea cunoașterii asupra categoriilor și structurii de bază ale eticului reprezintă premise indispensabile pentru pregătirea referențialului axiologic în vederea receptării eficiente a valorilor deontologiei.

Reiese că învățământul deontologic trebuie să includă *explicitarea și asigurarea înțelegerii modului specific de acțiune a principiilor deontologiei; realizarea portretului personalității morale a autorității cadrului didactic; informarea acestuia asupra codului deontologic al profesiei sale.*

Științele pedagogice contemporane pun în fața noastră o mare varietate de informații care orientează demersul educativ pe baza unor criterii mai mult sau mai puțin formale, astfel încât integrarea educației deontologice în câmpul pedagogiei este o sarcină dificilă. Dificultatea nu este atât legată de adaptarea educației deontologice la exigențele pedagogiei, cât de găsirea celei mai bune integrări a demersului explicativ asupra acestui tip de educație într-o schemă teoretică sau alta.

Deontologia se dorește a fi o disciplină științifică prin excelență formativă, educativă. De aceea dispozitivul metodologic al dezvoltării profesionale deontologice nu poate fi, în condițiile adaptării la idealul educațional și conținutul propus, unul liniar, monoton, clasic. Natura, formativă prin excelență, a dezvoltării profesionale, face posibilă și mai ales necesară depășirea.

În consecință, în domeniul deontologiei, cadrele didactice se implică efectiv dacă ceea ce învață are o utilitate clară, imediată. Ei sunt interesați, în această etapă, să poată aplica

informațiile primite în munca lor, în înțelegerea mediului lor de viață, în cunoașterea, nu numai a exigențelor morale față de statutul lor de purtători de autoritate, ci și a celor care se impun acelorora în raport cu care au statutul de subiecți ai dezvoltării.

O situație de învățare de tip preponderent pasiv este împotriva modului de a fi și a aspirațiilor cadrelor didactice. Adulții implicați în studiul deontologiei își conduc, în mare parte, viața în mod independent. Tocmai de aceea lor le place să simtă libertate, siguranță și certitudine în luarea deciziilor. Strategiile euristice deschid calea către asemenea deziderate.

Așadar, *conchidem* că unitatea între normele și valorile morale sunt raportate la conștiința omului pentru a direcționa activitatea lui în colectivitate. Progresul uman este determinat de progresul moral și cel individual al persoanei și al colectivității prin criterii justificate, prin creativitate etică. Personalitatea morală a cadrului didactic este îmbogățită prin creativitate și validate de criterii de conținut: calități morale, aprecieri sociale, voinței și caracterului.

Deontologia pedagogică este fundamentată pe coordonata umanistă ce prevede normarea exigenței majore și pragmatice prin alinierea deontologiei unei raționalități teleologice, consemnând creativitatea etică a cadrului didactic. Educația deontologică prevede ca ideal competența deontologică care are o dublă motivare în planul scopurilor educației.

2.3. Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional

Predarea și educația trebuie văzute în sensul lor cel mai larg. Ele se adaugă nu numai aspectelor economice, dar și celor culturale ale societății. În acest context, profesorii trebuie să poată să lucreze efectiv în trei arii care se suprapun:

- *să lucreze cu informația, tehnologia și cunoașterea* - să poată să lucreze cu o varietate de tipuri de cunoaștere. Profesorii, prin educația lor, trebuie să aibă acces la cunoaștere, să analizeze, să reflecteze, să valideze și să transmită cunoștințele și atunci când este necesar să facă uz de tehnologie.
- *să lucreze cu elevi, colegi și alți parteneri în educație* - Munca profesorilor se bazează pe valorile sociale și pe instruirea fiecărui elev în parte. Ei trebuie să cunoască natura umană și să aibă încredere în munca de echipă. Elevii trebuie tratați ca indivizi separați și ajutați să devină membri activi ai societății, printr-o creativitate etică favorabilă în acest scop.
 - *să lucreze cu și în societate* - la nivel local, regional, național, european și, mai larg, global. Profesorii contribuie la pregătirea elevilor pentru rolul lor de cetățeni ai Uniunii Europene și îi ajută pe elevi să înțeleagă importanța învățării pe parcursul

întregii vieți. Ei trebuie să promoveze mobilitatea și cooperarea în Europa și să încurajeze respectul și înțelegerea interculturală.

În această arie de idei, educația și cercetarea, inovarea și *creativitatea* sunt principalele priorități în politicile educaționale pentru realizarea societății europene bazate pe cunoaștere.

Lansând inițiativa „Profesorii contează”, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) susține elocvent că prioritatea de bază pentru toate țările ar trebui să fie un profil clar și concis asupra a ceea ce se așteaptă de la profesori să știe și să poată face, precum și standardele de performanță pentru ceea ce constituie învățământul desăvârșit.

În al doilea rând, OCDE subliniază importanța privirii dezvoltării profesorilor ca un continuu și în termeni de învățământ pe toată durata vieții. OCDE a observat că în majoritatea țărilor accentul se pune pe pregătirea inițială a profesorilor, dar recomandă ca în termeni de dezbateri despre durata pregătirii profesorilor, să se vadă un efect pozitiv în creșterea resurselor pentru instalare și dezvoltare profesională mai mult decât în creșterea duratei pregătirii inițiale a profesorilor.

Puterea unei educații constă în centrarea ei pe valorile fundamentale ale epocii, ea fiind o educație în același timp: a) anticipativă; b) înrădăcinată în tradiție; c) specifică și deschisă interculturalității; d) bine întemeiată la nivel instituțional; e) deschisă complet și multidirecțional educației permanente [23, p. 42].

Printre obiectivele învățământului se înscrie, după cum am menționat pe parcurs, formarea competențelor într-o dimensiune a valorilor, care desemnează un nivel superior al acestora, de factură oarecum inedită. Concludente în acest context sunt clasamentele PISA, considerate, în opinia unor specialiști, „ca fiind tehnocratice, întrucât nu sunt orientate exclusiv asupra a ceea ce pot face elevii cu cunoștințele asimilate. Absența dimensiunii valorice a educației școlare este un simptom esențial al maladei școlii, focalizată predominant pe obiective cognitive și profesionale” [204].

Interesant este că în literatura de specialitate există referiri la competențele specifice *transmiterii valorilor morale*. Un exemplu poate fi Ph. Perrenoud, care prezenta în lucrarea „Pedagogies”, un set de astfel de competențe didactice [147].

Autorul formulează ideea unei posibilități mai reduse și mai dificile de a forma cadrelor didactice anumite competențe specifice transmiterii valorilor morale. Relația de complementaritate dintre competențele profesionale și cele valorice devine procesuală după un anumit timp de operaționalizare repetată.

În contextul dat de societatea actuală, autorul prezintă și explicitează cinci competențe specifice transmiterii valorilor morale: „competența de a preveni violența în școală și în

comunitate; competența de a lupta împotriva prejudecăților, etnice și sociale; competența de a participa la reinstaurarea regulilor de viață comună privind disciplina la școală, sancțiunile și aprecierea conduitei; competența de a controla relația pedagogică, autoritatea și comunicarea în clasă; competența de a demonstra sensul responsabilității, al solidarității, al sentimentului de dreptate” [Ibidem].

Totodată, formarea competențelor este în consonanță cu unele idei ale reprezentării acestora în organizări sistemice, acest lucru reflectând fapte, date, situații, cazuri etc.

Competența de a controla relația pedagogică constă în *a ști ce faci*, ceea ce presupune în mod ideal un efort constant de dezvoltare personală și de analiză a practicilor existente. Dincolo de orientarea ideologică stabilă, cadrul didactic este necesar să stăpânească tehnicile dreptății, global acceptabile. Competența cadrelor didactice, în sensul transmiterii de *valori morale*, constă în a lua poziție în mod lucid față de starea de fapt ce caracterizează societatea actuală și de a-și asuma *responsabilitățile* lor fără să se supramandateze. [Ibidem].

S. Marcus arată că „la baza comportamentului specific al cadrului didactic se află o serie de însușiri caracteristice vizând întreaga structură de interioritate a personalității și implicând, în egală măsură, planul cogniției și *creativității* sau al creativității etice, planul vectorial activator, planul operațional-performanțial ca și planul interpersonal, relational-valoric”. El definește competența ca pe o condiția asiguratorie pentru performanță și eficiență, fiind susținută, în linie directă, de factori extrinseci și intrinseci determinativi pentru conduita umană [Apud 67].

În această arie de idei, dezvoltarea profesională continuă în activitatea profesorilor are scopul de a crea premisele dezvoltării potențialului creativ al cadrelor didactice, în general și ale formării creativității etice, în special. Prin actualizarea cunoștințelor și perfecționarea pregătirii profesionale în domeniul în care predau, profesorii își pot însuși cunoștințe avansate și metode moderne necesare îndeplinirii sarcinilor de lucru. Aceștia își dezvoltă capacitatea de a face față schimbării și situațiilor complexe. Prin alinierea la normele europene, se asigură dimensiunea europeană a proceselor de formare a personalului didactic și calitatea formării continue. Educația continuă le permite cadrelor didactice să își dezvolte cariera prin intermediul proceselor evolutive, și să își îmbunătățească participarea personală la dezvoltarea profesională proprie.

- ***Profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice***

Interesul sporit pentru specificul *persoanelor creatoare* derivă din convingerea că prin creativitate asigurăm vieții noastre siguranță, dar și culoare, ducem înainte destinul nostru de a construi lumea, de a o desăvârși. Creativitatea face ca viața noastră să iasă din banal și să devină încărcată de explozia de lumină a spiritului uman [55, pp. 9-10]. Portretul personalității creatoare are unele contururi schițate, dar detaliile depind de la creator la creator. Personalitatea creatorului

este unică, are particularități și trăsături individuale, specifice, care necesită evaluare, abordare și înțelegere personalizată.

În studiul realizat de M. Stein este prezentată o listă de caracteristici de personalitate, care au fost găsite ca fiind asociate cu individul creativ [55, pp. 271-275], pe care, prin transfer analitic, le putem atribui și personalității cadrului didactic, care denotă *creativitate etică*:

- Este un cadru didactic activ profesional;
- Simte nevoia de ordine și o respectă în activitatea profesională;
- Manifestă curiozitate profesională;
- Se autoafirmă, este dominant, mândru, are inițiativă comportamentală;
- Are nevoie de putere cognitivă;
- Refuză supunerea, e prea puțin inhibat, prea puțin formal, prea puțin convențional, radical în promovarea ideii lui „trebuie”;
- Are persistența motivului, are dragoste și capacitate de muncă, autodisciplină, perseverență, energie, este profund în aspect etic;
- Este independent și autonom în activitatea sa;
- Este critic în mod constructiv, este nemulțumit, nesatisfăcut de nereușitele profesionale;
- Este larg informat, are o întinsă scară de interese, este multilateral dezvoltat;
- Este deschis la sentimente și emoții, pentru el sentimentul este la fel de important ca gândirea, posedă vitalitate și entuziasm;
- Este estetic în judecată și în orientarea privind valorile.
- Nu pune un accent prea mare pe aspectul economic al lucrurilor;
- Nu este stabil emoțional, dar este capabil să-și utilizeze instabilitatea în mod eficient;
- Este adaptat în sensul mai larg de a fi util social și fericit în activitatea *sa profesională*;
- Se consideră ca un cadru didactic *creativ*.

În majoritatea cercetărilor care s-au efectuat în ultima perioadă vis-a-vis de creativitatea elevilor, s-a ajuns la concluzia că aceasta este determinată de însăși *creativitatea cadrului didactic*. Așadar, în funcție de pregătirea profesorului, educația poate deveni un proces plăcut, creator, dacă metodele folosite de profesor sunt alese corect, se potrivesc cu aria de conținut ce urmează a fi predat, dar și dacă atitudinea dascălului de a relaționa afectiv cu elevii este una adecvată. Metodele, de asemenea, dacă nu sunt utilizate corect, în special cele activ-participative, care implică elevul în activitate și-i oferă șansa de a fi creativ, pot să alunece cu ușurință în rutină și convenționalism.

Profesorul trebuie să fie deschis la nou, la folosirea cât mai frecventă, în procesul de predare-învățare-evaluare, a acelor metode care trezesc în elev dorința de a participa la activitate, fără teama de a fi ironizat în cazul în care greșește.

Astfel, cadrul didactic nu poate fi un simplu funcționar, ci un om care știe că are o vocație și o misiune. El trebuie să se identifice cu idealul cultural-educativ și să trăiască autentic în valorile acestuia [9]. El trebuie să devină un model cultural capabil să interpreteze corect valurile de informații și să le transmită prelucrate, prin modalități de acțiune pertinente determinând în rândul tineretului *conduite creative* valabile pentru societatea actuală și viitoare. Toate aspectele comportamentului creativ la elevi pe care profesorul trebuie să le observe sau să le stimuleze, după caz, nu vor putea fi detectate decât dacă acel profesor dă dovadă el însuși de imaginație, fluentă în gândire, originalitate și nu în ultimă instanță de cunoștințe temeinice de specialitate și competențe pedagogice reale. Vorbim aici de *creativitatea etică*, un tip de comportament mai puțin prezent în descrierea diverselor clasificări și definiții privitoare la fenomenul creativității, însă la fel de important.

Mulți profesori nu realizează importanța și impactul pozitiv al unui element central în educație: creativitatea în procesul didactic. Caci sarcina profesorului nu este numai să transfere mecanic noțiuni și informații, ci să provoace mințile tinere, să le dezvolte critica și creativitatea. Profesorul bun nu le spune elevilor săi în mod necesar ce să gândească, ci să facă aceasta printr-o diseminare personală a informației primite. Creativitatea în procesul didactic ajută elevul să își dezvolte propria-i capacitate de critică, de creație, ca parte esențială a modului de a gândi și a personalității sale. Minteă umană este liberă să se exprime și provocată constant de către un mentor adevărat (cum ar trebui să se considere profesorii) poate crea noi și provocatoare idei. Prin educație, profesorul nu trebuie să își asume rolul de paznic al elevului, ci de mentor, care cultiva și provoacă la dezvoltare potențialul elevilor săi: în aceasta constă creativitatea în procesul didactic.

Creativitatea în procesul didactic presupune două variabile: stimularea acesteia la elevi și formarea, aplicarea unor metode creative și atractive în predare. Astfel, stimulând creativitatea elevilor, se stimulează dezvoltarea gândirii lor ca sursă de satisfacție și autorealizare. Fără creativitatea persoanei, umanitatea nu ar fi cunoscut cele mai importante inovații și progrese, de aceea este un fapt extrem de nefericit că în școlile noastre se stimulează mai degrabă o atitudine conformistă și rituală de supunere și învățare mecanică.

Astfel, se poate spune că creativitatea, în general, și creativitatea etică, în special, în procesul didactic ar trebui să devină un imperativ și o prioritate pentru fiecare profesor – aceștia trebuie să realizeze odată pentru totdeauna că rolul lor nu se limitează la a transmite informațiile

incluse în programa școlară, ci că ei formează minți și personalități. Această idee este prezentată și în cadrul Codului Educațional [213], unde se spune ca procesul educațional trebuie să tindă spre „dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative”. Astfel, procesul educativ ar consta atât în transmiterea informațiilor, cât și în formarea aptitudinilor, a capacităților de gândire, de critică liberă, de exprimare a emoțiilor, deci de formare a unei individualități unice și independente. Creativitatea în procesul didactic este deci recunoscută ca fiind singura modalitate eficientă într-o dezvoltare armonioasă și proprie a persoanei.

Despre *conduita creativă a profesorului*, A. Stoica menționează cum ar trebui să fie aceasta, descrieri care se pretează perfect și la *creativitatea etică* a cadrului didactic, pe care o expunem mai jos:

„*Profesorul creativ* oferă o atmosferă neautoritară, îi încurajează pe elevi să învețe suplimentar, încurajează procesele gândirii creative. Aceasta înseamnă că el îndeamnă pe copii să caute noi conexiuni între date, să asocieze, să-și imagineze, să găsească soluții la probleme, să facă presupuneri nebănuite, să emită idei, să perfecționeze ideile altora și să orienteze aceste idei în direcții noi. Profesorul creativ știe cum să folosească *întrebările*. Fiecare act creativ începe cu întrebări, dar, acestea trebuie să fie deschise, să aibă sens, să nu aibă răspunsuri predeterminate. Întrebarea operațională provoacă conduita creatoare, pentru că ea duce la explorare, dezvoltă curiozitatea și stimulează tendințele implicate în acestea. O condiție principală este instaurarea unui climat favorabil unei conlucrări fructuoase între profesori – elevi, climat caracterizat printr-o tonalitate afectiv- pozitivă, de exigență și înțelegere, de responsabilitate. Un climat de stimulare a elevului de a aduce o contribuție proprie, de a fi original, inventiv, creator” [119, pp. 44 - 45].

R. W. Coan (1974) aduce în discuție conceptul de *personalitate optimală*, care, de asemenea, poate fi raportată într-o relație de sens și la personalitatea cadrului didactic creativ etic, desemnând personalitatea care dobândește experiență „moale”, fără asperități, se descurcă bine în munca sa, în relațiile sociale, ajunge la o stare interioară de bine. „*Personalitatea optimală* dispune de o consistență intraindividuală, (motivațională, cognitivă, expresivă etc.), se caracterizează prin adaptarea interioară a individului și poate obține succes bazându-se pe funcțiile sale intelectuale și pe *creativitate*. Caracteristicile personalității optimale sunt: trebuința de flexibilitate, experiența Eu-lui, flexibilitatea relațiilor interpersonale, flexibilitatea relațiilor dintre generații, trebuința de unificare, unitate” [Apud 45, p. 72].

Profesorul nu-l dezvoltă pe elev numai sub aspect profesional, ci și sub aspect *etic*, *moral*. Mai întâi trebuie să fie el însuși un om cu un înalt nivel științific și cultural și cu un profil

moral sănătos, să manifeste o conștiință și o conduită morală, civilizată. Pe lângă valorile științifice și culturale ale societății, el are datoria să cunoască valorile morale, principiile și regulile morale proprii statului de drept și societății democratice. De aceea, profesorul trebuie să fie un model în tot ceea ce gândește și în tot ceea ce realizează.

Pornind de la cele relatate mai sus, a fost elaborat *Profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice*, expus în Figura 2.1.

În acest context, ***schimbarea socială*** este un fenomen care se desfășoară ca un proces continuu și presupune evoluția societăților din trecut spre viitor, de la tradițional spre modern, de la comunitate spre societate și de la comuniune spre individualism. Această dinamică face posibilă și necesară explicația unui amplu și neîncetat progres, care produce o serie de efecte asupra sistemului social și a membrilor societății, la nivel de valori, cultură, trăire și comportament. Schimbarea socială constituie una din problemele centrale ale științelor psihosociale și o constanță a studiilor științifice, implică transformarea în timp a unui anumit sistem în echilibru. *Schimbarile sociale* iau în considerare două situații distincte: schimbarea sistemului și schimbarea în sistem. Schimbarea implică adaptarea continuă a organizării, este stratificată și corespunde unui comportament de adaptare anticipată și voluntară a organizării. Astăzi, într-un plin proces de globalizare, accentul cade pe idei și circulația lor universală, pe capitalul informativ și intelectul dinamic.

Europa, în relațiile sale cu lumea, promovează democrația, drepturile omului și principiile economiei de piață ceea ce se rezumă la *societate europeană*. O dimensiune culturală pregnantă implică ***procesul de europenizare***, care înseamnă modernizarea guvernantei la nivel național în consonanță cu cerințele reclamate de UE, precum și reconsiderarea rolului jucat de statul național. Procesul implică rețele de actori și de resurse, ultimele folosite pentru a traduce în practică principiile europenizării și a promova formele moderne de guvernanță.

În context, trebuie să menționăm că sistemul de valori este relativ stabil, însă el se poate modifica prin schimbarea ierarhiilor valorice, prin schimbarea priorităților valorilor, unele fiind mai importante decât altele. Stabilitatea valorilor este însă superioară celei a atitudinilor, care se modifică mai ușor, fiind determinate de seturi diferite de valori, nu neaparat centrale [17, p. 26].

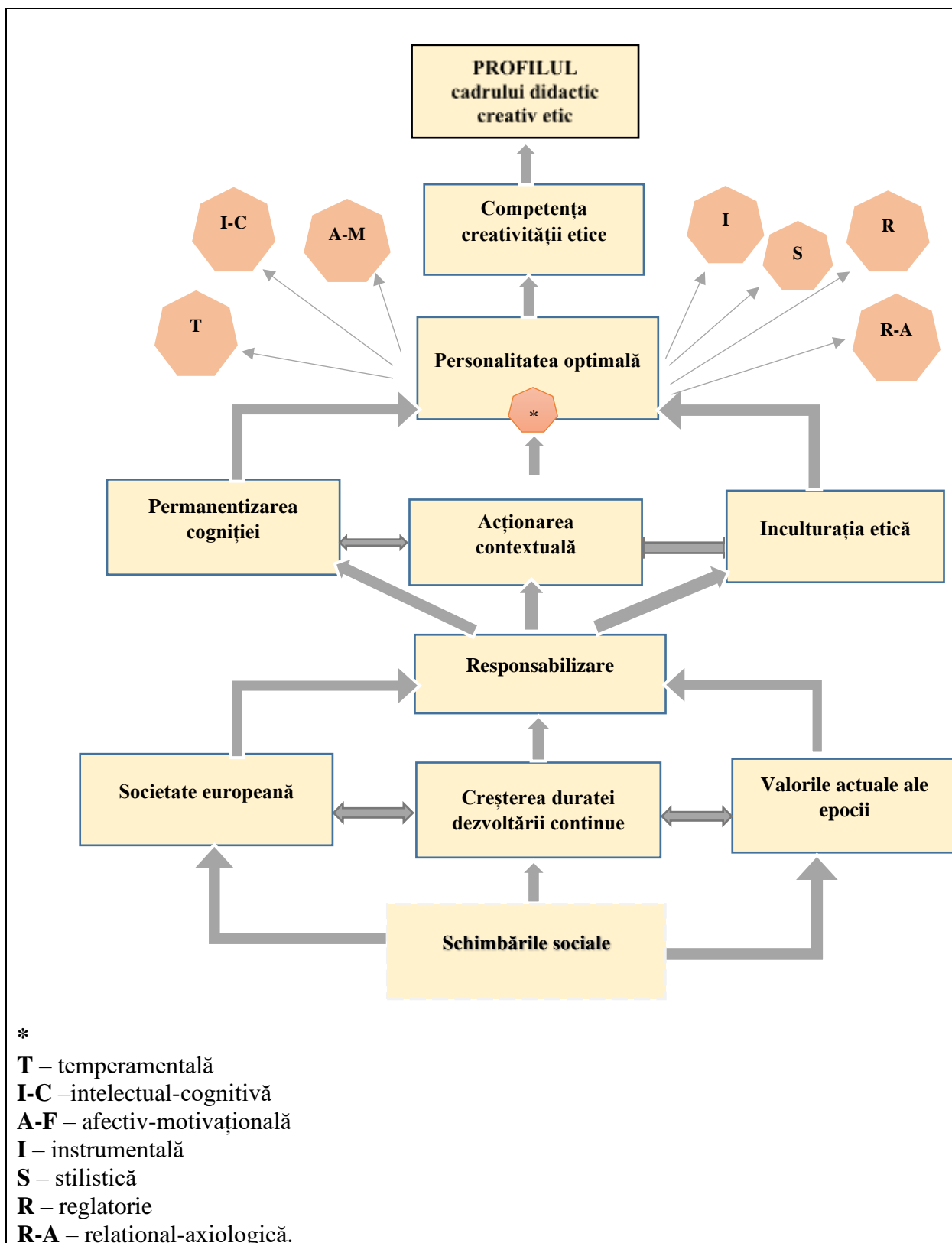

Fig. 2.1. Profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice

Valorile morale reflectă anumite cerințe și exigențe generale, ce se impun comportamentului uman, în virtutea idealului care se dorește a fi atins. Ele se referă la un câmp larg de situații și manifestări comportamentale, cum sunt: patriotismul, atitudinea față de

democrație, libertatea, cinstea, onestitatea, responsabilitatea, eroismul, cooperarea, modestia etc. După cum am remarcat anterior, spre deosebire de acestea, normele și regulile morale aduc în discuție o situație concretă și generează implicit cerințe de comportare conforme cu idealul și valorile morale [53].

Prin urmare, esența educației morale constă în asigurarea unui cadru adecvat interiorizării componentelor moralei sociale în structura personalității elevului, elaborarea și stabilizarea pe această bază a profilului moral al acestuia, în concordanță cu imperativele societății. Scopul fundamental al educației morale vizează formarea individului ca subiect care gândește, simte, acționează în spiritul cerințelor și existențelor moralei sociale al idealului, valorilor, normelor și regulilor pe care ea le incumbă. Trăsături ca perseverența, tenacitatea, spiritul de disciplină, respectul pentru adevăr, simțul răspunderii, conștiințozitatea, pot mobiliza resursele interne ale personalității elevului în direcția eficientizării educației intelectuale, a receptivității și asimilării valorilor științifice [124]. Un astfel de profil moral întreține în permanență curiozitatea, pentru descoperirea continuă de soluții, pentru impunerea noului în viața cotidiană.

Prioritățile propuse pentru Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” [216] evidențiază *calitatea vieții și drepturile omului*: operaționalizarea filosofiei de dezvoltare *Calitatea vieții* este un concept cu multe dimensiuni. Pentru Strategia „Moldova 2030” se propune utilizarea unui concept al calității vieții care include *10 dimensiuni relevante*, printre care se înscrie și nivelul de educație.

Responsabilitatea socială este o teorie etică și/sau ideologică referitoare la orice entitate, care are obligații morale și etice față de societate [208]. Apariția formelor de responsabilitate socială este posibilă atunci când comportamentul uman capătă o semnificație socială și este reglementat de anumite reguli [189].

Aspectul moral al responsabilității sociale este destul de răspândit. Principiile morale sunt, într-o anumită măsură, responsabilitatea socială internă a unei persoane. Cea mai importantă proprietate a sa este atitudinea de condamnare față de cel care încalcă (infractor). Standardele de responsabilitate socială în acest caz provin din ideea generală a răului și binelui, onoare, dreptate, virtute, demnitate etc. Ele acționează ca criterii pentru evaluarea anumitor calități personale ale infractorului. Responsabilitatea morală este orientată către conștiința unei persoane, solicită recunoașterea și recunoașterea greșelilor comise, respectarea strictă a regulilor de comportament acceptate în societate.

Responsabilitatea profesională este asociată cu munca unei persoane și este exprimată mai ales în rândul profesorilor. În acest caz, cel ce încalcă se bazează pe regulile organizației

publice în care este membru. Condamnarea este mustrea, avertismentul, aspectul și alte măsuri disciplinare [*Ibidem*].

Pentru a reliefa condițiile în care are loc diversificarea indivizilor și grupurilor umane și influența valorilor în devenirea personalității, H. Herskovits [194] a propus termenul de **inculturație** ce prezintă învățarea contextului cultural distinct. Inculturația este un schimb reciproc de conținuturi valorice între persoană și ambianță ce conduce la edificarea unei personalități dotate cu un profil caracterial corespunzător modelelor culturale acceptate. Inculturația este instrumentul și procesul de edificare a profilului valoric al persoanei.

În *concluzie*, putem menționa că creativitatea în procesul didactic trebuie să fie considerată o prioritate în cadrul sistemului de învățământ, căci implică o dotare adecvată și modernă a școlilor, o pregătire adecvată și creativă în formarea profesorilor și, prin acestea, o dezvoltare liberă și armonioasă a elevilor. Creativitatea pedagogică presupune valorificarea componentelor funcțional – structural din perspectiva dimensiunii formative pozitive angajată în evoluția personalității, în general și a cadrului didactic, în mod special.

În baza caracteristicilor personalității creative și optimale, prin sintetizarea ideilor cercetătorilor în domeniu, a fost elaborat *Profilului cadrului didactic din perspectiva creativității etice*, care ilustrează rolul acestuia în modernizarea educației prin invenție/inovare și creativitate ca prioritate pentru dezvoltarea societății europene bazate pe cunoaștere în profesionalizarea cadrelor didactice.

- ***Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional***

Calificarea profesională înaltă a profesorului este necesară și îl ajută pe acesta să fie permanent preocupat de continuarea lui perfecționare individuală pentru a stăpâni la zi noutățile din domeniul lui de specialitate. El trebuie să manifeste ingeniozitate și *creativitate* și să dispună în același timp de o bogată *cultura generală*, pentru că elevii îl percep și sub acest aspect. Nu trebuie uitat, de asemenea, că aspectul culturii la formarea personalității, inclusiv a personalității profesorului, este decisiv. Cultura formează și dezvoltă aptitudinile intelectuale, sentimentale și emoțiile, voința și caracterul omului. Un profesor cu un înalt nivel științific și cultural contribuie efectiv la dezvoltarea culturii generale și de specialitate a elevilor și, totodată, își dezvoltă și își afirmă prestigiul personal. Astfel, prin sinteză deductivă, a fost elaborat *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional (MPFCE)*, **Fig. 2.2.**

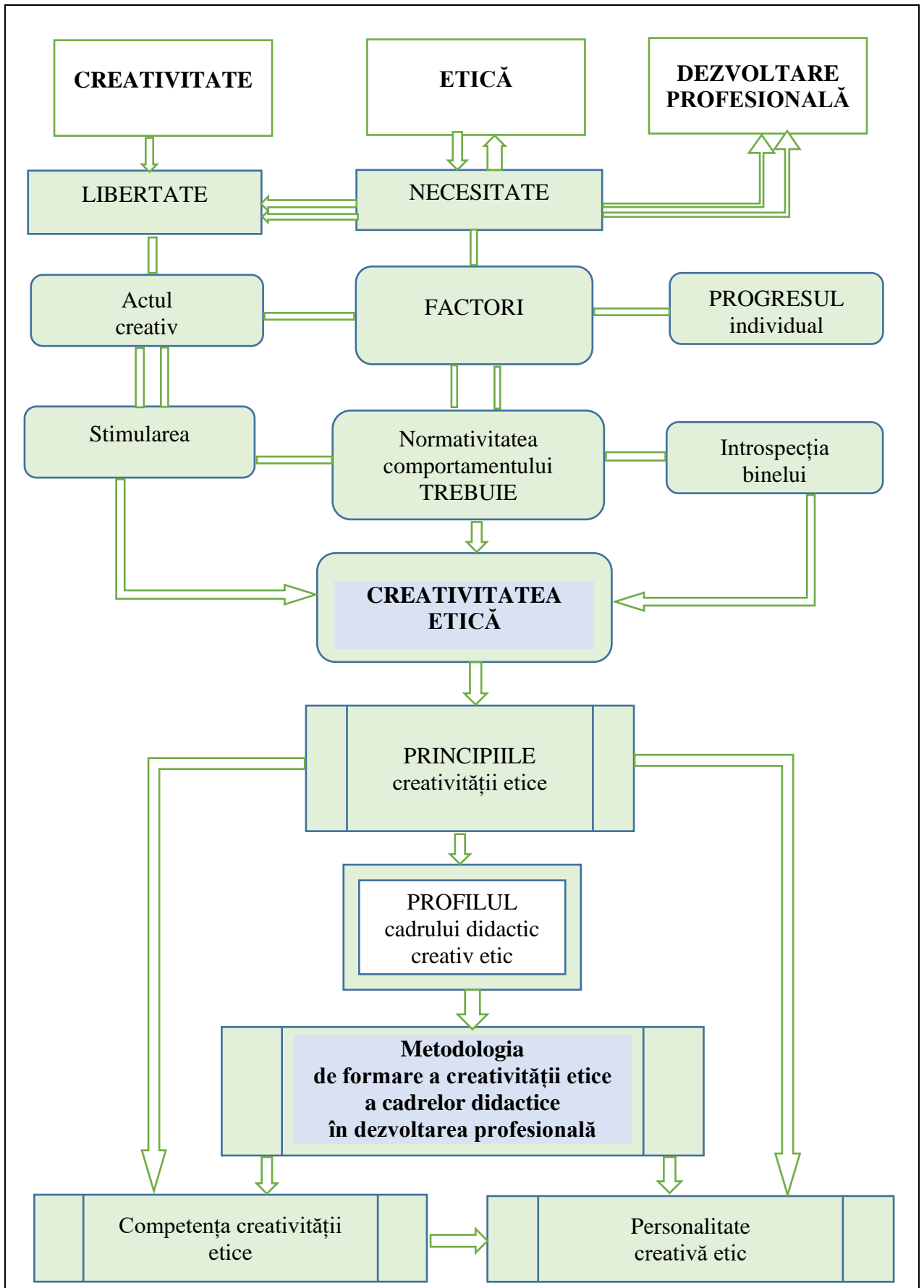

Fig. 2.2. Modelul pedagogic al creativității etice a cadrelor didactice în context profesional (MPFCE)

Structura MPFCE este axată pe conceptele de *creativitate* și *etică*, particularitățile acestora la cadrele didactice, creativitatea ca proces și ca produs, teoriile creativității și etica ca știință care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și condiției umane din perspectiva principiilor morale și cu rolul lor în viața socială.

Sintetizând elaborările anterioare, distingem că pentru investigația proiectată este importantă determinarea și analiza comentată a noțiunilor: *creativitate, proces creativ, produs al creației, persoană creatoare prin factorii favorizatori ai creativității; factorii intelectuali ai creativității: receptivitate, flexibilitatea, fluiditate (spontană, adaptivă), originalitate; factorii aptitudinali ai creativității; factorii de personalitate și motivaționali ai creativității, precum și atitudinile creative, la fel etica, morală, funcții specifice ale eticii, binele moral, etică deontologică, educație morală, normalitate.*

Modelul pedagogic are la bază o concepție metodologică de formare a creativității etice ce urmărește să formeze viitoarele cadre didactice care, stăpânind valorile științifice ale specialității, sunt capabile să dobândească noi valori prin capacitatea de a-și dezvolta propriile achiziții intelectuale în condiții noi de experiență socioculturală, profesională, cognitivă și spirituală.

Natura actului creator este paradoxală din punct de vedere ontologic, combină unicitatea personală și universalitatea culturală, libertatea față de lume și responsabilitatea pentru ea, spiritul și semnul ideal și real, continuitatea sensului și discrețitatea sistemelor semnelor cu care acest sens este exprimat. Nici unul, nici celălalt element al acestor opoziții nu poate determina singur actul creativ, care este ambivalent din punct de vedere al procesului. Așadar, în funcție de pregătirea profesorului, educația poate deveni un proces plăcut, creator, dacă metodele folosite de profesor sunt alese corect.

În baza studiilor în perspectiva eticii contemporane au fost reflectate distincțiile dintre etică și morală/educație și formare. Etica considerată ca știință a comportamentului, a moravurilor este compusă din trei domenii: valoric-normativă, meta-etica și etica aplicată și ele la rândul lor au mai multe componente. Ideea binelui suprem este reflectată prin cercetarea originii și esenței morale, prin definirea și determinarea noțiunilor de datorie, virtute, sensul vieții, eudaimonie etc. La fel, Modelul pedagogic se bazează pe elaborarea și fundamentarea teoretică a unor sisteme de norme morale și a cercetării valorilor și normelor morale specifice.

Ideile centrale ale teoriilor etice servesc drept surse de referință pentru elaborarea Modelului pedagogic, dezvoltând conceptul de etică până la statutul de creativitate etică în raport cu știința comportamentului moral, ca un ansamblu de prescripții sau reguli concrete. Etica ca știință a fost tratată pornind de la esența valorilor, ca o formulare în judecăți a ceea ce este dat în cunoașterea morală – relația axiomatică dintre valoare și obligație.

Pornind de la structurile teoretice ale praxiologiei și evidențiind importanța normelor ca modalități de angrenare a grupurilor profesionale, un reper important în elaborarea Modelului pedagogic îl constituie identificarea normativității morale ca specie a normativității. Deontologia este definită ca sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit corp profesional și are realitate numai în concretitudinea sa ca deontologie profesională, reglementând comportamentul moral individual.

Ideile de adecvare cu privire la natura creativității permit explicarea prezenței relațiilor directe și inverse a moralității și adaptabilității, dezvăluind mecanismul relației creativității și eticii. O sarcină importantă este, așadar, să înțelegem mecanismul actului creativ, circumstanțele care determină vectorul orientării sale morale. În felul acesta, creativitatea etică, ca o direcție adițională de cecetare în pedagogie, prevede formarea cadrului didactic creativ etic. Un aspect foarte important în personalitatea acestui cadru didactic îl constituie *dimensiunea științifică și culturală, psihologică și pedagogică*. Din perspectivă valorică, personalitatea profesorului poate fi privită sub următoarele aspecte: deschidere spre exterior, receptivitate față de tot ceea ce îl înconjoară; prelucrare internă a datelor obținute; realizarea finală, expresia, productivitatea personalității în raport cu exigențele dezvoltării societății. Un loc aparte îl ocupă conceptul de *personalitate optimală* cu caracteristicile sale: tendința spre flexibilitate, experiența Eului, flexibilitatea relațiilor interpersonale, a relațiilor dintre generații, trebuința spre unificare; nu numai realizarea maximală a potențialităților, ci și utilizarea flexibilă a modurilor variate de experiență și de acțiune. S-a stabilit, în esență, personalitatea optimală a cadrului didactic, ca desemnând o structură personalitară internă, mobilă și flexibilă, parțial polivalentă, cu care cadrul didactic intră în câmpul profesional.

Personalitatea optimală a cadrului didactic are o structură complexă, care conține două dimensiuni majore: personalitatea reală și aptitudinea psihopedagogică.

Componenta *principiile creativității etice* este definită ca sistem de norme cu valoare strategică și operațională sau un ansamblu de previziuni și comandamente care trebuie respectate cu scopul de a asigura eficiența activităților proiectate, dintre ele se numără: *principiul devenirii permanente, principiul prestigiului, principiul inculturației, principiul depășirii stereotipului formal*.

MPFCE elaborat prevede o serie de *condiții ale creației pedagogice*: acumularea cunoștințelor temeinice, multilaterale și prelucrarea, conștientizarea lor critică; priceperea de a transfera ideile teoretice și metodologice în acțiuni pedagogice; capacitatea de autoperfecționare și autoinstruire; elaborarea noilor metodologii, forme, mijloace și combinații originale; dialectica, varietatea și schimbarea sistemului de activitate; aplicarea efectivă a experienței acumulate în condiții noi; capacitatea de a aprecia reflexiv propria activitate și rezultatele ei;

formarea stilului individual de activitate profesională în baza combinării și prelucrării trăsăturilor individuale irepetabile ale personalității profesorului.

Modelul pedagogic elaborat îl plasează în centrul demersului educațional pe cadrul didactic, conform prevederilor regulamentare ale politicilor educaționale recente, fiind implicit și o *metodologie* de orientare a activității didactice, care permite, printr-un sistem de concepte, idei și moduri de acțiune, asigurarea și susținerea proceselor de autocunoaștere, autoedificare și autorealizare a personalității cadrului didactic, dezvoltându-i individualitatea irepetabilă.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Generalizând cele expuse în capitol, putem evidenția următoarele:

1. Câmpul educațional al eticii profesionale și al creativității etice prevede corelația dintre creativitate și etică. Totodată, la nivelul cadrelor didactice, s-a dedus că binele moral se identifică cel mai bine prin cele patru valori derivate, conceptualizate de Platon în dialogul „Republica”: *dreptatea, virtutea, ordinea și armonia*. La fel, s-a analizat sistemul de principii ale eticii profesionale în corelație cu principiile morale. În acest context, s-a dedus că în *Codul de etică al cadrului didactic din Republica Moldova* este evidențiată obligativitatea de cunoaștere și de aplicare a *normelor* de conduită în vederea asigurării unui învățământ de calitate. S-a concluzionat că conceptul de *creativitate etică* descrie modul în care omul se confruntă cu probleme de etică, se angajează pe experiența proprie să devină persoană etică, în același timp el urmărește să pună acțiunea sa ca un serviciu social, demonstrând astfel capacitatea etică a acțiunii în sine.
2. Importanța normativității în domeniul deontologic al creativității etice este fundamentată pe coordonata umanistă ce prevede normarea exigenței pragmatice prin alinierea deontologiei unei raționalități teleologice. În această ordine de idei, s-a constatat că deontologia este o disciplină științifică prin excelență formativă, educativă, în special dacă se raportează la etica profesională/pedagogică.
3. Profilul cadrului didactic din perspectiva creativității etice este direcționat spre profesionalizarea cadrelor didactice și este necesară dezvoltarea acestora pe baza unor particularități bine determinate și relatate într-un profil de personalitate optimală. În context, credem că personalitatea creatorului este unică, are particularități și trăsături individuale, specifice, care necesită evaluare, abordare și înțelegere personalizată. De asemenea, s-a dedus că *creativitatea etică* reprezintă un tip de comportament mai puțin prezent în descrierea diverselor clasificări și definiții privitoare la fenomenul creativității. La fel, s-a constatat că un astfel de profil moral întreține în permanență curiozitatea, pentru descoperirea

continuă de soluții, pentru impunerea noului în viața cotidiană (în cazul dat, a cadrului didactic).

4. Formularea și esențializarea *principiilor creativității etice* s-a centrat pe definirea ca sistem de norme cu valoare strategică și operațională sau un ansamblu de previziuni și comandamente care trebuie respectate cu scopul de a asigura eficiența activităților proiectate.
5. Elaborarea și fundamentarea teoretico-metodologică a *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* s-a făcut în baza determinării reperelor teoretice eludate în primul capitol. De asemenea, s-a dedus că *demersul* pedagogic construit în baza *Modelului pedagogic* ca abordare pedagogică specifică promovează inovațiile și originalitatea, în calitate de componente ale creativității etice și poate servi ca bază de elaborare a politicii și a strategiei educaționale în cadrul unei instituții, dar și la scara sistemului educațional, per ansamblu.

3. PRAXIOLOGIA FORMĂRII CREATIVITĂȚII ETICE ÎN DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ

3.1. Demersul experimental al formării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.

Cercetarea comportă un caracter teoretico-aplicativ datorită scopului și complexității problematicei abordate privind formarea creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale. Investigația s-a realizat în baza valorificării principiilor inter-, pluri- și transdisciplinarității, implicând analiza aspectelor pedagogice, psihologice, antropologice, sociologice, ne-am orientat și asupra unor abordări ontologice și filosofice.

Scopul cercetării aplicative: *a determina prin acțiuni formative specifice natura creativității etice a cadrelor didactice școlare ca un element fundamental al comportamentului profesional al acestora.*

Ipoteza experimentală: *Între vizualizarea specificului etic al profesiei, promovarea libertății în activitate, asigurarea logică a produsului reflexiv, ca variabile independente și creativitatea etică a cadrelor didactice, ca variabilă dependentă, există o corelație formativă în raport cu comportamentul cadrelor didactice în procesul educațional.*

Tipul experimentului pedagogic: experiment natural cu participarea experimentatorului.

Instrumentar aplicat: chestionar, teste, probe practice/activități, observarea participativă a comportamentului, înregistrarea datelor, notițe de teren.

Etapele cercetării experimentale:

Etapa 1. Constatarea nivelului creativității etice a cadrelor didactice

Etapa 2. Formarea creativității etice a cadrelor didactice (18 activități formative)

Etapa 3. Validarea efectelor experimentului

Metode statistice: numărarea, măsurarea entităților empirice, relația de ordine, stabilirea procentajului, media aritmetică.

Urmare a cercetării experimentale ne-am propus din perspectiva obiectivelor să elucidăm acțiunile concrete și datele experimentale obținute cu referire la formarea creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională.

Obiectivele investigației:

- determinarea particularităților de formare a creativității etice a cadrelor didactice;
- stabilirea specificului promovării de formare a creativității etice a cadrelor didactice;

- elaborarea instrumentelor necesare în experimentul pedagogic la etapa de constatare, a cercetării;
- determinarea caracteristicilor creativității etice la cadrele didactice la etapa de constatare;
- determinarea potențialului formativ creativității etice la nivel de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;
- abordarea sistemică și funcțională a conținuturilor și metodologiei din cadrul modelului pedagogic elaborat;
- stabilirea indicatorilor și variabililor creativității etice în contextul modelului elaborat;
- validarea instrumentarului de evaluare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională.

Eșantionul cercetării.

Experimentul pedagogic a fost desfășurat pe un eșantion experimental din mediul urban și mediul rural, împărțit în 4 grupuri, formate din:

- 1) 40 de cadre didactice din IPLT „Nicolae Iorga”, Chișinău (mediul urban) – grup experimental (G1UE)
- 2) 35 de cadre didactice din IPLT „Traian”, Chișinău mediul urban – grup control (G2UC);
- 3) 25 de cadre didactice din IPLT „Nestor Vornicescu”, s. Lozova, r-ul Strășeni (mediul rural) - grup experimental (G3RE);
- 4) 25 de cadre didactice din IPLT „Ion Inculeț”, s. Vorniceni, r-nul Strășeni (mediul rural) – grup control (G4RC).

Ațiunile experimentale au fost realizate pe parcursul anilor 2018-2019 pe un eșantion total de 125 subiecți, reprezentați în figura 3.1.

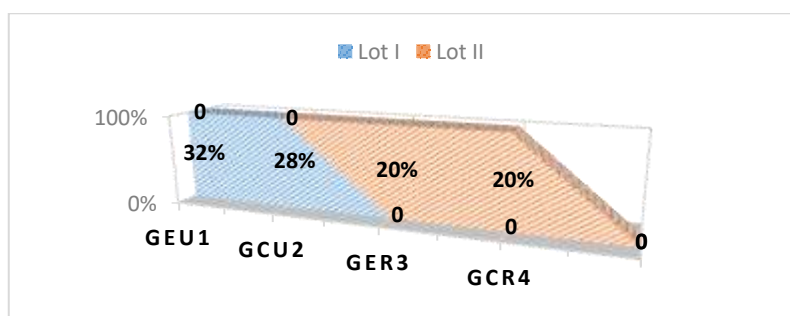

Fig. 3.1. Eșantionul subiecților cercetării (%)

Experimentul pedagogic s-a realizat pe un eșantion care, în întregime, a fost constituit din 2 loturi în mediul urban primul lot este format din 2 grupe (GEu1, GCu2) și lotul rural 2 grupe (GEr3, GCr4), fiind implicate doar cadre didactice.

Lotul de control a fost selectat în baza rezultatelor comparative atât în mediul urban cât și cu referire la mediul rural.

Pentru demonstrarea funcționalității cercetării proiectate s-au parcurs cele trei etape clasice ale experimentului pedagogic: constatare, formare și control, în tabelul 3.1., fiind prezentate loturile și grupurile de subiecți ai cercetării, participarea acestora în etapele și perioadele experimentale.

Tabelul 3.1. Dimensionarea eșantionului în cadrul etapelor experimentului pedagogic

Eșantion	Grupuri de cercetare (cod)	Nr. sub.	Etapa experimentală	Peroada
Lotul I: Cadre didactice mediu urban	Experimental (GEu1)	40	constatare	Octombrie 2018
			formare	Noembrie – decembrie 2018
			validare	Octombrie 2019
	Grup control (GCu2)	35	constatare	Octombrie 2018
			validare	Octombrie 2019
Lotul II: Cadre didactice mediu rural	Experimental (GEr3)	25	constatare	Octombrie 2018
			formare	Februarie – martie 2019
			validare	Octombrie 2019
	Grup control (GCr4)	25	constatare	Octombrie 2018
			validare	Octombrie 2019

Demersul cercetării prezintă descrierea acțiunilor experimentale la etapa de constatare (2018) care a vizat proiectarea și organizarea experimentului pedagogic având ca obiective: evaluarea gradului de formare și a particularităților dezvoltării creativității etice a cadrelor didactice în mediul urban și rural pentru dezvoltarea profesională.

Examinarea cadrului teoretic al formării creativității etice la cadrele didactice în dezvoltarea profesională a condus la:

- determinarea particularităților de formare a creativității etice a cadrelor didactice formularea criteriilor și indicatorilor;
- stabilirea specificului promovării de formare a creativității etice a cadrelor didactice;
- elaborarea instrumentelor necesare în experimentul pedagogic la etapa de constatare, a cercetării;
- determinarea caracteristicilor creativității etice la cadrele didactice în dezvoltarea profesională.

Instrumentele de cercetare a creativității etice sunt reprezentate de *Testul de constatare a nivelului creativității etice*, *Scala de clasificare*, *Chestionarul Creativitatea cadrelor didactice în*

contextul dezvoltării profesionale pentru etapa de constatare, Proba de reflecție constructivistă, Testul Identificarea nivelului de creativitate etică pentru etapa experimentului de validare, și Repere psihopedagogice în formarea creativității etice la cadrele didactice pentru etapa experimentului de formare.

Probele și acțiunile de formare a creativității etice utilizate în experiment au variat sub raportul naturii informației operaționalizate, a gradului de relevanță în dezvoltarea profesională și au contribuit la rezolvarea diverselor sarcini cu caracter teoretic și practic. În rezolvarea probelor și sarcinilor, subiecții, pe tot parcursul etapelor de realizare experimentală, au realizat un șir de acțiuni de alegere, formulare, corelare, structurare etc. Rezultatele au fost evaluate în medii procentuale pe baza baremului elaborat.

Proiectarea metodologiei cercetării a fost realizată prin elaborarea instrumentelor de cercetare itemii cărora au fost concepuți în conformitate cu variabilele preluate în cercetare prin studiul literaturii din domeniul creativității etice.

Întrebările din instrumentele de cercetare elaborate au fost gândite să reprezinte cele mai relevante valori ale creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională.

Scopul etapei experimentale de formare a constatat în formarea creativității etice la cadrele didactice din mediile urbane și rurale, prin formarea etapizată a finalităților ce le-ar permite proiectarea și implementarea strategiei individuale în dezvoltarea profesională. Etapa experimentală de formare s-a bazat pe principii didactice de instruire a adulților de factură metacognitivă, a promovat finalități derivate din modelul MPCECD, a permis selectarea și organizarea unor conținuturi tematice specifice, de strategii personalizate de autoinstruire, a angajat un set metodologic complex și forme de organizare favorizante.

S-au identificat **descriptorii din experimentul pedagogic:**

Ds1 – Corectitudine (sunt alese corect opțiunile prezentate în răspunsuri; lipsă de greșeli de ortografie, în exprimare).

Ds2 – Loialitate (respondentul este deschis spre colaborare; este sincer, obiectiv, conștiincios în prezentarea răspunsurilor; este fidel profesiei/viziunii proprii).

Ds3 – Responsabilitate (se manifestă atitudine de răspundere și obligația față de lucrul efectuat; subiectul subiectul dă răspuns tuturor itemilor din instrumentarul experimentului pedagogic, participă la sesiunile de formare).

Ds4 – Perseverență (subiectul este ferm în ideile prezentate, scriind cu acuratețe, nu cu tăieturi sau redactări la probele de constatare/validare și fiind insistent în prezentarea convingerilor sale).

Ds5 – Fluiditate (se referă la bogăția și rapiditatea debitului asociativ, mai exact la numărul de răspunsuri exprimate; sunt completate toate întrebările, deci se manifestă prin ușurința exprimării).

Ds6 – Flexibilitate (este capacitatea de restructurare a traiectoriei gândirii în funcție de noile cerințe; constă în ușurința de a schimba punctul de vedere. Sunt bifate două sau mai multe variante de răspuns; sunt tăiate unele răspunsuri în favoarea altora, deci cu ușurință se schimbă punctul de vedere).

Ds7 – Originalitate (este aptitudinea subiecților de a da răspunsuri inedite, care să corespundă exigențelor realității; este expresia noutății și a inovației. Sunt intervenții cu idei noi la întrebări sau răspunsuri).

Ds8 – Valorificare (este abilitatea subiecților de punere în valoare a ideilor/conceptelor/documentelor reglatoare la temele propuse; de a scoate în evidență valorile conceptelor propuse/abordate: creativității/eticii/moralei/dezvoltării personale/creativității ertice etc.; pot selecta din valorile cunoscute pe acelea care răspund noilor cerințe).

Ds9 – Valorizare (este capacitatea subiecților de a formula judecăți de valoare; de a susține, cu argumente pertinente și cu exemple din propria experiență, viziunea proprie/poziția sa/punctul de vedere expus; a da o plusvaloare prin răspunsurile prezentate. De exemplu, crearea de noi reguli, principii, norme, metode etc., deci o valoare nou-creată).

Ds10 – Pozitivism (subiecții, în argumente, sunt realiști, se bazează preponderent pe problemele practice, care se întemeiază pe experiență, pe fapte, pe realități; ideile propuse nu produc rău în raport cu sine/cu alții).

Lotul de subiecți ai experimentului de constatare a fost eterogen și a inclus cadre didactice care se încadrează în mai multe categorii de vârstă, de vechime și care predau la toate nivelurile, în școli urbane și rurale.

În baza datelor colectate s-a stabilit profilul eșantionului experimental care poate fi caracterizat după mai multe criterii (variabile). Primul criteriu relevant pentru experimentul nostru a fost vârsta conform căruia 32,8% sunt cadre didactice cu vârsta 35-45 ani și 28% aparține grupului de vârstă 45-55 ani, cu diferență de 2,2% prevalează grupul de vârstă peste 55 ani în comparație cu cadrele didactice tinere din grupul 25-35 ani cu 18,4%. Vârsta, ca factor biologic, este considerată ca factor stimulator pentru creativitate și a fost abordată în psihologie din perspectiva a două direcții principale [102, pp. 35-36]:

1. Creativitatea are un parcurs invers proporțional cu vârsta.
2. Pe parcursul creativității pot fi distinse fluctuații.

O deducere interesantă la această variabilă este a autorului creatolog Simonton care împarte durata vieții în două etape: etapa timpurie, în care individul își desăvârșește potențialul creativ, și etapa de maturitate, când își pune în practică potențialul acumulat [Apud 118, p. 152].

Tabelul 3.2. Repartizarea subiecților din loturile experimentale pe vârste

Lotul experimental	Vârsta							
	25-35 ani		35-45 ani		45-55 ani		Peste 55 ani	
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%
GEu1	7	17,5	15	37,5	10	25	8	20
GCu2	9	25,7	12	34,3	9	25,7	5	14,3
GEr3	4	16	7	28	7	28	7	28
GCr4	3	12	7	28	9	36	6	24
Total	23	18,4	41	32,8	35	28	26	20,8

Deși între bărbați și femei nu se înregistrează diferențe în valoarea și calitatea potențialităților creatoare, pot apărea unele diferențe în funcție de domeniul de activitate în care aceste potențialități pot fi valorificate, am inclus ca criteriu și genul. Datele obținute ne confirmă lipsa genului masculin în eșantionul de cercetare.

Următorul criteriu (variabilă) din cadrul experimentului este experiența didactică ce constituie din 30,4% peste 25 ani, urmată de 21,6% categoria 21-25 ani. Cu puțină diferență este prezentată categoriile de experiență didactică tinere 1-5 ani (8,8%) și 6-10 ani (7,2%), urmate de 17,6% pentru 11-15 ani, la fel 14,4% pentru 16-20 ani.

Tabelul 3.3. Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform experienței didactice

Lotul experimental	Experiența de activitate didactică											
	1-5 ani		6-10 ani		11-15 ani		16-20 ani		21-25 ani		Peste 25 ani	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	4	10	1	2,5	9	22,5	5	12,5	9	22,5	12	30
GCu2	2	5,7	2	5,7	4	11,5	6	17	11	31,4	10	28,7
GEr3	2	8	3	12	4	16	3	12	4	16	9	36
GCr4	3	12	3	12	5	20	4	16	3	12	7	28
Total	11	8,8	9	7,2	22	17,6	18	14,4	27	21,6	38	30,4

Un alt criteriu este distribuția conform disciplinelor predate de către cadrele didactice ce ne sunt oferite 32% aparține cadrelor didactice de la treapta primară și 30,4% disciplinelor

reale, urmat de umaniști cu 25,6%, pe ultima treaptă sunt profesorii cu predare disciplinelor arte și tehnologii 12%.

Tabelul 3.4. Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform disciplinei predate

Lotul experimental	Disciplina predată							
	umanist		real		Arte și tehnologii		Clasele primare	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	12	30	13	32,5	6	15	9	22,5
GCu2	9	25,7	10	28,5	4	11,4	12	34,2
GEr3	6	24	6	24	3	12	10	40
GCr4	5	20	9	36	2	8	9	36
Total	32	25,6	38	30,4	15	12	40	32

Un alt criteriu considerabil pe care ne vom axa în toată cercetarea noastră la etapa experimentală este calificarea (deținerea unui grad didactic). Mai multe studii au relevat faptul că **nivelul calificării** influențează reacția de evaluare, astfel subiecții cu un nivel de calificare mai scăzut au fost mai creativi atunci când se așteptau la evaluare, în vreme ce subiecții cu un nivel de calificare mai înalt au fost mai creativi în absența evaluării. Conform acestui criteriu, grupul experimental s-a constituit din 9,6% profesori fără grade didactice și 10,4% gradul superior iar marea majoritate din aceștia erau deținători de gradul unu (45,6%) și 34,4% gradul doi. Asta ne-a permis să motivăm subiecții implicați spre o formare și avansare în carieră.

Tabelul 3.5. Repartizarea subiecților din loturile experimentale urban și rural conform gradului didactic

Lotul experimental	Grad didactic							
	fără grad didactic		doi		unu		superior	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	3	7,5	13	32,5	20	50	4	10
GCu2	2	5,7	10	28,6	19	54,3	4	11,4
GEr3	4	16	11	44	8	32	2	8
GCr4	3	12	9	36	10	40	3	12
Total	12	9,6	43	34,4	57	45,6	13	10,4

ETAPA DE CONSTATARE a cercetării s-a bazat pe constatarea nivelului creativității etice a cadrelor didactice (pretestarea).

Scopul experimentului de constatare: determinarea nivelului inițial al creativității etice la cadrele didactice.

Metodele de cercetare experimentală: chestionarea, testarea, focus-grup, convorbiri individuale structurate, observarea participativă a comportamentului.

Descrierea instrumentelor de cercetare:

A. Chestionarul de constatare *Ceativitatea etică în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice* (Anexa 1)

Scopul acestui chestionar este identificarea nivelului creativității cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale.

Obiectivele chestionarului:

1. Stabilirea nivelului la care cadrele didactice cunosc aspectele creativității;
2. Aprecierea relevanței fenomenului creativității ca impact în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice;
3. Examinarea responsabilității cadrelor didactice în procesul lucrului la fiecare întrebare din chestionar;
4. Constatarea dacă profesorii pot face o opțiune corectă/originală în raport cu dezvoltarea lor personală/profesională.

Chestionarul *Ceativitatea etică în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice* a fost elaborat la nivelul itemilor, **9** la număr, pentru a reprezenta **variabilele cercetării** descrise în continuare.

Mecanismul de decodificare a opiniei cadrelor didactice de identificarea nivelului creativității în contextul dezvoltării profesionale s-a desfășurat prin selectarea unei variante de răspuns din cele 4 posibile: *da, parțial, solicit ajutor și nu* la fiecare item al chestionarului.

La descrierea calitativă a rezultatelor chestionarului sunt analizați **5 descriptori**: *Corectitudine* (Ds1), *Loialitate* (Ds2), *Responsabilitate* (Ds3), *Perseverență* (Ds4) și *Fluiditate* (Ds5)

Tabelul 3.6. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii chestionarului de constatare

Nr. d/r	Variabilele cercetării	Indicatorii de performanță	Itemii chestionarului de constatare
1.	Flexibilitatea normativă	Recunoaște diverse teorii și semnificații ale creativității în context profesional	În cariera mea, țin cont de variate teorii și semnificații ale creativității?
2.	Perseverență normativă	Descoperă blocajele creativității în activitatea profesională a cadrelor didactice	Pot spune că în activitatea didactică depășesc toate blocajele creativității?
3.	Inteligența recombinatorică	Alege formele prioritare de dezvoltare profesională din perspectiva promovării creativității	În cadrul cursurilor de formare continuă, inovarea și creativitatea sunt principalele mele priorități din program?
4.	Constructivism	Apreciază critic participarea creativă	La seminariile metodice din instituția în

	critic	în profesionalizarea colegilor	care activez, permanent contribui la dezvoltarea/ valorificarea potențialului creativ al cadrelor didactice?
5.	Imaginația profesională	Identifică rolul personalității optime în dezvoltarea gândirii creatoare a cadrului didactic	Sunt eficient(ă) în analiza/elaborarea Programelor de profesionalizare a cadrelor didactice din Republica Moldova, astfel ca acestea să fie motivante în dezvoltarea gândirii creatoare?
6.	Curiozitate productivă	Armonizează metodele de dezvoltare a creativității în învățarea pe tot parcursul vieții	Aplic diverse metode de dezvoltare a creativității pentru a promova inculturația ca proces de edificare a profilului valoric al persoanei (eu/elevul/părintii/managerii/colegii etc.) în învățarea pe tot parcursul vieții?
7.	Originalitate ideatică	Relatează original rezolvarea de probleme în formarea profesională a cadrelor didactice	Pot descrie situații concrete din viața profesională când am manifestat originalitate în elaborarea/rezolvarea unei probleme?
8.	Entuziasm reflexiv	Argumentează valorizarea cadrului didactic creativ în context personal/profesional	Pot confirma că, prin intermediul creativității, mă valorizez pe mine însămi (însuși)?
9.	Poziție perspicace față de probleme	Reflectează asupra activității profesionale a cadrului didactic din perspectiva standardelor de evaluare profesională	Sunt convins(ă) că imaginația personală are impact asupra rezultatelor remarcabile în atingerea/depășirea standardelor profesionale?

Astfel, prin **itemul 1** al chestionarului, *În cariera mea, țin cont de variate teorii și semnificații ale creativității*, am intenționat să clarificăm, dacă cadrul didactic recunoaște diverse teorii și semnificații ale creativității în context profesional și corespunde variabilei **flexibilitate normativă**.

Din rezultatele contate se observă scorul ridicat cu 52,5% (GEu1), 71% (GCu2) și egalitate 48% la GER3 și GCr4 din subiecții care *parțial* recunosc diverse teorii și semnificații ale creativității în context profesional cea ce ne poate face să credem despre insuficiența informației la subiectul vizat, dar putem admite că pe parcursul istoriei studiul creativității a întâlnit *șase obstacole majore*. Conform analizei calitative în toate 4 grupe subiecții implicați în experiment au manifestat *loialitate* (Ds) și *responsabilitate* (Ds) cu media de peste 70%. Totodată cele mai mici scoruri sunt la *corectitudine* (Ds) și *fluiditate* (Ds) fiind prezentă media de 9,7% la grupurile GEu1, GCu2, CER3 iar grupul GCr4 are 24%. *Perseverența* (Ds) este în medie 53% la toate 4 grupuri implicate în experimentul de constatare la variabila **flexibilitate normativă (item 1)**.

Itemul 2, *Pot spune că în activitatea didactică depășesc toate blocajele creativității*, a vizat descoperirea blocajelor creativității în activitatea profesională a cadrelor didactice fiind în corespundere cu variabila **perseverență normativă** unde rezultatele subiecțiilor cantitativ sunt împărțite aproape la egal *solicitarea ajutorului* cu 37,5% (GEu1) și 32% (GER3), urmată de *parțial* pentru GEu1- 32,5% și GER3 cu 44%. Pentru grupul GEu1 (30%) și GCr4 (28%) se observă o tendință de creștere a rezultatelor cu negație în depășirea blocajelor creativității. Din

perspectivă calitativă în baza analizei descriptorilor observăm că la această variabilă *perseverență normativă*, *corectitudinea* (Ds1) și *fluiditatea* (Ds5) sunt prezentate cu foarte mici rezultate, în GEu1 și GER3 lipsesc total. Cele mai ridicate rezultate sunt la descriptorii *loialitate* (Ds2) și *responsabilitate* (Ds3) cu 80% în GCu3 urmat de GCr4 cu 76% cu mici diferență urmează alte grupe. Descriptorul *perseverența* (Ds4) este cel mai jos în GEu1 cu 22,5% comparativ cu cele trei grupuri.

În baza literaturii de studiu în creatologie parcursă de noi, sau detașat mai multe criterii de clasificare a factorilor de blocaj în creativitate care pot decela pentru toate cele patru fațete ale creativității: personalitate, proces, produs și climat creator, fapt confirmat și de autorii care care au fost citați pe parcursul lucrării (Capitolul I și II). Argumentul ne-a determinat la alegerea acestei variabile, iar rezultatele obținute ne-a determinat să fie ales ca grup experimental din lotul I.

Al **treilea item** al chestionarului, *În cadrul cursurilor de formare continuă, inovarea și creativitatea sunt principalele mele priorități din program*, alege formele prioritare de dezvoltare profesională din perspectiva promovării creativității în corespundere cu variabila *inteligenta recombinatorică*. Un rezultat ambiguu este obținut la această variabilă deoarece pe toate grupele este obținută media de 34% la răspunsul *solicit ajutor* și 29% - *nu*, fapt ce ne poate convinge despre lipsa conținuturilor despre creativitate și inovare în programele de formare continuă oferite de instituțiile abilitate. Problema studiului creatologiei este una mondială, deoarece mai mulți cercetători au menționat acest fapt. Conform descriptorilor de analiză calitativă este menținut un procentaj mare al loialității (Ds2) și responsabilității (Ds3) la toate grupele participante în experimentul pedagogic. La fel, la toate grupele, variabila *inteligenta recombinatorică* este descrisă de cote minime la descriptorii *corectitudine* (Ds1) și *loialitate* (Ds5).

Constructivism critic fiind variabila pentru care corespunde **itemul 4**, *La seminariile metodice din instituția în care activez, permanent contribuie la dezvoltarea/ valorificarea potențialului creativ al cadrelor didactice*, cadrul didactic este în situația să aprecieze critic participarea creativă în profesionalizarea colegilor. La această variabilă conform analizei datelor cantitative observăm că 52% pentru GER3, 45% pentru GEu1 și 43% pentru GCu2 *solicită ajutor*, iar GCr4 sa manifestat cu 60% *parțial* apreciază critic participarea creativă în profesionalizarea colegilor. Calitativ rezultatele subiecților sunt concentrate la descriptorii *loialitate* (Ds2) și *responsabilitate* (Ds3) cu media 81,6% în grupurile din lotul urban (I) și cu media 59% pentru subiecții din lotul rural (II). În GEu1 și GER3 descriptorii *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds5) lipsesc în descrierea variabilei.

Pentru **itemul 5**, *Sunt eficient(ă) în analiza/elaborarea Programelor de profesionalizare a cadrelor didactice din Republica Moldova, astfel ca acestea să fie motivante în dezvoltarea gândirii creatoare*, subiecții identifică rolul personalității optimale în dezvoltarea gândirii creatoare a cadrului didactic corespundează cu variabila **imaginația profesională**. Cea ce se observă în analiza rezultatelor cantitative denotă faptul că media la toate grupele fiind 73%, cea mai mare procentaj la negarea în identificarea rolului personalității optimale în dezvoltarea gândirii creatoare a cadrului didactic, totodată fiind cea mai mare rată a răspunsului *nu* din toți itimii din chestionar. Din perspectiva analizei calitative a descriptorilor ale variabilei **imaginație profesională** se denotă cea mai mică rată de răspunsuri la toți descriptorii din toate patru grupe, media eșantionului fiind 15,6%. Aceste rezultate scăzute ne orientează să presupunem influența factorilor frenatori care sunt prezenti în aria de specialitate. Credem că și alți factori, în opinia mai multor autori pot fi prezenți la subiecții implicați în experimentul nostru.

Itemul 6, *Aplic diverse metode de dezvoltare a creativității pentru a promova inculturația ca proces de edificare a profilului valoric al persoanei (eu/elevul/părinții/managerii/colegii etc.) în învățarea pe tot parcursul vieții*, armonizează metodele de dezvoltare a creativității în învățarea pe tot parcursul vieții ale cadrelor didactice corespunde variabilei - **curiozitate productivă**. Cu media 42% din respondenții vizați în experiment *solicită ajutor* în aplicarea diverselor metode de dezvoltare a creativității pentru a promova inculturația ca proces de edificare a profilului valoric al persoanei (eu/elevul/părinții/ managerii/colegii etc.) în învățarea pe tot parcursul vieții. Calitativ media rezultatelor obținute ne demonstrează prezența descriptorilor loialitate, responsabilitate și fluiditate în grupurile GCu2 (80%), GEr3 (88%) și GCr4 (84%).

Itemul 7 din chestionar, *Pot descrie situații concrete din viața profesională când am manifestat originalitate în elaborarea/rezolvarea unei probleme*, a presupus relatearea originală în rezolvarea de probleme în formarea profesională a cadrelor didactice implicate în experiment, la fel corespunde variabilei vizate.

La **itemul 8** din chestionar, *Pot confirma că, prin intermediul creativității, mă valorizez pe mine însămi (însumi)*, argumentează valorizarea cadrului didactic creativ în context personal/profesional și corespunde variabilei **entuziasm reflexiv**.

Ultimul al **9 – a item**, *Sunt convins(ă) că imaginația personală are impact asupra rezultatelor remarcabile în atingerea/depășirea standardelor profesionale*, a solicitat reflectarea asupra activității profesionale a cadrului didactic din perspectiva standardelor de evaluare profesională, la fel corespundează cu variabila **poziția perspicace față de probleme**.

Aceste rezultate sunt prezentate în Fig.3.2., Fig. 3.3., Fig. 3.4., Fig. 3.5:

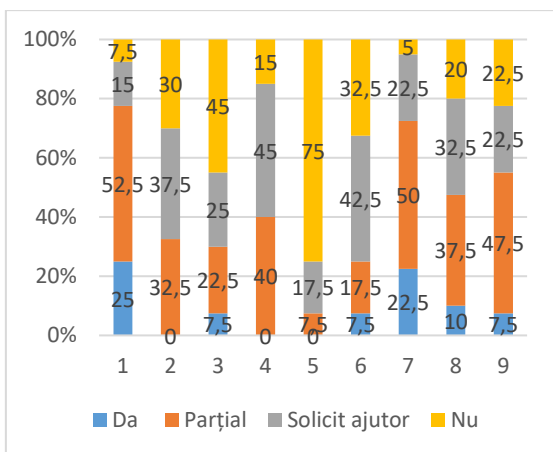

Fig. 3.2. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GEU1)

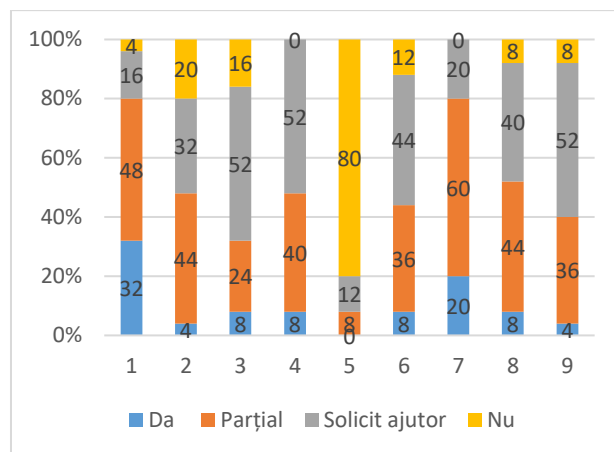

Fig. 3.3. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GER3)

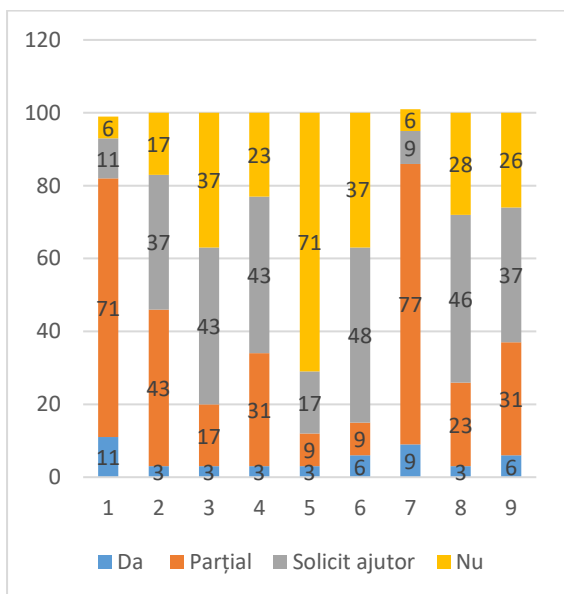

Fig. 3.4. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GCu2)

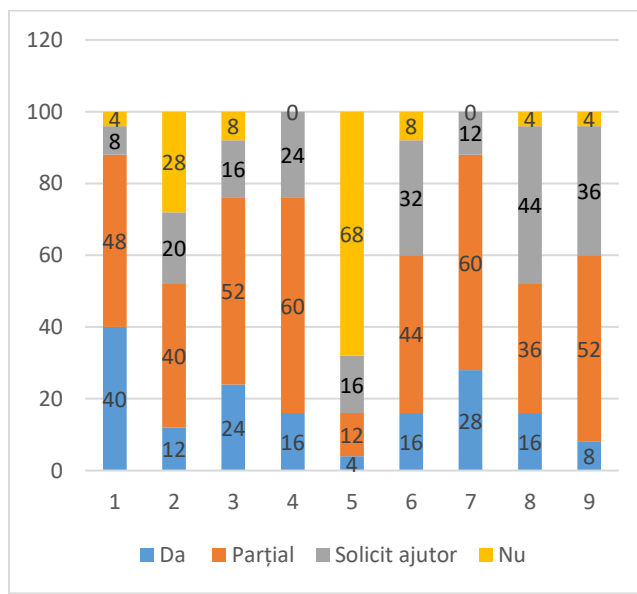

Fig. 3.5. Corelația dintre itemi și variabile în chestionarul de constatare (GCr4)

Din rezultatele totale obținute pe eșantion în baza variabilelor (itemilor) din chestionar, se observă o creștere a răspunsului *da* la variabila *flexibilitate normativă* cu 26% cu indicatorul de performanță recunoașterea diverselor teorii și semnificații ale creativității în context profesional urmată de *originalitate ideatică* (item 1) cu 19% cu indicatorul de performanță relatarea originală în rezolvarea de probleme în formarea profesională. Cel mai mic rezultat este la variabila *imaginația profesională* (item 5) cu 2 % indicatorul de performanță fiind identificarea rolului personalității optime în dezvoltarea gândirii creatoare a cadrului didactic. Răspunsul *parțial* în baza rezultatelor chestionării atinge un procentaj maxim la variabila *originalitate ideatică* cu 62% urmată de *flexibilitate normativă* (56%). Poziționate pe primele locuri aceste

două variabile (item1, item 5) ne poate explica și calitatea lor oferită de toți descriptorii în special prin *loialitate* și *responsabilitate* cu egalitate de 92,5% (GEu1), 92% (GCr4), 88% (GEr3) și 85,7% (GCu2) urmată de ceilalți descriptori la fel punctaj maxim în comparație cu celelate variabile (itemi).

Variabila *inteligența recombinatorică* (item 3) se caracterizează cu un procentaj maxim la răspunsul *nu* în grupele GEu1 (45%), GCu2 (37%), astfel în comparație grupele GEr3 (16%), CCr4 (8%) din lotul II au obținut rezultate mai mici la indicatorii de performanță în alegerea formelor prioritare de dezvoltare profesională din perspectiva promovării creativității. În urma analizei calitative a acestei variabile este susținută de media descriptorilor 32% în GEu1 și GEr3 urmată de 37% GCu2 și 40% GCr4.

Pentru variabila *imaginația profesională* (item 5) se observă cele mai înalte rezultate la răspunsul cu negație 80% GEr3, 75% GEu1, 71% GCu2 și 68% GCr4 demonstrând rezultate minore la indicatorul de performanță care relatează despre identificarea rolului personalității optime în dezvoltarea gândirii creatoare a cadrului didactic. Rezultatele calitative ale acestei variabile denotă media de 12,5% la grupele GEu1, 14% (GCu2), 16% (GEr3) și 20% pentru GCr3.

Media celorlalte variabile (item 4, 6, 8, 9) se reduc la răspunsurile *parțial* și *solicit de ajutor* la toate grupele. Calitativ variabila *constructivism critic* (item 4) media este de 37,5% și 43% pentru grupele din lotul I și în scădere cu 36% CCr4 urmată de 32% Cer3. Media pentru variabila *curiozitate productivă* (item 6) sunt 49% GCu2, 35%. Variabilele *entuziasm reflexiv* (item8) și *poziție perspicace față de probleme* (item 9) au aceleaș poziții 45% pentru GEu1 și 44% GEr3. urmat de 56% sunt la GCr4 și 40% pentru GCu2.

Analiza comparativă a datelor experimentale, prezentate paralel în continuare, indică asupra existenței acelorași opinii ale cadrelor didactice din cele două loturi experimentale. Examinarea rezultatelor cercetării la etapa de constatare prezintă valori minime pentru grupurile GCu2 și GCr4

Pentru a determina nivelurile de formare a creativității în dezvoltarea profesională a cadrului didactic a fost valorificată tehnica de calcul al punctajului acumulat rezultate din aplicarea chestionarului (Anexa 11), conform celor 3 nivele:

- Nivelul I (înalt) – 44-45 puncte
- Nivelul II (mediu) – 23-43 puncte
- Nivelul III (scăzut) – 0-22 puncte

Tabelul 3.7. Rezultate sintetice din Chestionarul de constatare

Codul grupului	Chestionarul <i>Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Nivel total
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	0	0	21	52,5	19	47,5	II
GCu2	0	0	20	57,1	15	42,9	II
GEr3	0	0	10	40	15	60	III
GCr4	0	0	12	48	13	52	III

Observăm în cadrul aplicării acestui instrument rezultatele care sunt prezentate cu 0% a tuturor subiecților a nivelului înalt de creativitate. Nivelul mediu de creativitate este prezent în grupele GEu1 cu 52,5% și GCu2 cu 57,1% (reprezentanții lotului 1) și nivelul scăzut cu un procentaj mai înalt este prezent în grupele GEr3 (60%) și GCr4 (52%).

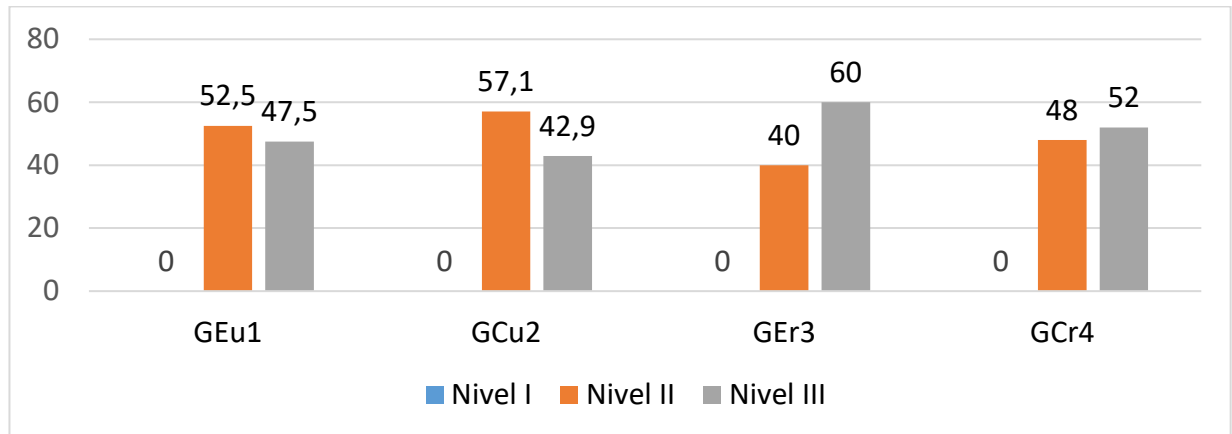

Fig. 3.6. Rezultatele obținute la proba chestionarul *Creativitatea etică în contextul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice* (4 grupe la etapa de constatare)

Aplicarea formulei mediei aritmetice pentru determinarea nivelului de creativitate în dezvoltarea profesională a cadrului didactic a scos în evidență la etapa de constatare a experimentului un scor de 57,5% (GEu1) și 57,1% (GCu2) mai mare anume la grupele din lotul I pentru nivelul II. Nivelul I este nul la toate 4 grupuri iar nivelul III cu 60% și 52% pentru subiecții din lotul 2 experimental.

Conform rezultatelor obținute, s-a stabilit că cantitativ nivelul de creativitate în contextul dezvoltării profesionale la cadrele didactice este scăzut (III) la grupele din lotul 2 rural (GEr3, GCr4) în comparație cu nivel mediu (II) la grupele dn lotul 1 urban (GEu1, GCu2).

B. Scala de clasificare *Etica și morală (constatare)* (Anexa 2)

Scopul acestei Scale de clasificare este *determinarea opiniei cadrelor didactice despre fenomenele etică și morală în actualitate.*

Obiectivele:

1. Stabilirea dacă profesorii diferențiază noțiunile de *etică* și *morală*;
2. Examinarea dacă profesorii apreciază corect *comportamentul etic, exigența și umanismul pedagogului și datoria, onoarea și demnitatea* ca elemente importante în context etic/moral;
3. Deciderea în ce măsură, la ce nivel cadrele didactice cunosc problema eticii și a moralei în raport cu dezvoltarea lor profesională;
4. Verificarea dacă profesorii apreciază valoarea formativă a eticii;
5. Constatarea dacă profesorii conștientizează importanța abordării problemelor morale/etice într-o societate actuală și rolul ideilor democratice pentru codul etic al celor care lucrează în învățământ.

**Tabelul 3.8. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii
Scalei de clasificare (constatare)**

Nr. d/r	Variabilele cercetării	Indicatorii de performanță	Itemii Scalei de clasificare
1.	Flexibilitatea normativă	1.1. Reflectează asupra unei decizii vizavi de elementul etică a elevului, care poate modifica comportamentul și atitudinea în vederea unei convenabile profesii ulterioare	1.Etica îl ajută pe elev să-și modifice comportamentul și atitudinea în vederea unei convenabile profesii ulterioare.
2.	Perseverență normativă	2.1. Specifică situația actuală vizavi de comportamentul etic al unui specialist bine pregătit	2.Pentru un specialist astăzi nu este suficient de a fi bine pregătit, dar se cere și un comportament etic corespunzător.
3.	Inteligența recombinatorică	3.1. Apreciază rolul semnificativ al abordării problemelor ce țin de morală/etică în sec. XXI	3.Cercetătorul G.Lypovesky afirmă că secolul XXI va fi moral/etic sau nu va fi deloc, accentuând astfel faptul că nu putem supraviețui ca civilizație decât dacă ne înălțăm spritual.
4.	Constructivism critic	4.1. Distinge oportunitatea de a avea un comportament etic în context educațional	4.A avea un comportament etic înseamnă a săvârși mereu fapte morale (ce trebuie să facă sau să nu facă subiectul/elevul).
5.	Imaginația profesională	5.1. Se concentrează asupra posibilităților formative ale eticii	5.Posibilitățile formative ale eticii sunt reale, fiind în același timp limitate.
6.	Curiozitate productivă	6.1. Reflectează asupra categoriei fundamentale a eticii: <i>datoria</i>	6.Una dintre categoriile fundamentale ale eticii este <i>datoria</i> , ca o obligație ce se impune elevului în mod natural de a tinde spre bine
		6.2. Apreciază ideile democratice ca punct semnificativ în codul etic al celor care lucrează în învățământ	7.Ideile democratice trebuie să fie în centrul oricărui cod etic al celor care lucrează în învățământ.

7.	Originalitate ideatică	7.1. Compară oamenii cu automonitorizare înaltă cu cei cu un nivel redus de automonitorizare	8.Oamenii cu automonitorizare înaltă se comportă ca niște actori, iar cei cu un nivel redus de automonitorizare nu sunt așa de preocupați de a supraveghea și de a se adapta la cei din jur.
8.	Entuziasm reflexiv	8.1. Constată semnificații de câștig pe termen scurt în rezultatul utilizării anumitor practici neetice de către o persoană	9.Utilizând anumite practici neetice, o persoană poate obține câștiguri, însă doar pe termen scurt.
		8.2. Demonstrează achiziția de valori la exprimarea sa pozitivă despre etică și morală	10.Etica nu invocă adevăruri absolute, ci poziții diferite față de problemele de alegere morală.
9.	Poziție perspicace față de probleme	9.1. Apreciază activitatea de pedagog ce ține la onoarea și demnitatea sa	11.Pedagogul devotat profesiei va ține la onoarea și demnitatea profesiei ca la propria onoare și demnitate.
		9.2. Recunoaște importanța umanismului unui pedagog și respectarea demnității umane în contrapunere cu liberalismul pedagogic	12.Exigența pedagogului izvorăște din umanismul lui, din respectarea demnității umane și este incompatibilă cu așa-zisul liberalism pedagogic.

Scala de clasificare este al doilea instrument folosit la etapa de constatare a experimentului pedagogic.

Fiecare dintre cei **12 itemi** ai scalei de clasificare *Etica și morală* presupune selectarea uneia din următoarele variante de răspuns: (a) acord total, (b) acord, (c) indecis, (d) dezacord. (e) dezacord total. Fiecare item este caracterizat prin indicatori de performanță și corespunde cu variabile: *flexibilitatea normativă, perseverența normativă, inteligența recombinatorică, constructivism critic, imaginația profesională, curiozitate productivă, originalitate ideatică, entuziasm reflexiv și poziție perspicace față de probleme.*

Item 1, *Etica îl ajută pe elev să-și modifice comportamentul și atitudinea în vederea unei convenabile profesii ulterioare*, corespunde cu variabila **flexibilitatea normativă** urmată de indicatorul de performanță care reflectează asupra unei decizii vizavi de elementul etică a elevului, care poate modifica comportamentul și atitudinea în vederea unei convenabile profesii ulterioare. Din perspectiva cantitativă am obținut rezultate cu 71,5% GCu2 și 62,5% GEu1 pentru opțiunea *acord* și 68% în GCr4, 60% în GER3 pentru *acord total*. Rezultatele calitative ne oferă un rezultat de 32% la GER3 și GCr4 în comparație cu 35% GEu1 și 34,3% GCu2 a descriptorului *corectitudine* (Ds1) cea ce ne dovedește faptul de diferențiere între loturi la nivel de conținuturi. Cea mai mică medie la toți descriptorii cu 60% este prezentă la GER3.

La itemul 2, *Pentru un specialist astăzi nu este suficient de a fi bine pregătit, dar se cere și un comportament etic corespunzător*, este precizat indicatorul de performanță care specifică situația actuală vizavi de comportamentul etic al unui specialist bine pregătit și corespunde

variabilei **perseverență normativă**. Rezultatele cantitative ale acestei variabile demonstrează media uni procentaj de 69,6% pentru *acord total*. Cea mai mare medie a descriptorului *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds4) este la GCu2 (74,3%) și GCr4 (80%).

Pentru **item 3**, *Cercetătorul G. Lypovesky afirmă că secolul XXI va fi moral/etic sau nu va fi deloc, accentuând astfel faptul că nu putem supraviețui ca civilizație decât dacă ne înălțăm spritual*, care corespundează cu variabila inteligența recombinoară este precizat indicatorul de performanță ce apreciază rolul semnificativ al abordării problemelor ce țin de morală/etică în sec. XXI. La acest item descriptorii *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds5) au atins cele mai înalte rezultate cu 92% la GCr4 în comparație cu alți itimi. Rezultatele calitative demonstrează în GEu1 cea mai mare medie a descriptorilor 87% din toți itimii realizați.

Variabila **constructivism critic** corespunde **itemului 4**, *A avea un comportament etic înseamnă a săvârși mereu fapte morale (ce trebuie să faci sau să nu faci subiectul/elevul)*, și este ghidată de a distinge oportunitatea de a avea un comportament etic în context educațional. Cantitativ se atestă un rezultat cu 15% în GEu1 indecizie și 4% în GER3 comparativ în scădere cu 5,7% GCu2 și 0% atestă GCr4. Astfel media tuturor descriptorilor în GEu1 este de 62% mai mică în comparație cu media tuturor itimilor. La GCu2 este prezent rezultatul maxim de 100% la descriptorii *loialitate* (Ds1), *responsabilitate* (Ds3) și *fluiditate* (Ds4).

Celui de al **5-lea item**, *Posibilitățile formative ale eticii sunt reale, fiind în același timp limitate*, urmat de indicatorul de performanță ce presupune concentrarea asupra posibilităților formative ale eticii îi este definită variabila **imaginația profesională**.

Pentru itemii 5 și 6 rezultatul este la egalitate cu 70,4% fiind cea mai înaltă medie a răspunsului *acord*. Din perspectiva analizei calitative a rezultatelor se atestă în GCr4 un rezultat mai mic la acest item la descriptorul *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds5) cu 32 % fiind cel mai scăzut din doți itimii. Se observă o scădere a mediei descriptorilor în CEu1 și GER3 în comparație cu celelalte grupuri.

Itemul 6, *Una dintre categoriile fundamentale ale eticii este „datoria”, ca o obligație ce se impune elevului în mod natural de a tinde spre bine*, și **itemul 7**, *Ideile democratice trebuie să fie în centrul oricărui cod etic al celor care lucrează în învățământ*, sunt urmați de doi indicatori de performanță, unul ce vizează reflecția asupra categoriei fundamentale a eticii: *datoria* și al doilea care apreciază ideile democratice ca punct semnificativ în codul etic al celor care lucrează în învățământ. Acești indicatori corespundează cu variabila **curiozitate productivă**. Rezultatele cantitative atestă o medie pe răspunsurile *acord* 68% pentru itemul 6 și 65,6% pentru itemul 7 în toate grupurile implicate în experimentul pedagogic. În GCu2 sunt rezultate calitative minime 28,6% la descriptorii *corectitudine* (Ds1) și *loialitate* (Ds5) comparativ cu toți itemii, totodată în

acest grup este exprimată și media cea mai mică (66%) la itemul 7 din toți itemii scalei, oricum media cea mai mică a descriptorilor, la itemul 7, din toate grupurile se atestă la GER3 (60%).

Pentru **itemul 8**, *Oamenii cu automonitorizare înaltă se comportă ca niște actori, iar cei cu un nivel redus de automonitorizare nu sunt așa de preocupați de a supraveghea și de a se adapta la cei din jur*, corespunde variabilei **originalitate ideatică** și este urmat de indicatorul de performanță prin a compara oamenii cu automonitorizare înaltă cu cei cu un nivel redus de automonitorizare. Rezultatele cantitative ale acestui item ne demonstrează o creștere a mediei cu 17,6% a persoanelor *indecise* și 6,4% fiind în *dezacord*. Aceste cifre se accentuează la grupele din lotul I (GCu2-34,3%, CEu1-10%). Pentru lotul II observăm o creștere a rezultatului pentru opțiunea *indecis* la GER3 cu 16%. Din analiza rezultatelor calitative observăm un procent mai mic (32%) la GER3 a descriptorilor *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds5) la acest item în corespundere cu indicatorul ce constată semnificații de câștig pe termen scurt în rezultatul utilizării anumitor practici neetice de către o persoană.

Itemul 9, *Utilizând anumite practici neetice, o persoană poate obține câștiguri, însă doar pe termen scurt*, cu indicatorul de performanță care constată semnificații de câștig pe termen scurt în rezultatul utilizării anumitor practici neetice de către o persoană împreună cu **itemul 10**, *Etica nu invocă adevăruri absolute, ci poziții diferite față de problemele de alegere morală*, cu indicatorul ce demonstrează achiziția de valori la exprimarea sa pozitivă despre etică și morală, corespundează cu variabila **entuziasm reflexiv**. Cantitativ acest item este acoperit de media răspunsului acord cu 62,4% la toate grupele. Acestei variabile pentru indicatorul de performanță care constată semnificații de câștig pe termen scurt în rezultatul utilizării anumitor practici neetice de către o persoană are rezultate mai mari ai mediilor din toate grupele comparativ cu al doilea indicator ce corelează cu această variabilă.

Corespunderea variabilei **poziție perspicace față de probleme** este pentru **itemul 11**, *Pedagogul devotat profesiei va ține la onoarea și demnitatea profesiei ca la propria onoare și demnitate*, cu indicatorul de performanță care apreciază activitatea de pedagog ce ține la onoarea și demnitatea sa urmat de **itemul 12**, *Exigența pedagogului izvorăște din umanismul lui, din respectarea demnității umane și este incompatibilă cu așa-zisul liberalism pedagogic*, ce are la bază itemul de performanță care recunoaște importanța umanismului unui pedagog și respectarea demnității umane în contrapondere cu liberalismul pedagogic. Cantitativ la acest item am observat o creștere a dezacordului total cu 7% la GEu1. În GCu4 cu 85,7% sunt evidențiați descriptorii *corectitudine* (Ds1) și *fluiditate* (Ds5) la itemul 11 atestând cea mai înal rezultat la nivel de itemi ce descriu această variabilă dar și a scalei.

Pentru toți descriptorii, desemnați acestui instrument de constatare, care descriu rezultatele calitative demonstrează o creștere considerabilă a *loialității* (Ds2), *responsabilității* (Ds3) și *perseverenței* (Ds4) la tot eșantionul experimental. Media pe grupuri la toți descriptorii repartizați celor 12 itemi și variabilele care corespund cu ei, este determinată cu 72% pentru GEu1 și GER3, 76% sunt la GCr4 și 71% pentru GCu2.

Rezultatele finale obținute cantitativ la acest instrument demonstrează o creștere considerabilă a procentajului la răspunsurile *acord total* și *acord* demonstrând că profesorii diferențiază noțiunile de etică și morală, apreciază corect *comportamentul etic*, *exigența* și *umanismul pedagogului* și *datoria*, *onoarea* și *demnitatea* ca elemente importante în context etic/moral, apreciază valoarea formativă a eticii. Sunt unele elemente și anume rezultatele de la variabila *originalitate idiatică* ne demonstrează că unii profesori nu prea conștientizează importanța abordării problemelor morale/etice într-o societate actuală și rolul ideilor democratice pentru codul etic al celor care lucrează în învățământ. Diferențele majore sunt observate în descreștere la GEu1 și GER2 iar GCu3 și GCr4 sunt cu puțin în avantaj.

Pentru a determina nivelurile de etică și morală a cadrului didactic a fost valorificată tehnica de calcul al punctajului acumulat rezultate din aplicarea scalei de clasificare (Anexa 11), conform celor 3 nivele:

- Nivelul I (înalt) – 55-60 puncte
- Nivelul II (mediu) – 30-54 puncte
- Nivelul III (scăzut) – 0-29 puncte

Tabelul 3.9. Rezultate sintetice ale scalei de clasificare

Codul grupului	Scala de clasificare						Total nivele
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	3	7,5	37	92,5	0	0	II
GCu2	4	11,4	31	88,6	0	0	II
GER3	6	24	19	76	0	0	II
GCr4	4	16	21	84	0	0	II

Observăm că din cele 4 grupe de cadre didactice implicate în experimentul de constatare cu nivel înalt sunt rezultate în grupele GER3 (24%) și GCr4 (16%) iar în Grupele GEu (92,5%) și

GCu2 (88,6%) sunt situate pe primele locuri cu nivel mediu ceea ce la total ca rezultat am primit plasarea tuturor grupelor la nivel mediu de etică și morală.

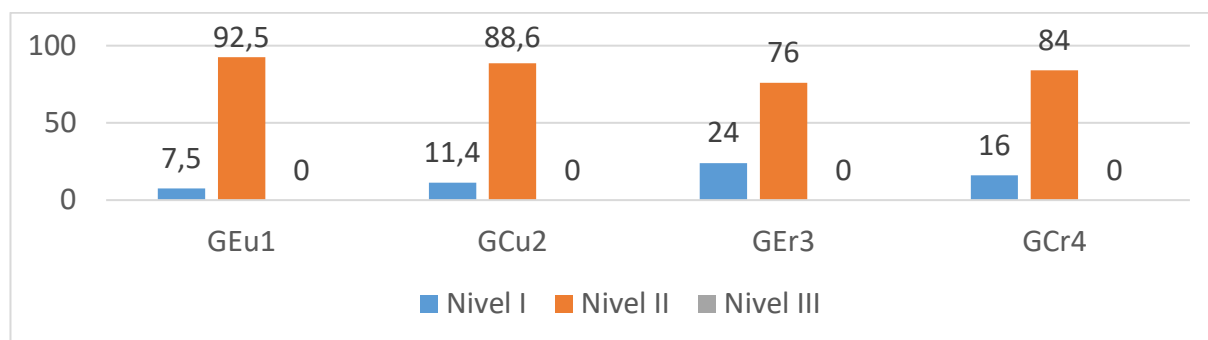

Fig. 3.7. Rezultatele obținute la proba Scala de clasificare etică și morală (4 grupe la etapa de constatare)

Fig. 3.7. include sinteza rezultatelor experimentale la etapa de constatare și observăm o tendință de creștere a nivelului I (înalt) în lotul II (GEr3 - 24%, GCr - 16 %), totodată la nivel de grup pentru nivelul II (mediu) observăm 92,5% aparține GEu1 iar GEr2 76% ceea ce constatăm că nivelurile de etică și morală cu mici diferențe este mediu la toate grupele.

C. Testul *Etica profesională a cadrelor didactice (constatare)* (Anexa 3)

Scopul acestui test este de a identifica nivelul eticii profesionale a cadrelor didactice.

Obiectivele:

1. Stabilirea cunoașterii de către cadrele didactice a normelor de conduită din *Codul de etică a cadrelor didactice*;
2. Identificarea dacă profesorii și-au pus vreodată problema că la normele de conduită ale cadrelor didactice din *Codul de etică a cadrelor didactice* se pot atribui și alte reguli;
3. Determinarea dacă profesorii conștientizează corelația dintre normele de conduită ale cadrelor didactice din *Codul de etică a cadrelor didactice* și regulile învățării;
4. Relevarea necesității abordării problemei eticii profesionale a cadrelor didactice în procesul de dezvoltare profesională;
5. Aprecierea, în contextul eticii profesionale a cadrelor didactice, a eticii ca o știință filosofică, eticii conversației, criticii constructive, autorității cuiva, a normelor ca scop de reglementare normativă.
6. Examinarea dacă profesorul poate personaliza norme/reguli comportamentale în dependență de situație.

Tabelul 3.10. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii testului de constatare *Etica profesională a cadrelor didactice*

Nr. d/r	Variabilele cercetării	Indicatorii de performanță	Itemii testului de constatare
1.	Flexibilitatea normativă	1.1. Analizează norme de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii stipulate în „Codul de etică a cadrelor didactice”; 1.2. Relatează o normă nouă de conduită pentru „Codul de etică a cadrelor didactice”; 1.3. Deduce propria opinie cu referire la norma propusă pentru „Codul de etică a cadrelor didactice”.	1. Examinați normele de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii din <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> (Anexa 3.1) și formulați o normă care, după părerea Dvs., lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs.
2.	Perseverență normativă	2.1. Identifică activitățile interzise în exercitarea activităților didactice din <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> ; 2.2. Redactează o regulă care lipsește în <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> ; 2.3. Exprimă opinii proprii cu referire la regula propusă pentru <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> .	2. Examinați activitățile interzise în exercitarea activităților didactice din <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> (Anexa 3.2) și formulați o regulă care, după părerea Dvs., lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs.
3.	Inteligența recombinatorie	3.1. Distinge norma de conduită din <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> în baza analizei unui fragment de text; 3.2. Emite aprecieri valorice legate de conținutul unui text științific și norma de conduită expusă în <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> .	3. Stabiliți la care normă de conduită din <i>Codul de etică a cadrelor didactice</i> se referă fragmentul de mai jos. De ce credeți așa?
4.	Constructivism critic	4.1. Elaborează răspunsul despre regula învățării din fragmentul de text prezentat; 4.2. Expune argumentat propria opinie despre regula învățării.	4. Citiți fragmentul de text și formulați răspunsul la întrebarea autorului. Stabiliți despre care regulă a învățării este vorba. Comentați în 2-3 enunțuri opinia dvs.
5.	Imaginația profesională	5.1. Dezvoltă idei vizavi de comportamentul profesorului.	5. Examinați ideile expuse în text. Alegeți o idee și formulați 2-3 reguli de comportament al profesorului în baza acesteia.
6.	Curiozitate productivă	6.1. Determină dorința de a manifesta interes pentru valorile eticii profesionale; 6.2. Argumentează viziunea proprie în baza fragmentului de text propus.	6. Completați spațiile libere prin cuvinte/sintagme care se potrivesc după sens. Esențializați, în 2-3 enunțuri, acest fragment de text.

7.	Originalitate ideatică	7.1. Identifică probleme de etică a conversației;	7. Examinați și alegeți varianta corectă, în accepțiunea Dvs.	7.1. Etica conversației cere:
		7.2. Descoperă dezvoltarea eticii profesionale în corelație cu fenomenul de critică constructivă;		7.2. Critica constructivă necesită respectarea următoarelor reguli:
		7.3. Pătrunde în mesajul sugestiv despre semnificația ținutei vestimentare în contextul eticii profesionale		7.3. Aspectul exterior al omului este cea mai puternică formă de comunicare non-verbală:
8.	Entuziasm reflexiv	8.1. Apreciază rolul eticii ca știință filosofică	7. Examinați și alegeți varianta corectă, în accepțiunea Dvs.	7.4. Etica este o știință filosofică ce studiază:
		8.2. Prezintă normele ca scop de reglementare în anumite context sociale		7.5. Normele, având ca scop reglementarea normativă:
9.	Poziție perspicace față de probleme	9.1. Surprinde aspecte esențiale din codul etic	7. Examinați și alegeți varianta corectă, în accepțiunea Dvs.	7.6. Prin codul etic se încearcă:
		9.2. Estimează rolul autorității persoanei în viața omului și în profesionalizarea acestuia.		7.7. Autoritatea cuiva se datorează:

Testul *Etica profesională a cadrelor didactice* conține enunțuri referitoare la diverse aspecte ale vieții profesionale. Fiecare dintre întrebările testului presupune examinarea, completarea cu răspunsuri, selectarea din cele propuse varianta ce corespunde cel mai mult reprezentărilor subiecților. Testul are 9 variabile de cercetare, 13 itemi ce corelează cu 20 de indicatori de performanță. Pentru acest instrument folosit la etapa de constatare am determinat **10 descriptori**: *corectitudine* (Ds1), *loialitate* (Ds2), *responsabilitate* (Ds3), *perseverență* (Ds4), *fluiditate* (Ds5), *flexibilitate* (Ds6), *originalitate* (Ds7), *valorificare* (Ds8), *valorizare* (Ds9) și *pozitivism* (Ds10), care descriu rezultatele calitative ale răspunsurilor celor 125 de cadre didactice. Dintre care descriptorul *corectitudine* (Ds1) are valoare pentru toate variabilele care

corespundează cu toți itemii din test. Descriptorii Ds2, Ds3, Ds4 și Ds5 descriu numai variabilele *curiozitate productivă, originalitate ideatică, entuziasm reflexiv și poziție perspicace față de probleme* care corespundează cu același număr de itemi din acest instrument. Pentru variabilele *flexibilitatea normativă, perseverență normativă, inteligența recombinoară, constructivism critic și imaginația profesională* sunt descrise de Ds1, Ds2, Ds3, Ds4 și Ds5.

Din analiza rezultatelor la nivelul celor 4 grupuri de subiecți (cadre didactice) am obținut la **itemul 1**, *Examinați normele de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii din „Codul de etică a cadrelor didactice” (Anexa 2.1) și formulați o normă care, după părerea Dvs., lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs. variate răspunsuri ce dovedesc o atitudine de neimplicare prin oferirea de răspunsuri: consider că normele de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii prezente în acest act normativ sunt eficiente în vederea asigurării unui învățământ de calitate; norme de conduită sunt de ajuns; normele de conduită din Anexa 1 sunt eficiente în asigurarea unui învățământ de calitate; este complet; alte norme nu adaug sau nu au completat spațiile rezervate pentru răspuns.*

Variantele de răspuns colectate de la profesori au inclus următoarele afirmații:

- *neimpunerea unor lecturi din alte surse care nu se regăsesc în conținuturile curriculare (TTGEu1);*
- *excluderea bullingului dintre elevi-elevi, elevi – profesori, profesori-elevi;*
- *obligativitatea din partea părinților și elevilor de a participa la activitățile extrașcolare;*
- *respectarea diversității culturale și sociale în legătură cu migrarea populației și încadrarea lor în societate;*
- *interzicerea implicării cadrului didactic în situații de conflict familial al elevilor*
- *vestimentația cadrului didactic (aspectul exterior);*
- *implicarea în concursuri școlare – extrașcolare;*
- *promovarea elevilor capabili să atingă performanțe înalte la concursurile școlare, naționale și internaționale;*
- *încercarea de a submina autoritatea și activitatea didactică a profesorului prin intermediul elevilor și a profesorilor;*
- *comportament etic din partea cadrului didactic față de discipolii săi; integritatea profesională. este absolut necesar ca un cadru didactic să manifeste integritate profesională în scopul asigurării încrederii atât a discipolilor cât și a discipolilor acestora;*
- *prin colaborare, însuflarea încrederii discipolilor în forțele proprii în potențialul nativ și cel cumulativ, deoarece: a) în primul rând elevul care își cunoaște abilitățile mai*

ușor poate raporta cea ce știe (și poate) la cea ce vrea să cunoască; b) mai descătușat în abordarea formelor și căilor de avansare; c) este cel care are parte de bucurie în procesul devenirii;

- axarea activității cadrelor de conducere, didactice spre caracterul practic al procesului educațional – pregătirea elevilor pentru viața socială, profesională;

- respectarea diverselor viziuni religioase. Elevul, copilul nu trebuie etichetat dacă nu împărtășește aceleași viziuni religioase ca și profesorul. Orice dispută în acest sens poate duce la intimidarea elevului;

- responsabilitatea în asigurarea formării moral-afective ale elevilor. Profesorul trebuie să asigure climatul favorabil în instituție dezvoltând la elevi percepția asupra importanței prezenței trăsăturilor lor morale;

- informarea individuală (în privat) a elevilor despre succese/insuccese școlare. Acesta trebuie să fie efectuat doar în privat în scopul de a nu ofensa / jigni psihicul elevului cu capacități medii sau mai jos de medii;

- respectarea dreptului de autor și de proprietate intelectuală pentru rezultatele obținute prin activitățile de cercetare – dezvoltare , creație artistică și inovare conform legislației în vigoare;

- tratarea echitabilă a tuturor elevilor prin oferirea tuturor sarcinilor identice indiferent de reușita școlară. Diferența sarcinilor este nemijlocit o modalitate de discriminare. Elevii mai puțin dotați primind sarcini de o dificultate net inferioară pot fi supuși unor discriminări la fel de deranjantă ca cea de origine etnică sau religioasă. O atitudine egală față de toți elevii poate asigura un mediu armonios propice dezvoltării elevilor.

Din perspectiva analizei calitative ale variabilei **flexibilitatea normativă** care corespundează cu itemel 1 și sunt atribuite următorii indicatori de performanță ce stipulează analizarea unei norme de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii stipulate în „Codul de etică a cadrelor didactice” la fel relatează o normă nouă de conduită pentru „Codul de etică a cadrelor didactice” și deduce propria opinie cu referire la norma propusă pentru „Codul de etică a cadrelor didactice” au manifestat **corectitudine** (Ds1) subiecții din GCu2 cu 77,1% urmași de subiecții din GCr4 cu 72%. Subiecții din grupurile de control au rezultate mai scăzute la toți trei indicatori de performanță ce descriu această variabilă cu 70% (GEu1) și 60% (GER3). Media procentuală în baza analizei rezultatelor la toți 10 descriptori prezintă o creștere la GCu2 cu 69% și CCr4 68%, următoarea este în CEu1 (65%) urmată de CER3 cu 60%.

Pentru **itemul 2**, *Examinați activitățile interzise în exercitarea activităților didactice din „Codul de etică a cadrelor didactice”(Anexa 2.2) și formulați o regulă care, după părerea Dvs.,*

lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs., care corespunde variabilei **perseverență normativă** și a corelat cu indicatorii de performanță prin care subiecții identifică activitățile interzise în exercitarea activităților didactice din *Codul de etică a cadrelor didactice*, la fel redactează o regulă care lipsește în *Codul de etică a cadrelor didactice* și exprimă opinii proprii cu referire la regula propusă pentru *Codul de etică a cadrelor didactice* am obținut rezultate cantitative și calitative. Cadrele didactice din toate grupele au reușit să formuleze suficiente răspunsuri care prevăd redactarea unei noi reguli în *Codul de etică a cadrelor didactice* și anume prin:

- *implicarea elevilor în amenajarea spațiului de studii;*
- *cadrul didactic să nu manifeste indispoziție sau dramatizare de ordin familial în tandem cu activitățile de serviciu;*
- *interzicerea violenței și discriminării;*
- *abuzul emoțional sau fizic, de alimentație insuficientă și de spațiul fizic nesigur sau orice alte probleme care împiedică copilul să învețe, să se deschidă altor profesori sau părinți;*
- *interzicerea manipulării cu sentimentele persoanelor care au încredere în el;*
- *interzicerea fumatului în instituțiile de învățământ a cadrelor didactice, deoarece este un exemplu greșit pentru elevi și este un fenomen care are efecte negative asupra sănătății;*
- *În calitate de activitate interzisă poate fi deranjarea cadrului didactic în timpul activității (lecției), sustragerea de la predare prin diverse și variate intervenții, pentru că astfel: a) se deranjează (distruge atmosfera) climatul creat în acest scop; b) atenția discipolilor este sustrasă; c) elevii simt neimportanța procesului, se distruge interesul (posibil) condiționat deja;*
- *aplicarea violenței cu scop educativ. Nu se poate de admis nici o formă de violență (urechiat, lovire peste mâini, punere în ungher) din partea cadrelor didactice. Aceasta duce la inhibiția elevului și nu e o formă de educație;*
- *interzicerea participării și implicării elevilor în orice formă de protest politic sau social. Un profesor trebuie să evită să influențeze tinerii pentru a participa la acțiuni pe care le va putea influența modul de a gândi;*
- *în exercitarea activității didactice, cadrul didactic sau reprezentantul administrației nu are drept să implice elevii claselor a XII-a în acțiuni politice / adunări cu scopul de a promova un candidat la alegeri. Argument: răspândirea informației electorale nu are legătură în procesul educațional;*
- *organizarea activităților cu caracter politic;*

- *infiltrarea în activitatea școlară sau extrașcolară a manifestărilor de ordin socio-politic ce urmează a fi publicat ulterior în mass-media sub formă de propagandă. Trebuie de respectat dreptul fiecărui elev de a se expune în mediul public sau de a fi parte a unei manifestații organizate colectiv. Activitatea școlară și extrașcolară trebuie separată de interesele socio-politice ale societății.*

În baza analizei calitative a rezultatelor la itemul 2 observăm rezultate scăzute la descriptorul flexibilitate (Ds6) la toate grupurile, fiind unul mai scăzut aici în comparație cu alți itemi. Cu o medie de 52,5% pentru GEu1 și 57% pentru GCu2 iar GER3 și GCr4 au stabilit 60% ambele.

Itemul 3, Stabiliți la care normă de conduită din „Codul de etică a cadrelor didactice” se referă fragmentul de mai jos. De ce credeți așa? este urmat de 2 indicatori de performanță în care cadrele didactice vor distinge norma de conduită din *Codul de etică a cadrelor didactice* în baza analizei unui fragment de text și vor emite aprecieri valorice legate de conținutul unui text științific și norma de conduită expusă în *Codul de etică a cadrelor didactice*. Acest item corespundează cu variabila **inteligenta recombinoară**. În baza analizei rezultatelor se observă o diferență mare de punctaj în toate grupele la descriptorul flexibilitate (Ds6) fiind cele mai mici rezultate din toți itemii cu 2,5% la GEu1 urmat de 8% la CER3 iar grupele de control au punctaj puțin mai ridicat dar nu se schimbă poziția. Acest item este caracterizat de rezultate cele mai joase și la descriptorul *originalitate* (Ds7) în GER3 cu 36%, GCr4 (40%) și GEu1 cu 42,5% din toți itemii. Pentru grupele experimentale se observă o medie mai joasă (GEu1- 57,5%, GER3 -56%) comparativ cu media grupurilor de control (63% - GCu2, 60% - GCr4).

Itemul 4, Citiți fragmentul de text și formulați răspunsul la întrebarea autorului. Stabiliți despre care regulă a învățării este vorba. Comentați în 2-3 enunțuri opinia dvs. corespundează cu variabila **constructivism critic** și este ghidat de indicatorii de performanță în care cadrele didactice elaborează răspunsul despre regula învățării din fragmentul de text prezentat și expun argumentat propria opinie despre regula învățării. În acest item întâlnim rezultate foarte scăzute la descriptorul *corectitudine* (Ds1) în trei grupe cu mici diferențe. Astfel GEu1 este cu 5%, GER3 (8%), GCu2 (17,1%) și GCr4 are 28%. Următorul descriptor cu rezultate scăzute este Ds7 (*originalitate*) ce este prezentat cu 40% în GEu1, 45,7% pentru GCu2 și la egalitate de 44% sungrupele din lotul rural (2). Media descriptorilor pentru acest item este cu 72% pentru GCr4, 71% - GCu2, 68% - GER3 și 65% are GEu1.

Item 5, Examinați ideile expuse în text. Alegeți o idee și formulați 2-3 reguli de comportament al profesorului în baza acesteia, corespunde variabilei **imaginația profesională** și corelează cu indicatorul de performanță care este orientat ca subiecții experimentului să dezvolte

idei vizavi de comportamentul profesorului. Acest item prezintă cele mai înalte valori la descrierea descriptorului *corectitudine* (Ds1) pentru grupele din lotul 1 (urban) și anume GEu1 cu 97,5% și GCu2 cu 97,1%, la egalitate cu 88% sunt prezentate grupele lotului II (rural). Media pe grupe la toți descriptorii este prezentată cu 91% pentru GCu2 și 90% pentru GEu1 iar grupele GER3 și GCr4 au 88% ambele.

Item 6, *Completați spațiile libere prin cuvinte/sintagme care se potrivesc după sens. Esențializați, în 2-3 enunțuri, acest fragment de text*, este prezentă corespondența cu variabila **curiozitate productivă** ce corelează cu doi indicatori de performanță pentru care cadrele didactice au să determine dorința de a manifesta interes pentru valorile eticii profesionale și să argumenteze viziunea proprie în baza fragmentului de text propus. Descriptorul *corectitudine* (Ds1) se prezintă la cote maxime pentru această variabilă cu 97,5% pentru GEu1 și 92% pentru GER3 fiind cel mai înalt rezultat la nivel de itemi la aceste grupe. Media calculată pentru toți descriptorii ale acelei variabile constituie pentru GEu1 – 97,5%, GCu2 - 97% urmate de GER3 – 88% și pentru GCr4 cu 84%.

Variabila **originalitate ideatică** corespunde cu itemii din **întrebarea 7**, *Examinați și alegeți varianta corectă, în accepțiunea Dvs. Etica conversației cere: a. aptitudini de comunicare; b. creativitate; c. Inițiativă (item 7.1). Critica constructivă necesită respectarea următoarelor reguli: a. începerea cu o vorbă dură; b. „atacarea” problemei și nu a persoanei; c. exprimarea evaluativă (item 7.2). Aspectul exterior al omului este cea mai puternică formă de comunicare non-verbală: a. 55% se bazează pe înfățișare; b. 7% pe comportament; c. 36% pe vorbire (item 7.3)*. Acestei variabile au valoare indicatorii de performanță care orientează subiecții din experimentul de constatare să identifice probleme de etică a conversației la fel să descopere dezvoltarea eticii profesionale în corelație cu fenomenul de critică constructivă și să pătrundă în mesajul sugestiv despre semnificația ținutei vestimentare în contextul eticii profesionale. Din analiza rezultatelor obținute se constată că media pentru itemul 7.1 constituie 83% pentru GCu2 ce prevalează grupului GEu1 cu 75%. La fel se observă și în grupurile lotului rural (2). Cele mai mici rezultate ale acestei variabile sunt determinate pentru itemul 7.3 pentru GEu1- 55%, Gcu2 – 60%, GER3 – 48% și pentru GCr4 – 52%. Se observă o tendință de creștere a rezultatelor la această variabilă în lotul 1(urban) și între grupurile de control.

Variabila **entuziasm reflexiv** corespunde **itemilor 7.4 și 7.5** *Etica este o știință filosofică ce studiază: a. componentele morale; b. esența comportamentului; c. natura profesionalismului. Normele, având ca scop reglementarea normativă: a. indică ceea ce este într-o societate; b. creează un sistem de drepturi și obligații; c. permit stabilirea conflictelor care sunt determinați*

de indicatorii de performanță ce oferă cadrelor didactice să apreciaze rolul eticii ca știință filosofică și să prezinte normele ca scop de reglementare în anumite context sociale. La această variabilă rezultatele prezentate denotă o creștere semnificativă de aproximativ 50 % la itemul 7.5 în comparație cu itemul 7.4. urmăm o creștere a mediei în GER3 și GCu2 cu 84% iar pentru item 7.4 GER3 – 40% și GCu2 – 51%.

Variabila *poziție perspicace față de probleme* corespundează cu **itemul 7.6**. Prin codul etic se încearcă: a. rezolvarea unor conflicte de interese; b. anularea unor principii; c. enumerarea preceptelor teoretice, și **itemul 7.7** Autoritatea cui se datorează: a. voinței persoanei; b. metodelor de influență; c. anumitor merite ale persoanei. Pentru a corespunde indicatorilor de performanță cadrele didactice trebuie să surprindă aspecte esențiale din codul etic și să estimeze rolul autorității persoanei în viața omului și în profesionalizarea acestuia. Rezultatele obținute ne oferă să constatăm că GEu1 și GER3 au obținut 60% cu mici diferențe sunt rezultatele la grupurile de control. Mediile dintre itemi nu au diferențe mari în toate grupurile din eșantionul experimental.

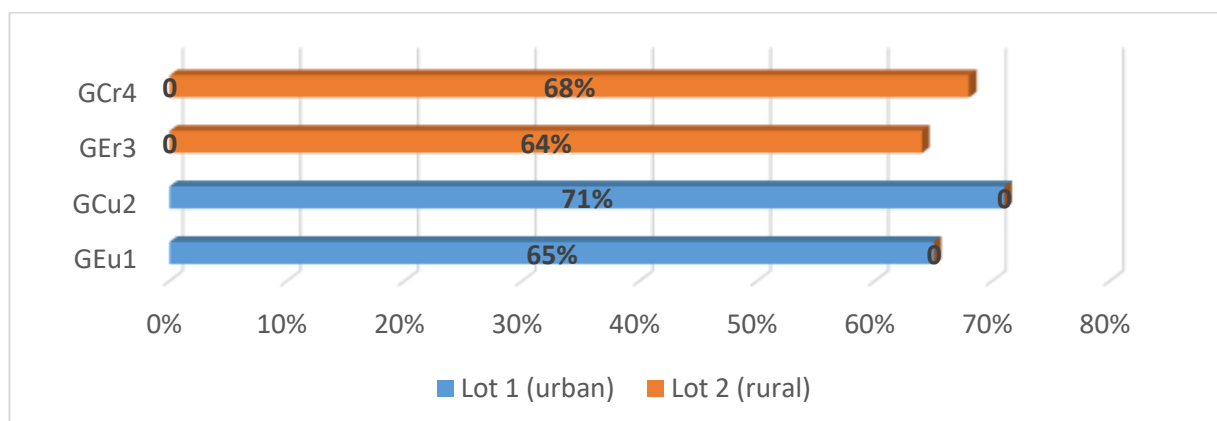

Fig. 3.8. Media descriptorilor pentru Testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (etapa de constatare, 2 loturi, 4 grupe)

Media pe grupe la acest instrument la etapa de constatare este determinată pentru GEu1 cu 65%, GCu2 cu 71%, pentru GER3 cu 64% și GCr4 cu 68%. Astfel observăm rezultate mărite la lotul 1 (urban) în comparație cu lotul 2 (rural) și rezultate mai semnificative pentru GCu2 și GCr3 în comparație cu grupurile experimentale.

În vederea prelucrării datelor obținute, s-a utilizat baremul din Anexa 11 și au fost centralizate datele în tabele de prelucrare (se conțin în materialele experimentale). Analiza de conținut ne-a permis să repartizăm datele pe niveluri conform indicatorilor de performanță, prin aplicarea gradelor de evaluare (în procente) și constatarea calității produselor ca nivel *înalt*, *mediu* și *scăzut*.

Pentru a determina nivelurile de etică și morală a cadrului didactic a fost valorificată tehnica de calcul al punctajului acumulat rezultate din aplicarea scalei de clasificare, conform celor 3 nivele:

- Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte
- Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte
- Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte

Tabelul 3.11. Rezultate sintetice ale testului de constatare

Codul subiectului	Testul <i>Etica profesională a cadrului didactic</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	0	0	27	67,5	13	32,5	II
GCu2	0	0	25	71,4	10	28,6	II
Ger3	0	0	14	56	11	44	II
GCr4	0	0	16	64	9	36	II

Pentru nivelul înalt am obținut 0%, fapt ce de demostrează că nivelurile de etică profesională a celor 125 cadre didactice implicate în experimet au nivelul mediu (II) care au tendințe de creștere la subiecții din lotul I (urban) cu 71,4% (GCu2) și 67,5% (GEu1) iar un nivel scăzut se atestă la subiecții lotului II (rural) cu 64% (GCr4) și 56% (GER3).

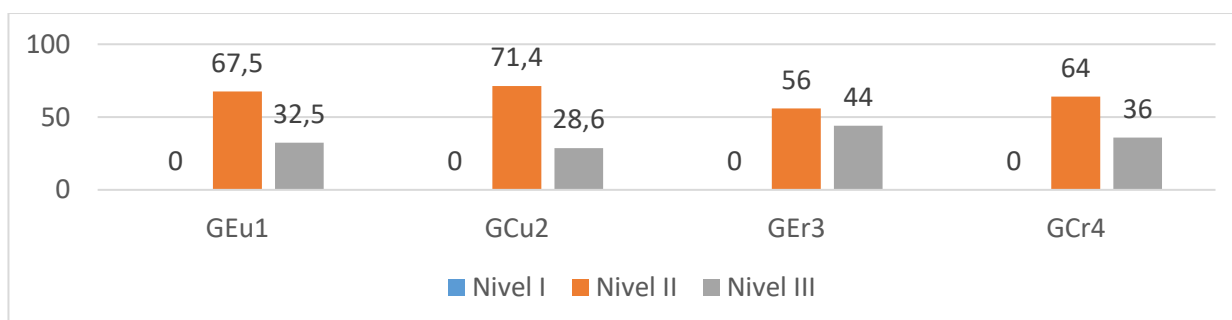

Fig. 3.9. Rezultatele obținute la proba Testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (4 grupe la etapa de constatare)

Aplicarea instrumentului de cercetare la etapa de constatare a experimentului pedagogic a relevat rezultate statistice diferite pentru subiecții implicați și am stabilit nivelul mediu și scăzut cunoașterii de către cadrele didactice a normelor de conduită din *Codul de etică a cadrelor didactice* la fel conștientizează corelația dintre normele de conduită ale cadrelor didactice din *Codul de etică a cadrelor didactice* și regulile învățării și examinarea dacă profesorul poate personaliza norme/reguli comportamentale în dependență de situație.

3.2. Strategii de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale

ETAPA DE FORMARE a cercetării s-a axat pe formarea creativității etice la cadrele didactice în cadrul procesului de dezvoltare profesională.

Scopul experimentului de formare este de a forma creativitatea etică la cadrele didactice prin diferite metode și tehnici din cadrul activităților bine structurate.

Metodele de cercetare experimentală: trainingul, focus-grup, convorbiri individuale structurate, observarea participativă a comportamentului.

Experimentul de formare este realizat în baza unei *metodologii de formare a creativității etice* (Tabelul 3.12.):

Tabelul 3.12. METODOLOGIA de formare a creativității etice

Unități de competență a creativității etice	Caracteristici ale creativității etice	Variabile independente ale creativității etice	Activități de formare a creativității etice ca variabilă dependentă
Invenție strategică ca necesitate	Vizualizarea specificului etic al profesiei	1. Flexibilitatea normativă 2. Perseverență normativă 3. Inteligența recombinatorică	1.1. Transpoziția 1.2. Matricea erorilor 2.1. Metoda celor 5 D 2.2. Dublu W 3.1. Arborele informator 3.2. Spirala consecințelor
Inovare tehnologică ca oportunitate	Promovarea libertății în activitate	4. Constructivism critic 5. Imaginația profesională 6. Curiozitate productivă	4.1. Complementaritatea 4.2. Monitorul apreciativ 5.1. Imagini verbale 5.2. Gânduri în voce 6.1. Semaforul sensurilor 6.2. Diversitatea diversității
Modelare pe nou a activității didactice	Asigurarea logică a produsului reflexiv	7. Originalitate ideatică 8. Entuziasm reflexiv 9. Poziție perspicace față de probleme	7.1. Diagrama Venn 7.2. Evantai reflexiv 8.1. Studiul de caz 8.2. Inventarul întrebărilor 9.1. Fișa de comportament 9.2. Grupul creativ
PROFILUL CADRULUI DIDACTIC CREATIV ETIC			

Programul de formare experimentală conceput pentru formarea profesională a cadrelor didactice a fost proiectat în cadrul *Metodologiei de formare a creativității etice a cadrelor*

didactice în dezvoltarea profesională care fost elaborat luând în considerație ideile sintetizate din analiza literaturii de domeniu pe problema clarificării semnificației conceptului de creativitate etică, a experiențelor de formare a acestei competențe profesionale și a datelor experimentale colectate la etapa de constatare.

Programul de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale este structurat în **trei etape** (*Vizualizarea specificului etic al profesiei; Promovarea libertății în activitate; Asigurarea logică a produsului creativ*) cu **nouă sesiuni** organizate după diverse tipuri de activitate cu adulții: atelier de lucru/workshop, seminar-training, masă rotundă, activități de coaching etc. (Anexa 7).

Etapa **Vizualizarea specificului etic al profesiei** este formată din următoarele activități:

- **Transpoziția** este activitatea în care cadrele didactice se axează pe alegerea, prelucrarea și reelaborarea creativă a cunoașterii științifice privind comportamentul profesional etic și pe construirea unor recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice în relația cu elevii. Transpoziția deci descrie un parcurs cognitiv și spre unul ce include cunoștințe elaborate pragmatic. În felul acesta, cadrele didactice prin „supravegherea” drumului parcurs dinspre cunoaștere spre practică își modelează flexibilitatea normativă, ca variabilă a creativității etice, prin reelaborarea originală a conținuturilor. Astfel, devine transparentă trecerea de la cunoaștere spre creativitate, spre o informație pragmatică, trecerea de la implicit la explicit. În această activitate au fost formulate următoarele obiective:
 - a aplica cunoștințe în alegerea informației pentru cadrele didactice tinere sub formă de recomandări sau instrucțiuni;
 - aplicarea cunoștințelor în alegerea informației pentru cadrele didactice tinere sub formă de recomandări sau instrucțiuni
 - a propune pentru cadrele didactice tinere recomandări sau instrucțiuni în baza textului informativ;
 - sinteză pentru elaborarea recomandărilor pentru cadrele didactice tinere în baza unui text informativ
 - a specifica unor recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere în urma consultării textului informativ.
 - Valorizarea prin acceptarea recomandărilor sau instrucțiunilor pentru cadrele didactice tinere în urma consultării textului informativ.
- **Matricea erorilor.** Structurarea unei problematice de factură creativ-etică poate fi adesea afectată, ca sens, de apariția unor erori, greșeli în percepția și conduita cadrelor didactice. Matricea erorilor este un instrument de conștientizare, ca o condiție a unor acțiuni corecte din

partea cadrelor didactice. După alegerea unor-cuvinte cheie, notate în tabel, cadrelor didactice li se propune găsirea erorilor legate de acest cuvânt și notarea soluțiilor posibile. După aceasta, ei formulează unele indicații pentru cadrele didactice dezorientate. În această activitate am trasat următoarele obiective:

- aplicarea cunoștințelor în determinarea erorilor și soluțiilor în baza cuvintelor cheie;
- propunerea în baza cuvintelor cheie a erorilor și soluțiilor;
- specificarea erorilor și soluțiilor prin oferirea de indicații pentru profesorii dezorientați.

➤ **Metoda celor 5 D.** Metoda presupune o activitate a profesorilor de completare a casetelor libere în parcursul valorificării unei probleme. Sarcinile formulate se constituie din prima literă „D”.

- **Descifrați** problema care urmează a fi discutată în baza textului de mai jos. *Identificați elementele-cheie. Notați-le în casetă.*
- **Definiți** problema
 - *Formulați și notați în casetă o definiție personală a problemei.*
- **Dezvoltați** problema, prin stabilirea relațiilor între elementele-cheie ale problemei, prin plasarea problemei într-un context mai larg. (Profesorii formulează întrebări, ipoteze, analizează dificultățile, realizează diverse combinații, elaborează schelele cunoașterii). *Notați în casetă 2 obiective concrete ale valorificării acestei probleme în școală.*
- **Delegați-vă** sarcina – subiecții reinterpretează problema, analizează ideile colegului și revin la ideile personale. *Notați în casetă noua definiție a problemei.*
- **Design-ul** problemei – se analizează dificultățile și se proiectează posibile rezultate.

Conform acestei activități în cadrul experimentului de formare sunt propuse următoarele obiective:

- estimarea cunoștințelor în baza textului;
- derivarea prescripțiilor pentru cadrele didactice imorale;
- specificarea informației sub formă de prescripții pentru cadrele didactice imorale.

➤ **Dublu W.** Apelând la acest instrument, profesorii vor da dovadă de insistență în a analiza și a găsi posibile soluții la probleme, își vor clarifica aspectele neclare. Se oferă posibilitatea de a valorifica o activitate euristica, creativă. Deoarece tema oferă și posibilitatea unei abordări din mai multe unghiuri de vedere, vor fi relevate un șir de aspecte controversate. Pentru realizarea acestei activități sunt propuse următoarele obiective:

- restructurarea informației în baza textului științific;
- identificarea informației pentru răspunsurile din instrucțiune;
- relatarea propriilor convingeri în redarea răspunsurilor;

- abstragerea în baza textului directive pentru cadrele didactice necooperante cu elevii lor.
- **Arborele informator** oferă libertatea cadrului didactic de a iniția o discuție în baza termenilor sugerați. Realizarea acestei activități din cadrul activităților de formare am fost ghidați de următoarele obiective:
 - utilizează informația (arborelui) pentru formularea unei posibile teme de discuție;
 - deduce informația cu privire la unei potențiale teme de discuție folosind termenii arborelui;
 - oferă o temă de discuție în urma analizei informației;
 - ajutorul pentru cadrele didactice dezamăgite prin stabilirea îndreptarului din 2-3 enunțuri normative.
- **Spirala consecințelor.** Elementele afirmative ale unui subiect sunt expuse în tabel prin *condiție/consecință* și *consecință/condiție* pentru a fi formulate posibilele consecințe în relația profesor-elev. Pentru această activitate am promus următoarele obiective:
 - alegerea posibilelor consecințe în relația profesor-elev;
 - scrierea unor consecințe conform tabelului propus;
 - specificarea a 2-3 norme pentru cadrele didactice euristice.

Pentru etapa **Promovarea libertății în activitate** am elaborat următoarele activități:
- **Complementaritatea** cu următoarele obiective:
 - distingerea numărului de idei expuse în textul propus;
 - propunerea unor prescripții pentru cadrele didactice fără experiență, care intenționează să plece din învățământ în baza fiecărei idei constante;
 - acordarea asistenței cadrelor didactice fără experiență, care intenționează să plece din învățământ.
- **Monitorul apreciativ.** Pentru realizarea acestei activități am avut drept scop realizarea următoarelor obiective:
 - restructurează 5 enunțuri în baza cuvintelor-reper date;
 - propunerea enunțurilor unde este apreciat comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică;
 - formularea enunțurilor în care să fie apreciat comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică;
 - definirea a 2-3 instrucțiuni pentru cadrele didactice moderne.
- **Imagini verbale.** Activitatea propusă are la bază următoarele obiective:
 - restructurarea cuvintelor împrăștiate pentru a obține enunțuri logice;
 - proiectarea enunțurilor logice prin îmbinarea cuvintelor împrăștiate;

- argumentarea prin 2-3 indicații prescriptive pentru cadrele didactice prea visătoare.
- **Gânduri în voce** este activitatea care este urmată de obiectivele:
 - formularea propriilor gânduri în afirmarea unor mesaje;
 - argumentarea gândurilor care vin atunci când un profesor afirmă că elevii săi nu știu să viseze ele pot fi sprijin în viață;
 - definirea regulilor pentru cadrele didactice prea liberale.
- **Semaforul sensurilor.** Această activitate a fost realizată acoperind următoarele obiective:
 - relatarea deosebirilor de sens dintre două fragmente de text;
 - detectarea noilor sensuri în schimbarea de texte;
 - definirea unor instrucțiuni pentru cadrele didactice meditative.
- **Diversitatea diversităților.** Pentru această activitate au fost formulate următoarele obiective:
 - recunoașterea prin răspunsurile oferite despre cunoașterea, promovarea și respectarea normelor etice fiind importante pentru propria noastră evaluare;
 - specificarea recomandărilor pentru cadrele didactice care tind spre nou.

A treia etapă **Asigurarea logică a produsului creativ** asigură experimental de formare fiind urmată de activitățile:

- **Digrama Venn** are scopul de a sintetiza sau de a restructura ideile extrase dintr-o povestire. Poate fi aplicată în jocurile didactice, povestiri, convorbiri, cât și în cadrul observărilor. Diagrama Venn presupune studierea a două aspecte/ cazuri prin comparație. Metoda necesită ca material didactic două cercuri parțial suprapuse. În partea liberă a cercului din stânga se trec elementele specifice primului subiect/ obiect/ fenomen, în partea liberă a cercului din dreapta elementele specifice celui de-al doilea subiect/ obiect/ fenomen, iar acolo unde se suprapun cele două cercuri se trec asemănările dintre cele două cazuri. Această activitate s-a realizat oferindu-le subiecților timp pentru lucru individual optând pentru următoarele obiective:
 - identificarea informației despre etică și morală;
 - distingerea caracteristicilor/elementelor comune și formularea reflecțiilor personale originale privind acesteea;
 - definirea recomandărilor pentru cadrele didactice cu deficiențe de comportament.
- **Evantai reflexiv.** Obiectivele acestei activități sunt:
 - scrierea unui eseu reflexiv la o temă ce vizează creativitatea profesorului școlar;
 - derivarea elementele de etică;
 - definirea normelor pentru cadrele didactice aflate în proces de atestare.

- **Studiul de caz** presupune angajarea activă a cadrelor didactice în analiza și dezbaterăa unui caz, de identificare și de examinare a variantelor posibile de acțiune și de luare de decizii în conformitate cu propriul sistem de valori profesionale și dând dovadă de entuziasm reflexiv. Cazul reprezintă, evident, o situație problematică, decupată, pe cât e posibil, din realitate, care, valorificată în context educațional, înțeleasă, explicată, analizată și soluționată de către cadrele didactice asigură premisele necesare formulării de către aceștia a unor reguli pentru cadrele didactice pesimiste. Obiectivele sunt:
 - identificarea unor soluții originale, a unei situații expuse, din mai multe perspective educaționale;
 - definirea unor reguli pentru cadrele didactice curioase.
- **Inventarul întrebărilor** este o activitate care s-a desfășurat în perechi și are următoarele obiective:
 - derivarea mai multe întrebări la tema etică cu începutul prezentat;
 - interpretarea răspunsurilor așteptate de la partenerul de sarcină;
 - specificarea împreună cu partenerul de sarcină a unor recomandări pentru cadrele didactice pesimiste.
- **Fișa de comportament** cu obiectivele:
 - determinarea comportamentelor elevului în baza *Fișei de evaluare calitativă a comportamentului elevului la clasă*;
 - distingerea unor constatări normative pentru dirigintele clasei;
 - argumentarea propriilor enunțuri.
- **Grupul creativ.** Această activitate a fost desfășurată și realizată în grupuri având următoarele obiective:
 - identificarea grupului la dorință;
 - detectarea tuturor activităților anterioare;
 - formularea în grup a unui *Cod profesional* pentru cadrele didactice creative etc.

Șirul de activități relevate anterior corelează cu **rezultatul activității** și sunt gândite pentru diferite cadre didactice (Tabelul 3.13.):

Tabelul 3.13. Activități din experimentul formativ

Nr.	Activitatea	Rezultatul activității	Cine sunt vizate
1.	1.1. Transpoziția	recomandări instrucțiuni	cadrele didactice tinere
2	1.2. Matricea erorilor	indicații	cadrele didactice dezorientate
3.	2.1. Metoda celor 5 D	prescripții	cadrele didactice cu o moralitate slab evidențiată
4.	2.2. Dublu W	directive	cadrele didactice necooperante

5.	3.1. Arboreleșe informator	îndreptar	cadrele didactice dezamăgite
6.	3.2. Spirala consecințelor	norme	cadrele didactice euristice
7.	4.1. Complementaritatea	prescripții	cadrele didactice fără experiență
8.	4.2. Monitorul apreciativ	instrucțiuni	cadrele didactice moderne
9.	5.1. Imagini verbale	constatări prescriptive	cadrele didactice foarte afective
10.	5.2. Gânduri în voce	reguli	cadrele didactice meditative
11.	6.1. Semaforul sensurilor	recomandări	cadrele didactice deschise spre nou
12.	6.2. Diversitatea diversităților	indicații	cadrele didactice apatice
13.	7.1. Diagrama Venn	recomandări	cadrele didactice cu deficiențe de comportament
14.	7.2. Evantai reflexiv	norme	cadrele didactice care urmează atestarea
15.	8.1. Studiul de caz	reguli	cadrele didactice curioase
16.	8.2. Inventarul întrebărilor	recomandări	cadrele didactice pesimiste
17.	9.1. Fișa de comportament	constatări normative	dirigintele clasei
18.	9.2. Grupul creativ	cod profesional al cadrelor didactice	cadrele didactice creative etic

În cadrul fiecărei sesiuni, au fost stabilite un șir de *finalități: competențe specifice* cu *indicatorii de performanță*, urmărind atingerea *obiectivelor*.

Timpul preconizat pentru fiecare sesiune a constat din: câte 4 ore – contact direct și 12 ore – lucrul individual ghidat, în total *144 ore*: 36 de ore – contact direct și 108 – lucrul individual.

Demersul formativ de bază în formarea creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale s-a desfășurat după modelul constructivist, specific fenomenului abordat de către noi – ***modelul învățării generative***.

Prin acest model tindem să încurajăm și să susținem cu repere metodologice de tip constructivist cadrele didactice creative etic, de performanță, care n-au frică să treacă de la informativ la formativ, de la autoritate la libertate, de la dirijarea clasică a învățării la managementul cunoașterii în clasa constructivistă.

Astfel, formarea la cadrele didactice a creativității etice în profesionalizarea lor din perspectiva constructivistă se bazează pe câțiva piloni: *căutare, rezolvare, reflecție, dezvoltare*. Această metodologie îi ajută pedagogului să se plaseze în cunoașterea științifică.

Metodologia constructivistă ține de orientarea pedagogiei contemporane, adepții căreia susțin, că realitatea nu poate fi cunoscută în esența sa, ci în dependență de felul în care o construim noi.

Cercetătorul S. Cristea susține că modelele constructiviste de predare sunt relativ noi (după 1990), și nu au ajuns să se impună în practica instruirii clasice. Predarea constructivistă oferă oportunități de instruire situativă, adică activități ce simulează situații reale, specifice vârstei și preferințelor acestora. Cei care învață se plasează în centrul căutării pentru a înțelege mesajul printr-un efort propriu și a stabili legătura dintre cunoștințele dobândite anterior și realitatea emergentă, pentru a antrena diverse modalități de analiză logică, reguli de cunoaștere, de rezolvare, pentru a-l instrui să argumenteze și să aprecieze critic diverse ipoteze, pentru a formula soluții, pentru a se autocunoaște, a se autoevalua, a colabora și a coopera.

Realitatea instruirii ne demonstrează că nu e posibilă o exagerare a utilizării metodologiei constructiviste, ci o îmbinare cu alte soluții metodologice, prin utilizarea și alternarea unor probleme, modele, secvențe adecvate obiectivelor și situațiilor. Îmbinând tradiționalul cu constructivismul, se poate rezolva o altă problemă: cum să se construiască noi structuri cognitive pe baza valorificării cunoștințelor și experiențelor anterioare, empirice, ale celor ce învață, din educația non-formală [Apud 35].

Datele recente arată că modelele constructiviste se extind și sunt diversificate.

Pentru formarea/dezvoltarea creativității etice a cadrelor didactice în context profesional este oportun **modelul învățării generative**, care pornește de la valorificarea unui atribut al activității creierului, al învățării prin explorarea direct a realității, în timpul sau ulterior ei. Pot fi generate, produse, formulate numeroase probleme, idei, informații, soluții care sprijină construcția înțelegerii, analizei critice și apoi rezolvarea situației, sarcinii, căci creierul *nu este un pasiv consumator de informații, ci un activ constructor de interpretări ale lor*.

Ca procedură, învățarea generativă conduce la afirmarea capacităților, abilităților și competențelor cognitive, a experiențelor de învățare constructivistă. Aceasta însă nu înseamnă învățare prin descoperire, deoarece nu este vizat un anumit rezultat, produs al cunoașterii, ci procesul de înțelegere a materialelor, fenomenelor, conceptelor, problemelor, situațiilor, sarcinilor date.

Ca strategie, învățarea generativă presupune ca elemente-*etape*:

1. *Reactualizarea* informațiilor din memorie, a experiențelor anterioare, pentru a asigura baza de plecare, prin revederi, repetiții, aplicații;

2. *Integrarea noilor informații* în această bază, pentru a putea fi transformate informațiile, prin parafrazări, sinteze noi, eseuri, generarea de întrebări și exemple, de analogii și metafore ș.a.
3. *Organizarea acestor idei noi* în rețele, categorii, liste, mape conceptuale, scheme;
4. *Elaborarea ideilor de sinteză*, a argumentelor ordonate, alcătuirea de lucrări finale, elaborarea de decizii, programe, proiecte de acțiune.

În această ordine de idei, în **Programul de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale (Tabelul 3.14.)**, fiecare sesiune de formare include:

1. *Activități de captare inițială a atenției* (Anexa 8).
2. *Activități practice*, care au fost structurate într-un *caiet de sarcini* pentru fiecare cadru didactic participant (Anexa 4; Anexa 9).
3. *Activități de reflecție și sinteză* (Anexa 10).

Toate activitățile s-au organizat după un șir de *strategii de formare* care au inclus toate *formele de organizare* a activităților – individuală, frontală, în grup – și *metodele/tehnice/procedeele* specifice fenomenului creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale, expuse în **Tabelul 3.14.:**

Tabelul 3.14. Programul de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale

Etapa I. VIZUALIZAREA SPECIFICULUI ETIC AL PROFESIEI			
Sesiunea 1. Creativitatea etică: inițiere conceptuală			
Tipul activității	Atelier de formare sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Conceperea alegerii, prelucrării și elaborării creative a cunoașterii științifice privind comportamentul profesional etic și construirea unor recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere în relația cu elevii.		
Indicatori de performanță	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evaluează calitatea cunoașterii științifice privind comportamentul profesional etic; 2. Execută construirea unor recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere în relația cu elevii; 3. Selectează variante de răspuns în baza textelor informative, la fel, propun erori și soluții în baza cuvintelor cheie. 		
Obiective	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza conceptelor de bază specifice creativității etice; 2. Identificarea componentelor specifice creativității etice; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la conceptul <i>creativitate etică</i>; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>flexibilitate normativă</i>. 		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Captarea inițială a atenției;	a. Salutul <i>Acrostihul</i>

		<p>b. Stabilirea regulilor de participare; identificarea așteptărilor;</p> <p>c. Analiza rezultatelor de constatare</p> <p>d. Ce cunoașteți despre <i>creativitate, morală, etică</i>?</p>	<p><i>numelui</i>; Jocul <i>Scaunul fierbinte</i>.</p> <p>b. Brainstorming</p> <p>c. PPT</p> <p>d. Clustering</p>
2. Integrarea noilor informații	1	<p>a. Reflectați asupra specificului creativității (teorii, definiții, factori, etape, blocaje, metode etc.).</p> <p>b. Deduceți obiective de formare a conștiinței morale a cadrelor didactice.</p> <p>c. Analizați valorile etice (<i>încredere reciprocă, sinceritate, optimism, generozitate, dragostea pentru profesia de educator</i>) și factorii subiectivi ai intensității caracterului din perspectiva dezvoltării profesionale a cadrelor didactice.</p> <p>d. Stabiliți asemănări și deosebiri între conceptele: creativitate etică, etica creativității, creativitatea eticii.</p> <p>e. Definiți noțiunea de <i>creativitate etică</i>.</p>	<p>a.Philips 6-6</p> <p>b. Metoda piramidei</p> <p>c. Termeni cheie</p> <p>d.Diagrama Wenn</p> <p>e. Metoda Delphi</p>
3. Organizarea ideilor noi	1	<p>a. Reflectați despre: alegerea, prelucrarea, reelaborarea creativă a cunoașterii științifice privind comportamentul profesional etic; despre flexibilitatea normativă ca variabilă a creativității etice.</p> <p>b. <u>Activitatea practică 1.1.</u> Alegeți una din variantele de text informativ de mai jos și transpuneți ideile expuse în 2-3 recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere. (Anexa 4)</p> <p>c. Reflectați asupra specificului metodei <i>transpoziția</i>.</p>	<p>a. Tehnica abstractizării progresive</p> <p>b.Transpoziția</p> <p>c. Metodologia analizei valorii</p>
4. Elaborarea	1	<p>a. Reflectați despre: datorie, dorință, independență, autoritate, prestigiu, responsabilitate, angajare, privilegiu.</p> <p>b. <u>Activitatea practică 1.2.</u> Examinați tabelul de mai jos. Completați tabelul conform rubricilor date. Formulați 4 indicații pentru profesorii dezorientați (în baza rezultatelor de mai sus). (Anexa 4)</p> <p>c. Identificați algoritmul metodei <i>matricea erorilor</i>.</p> <p>d. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 1. Reflecții finale. Feedback.</p>	<p>a. Tehnica „5 W și H”</p> <p>b. Matricea erorilor</p> <p>c. Algoritmizarea</p> <p>d. Ritualul încheierii activității. <i>Aplauze în cerc</i></p>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	<p>Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modelul învățării constructiviste 5 D; - normele morale, dilemele morale; - deontologie; - competența morală/deontologică a cadrului didactic. 	Listarea sau altă metodă (la alegere)
SESIUNEA 2. Creativitatea etică: de la problemele morale/etice spre consecințe în context profesional			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		

Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Valorificarea elementelor de creativitate etică la cadrele didactice în contextul dezvoltării profesionale.		
Indicatori de performanță	<ol style="list-style-type: none"> 1. Îmbină într-o serie de identificări în cadrul metodelor formulări de întrebări, ipoteze, analizează dificultățile, realizează diverse combinații, elaborează <i>schelele</i> cunoașterii; 2. Creează răspunsurile în baza valorificării unei probleme; 3. Argumentează prescripțiile pentru cadrele didactice imorale. 4. Evidențiază directivele pentru cadrele didactice necooperante. 		
Obiective	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza conceptelor <i>etică, morală, dezvoltare profesională</i>; 2. Identificarea problemelor specifice creativității etice; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la diverse situații profesionale din perspectiva creativității etice; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>perseverență normativă</i>. 		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	<ol style="list-style-type: none"> a. Joc energizant b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 1. c. Ce știți despre <i>bun, bine, demnitate, corectitudine, deontologie, profesionalism</i>? 	<ol style="list-style-type: none"> a. Energizantul <i>Stare de facto</i> b. Tehnica Cubul c. Explozia stelară (postere în 6 grupuri)
2. Integrarea noilor informații	1	<ol style="list-style-type: none"> a. Motivați necesitatea conștientizării binelui moral de către diferiți subiecți educaționali. b. Selectați din lista propusă virtuțile care trebuie să le promoveze profesorul cu statutul de agent moral și de antrenor moral. c. Caracterizați modelul de comportament moral/etic al cadrului didactic în baza analizei consecințelor respectării/nerespectării normelor morale/etice. d. Analizați o situație din experiența dvs. când v-ați schimbat valorile proprii spre mai bine sau ați oferit asistență/valoare altora. e. Exemplificați o problemă cu dilemă etică/morală. Oferiți 2-3 sfaturi de rezolvare a dilemelor etice expuse de colegul de alături. f. Descrieți competența deontologică a cadrului didactic. g. Formulați întrebări referitor la etica profesională. 	<ol style="list-style-type: none"> a. Metoda Mozaicului b. Metoda SINELG c. Diagrama cauzelor și a efectului d. Sinectica – metoda Gordon e. Tehnica GPP f. Metoda Delbecq g. Interviu în trei trepte
3. Organizarea ideilor noi	1	<ol style="list-style-type: none"> a. <u>Activitatea 2.1.</u> Completați casetele libere în parcursul valorificării unei probleme. Formulați și notați în casetă 3 prescripții pentru cadrele didactice imorale. (Anexa 4) b. Reflectați asupra specificului metodei celor 5 D 	<ol style="list-style-type: none"> a. Metoda celor 5 D b. Metodologia analizei valorii
4. Elaborarea	1	<ol style="list-style-type: none"> a. <u>Activitatea 2.2.</u> Analizați textul dat și completați tabelul de mai jos, ținând cont de tematica abordată. Formulați, în baza textului, 2 directive pentru cadrele didactice necooperante cu elevii lor. (Anexa 4) 	<ol style="list-style-type: none"> a. Dublu W

		b. Oferirea de feedback	b. Activitatea <i>Energia cuvintelor pozitive</i>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre: - principii din Codul deontologic al cadrului didactic; - etica profesională; - etica pedagogică.	
SESIUNEA 3. Etica pedagogică versus creativitatea etică			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Identificarea normelor deontologice profesionale și posibilele consecințe în relația profesor-elev.		
Indicatori de performanță	1. Evidențiază posibilele consecințe în relația profesor-elev în urma nerespectării normelor de etică; 2. Identifică normativele pentru cadrele didactice dezamăgite; 3. Elaborează normele pentru cadrele didactice euristice.		
Obiective	1. Analiza conceptelor <i>etică pedagogică, etică profesională</i> ; 2. Identificarea problemelor specifice eticii pedagogice în corelație cu creativitatea etică; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la etica pedagogică în corelație cu creativitatea etică; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>inteligența recombinoară</i> .		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Captarea inițială a atenției; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 2. c. Elaborați o poezie cu vers alb despre: <i>credințe morale, convingeri morale</i> . d. Ce cunoașteți despre <i>etica profesională, etică pedagogică</i> ?	a. Ritualul salutului. <i>Soarele</i> . b. Case – study (analiza situațională) c. Cvintetul d. Știu-vreau să știu-am învățat
2. Integrarea noilor informații	1	a. Analizați relația dintre drepturi și obligații/datorii în dezvoltarea profesională a cadrului didactic. b. Discutați despre valori și principii morale și deontologice promovate de către dvs. în dezvoltarea profesională. c. Exemplificați cu un caz din activitatea profesională când a fost aplicată recompensa/pedeapsa. d. Elaborați un set de principii/reguli pentru cadrele didactice cu creativitate etică.	a. Diagrama Os de pește (Ishikawa) b. Cubul c. Problematizarea d. Philips 6/6
3. Organizarea ideilor noi	1	a. Justificați rolul social, pedagogic și educațional al Codului deontologic al cadrelor didactice. b. <u>Activitatea 3.1.</u> Examinați arborele de mai jos și formulați o posibilă temă de discuție. Argumentați opinia dvs. Elaborați un îndreptar din 2-3 enunțuri normative pentru cadrele didactice dezamăgite. (Anexa 4) c. Care este algoritmul metodei <i>Arborele informator</i> ?	1. Conversația euristică 2. Arborele informator 3. Explicația
4. Elaborarea	1	1. Reflectați despre: conversația/ metodele	a. Metoda

		euristice, cadre didactice euristice și eficiente. 2. <u>Activitatea 3.2.</u> Analizați afirmațiile din tabelul dat și formulați posibilele consecințe în relația profesor-elev. Formulați 2-3 norme pentru cadrele didactice euristice. (Anexa 4) 3. Identificați specificul metodei <i>Spirala consecințelor</i> . 4. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 3. Reflecții finale. Feedback.	<i>Examinarea granițelor</i> b. Spirala consecințelor c. PRES d. Lanțurile cognitive
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre: - libertate; - cooperare; - stabilirea scopului și obiectivelor în dezvoltarea profesională; - gândirea critică; - gândirea creativă, divergentă; - comportament moral/etic.	Coaching
Etapa II. PROMOVAREA LIBERTĂȚII ÎN ACTIVITATE			
SESIUNEA 4. Comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Identificarea elementelor complementare creativității etice care asigură succesul profesional		
Indicatori de performanță	1. Pătrunde în mesajul ideatic al reușei și satisfacției profesionale; 2. Determină prescripții, în baza ideilor constante, pentru cadrele didactice fără experiență, care intenționează să plece din învățământ. 3. Identifică aprecieri comportamentale ale cadrelor didactice din perspectivă etică; 4. Creează instrucțiuni pentru cadrele didactice moderne.		
Obiective	1. Identificarea problemelor specifice comportamentului etic/neetic al cadrelor didactice; 2. Expunerea viziunii proprii referitor la comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică; 3. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>constructivism critic</i> .		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Joc energizant b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 3. c. Ce probleme specifice comportamentului etic/neetic al cadrelor didactice vă amintiți la moment?	a. Energizantul <i>Ceasul satisfacțiilor / insatisfacțiilor</i> . b. <i>Listarea</i> c. <i>Brainstorming</i>
2. Integrarea noilor informații	1	a. Reflecția asupra comportamentului cadrelor didactice din perspectivă etică. b. Deduceți obiective de formare a comportamentelor etice a cadrelor didactice. c. Analizați valorile etice prin prisma comportamentului cadrelor didactice. d. Stabiliți asemănări și deosebiri între comportamentul etic și neetic al cadrelor didactice.	a. Philips 6-6 b. Metoda piramidei c. Termeni cheie d. Diagrama Wenn

		e. Definiți noțiunea de <i>competență etică</i> .	e. Metoda Delphi
3. Organizarea ideilor noi	1	a. <u>Activitatea 4.1.</u> Studiați ideile expuse în fragmentul de text dat. Determinați numărul acestora. În baza fiecărei idei constatate, elaborați prescripții pentru cadrele didactice fără experiență, care intenționează să plece din învățământ. (Anexa 4) b. Reflecții privitor la metoda <i>complementaritatea</i>	a.Complementaritatea b.Balanța
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 4.2.</u> Alcătuiți, în baza cuvintelor-reper date, câte 5 enunțuri la fiecare în care să apreciați comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică. Formulați 2-3 instrucțiuni pentru cadrele didactice moderne. (Anexa 4) b. Oferirea de feedback	a. Monitorul apreciativ b.Ritualul încheierii activității <i>Eu consider că...</i>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică.	Listarea sau altă metodă (la alegere)
SESIUNEA 5. Libertate și liberalism în context profesional			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Valorificarea imaginației pentru stabilirea limitelor dintre libertate și liberalism în contextul profesional.		
Indicatori de performanță	1. Recunoaște elemente de ordin profesional în cheia creativității etice. 2. Conștientizează prescriptive pentru cadrele didactice prea visătoare. 3. Determină reguli pentru cadrele didactice prea liberale.		
Obiective	1. Analiza conceptelor <i>libertate, liberalism</i> ; 2. Identificarea problemelor de libertate/liberalism al cadrelor didactice; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la libertate/liberalism al cadrelor didactice; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>imaginația profesională</i> .		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Joc energizant; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 4. c. Ce asemănări și deosebiri cunoașteți despre libertate și liberalism?	a. Energizant <i>Punctul</i> . b. Interviu în 3 trepte. c. Diagrama Wenn
2. Integrarea noilor informații	1	a. Motivați necesitatea conștientizării libertății de către diferiți subiecți educaționali. b. Caracterizați modelul de comportament liber al cadrului didactic. c. Analizați o situație din experiența dvs. când v-ați schimbat valoarea de libertate în liberalism. d. Exemplificați o problemă cu dilemă libertate/liberalism. Oferiți 2-3 sfaturi de rezolvare a dilemelor etice expuse de colegul de alături.	a.Metoda Mozaicului b.Diagrama cauzelor și a efectului c.Sinectica – metoda Gordon d. Tehnica GPP
3. Organizarea	1	a. <u>Activitatea 5.1.</u> Îmbinați cuvintele	a.Imagini verbale

ideilor noi		împrăștiate astfel ca să obțineți enunțuri logice (în diverse forme flexionare ale cuvintelor și antrenând cât mai puține cuvinte în plus). Formulați 2-3 indicații prescriptive pentru cadrele didactice prea visătoare. (Anexa 4) b. Care este algoritmul metodei <i>imagini verbale</i> ?	b.Explicația
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 5.2.</u> Redați succint primul gând care vă vine atunci când un profesor afirmă că elevii săi nu știu să viseze. Redați următorul gând care vă vine atunci când profesorul respectiv încercă să-și argumenteze opinia afirmând următoarele: „Ei nu înțeleg că visurile sunt un sprijin mare în viață”. Redați ce gând vă vine atunci când acest cadru didactic se contrazice pe sine, afirmând că, de fapt, în afară de visuri mai sunt și alte modalități de sprijin în viață, de aceea nu-i neapărat să visezi. Formulați 2-3 reguli pentru cadrele didactice prea liberale. (Anexa 4) b. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 5. Reflecții finale. Feedback.	a. Gânduri în voce b.Ritualul încheierii activității <i>Feedback de plecare</i>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre libertate și liberalism.	Listarea (sau altă metodă, la alegere)
SESIUNEA 6. Normele etice și creativitatea			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Promovarea normelor etice de către cadrele didactice meditative și cadrelor didactice care tind spre nou.		
Indicatori de performanță	1. Pătrunde în mesajul ideatic al normelor etice ale cadrului didactic; 2. Identifică instrucții pentru cadrele didactice meditative; 3. Conștientizează rolul și importanța normelor etice pentru autoevaluare. 4. Identifică recomandări cadrelor didactice care tind spre nou.		
Obiective	1. Analiza normelor etice pentru cadrele didactice în context profesional; 2. Identificarea problemelor de respectare a normelor etice de către cadrele didactice din perspectiva creativității; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la normele etice raportate la creativitate; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>curiozitate productivă</i> .		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Captarea inițială a atenției; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 5. c. Ce cunoașteți despre normele etice și creativitate?	a. <i>Tic-Tac</i> b. <i>Cerculă și întrebă</i> c. <i>Graficul T</i>
2. Integrarea noilor informații	1	a. Analizați relația dintre normele etice și creativitatea în dezvoltarea profesională a cadrului didactic. b. Discutați despre normele etice promovate de către dvs. în dezvoltarea profesională. c. Elaborați un set de norme/reguli pentru cadrele didactice cu creativitate etică.	a. Diagrama Os de pește (Ishikawa) b. Cubul c. Philips 6/6

3. Organizarea ideilor noi	1	a. <u>Activitatea 6.1.</u> Examinați fragmentele de text și constatați deosebirile de sens dintre ele. Introduceți dvs. schimbări în textele de mai sus astfel ca să schimbați din nou sensurile. Elaborați 2-3 instrucții pentru cadrele didactice meditative. (Anexa 4) b. Care este algoritmul metodei <i>semaforul sensurilor</i> ?	a. Semaforul sensurilor b. Algoritmizarea
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 6.2.</u> Formulați 10 răspunsuri la întrebarea dată mai jos. Formulați 2-3 recomandări cadrelor didactice care tind spre nou. (Anexa 4) b. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 6. Reflecții finale. Feedback.	a. Diversitatea diversităților b. Ritualul încheierii activității. Oferirea unui <i>emotion</i>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre normele etice ale cadrelor didactice.	Listarea (sau altă metodă, la alegere)
Etapa III. ASIGURAREA LOGICĂ A PRODUSULUI CREATIV			
Sesiunea 7. Produsele creative și etica profesorului			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Valorifică cunoștințe despre morală, etică, creativitate în alcătuirea modelului de cadru didactic creativ etic.		
Indicatori de performanță	1. Îmbină elementele comune ale moralei, eticii și creativității; 2. Identifică recomandări pentru cadrele didactice cu deficiențe de comportament; 3. Creează norme pentru cadrele didactice aflate în proces de atestare.		
Obiective	1. Analiza conceptelor produse creative și procese creative; 2. Identificarea problemelor de etică a profesorului în elaborarea produselor creative; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la produsele creative și etica profesorului; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>originalitate ideatică</i> .		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Captarea inițială a atenției; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 6. c. Ce cunoașteți despre proces creativ, produs creativ?	a. Activitatea <i>Deviza mea etică</i> b. <i>Analiza</i> c. <i>Comunicarea în lanț</i>
2. Integrarea noilor informații	1	a. Reflecțați asupra produselor creative și etica profesorului. b. Deduceți obiective de elaborare a produselor creative din perspectiva etică. c. Analizați valorile etice raportate la produsele creative. d. Stabiliți asemănări și deosebiri între produsele creative și procesul creativ. e. Definiți noțiunea de <i>produs creativ</i> .	a. Philips 6-6 b. Metoda piramidei c. Termeni cheie d. Harta conceptuală e. Metoda Delphi
3. Organizarea ideilor noi	1	a. <u>Activitatea 7.1.</u> Studiați cât mai multe informații privind etica și morală. Identificați caracteristicile / elementele comune și formulați reflecții personale originale privind acestea. Formulați 2-3	a. Digrama Wenn

		recomandări pentru cadrele didactice cu deficiențe de comportament. (Anexa 4) b. Care sunt avantajele și dezavantajele diagramei Wenn?	b.Graficul T
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 7.2.</u> Meditați și elaborați un eseu reflexiv la o temă ce vizează creativitatea profesorului școlar: a) Intitulați eseu b) Vizați și elementele de etică c) Elaborați un conținut pe 0,5 pagini d) La sfârșit, formulați 2 norme pentru cadrele didactice aflate în proces de atestare. (Anexa 4) b. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 7. Reflecții finale. Feedback.	a. Evantai reflexiv b. Activitatea <i>Lauda de sine</i>
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre produsele creative și procesul creativ.	Listarea (sau altă metodă, la alegere)
SESIUNEA 8. Creativitatea și deontologia profesională a cadrelor didactice			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Crearea perspectivelor educaționale favorizante pentru cadrele didactice în cheia creativității etice.		
Indicatori de performanță	<ol style="list-style-type: none"> 1. Apelează la diferite acțiuni pentru a realiza o sarcină în limitele normelor etice; 2. Identifică reguli pentru cadrele didactice curioase; 3. Colaborează cu partenerul de sarcină; 4. Determină recomandări pentru cadrele didactice pesimiste în colaborare cu colegul de sarcină. 		
Obiective	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza Codului deontologic al cadrelor didactice prin prisma creativității; 2. Identificarea problemelor deontologice ale cadrelor didactice raportate la creativitate; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la creativitatea și deontologia profesională a cadrelor didactice; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>entuziasm reflexiv</i>. 		
Demersul formativ			
Etapa	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	<ol style="list-style-type: none"> a. Captarea inițială a atenției; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 7. c. Cum credeți ce relație este între creativitatea și deontologia profesională a cadrelor didactice? 	<ol style="list-style-type: none"> a. Activitatea <i>Crearea tabloului despre fericire</i> b. Bulgărele de zăpadă c. Sinelg
2. Integrarea noilor informații	1	<ol style="list-style-type: none"> a. Motivați necesitatea codurilor deontologice în context profesional. b. Selectați din lista propusă principiile etice pe care trebuie să le promoveze cadrul didactic. c. Formulați întrebări referitor la creativitate și deontologie profesională a cadrelor didactice. 	<ol style="list-style-type: none"> a. Metoda Mozaicului b. Metoda SINELG g. Interviu în trei trepte
3. Organizarea ideilor noi	1	a. <u>Activitatea 8.1.</u> Examinați situația de mai jos. Încercați o soluționare originală a ei din mai multe perspective educaționale. Formulați	a. Studiul de caz

		2-3 reguli pentru cadrele didactice curioase. (Anexa 4)	
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 8.2.</u> Formulați cât mai multe întrebări cu începutul dat la tema Etica. Propuneți întrebările dvs. partenerului de sarcină. Explicați-i ce fel de răspunsuri așteptați de la el. Formulați împreună 3-4 recomandări pentru cadrele didactice pesimiste. (Anexa 4) b. Idei de sinteză în raport cu sesiunea 8. Reflecții finale. Feedback.	a. Inventarul întrebărilor b. Exerciții pe fișe. Autorefecții
<i>Lucrul individual ghidat</i>	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre creativitatea și deontologia profesională a cadrelor didactice.	Listarea (sau altă metodă, la alegere)
SESIUNEA 9. Comportamentul elevului vs. comportamentul cadrului didactic			
Tipul activității	Training sau alt tip		
Modelul de învățare constructivist	Învățarea generativă		
Dozarea timpului	4 ore – contact direct; 12 ore – lucrul individual ghidat.		
Competențe specifice	Conceptualizarea valorii creativității etice în baza analizei calitative în raport cu elevul și colegii în cadrul realizării competențelor profesionale.		
Indicatori de performanță	1. Demonstrează atitudini profesionale în raport cu discipoli și colegi; 2. Evaluează constatări normative pentru dirigintele clasei; 3. Evaluează în aspect calitativ norme pentru cadrul didactic creativ etic.		
Obiective	1. Analiza influenței comportamentului cadrelor didactice asupra comportamentului elevului; 2. Identificarea problemelor de comportament al cadrelor didactice în relațiile cu elevii; 3. Expunerea viziunii proprii referitor la interdependența dintre comportamentul cadrelor didactice și comportamentul elevului; 4. Aplicarea în practică a fenomenului <i>creativitate etică</i> din perspectiva variabilei <i>poziție perspicace față de probleme</i> .		
Demersul formativ			
Etapă	Timp (ore)	Activități/sarcini	Strategii
1. Reactualizarea	1	a. Captarea inițială a atenției; b. Se revăd informațiile/materialele analizate în cadrul lucrului individual de la Sesiunea 8. c. Cum credeți ce relație este între comportamentul elevului și comportamentul cadrului didactic?	a. Activitatea <i>Actualizarea amintirilor plăcute</i> b. Cercul și întrebă c. Graficul T
2. Integrarea noilor informații	1	a. Analizați relația dintre comportamentul elevului și comportamentul dirigintelui de clasă. b. Elaborați un set de condiții pentru comportamentul dezirabil al elevului/cadrului didactic.	a. Studiu de caz b. Harta conceptuală
3. Organizarea ideilor noi	1	a. <u>Activitatea 9.1.</u> Analizați Fișa de evaluare calitativă a comportamentului elevului la clasă. Formulați 3 constatări normative pentru dirigintele clasei. Comentați, în 2-3 enunțuri, propunerile Dvs. (Anexa 4)	a. Fișa de comportament
4. Elaborarea	1	a. <u>Activitatea 9.2.</u> Formați grupuri de lucru la dorință. Analizați toate activitățile realizate până la moment (17 activități). Elaborați împreună un COD PROFESIONAL (nu mai mult de 1,5 pagini) pentru cadrele didactice creative etic (codul poate include părți, capitole,	a. Grupul creativ

		articole; poate prevedea norme, reguli, recomandări etc., la alegere). (Anexa 4) b. Idei de sinteză în raport cu cele 9 sesiuni. Reflecții finale. Feedback.	b. Ritualul încheierii activității <i>Feedback constructiv</i>
Lucrul individual ghidat	12	Analiza informațiilor și selectarea materialelor despre formarea creativității etice a cadrelor didactice în context profesional.	Listarea (sau altă metodă, la alegere)

Problema formării creativității etice în mediul academic constituie o preocupare a pedagogiei învățământului general în tendința de promovare a valorilor general-umane în sensul realizării profesionale a cadrelor didactice pentru construcția unei societăți deschise și democratice și pentru creșterea eficienței comportamentului deontologic în câmpul socioprofesional. Promovarea în mediul educațional a valorilor creativității etice constituie un indiciu al dezvoltării culturii profesionale și a calității educației.

Specificul demersului formativ al creativității etice constă, în primul rând, în formarea prin autoinstruire a cadrului didactic și valorificarea experienței lui profesionale.

În acest context, pe baza **Caietului de sarcini** (Anexa 4), am identificat rezultate în dependență de fiecare activitate.

Pentru activitatea „Tranzacția” conform alegerii variantei respondenții au transpus idei care au fost formulate în recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere:

- *Cadrul didactic la începutul carierei dispune de un vast arsenal de cunoștințe, dar modalitatea de a forma este un traseu ce implică creativitate, receptivitate, cunoașterea particularităților de vârstă și implicarea în practică a acestora (11GEu1).*
- *Doar într-o atmosferă binevoitoare se poate forma o personalitate creativă, sinceră, încrezătoare în ziua de mâine (21GER3);*
- *Să manifeste căldură și bunăvoință față de elevi, dar să rămână fermi în atingerea obiectivelor curriculare.*

La activitatea „Matricea erorilor” subiecții experimentali au formulat, conform cuvintelor cheie, erori și soluții.

La cuvintele cheie *datorie* și *dorință* drept eroare - *datoria este o obligație de a face activități cu generic creativ* și soluția - *profesorul nu este un robot, el de asemenea trebuie motivat în realizarea activității didactice* (4GER3).

Pentru cuvintele cheie *independență* și *autoritate* drept eroare - *prea multă independență nu va determina succesul* și soluție *profesorul trebuie să coordoneze autoritatea și independența* (13GEu1).

Prestigiu și responsabilitate au urmat versiunea eroare - *prestigiul profesional nu mai este atât de etalat și drept soluție - doar prin responsabilizarea proprie și a elevilor obținem succes* (2GEr3).

La cuvintele cheie *angajare și privilegiu* am primit răspunsuri la erori: *pentru tineri angajarea este un privilegiu pentru cei cu experiență nu și drept soluție - autoritățile să realizeze aportul și gradul de dăruire a cadrelor didactice pentru formarea elevilor* (6GEr3).

La finalul acestei activități au fost formulate următoarele indicații pentru profesorii dezorientați: *din fiecare eroare formulează o soluție, dacă azi nu a ieșit mâine va fi mai bine, fi demn cu verticalitate* (23GEu1).

Răspunsurile cadrelor didactice pentru activitatea „Metoda celor 5 D” au fost următoarele:

- la descrierea problemei: *demnitate, cod deontologic, normă* (7GEr3);
- la definirea problemei: *codul deontologic este alegerea, soluție în conformitate cu norma morală* (15GEr3);
- la dezvoltarea problemei: *uneori unele aspecte implementate de profesor nu sunt acceptabile. Codul etic trebuie respectat* (3GEr3);
- la delegarea sarcinii: *să excludem orice formă de discriminare sau neglijență față de subiectul educației* (22GEr3);
- la design-ul problemei: *nu putem admite că un elev poate fi neglijat, să utilizăm datele cu caracter personal, să respectăm principiile deontologice* (22GEr3).

Pentru activitatea „Dublu W” am obținut răspunsuri în baza analizei textului propus și ținând cont de tematica abordată cadrele didactice au formulat următoarele răspunsuri pentru primul V(6GEr3):

- ideea de bază a textului: *formarea unui profesor modern;*
- 2 idei secundare: *calitățile profesorului, comportamentul;*
- cuvântul de bază: *profesionalism;*
- enunțul esențial: *formarea inițială a profesorilor este primul pas* (5GEu1);
- idee personală importantă: *profesorul este omul ce se perfecționează continuu;*
- prin ce este instructiv textul: *un indiciu despre formarea etică a profesorului.*

Răspunsurile pentru al doilea V(9GEr3):

- ideea cea mai neesențială: *ideile savanților;*
- 2 idei foarte neesențiale: *profesorul antrenor moral, virtuți morale* (31GEu1);
- enunțul cel mai nesemnificativ; *o dilemă este un conflict care se manifestă doar în anumite circumstanțe;*

- idee personală, dar neimportantă: *înveți din cărți, flexibilitatea proprie de a depăși uneori o obligație morală pentru o corectitudine di alt punct de vedere* (14GEu1);
- prin ce este instructiv acest text: *uneori apar conflicte între obligații morale, uneori nu este compatibilă cu realitatea* (23GEu1).

Directivele formulate pentru cadrele didactice necooperante cu elevii lor au fost următoarele: *dacă nu ai ales corect profesia fii bun și conformează-te la obligațiuni și fă un pas înainte* (11GER3); *conflictul între cadrele didactice și elevi a persistat permanent din cauza notelor subiective* (7GER3); *cadrul didactic este un model moral pentru elevi și dacă la bază sunt valorile general-umane neînțelegerile se clarifică* (5GEu1).

Activitatea „Arborele informator” a generat următoarele teme de discuții: *cadrul didactic este un model de conduită morală în societate; interdependența dintre aspectul moral, deontologic și principiile profesionale* (2GER3). Enunțurile normative pentru cadrele didactice dezamăgite au fost elaborate pentru următorul îndreptar: *relațiile profesorului trebuie să se bazeze pe respect, onestitate, solidaritate, cooperare, corectitudine; trebuie respinse formele de hărțuire indiferent de statut sau funcția persoanei; fiecare dintre noi am trăit dezamăgiri și cea ce ne împiedică ne face mai puternici; rezultatele muncii se reflectă peste ani în comportamente morale ale discipolilor* (12GEu1).

Formularea posibilelor consecințe în relația profesor – elev în activitatea „Spirala consecințelor” au fost formulate astfel, conform condițiilor:

- Dacă profesorul își respectă îndatoririle sale, atunci *se realizează corect procesul educațional, și elevul va fi responsabil* (5GER3).
- Atunci *se schimbă viziunile cadrului didactic, apar situații de conflict, se dezvoltă* (10GER3) când profesorul descoperă ceva nou în etică.
- Dacă profesorul știe care este raportul dintre morală și etică, atunci *se va strădui să nu le ignore în propriul comportament, are un comportament pe măsură, nu apar situații de conflict* (6GER3).
- Atunci *e mai mare probabilitatea să devină model pentru elevii săi, se bucură de respect, sunt relații de colaborare și comunicare eficientă* (9GEu1) când profesorul respectă etica profesională.
- Dacă profesorul cunoaște bine mediul său profesional, atunci *poate activa mai liber, îi este mai ușor să interacționeze cu cei din jur, are rezultate pozitive, poate oricând veni cu inițiative noi în activitatea sa* (18GER3).
- Atunci *este respectat de elevi, corespunde profesiei* (21GER3) când profesorul respectă etica profesională.

- Dacă profesorul are dezvoltată conștiința profesională, atunci *poate activa mai liber, este un model pentru elevi, este respectat de elevi* (11GEu1).

Activitatea „Complementaritatea” ne-a oferit prescripții pentru cadrele didactice fără experiență care intenționează să plece din învățământ: *învățarea prin cooperare este dezvoltare, adaptare* (9GEr3); *o comunicare eficientă cu colegii formează un cerc de încredere și promovare; munca în echipă aduce satisfacție* (17GEr3); *cooperând cu colegii acumulezi experiență* (9GEu1).

Aprecierea comportamentului cadrelor didactice din perspectivă etică au fost oferite la activitatea „Monitorul apreciativ” în felul următor: *Este bine ca profesorul să fie apropiat de sufletul elevului pentru a cuceri respectul, exemplu demn de urmat; de a respecta demnitatea și meritul elevului; demonstrarea comportamentului etic și moral în orice circumstanță* (15GEr3). *Este rău ca profesorul să-și arate supărările și superioritatea; să genereze conflicte, să denigreze imaginea cuiva, să fii instabil emoțional*(20GEr3). Instrucțiunile pentru cadrele didactice moderne: *axarea pe schimbările continue racordând situația actuală la cerințele curriculare; comunicarea trebuie să fie constructivă; relația profesor-elev să fie bazată pe norme și valori; de a iniția și participa la diverse activități propuse de instituție, cunoașterea noilor tehnologii moderne* (18GEu1).

La activitatea „Gânduri în voce,, au fost oferite următoarele răspunsuri când profesorul afirmă că elevii săi nu știu să viseze: *elevii trebuie învățați cum să facă aceasta; noua generație este pragmatică; nu au model, repere. Gândul în situația în care profesorul oferă afirmația: visurile te înaripează, dezvoltă autoeficacitatea* (3GEu1).

Activitatea „Diversitatea diversităților” a oferit răspunsuri la întrebarea: *De ce cunoașterea și respectarea normelor etice sunt importante pentru propria noastră evaluare?*

- *Corespund cerințelor profesiei, autoevaluare, cunosc codul deontologic al cadrului didactic, branding profesional, promovez imaginea instituției, mod de a mă forma continuu, profesor consacrat, activitate continuă de dezvoltare profesională și personală, competențe didactice, corectitudine, liberă, valori democratice* (20GEu1).

În urma studierii informațiilor privind etica și morala au fost identificate caracteristici/elemente comune conform modelului „Diagrama Venn”: *cerințele de funcție definesc un model moral; cadrul didactic are necesitate de conștiință autonomă ca un specialist format; reglementează relațiile dintre oameni prin interacțiune mai eficientă și mai armonioasă dintre acestea; denotă niște trăsături umane* (12GEu1).

3.3. Evaluarea demersului experimental al fomării creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale

ETAPA DE VALIDARE a cercetării s-a bazat pe validarea efectelor experimentului de formare în cadrul cercetării.

Scopul experimentului de validare: validarea efectelor experimentului de formare.

Metodele de cercetare experimentală: *Proba de reflecție constructivistă*, Testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice*, focus-grup, convorbiri individuale structurate, observarea participativă a comportamentului.

La etapa de validare a experimentului pedagogic au fost folosite două probe: testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (Anexa 5) și *Proba de reflecție constructivă* (Anexa 6).

A. Testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (validare)

Scopul testului de validare *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* este de a determina nivelul creativității etice a cadrelor didactice în procesul de dezvoltare profesională a lor.

Obiectivele:

1. Verificarea conștientizării de către cadrele didactice a valorilor creativității etice;
2. Examinarea dacă profesorii conștientizează interrelația *norme deontologice* și *creativitate* în contextul dezvoltării lor profesionale;
3. Stabilirea dacă profesorii diferențiază noțiunile *creativitate etică* și *etica creativității*;
4. Constatarea dacă profesorii apreciază importanța principiilor creativității etice pentru formarea unui cadru didactic creativ etic;
5. Aprecierea dacă profesorii relaționează *dezvoltarea etică* a cadrelor didactice și *nivelul lor de creativitate* în contextul profesionalizării lor;
6. Verificarea dacă profesorii apreciază valoarea *creativității etice*, care înlesnește devenirea permanentă a unui profesionist.

Tabelul 3.15. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii testului de validare *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice*

Nr. d/r	Variabilele cercetării	Indicatorii de performanță	Itemii testului de validare
1.	Flexibilitatea normativă	1.1. Adaptează cunoștințele despre creativitatea etică la practica de dezvoltare profesională	1. Cadrele didactice, prin „supravegherea” drumului parcurs dinspre cunoaștere spre practică, își modelează flexibilitatea normativă, ca

			<p>variabilă a creativității etice, prin:</p> <ol style="list-style-type: none"> reelaborarea originală a conținuturilor scrierea sistematică a proiectelor didactice manifestare de atitudini pozitive față de sine, de alții
2.	Perseverență normativă	2.1. Manifestă fermitate în promovarea normelor deontologiei pedagogice	<p>2. Sub orice unghi am plasa normele deontologiei pedagogice, există:</p> <ol style="list-style-type: none"> Virtutea pedagogului, care e un dar de la natură. Un factor unificator care le dă identitatea, unitatea și necesitatea ce se degajă din universul valorilor morale. Idealul profesional ca impediment în implementarea acestora în context social.
3.	Inteligența recombinațională	3.1. Asociază competența deontologică a cadrelor didactice și specificul moralei, moralității, normelor comportamentale	<p>3. Pentru succesul în formarea competenței deontologice, cadrele didactice:</p> <ol style="list-style-type: none"> Vor citi atent lucrări despre morală și moralitate. Vor elabora seturi de reguli și norme comportamentale pentru elevi. Se vor elibera de îndoială în legătură cu influența autorității sale asupra subiecților.
4.	Constructivism critic	4.1. Analizează critic relația dintre fenomenele <i>creativitate</i> și <i>etică</i>	<p>4. Pentru etica creativității sarcina morală reprezintă:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sarcină creativă individual unică. Înțelegerea relației creativitate-etică. Principiu teleologic.
5.	Imaginația profesională	5.1. Valorizează profilul cadrului didactic creativ etic	<p>5. Profilul cadrului didactic creativ etic:</p> <ol style="list-style-type: none"> Implică competența creativității etice și responsabilizarea personalității optime în context profesional și social. Se conturează din cunoașterea normelor etice Se bazează pe respectarea Codului deontologic în dezvoltarea profesională.
6.	Curiozitate productivă	6.1. Identifică semnificația principiilor creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice	<p>6. Principiile creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice:</p> <ol style="list-style-type: none"> Fundamentează normele comportamentului etic al cadrului didactic. Facilitează necesitatea

			devenirii cadrului didactic profesionist prin invenție/ inovație. c. Asigură legătura dintre actul creativ și dezvoltarea personală a cadrelor didactice.
7.	Originalitate ideatică	7.1. Distinge reprezentarea creativității etice ca fenomen autentic	7. Creativitatea etică este un fenomen original și reprezintă: a. O nouă viziune a cuiva asupra regulilor de comportament. b. Cum să se comporte cineva atunci când ceează. c. Devenirea permanentă a unui bun profesionist prin invenție/ inovare.
8.	Entuziasm reflexiv	8.1. Constată relația dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate	8. Relația dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate: a. Este paradoxală, deci imposibilă. b. Contribuie la formarea cadrului didactic creativ etic. c. Se manifestă plenar doar în cadrul lecțiilor organizate.
9.	Poziție perspicace față de probleme	9.1. Manifestă spirit de observație asupra problematicei de factură creativ-etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice	9. Structurarea unei problematicei de factură creativ-etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice poate fi adesea afectată, ca sens, de: a. Apariția unor erori, greșeli în percepția și conduita cadrelor didactice. b. Comportamentul adecvat al elevilor. c. Numărul impunător de norme și reguli.

Testul este structurat astfel ca fiecare dintre întrebările testului presupune selectarea uneia din variante de răspuns, care asigură alegerea celor 9 itimi care corespund cu 9 variabile și sunt determinați de 9 indicatori de performanță calitatea cărora este descrisă de 5 descriptori și anume: *corectitudine* (Ds1), *loialitate* (Ds2), *responsabilitate* (Ds3), *perseverență* (Ds4), *fluiditate* (Ds5).

Itemul 1, *Cadrelor didactice, prin „supravegherea” drumului parcurs dinspre cunoaștere spre practică, își modelează flexibilitatea normativă, ca variabilă a creativității etice, prin...*, corespunde cu variabila ***flexibilitatea normativă*** și sunt determinați de indicatorul de performanță care este orientat spre cadrele didactice să adapteze cunoștințele despre creativitatea etică la practica de dezvoltare profesională. La acest item avem o medie a descriptorilor de 72% pentru GER3, 36% pentru GCr4, 47% pentru GEu1 și 29%CCu2.

Itemul 2, *Sub orice unghi am plasa normele deontologiei pedagogice, există...*, corelează cu variabila **perseverență normativă** corespunzătoare de indicatorul de performanță care este determinat ca subiecții implicați în experiment să manifeste fermitate în promovarea normelor deontologiei pedagogice. Media celor 5 descriptori ne demonstrează o creștere calitativă a rezultatelor în GER3 cu 76%, GCr4 44% și cu mici diferențe sunt în GEu1 cu 58% urmat de GCu2 (54%).

Itemul 3, *Pentru succesul în formarea competenței deontologice, cadrele didactice...*, corespundează cu variabila **inteligenta recombinoară** ghidată de indicatorul de performanță care determină cadrele didactice să asociază competența deontologică a cadrelor didactice și specificul moralei, moralității, normelor comportamentale. Rezultatele obținute la itemul respectiv demonstrează o creștere în GER3(68%), 65% în GEu1, urmate de GCu2 cu 46% și 36% pentru GCr4.

Itemul 4, *Pentru etica creativității sarcina morală reprezintă*, corespundează cu variabila **constructivism critic** și sunt valorificate de itemul de performanță care indică pentru subiecții experimentali să analizeze critic relația dintre fenomenele *creativitate* și *etică*. La acest item cadrele didactice au demonstrat următoarele răspunsuri la media de descriptori pe pe grupuri: GEu1- 85%, GCu2 – 71%, GER3 – 96% și GCr4 – 52%.

Variabila **imaginația profesională** corespundează cu **itemul 5**, *Profilul cadrului didactic creativ etic*, și este urmat de indicatorul de performanță care determină cadrele didactice să valorizeze profilul cadrului didactic creativ etic. Cele relatate din rezultatele obținute conform mediei pe descriptori putem afirma că grupurile experimentale au cote mai înalte, astfel cadrele didactice din GER3 au obținut 64%, cele din GEu1 – 55% în comparație cu GCu2 sau prezentat cu 43% și GCr4 cu 40%.

Pentru **itemul 6**, *Principiile creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice*, este prevăzut indicatorul de performanță care stabilește pentru subiecții experimentali să identifice semnificația principiilor creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și corespundează cu variabila **curiozitate productivă**. În urma analizei datelor experimentale la această variabilă am determinat media cea mai scăzută din toate variabilele chiar și la toate la grupele. Media pe descriptori are următorul clasament: GEu1 – 35%, GCu2 – 26%, GER3 – 56% și GCr4 – 32%.

Itemul 7, *Creativitatea etică este un fenomen original și reprezintă*, corespunde variabilei **originalitate ideatică** ce corelează cu indicatorul de performanță care orientează cadrele didactice să distingă reprezentarea creativității etice ca fenomen autentic. Pentru acest indicator

observăm o creștere a mediei pe descriptori în GEu1 cu 93% urmat de GEr3 cu 92% și spre scădere se clasifică GCr4 (56%) și GCu2 (31%).

Item 8, *Relația dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate*, are indicatorul de performanță ce constată relația dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate și coerspondează cu variabila *entuziasm reflexiv*. Pentru GEu1 acest item este valorificat cel mai înalt acumulând la media descriptorilor 95%.

Item 9, *Structurarea unei problematici de factură creativ-etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice poate fi adesea afectată, ca sens, de...*, corespunde variabilei *poziție perspicace față de probleme* și este ghidat de indicatorul de performanță care orientează cadrele didactice să manifeste spirit de observație asupra problematicii de factură creativ-etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice. Variabila respectivă este valorificată cu un rezultat al medie pe descriptori de 76% în GEr3 urmat de 57% constatate la GCu2, GEu1 are 50% și 44% sunt prezente la GCr4.

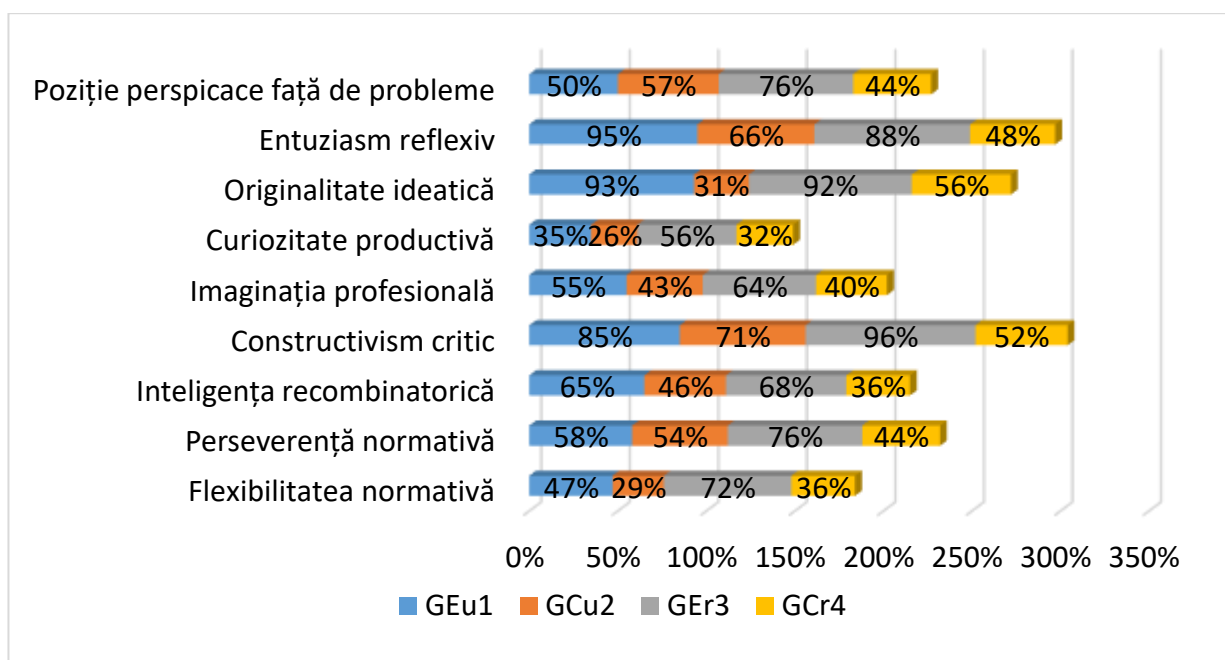

Fig. 3.10. Media descriptorilor pentru testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (etapa de validare, 9 variabile, 4 grupe)

Fig. 3.10. prezintă datele mediei descriptorilor la toate variabilele instrumentului de validare a creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice pentru toate grupele din care este valorificată variabila *constructivism critic* cea ce ne demonstrează intenția cadrelor didactice de analiza critic relația dintre fenomenele *creativitate* și *etică* urmată de *entuziasm reflexiv* ce dovedește constatarea relației dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate.

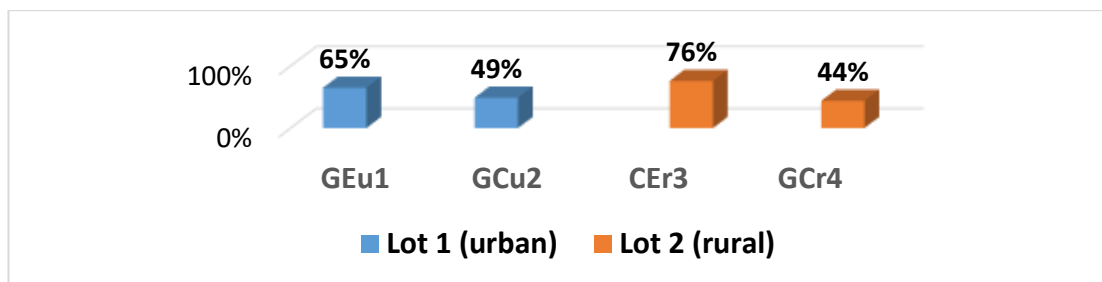

Fig. 3.11. Media descriptorilor pentru testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (etapa de validare, 2 loturi, 4 grupe)

Din Fig. 3.11., observăm în GER3 o creștere a rezultatelor cu 76% fiind cel mai mare rezultat din toate grupele și se diferențiază de GEu1 care are 65%. Grupurile de control expun rezultate substanțiale mai mici comparative cu grupurile care au fost implicate în experiment la etapa de formare.

Pentru a determina nivelurile nivelului creativității etice a cadrelor didactice în procesul de dezvoltare profesională a lor a fost valorificată tehnica de calcul al punctajului acumulat rezultate din aplicarea scalei de clasificare (Anexa 11), conform celor 3 nivele:

- Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte
- Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte
- Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte

Tabelul 3.16. Rezultate sintetice pentru testul de validare

Codul subiectului	Testul <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	3	7,5	35	87,5	1	2,5	II
GCu2	0	0	26	74,3	9	25,7	II
Ger3	2	8	22	88	1	4	II
GCr4	0	0	16	64	9	36	II

Datele structurate în tabel în baza rezultatelor obținute la etapa de validare în baza acestui instrument denotă o creștere mică la *nivel înalt* și anume la grupele încadrate în experimentul formativ, dar o stabilitate maximă la nivel mediu cu o tendință de creștere la aceleași grupe cu 87% pentru GEu1 și 88% pentru GER3.

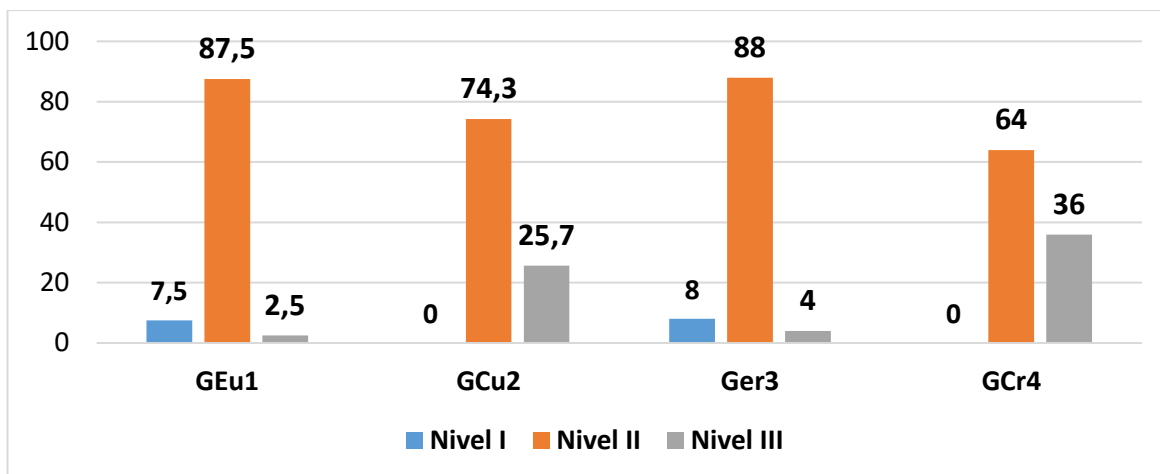

Fig. 3.12. Rezultatele obținute la testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (4 grupe la etapa de validare)

Fig. 3.12. ne permite să menționăm că se atestă o creștere a procentajului subiecților la nivelul I de la 0% la 7,5% în GEu1 și de la 0% la 8% în GER3, la fel s-a constatat și o scădere a nivelului III de la 22,5% la 2,5 în GEu1 și de la 36% la 4% în GER3.

B. Proba de reflecție constructivă *Profilul unui profesor școlar creativ etic* (validare)

Scopul Probei de reflecție constructivă este de a evalua pentru a îmbunătăți imaginea unui profesor școlar creativ etic în viziunea cadrelor didactice.

Obiectivele:

1. Aprecierea dacă profesorii corect identifică caracteristicile unui profesor școlar creativ etic;
2. Determinarea în ce măsură cadrele didactice țin cont de reperele teoretice la descrierea *imaginii unui profesor școlar creativ etic*;
3. Verificarea capacității cadrelor didactice de a modela *imaginea unui profesor școlar creativ etic* în limitele de pagini și pe bază de repere stabilite;
4. Examinarea nivelului de aplicare de către cadrele didactice a reperelor propuse pentru elaborarea textului;
5. Identificarea dacă cadrele didactice justifică opiniile și ideile prezentate în descrierea *imaginii unui profesor școlar creativ etic*.
6. Stabilirea în ce măsură cadrele didactice manifestă corectitudine, loialitate, responsabilitate, perseverență, fluiditate, flexibilitate, originalitate, valorificare, valorizare și pozitivism în construirea *imaginii unui profesor școlar creativ etic*.

**Tabelul 3.17. Corelarea variabilelor cercetării cu indicatorii și itemii
Probei de reflecție constructivă (validare)**

Nr. d/r	Variabilele cercetării	Indicatorii de performanță	Itemii Probei de reflecție constructivă
1.	Flexibilitatea normativă	1.1.Demonstrează cunoașterea diverselor elemente ale imaginii unui profesor școlar creativ etic	1. În baza reperelor date, construiți/modelați imaginea unui profesor școlar, pe 0,5 pagini, cu referire la care putem să afirmăm că este creativ etic. R E P E R E: 1.Experiența didactică 2.Viziunea de viață 3.Characteristici de caracter 4.Gradul de inteligență 5.Promovarea noului 6.Rezolvarea problemelor de etică 7.Aprecierea celor din jur 8.Respectarea conveniențelor 9.Opinia personală despre sine
2.	Perseverență normativă	2.1.Efectuează observări asupra caracteristicilor unui profesor școlar creativ etic	
3.	Inteligența recombinatorică	3.1. Formulează modelul de cadru didactic creativ etic în baza unor repere.	
4.	Constructivism critic	4.1.Estimează rolul analizei teoretice în raport cu un cadru didactic creativ etic	
5.	Imaginația profesională	5.1.Descrie imaginea unui profesor școlar creativ etic	
6.	Curiozitate productivă	6.1.Selectează idei și repere despre imaginea unui profesor școlar creativ etic	
7.	Originalitate ideatică	7.1.Formulează judecăți de valoare despre imaginea unui profesor școlar creativ etic	
8.	Entuziasm reflexiv	8.1.Prezintă cu pasiune ideile despre imaginea unui profesor școlar creativ etic	
9.	Poziție perspicace față de probleme	9.1.Argumentează ideile formulate în contextul problemei de descriere/formare a imaginii unui profesor școlar creativ etic	

Proba de reflecție constructivă a fost realizată în baza reperelor oferite (*experiența didactică, viziunea de viață, caracteristici de caracter, gradul de inteligență, promovarea noului, rezolvarea problemelor de etică, aprecierea celor din jur, respectarea conveniențelor, opinia personală*) de construit / modelat imaginea unui profesor școlar, cu referire la care putem să afirmăm că este creativ etic. Pentru această probă sunt formulate 9 variabile care corespund cu un item ce este descris de 9 indicatori de performanță. Pentru acest instrument folosit la etapa de validare am determinat **10 descriptori:** *corectitudine (Ds1), loialitate (Ds2), responsabilitate (Ds3), perseverență (Ds4), fluiditate (Ds5), flexibilitate (Ds6), originalitate (Ds7), valorificare (Ds8), valorizare (Ds9) și pozitivism (Ds10)*, care descriu rezultatele calitative ale răspunsurilor celor 125 de cadre didactice.

Prezentăm câteva exemple de evidențiere a profesorului creativ etic:

Exemplul 1. *Dintodeauna un profesor a fost considerat unul din membrii marcanți ai societății. În cei 24 ani de activitate pedagogică am realizat că meseria de profesor nu este un dar de la natură ci o perfecționare continuă cu schimbări și provocări care survin în urma digitalizării societății, Ca profesor am tins mereu să îmbin exigența cu umorul, autoritatea cu*

toleranța focusându-mă pe metode eficiente de predare – învățare centrate pe elev. Pentru mine este importantă cunoașterea de sine, de aști limitele, de a cunoaște posibilitatea de a fi pusă în situații limită cum ar fi cele de a te modela după fiecare elev, de a-ți oferi fiecare minut din timpul tău pentru fiecare elev. Fiind un adept al modului pozitiv de viață a fi creativ și uneori am inventat expromt metode în care să fac elevii să mă privească cu tentă prietenoasă. Ca să fii diferit creativ trebuie să faci lucrurile creativ și diferit, deaceea sunt adepta inovațiilor tehnologice în pedagogie și am ținut mereu să fiu în pas. Adopt stilul democratic în care elevii au dreptul la exprimare. Apreciez opinia lor chiar dacă uneori o contrazice pe a profesorului. Un profesor realizat este cel care se regăsește în succesele discipolilor săi. (MTGEu1)

Exemplul 2. Chipul luminos și drag al profesorului meu, exemplul lui moralizator m-a făcut să îmbrățișez această profesie. Cuvântul lui e succulent și dulce, blând și cald ce sugerează imagini și menține vie atenția discipolilor. Prin el se transmite încrederea în ziua de mâine se asigură ascensiunea. Grație Lui obținem rezultate frumoase împreună cu El nu am părăsit niciodată frumoasa împărăție a copilăriei. Misiunea profesorului constă în manifestarea capacității de a face lumină, a înălța sufletul copilului în cunoașterea lumii, colindându-l prin înalte valori moral-spirituale. Vocația de pedagog este un act de mare dăruire, de mare curaj. Frumos la fapte și la gânduri dascălul cultivă semințele Binelui, Frumosului, Adevărului, Generozității în inimile plăpânde și receptive ale discipolilor săi. Profesia de pedagog nu se leagă cu noțiunea de repaus în orice aspect al său , deoarece este o profesiune în acțiune. Aști să faci, când și cum să procedezi, unde și de ce să taci, din ce motiv și din ce aspecte să spui ceva...sunt doar câteva elemente de comportament profesional. Învățătorul trește în verbul „a fi” cu el vindecă și înaripează sufletele copiilor. Profesorului înzestrat cu har divin i se alătură hărnicia, generozitatea, sensibilitatea, imensa dragoste și pasiune în tot ce face. O lecție înțeleaptă e aidoma unui antidot destinat să ne ferească de toate relele acestui viac grăbit. Un dascăl știe că dacă va pune dragoste și adevăr în cea ce face , cea ce va construi va dura o veșnicie. (CGGEu1)

Exemplul 3. Aparent, creativitate și etica nu au puncte comune. De fapt există aspect care le fac să relaționeze. Creativitatea reprezintă utilizarea comportamentelor noi pentru a găsi soluții la problemă în schimb ce etica stabilește anumite reguli în luarea deciziilor. Un pedagog creativ etic are mereu o atitudine corectă în luarea unor decizii ce vin să soluționeze unele aspecte originale. El este creativ, dar în raport cu un contract moral stabilit prin lege și ținând cont de: devotament, profesionalism, respect, toleranță, colaborare, integritate, receptivitate și obiectivitate. Creativitatea în munca profesorului trebuie fundamentată pe norme morale pentru a fi eficientă. Asta ar însemna că profesorul să fie capabil să înțeleagă elevul, situația, dificultățile întâmpinate reformulându-i continuu programul de învățare, ținând cont de Codul de etică. Abilitatea de a adapta un rol diferit, de a stabili ușor relații cu elevii înseamnă, la fel,

creativitate etică. După părerea mea, aceste aspecte sunt completate aproape de toți pedagogii, pentru că, în subconștient ele sunt cele care au stat la baza alegerii meseriei. Ca un acord final, principiile creativității și eticii formează un tot întreg. (CRGEu1)

Exemplul 4. Un profesor școlar pentru a putea fi considerat unul creativ din punct de vedere etic, trebuie în primul rând să aibă o experiență didactică, de cel puțin cinci ani. Experiența oferă teren pentru a da frâu liber imaginației, pentru a modela o viziune asupra vieții și a o încadra în activitatea didactică de zi cu zi. Profesorul creativ etic trebuie să fie unul ambițios, înțelept, flexibil, diplomat, cu multe dăruiri profesiei sale. Gradul de înțelegere a acestui profesor este unul foarte ridicat, deoarece promovarea noului presupune un efort enorm în studierea și analiza acestuia. Rezolvarea problemelor de etică pentru acest profesor este una primordială. Prin comportamentul său el denotă o apreciere față de cei din jur, se încadrează și respectă conveniențele în care se regăsește. Profesorul creativ etic trebuie să aibă un respect față de sine pronunțat, pentru a putea fi un exemplu demn de urmat pentru elevii săi. (PSGEu1)

Din exemplele aduse, constatăm tendința subiecților implicați în etapa de formare a experimentului pedagogic corect au identificat caracteristicile unui profesor școlar creativ etic și au ținut cont de reperele teoretice la descrierea imaginii unui profesor școlar creativ etic și au justificat opiniile și ideile prezentate. Totodată au manifestat corectitudine, loialitate, responsabilitate, perseverență, fluiditate, flexibilitate, originalitate, valorificare, valorizare și pozitivism în construirea „imaginii unui profesor școlar creativ etic”.

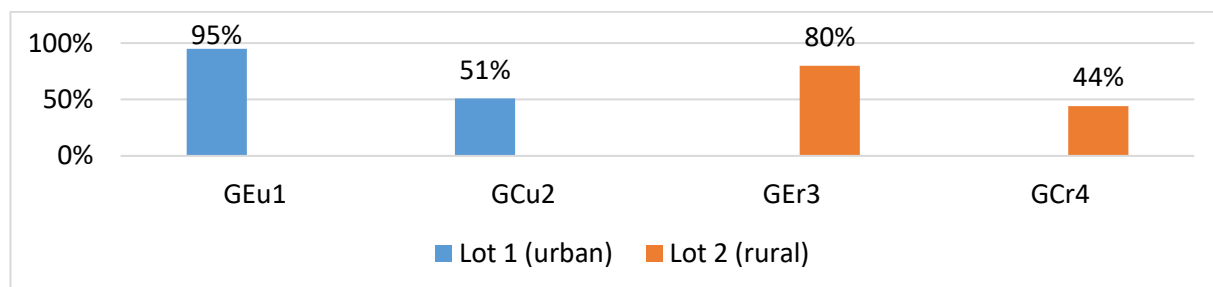

Fig. 3.13. Rezultatele calitative obținute la Proba de reflecție constructivă (4 grupe, 2 loturi)

Din figura 3.13., sunt observate toate variabilele acestei probe au fost valorificate foarte înalt în grupele experimentale astfel pentru GEu1 este atestată cu 95% urmată de GER3 cu 80%.

Pentru a determina nivelul de evaluare pentru a îmbunătăți imaginea unui profesor școlar creativ etic în viziunea cadrelor didactice a fost valorificată tehnica de calcul al punctajului acumulat rezultate din aplicarea scalei de clasificare (Anexa 11), conform celor 3 nivele:

- Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte
- Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte
- Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte

Tabelul 3.18. Rezultate sintetice ale *Proba de reflecție constructivă* (validare)

Codul subiectului	<i>Proba de reflecție constructivă</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	16	40	22	55	2	5	II
GCu2	1	3	24	68	10	29	II
GEr3	9	36	15	60	1	4	II
GCr4	0	0	18	72	7	28	II

După cum putem observa din tabel, compararea rezultatelor grupurilor de control și experimentale la această probă au o sporire esențială a rezultatelor pe nivele în grupurile GEu1 cu *nivel înalt* 40% și pentru GER3 cu 36%.

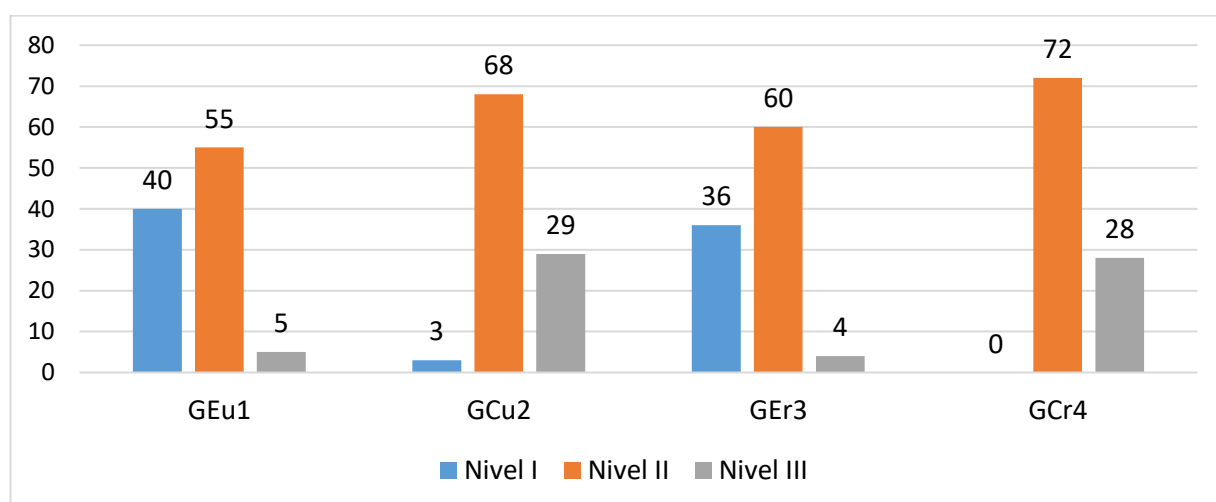

Fig. 3.14. Rezultatele obținute la *Proba de reflecție constructivă* (4 grupe la etapa de validare)

Dacă analizăm aceste date, putem constata că dinamica este pozitivă în cazul nivelului înalt de formare a creativității etice cu un procentaj crescut la GEu1 (40%) și GER3 (36%). O altă cifră care cere interpretare este stabilitate nivelului la GCr4 în care au rămas la aceleași nivel: 72% - nivel mediu și 28% nivel scăzut (etapa de constatare/etapa validare). Această pondere mare poate fi explicată prin acțiunile de formare în cadrul etapei experimentului formativ.

În baza nivelurilor stabilite la cele două probe, stabilim nivelul total pentru variantele rezultatelor la experimentul de validare.

Tabelul 3.19. Analiza datelor pe nivelele finale a experimentului de validare

Codul subiectului	2 instrumente							
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel	
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%		
GEu1	17	42,5	22	55	1	2,5	II	
GCu2	1	3	25	71	9	26	II	
GEr3	11	44	12	48	2	8	II	
GCr4	0	0	18	72	7	28	II	

Sunt observate treceri semnificative la *nivel înalt* (I) la grupele experimentale cu 42,5% la GEu1 și cu 44% la GER3.

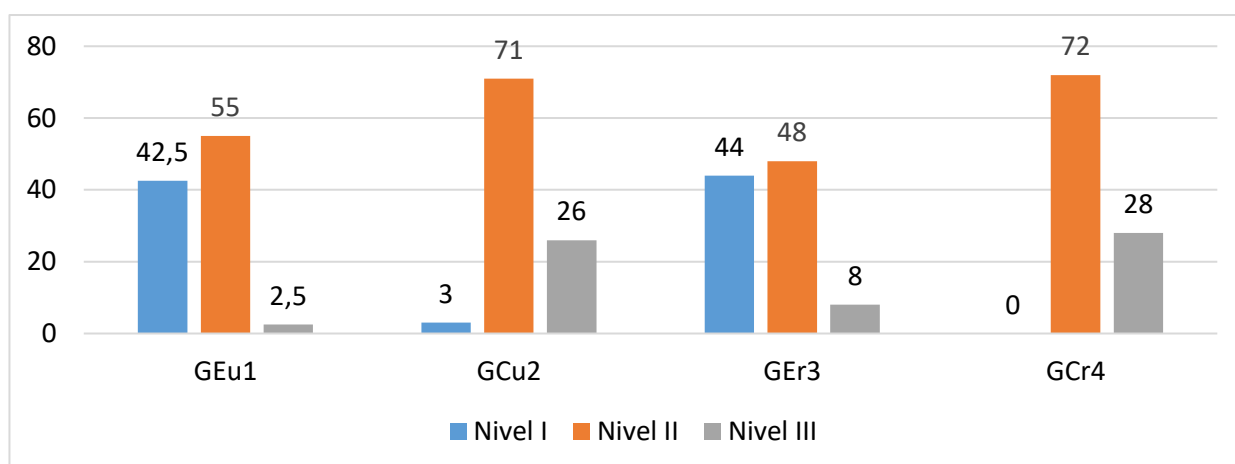

Fig. 3.15. Rezultatele obținute la instrumentele de la etapa de validare, pe grupe

După cum se poate observa din figură, ne permite să menționăm despre rezultatele diferențiate la compararea nivelurilor etapei de constatare și cele de la etapa de validare, menționăm creșterea nivelului I de la 0% la 42,5% în GEu1 și de la 0% la 44% în grupul GER3, totodată este diferențiere și în comparație cu grupurile de control care au demonstrat menținerea rezultatelor precedente (de la etapa de constatare).

În esență, rezultatele obținute oferă posibilitatea să observăm o schimbare pozitivă privind valorificarea creativității etice, dar și a unei consolidări ale conținuturilor oferite de demersul formativ al cercetării.

Creativitatea etică în procesul de dezvoltare profesională a cadrelor didactice a fost verificată prin conștientizarea de către cadrele didactice a valorilor creativității etice la fel și examinarea dacă profesorii conștientizează interrelația *norme deontologice* și *creativitate* în

contextul dezvoltării lor profesionale. Totodată, sa stabilit dacă profesorii diferențiază noțiunile *creativitate etică* și *etica creativității* și constatarea aprecierii importanței ale principiilor creativității etice pentru formarea unui cadru didactic creativ etic. Este împrorat să demonstrăm că profesorii după etapa de formare corect identifică caracteristicile unui profesor școlar creativ etic, la fel au fost stabilite în ce măsură cadrele didactice manifestă corectitudine, loialitate, responsabilitate, perseverență, fluiditate, flexibilitate, originalitate, valorificare, valorizare și pozitivism în construirea imaginii unui profesor școlar creativ etic.

Pentru a verifica dacă aceste diferențe sunt semnificative, sau comparat cele două grupuri experimentale din ambele loturi relevând rezultatele în Fig. 3.16. și Fig. 3.17.:

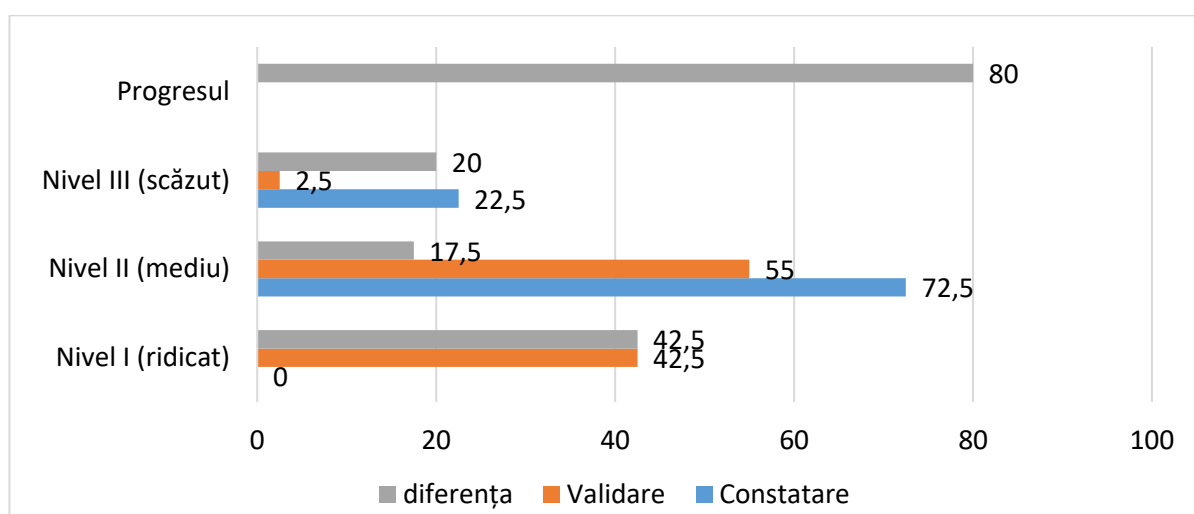

Fig. 3.16. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice la GEu1

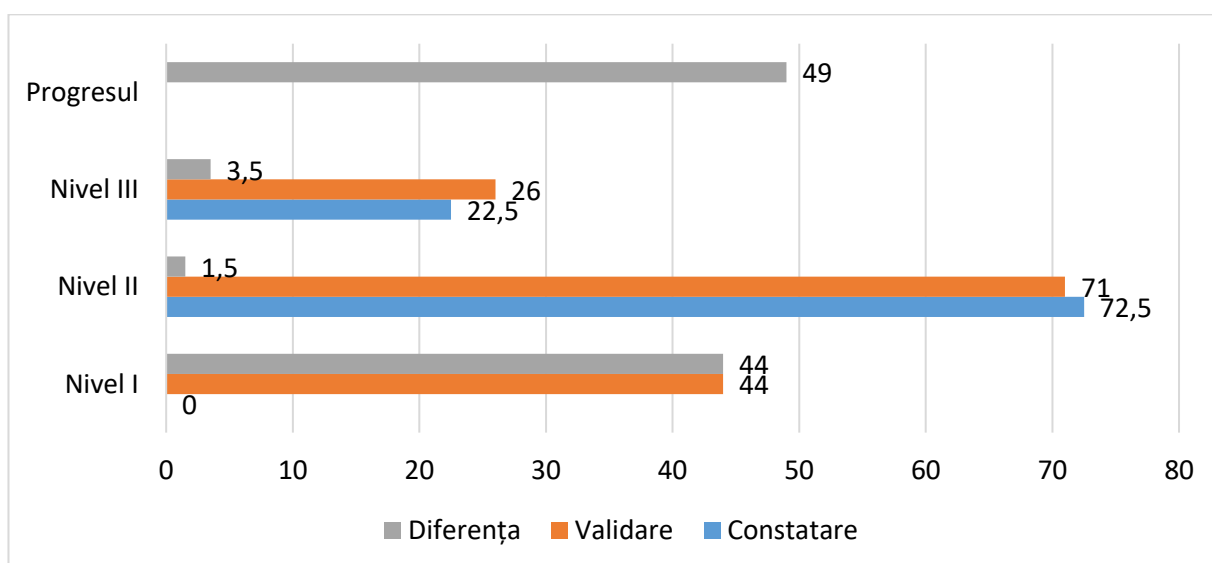

Fig. 3.17. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice la GER3

Aceste date scot în evidență faptul că diferențele dintre grupele experimentale și cele de control sunt semnificative pentru dezvoltarea creativității etice în cadrul formărilor în ambele grupe încadrate la etapa de formare, unde au fost antrenate variabilele de formare.

Datele semnificative obținute ale progresului în grupele experimentale au fost comparate și la nivel de loturi ale eșantionului experimental antrenat în experimentul pedagogic.

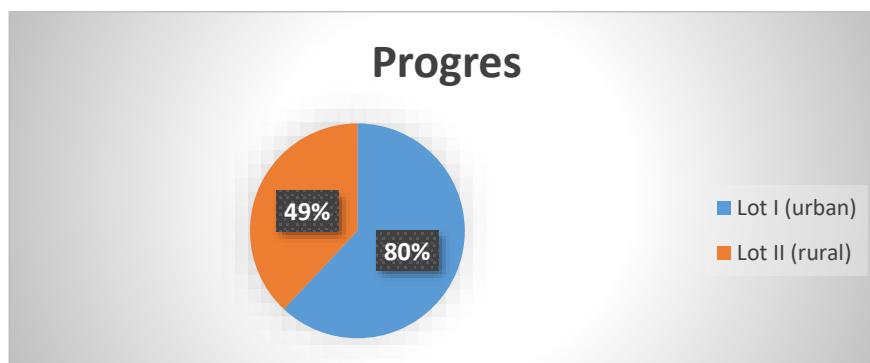

Fig. 3.18. Distribuția rezultatelor finale privind nivelul de formare a creativității etice pe loturile experimentale

Constatăm evoluția progresului de dezvoltare a creativității etice la cadrele didactice ale grupeii experimentale în lotul urban cu 80% față de 49% rezultat obținut în cadrul formării cadrelor didactice ale lotului rural.

3.4. Concluzii la Capitolul 3

Generalizând cele expuse în **Praxiologia formării creativității etice în dezvoltarea profesională**, conchidem următoarele:

1. Demersul experimental al cercetării s-a desfășurat în trei etape: etapa de constatare, etapa de formare și de cea de validare. În cadrul experimentului de constatare au fost aplicate trei instrumente pe două loturi de subiecți din patru grupe experimentale atât din mediul rural, cât și din cel urban. Analiza rezultatelor ne-a permis să identificăm opiniile și nivelul de pregătire al cadrelor didactice privind formarea creativității etice în contextul dezvoltării profesionale. În mare parte, am constatat că cadrele didactice sunt deschise și predispuse să participe cu interes și satisfacție în activitățile proiectate în Programul de formare a creativității etice în contextul dezvoltării profesionale.
2. Implementarea metodologiei din cadrul *Modelului pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale* în corelație cu *Programul de formare a creativității etice în contextul dezvoltării profesionale* a contribuit la sporirea

semnificativă a nivelului de competență a creativității etice, inclusiv la cultivarea unui cadru didactic cu personalitate optimală.

3. Analiza rezultatelor experimentului pedagogic la etapa de control, după aplicarea programului formativ, reflectă o îmbunătățire semnificativă a nivelului general al creativității etice a cadrelor didactice în contextual dezvoltării profesionale. Aceste rezultate scot în evidență, pe de o parte, eficiența programului formativ, iar pe de altă parte, nevoia de extindere în timp a activităților la dimensiunile care denotă creștere nesemnificativă cu elemente de coaching.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Premisele existente pentru definirea și formularea conceptului de creativitate etică, considerată a fi dependentă atât de trăsăturile de caracter, cât și de atitudini ce sunt influențate de modelele sociale, activarea creativității cadrului didactic contemporan, care are acces la următoarele tipuri de libertăți: cea *de studiu*, *de cercetare*, *de exprimare* și *de a fi el însuși*, a generat o largă democratizare a cercetării teoretico-metodologice a creativității în contextul activității profesionale.

Raportând rezultatele cercetării la scopul și obiectivele proiectate, constatăm următoarele:

1. *Au fost oferite orientări analitice în particularitățile modelelor creativității*, modele care specifică mai multe etape ale creației ca atare: incubația, iluminarea și verificarea (evaluarea) sau, mai nou: analiza logică, rezolvarea intuitivă, verbalizarea rezolvării intuitive, formalizarea rezolvării. Teoretic, *s-a constatat* că etapele identificate caracterizează orice proces creator, indiferent de domeniul în care se manifestă. Creativitatea este studiată pe o scară largă, în diferite ramuri ale științelor (artă, sociologie, psihologie, neuroștiințe etc.), care și-au propus să definească și să măsoare creativitatea, acest lucru fiind destul de dificil datorită complexității noțiunii. *S-a acceptat și valorificat* ideea, prin apel la diversele teorii ale creativității (teoria psihanalitică, asociaționistă, gestaltistă, behavioristă, umanistă, culturală, factorială, cognitivă, investiției, holistică etc.) că putem distinge patru accepțiuni ale termenului de creativitate: *ca produs; ca proces; ca potențialitate general umană, ca abilitate creativă; ca dimensiune complexă a personalității*. Plus la aceasta, *s-au adus dovezi pentru faptul că* prin contribuțiile sale, creatologia a demonstrat suplețea și relevanța cu care a știut să răspundă imperativelor actualității și celor educaționale în discifrarea acestei complexe teme care este creativitatea. Abordările creativității cuprind, așadar, câteva orientări majore asupra explicării fenomenului complex al creativității. (Paragraful 1.1.)

2. *Data fiind dialectica eticii*, care își justifică calitatea unei forme de cunoaștere și legitimare a faptelor omenești, *a fost analizată* relația dintre etică și morală și *s-a constatat* că acestea au origini și substanțe diferite: etica este teoria și știința moralei, în timp ce morala reprezintă obiectul de studiu al eticii. Așadar, *a fost luată ca bază* ideea că etica este o știință a comportamentului, a moravurilor, un ansamblu de prescripții concrete sau o teorie asupra moralei și reprezintă ansamblul regulilor de conduită împărtășite de către o comunitate educațională, reguli care sunt fundamentate pe distincția între bine și rău, în timp ce morala cuprinde un ansamblu de principii de dimensiune universal-normativă. În cadrele unei etici generale, distingem o serie de componente, între care *deontologia* sau *teoria datoriei*, care este

un studiu empiric al diferitelor datorii, referitoare la o anumită situație socială. Este o ramură axată pe structura moralei și moralității, în raport cu *valoarea datoriei*, o teoria a lui „trebuie”, care are o sferă largă de acțiune. De asemenea, *etica profesională* și *deontologia profesională* reprezintă *reflexia etică*, aplicată unui domeniu particular al activității umane, permițând examinarea aprofundată a problemelor concrete legate de exercitarea profesiei. Etica, în optica diferitor cercetători, însumează, în viziunea promovată, un set de reguli, principii sau moduri de gândire, care încearcă să ghideze activitatea cadrului didactic, este o încercare sistematică și rațională de interpretare a experienței morale a cadrului didactic în așa fel încât să se determine regulile care trebuie să-l „conducă”. (Paragraful 1.2.)

3. Adoptarea unui punct de vedere complex a condus *la formularea argumentelor pentru* elementul etic al activității educaționale, care trebuie considerat un tot unitar, înglobând conștiința, comportamentul și convingerile morale ale personalității. Edificarea profilului moral angajează sensul psiho-social și pedagogic al moralei plasate într-un câmp pedagogic deschis, respectând un șir de principii: *principiul corespondenței dintre știința pedagogică și educația tradițională a moralității; principiul valorificării resurselor și disponibilităților pozitive ale personalității umane, în vederea eliminării celor negative; principiul unității și continuității axiologice între toate formele, modalitățile, mijloacele și factorii etnopedagogiei în proiectarea și realizarea educației morale; principiul diferențierii.* (Paragraful 1.3. și paragraful 2.2.)

4. *S-a întemeiat ideea că din perspectiva asigurării profesionalismului cadrului didactic,* atingerea unor rezultate apreciabile este în corelație strânsă cu organizarea și desfășurarea unei activități calitative în baza programelor de formare continuă a cadrelor didactice în toate sistemele de învățământ. Cercetarea domeniului respectiv *ne-a condus spre concluzia* că nu atât formarea în sine, cu toată amplitudinea ei, este cea mai valoroasă în acest proces, cât combinațiile ideatice pe care le favorizează și pe care le face acceptabile. Transformările rapide în societățile actuale, noile exigențe în procesele de eficientizare a activităților influențează direct procesul de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, reieșind și din hotărârile Consiliului Europei, prin care se rezrvă profesorilor rolul de actori-cheie ai strategiilor de dezvoltare socio-economică a țărilor. În acest context, profesia didactică este supusă unor multiple transformări, consemnate de europenizarea la care țara noastră este parte, de necesitatea armonizării sistemului de învățământ cu cerințele pieței muncii europene, dar și de schimbările paradigmatelor educaționale. Toate acestea presupun creșterea continuă a calității sistemului educațional, un rol important revenindu-i, în acest sens, formării creativității etice. A fost argumentat, discutându-se explicit noțiunea de *etică profesională*, că așa cum o percepem azi, aceasta deține un șir de semnificații distincte, interconectate. *Etica profesională* reclamă un șir de coordonate

pedagogice pentru cadrul didactic, cum ar fi capacitatea de autoorganizare, mentalitate deschisă, disponibilitate de observa și analiza comparativ diferite sisteme și practici școlare, atitudine experimentală, în vederea îmbunătățirii continue a practicilor didactice. (Paragraful 1.3. și paragraful 2.1.)

5. Pledând pentru conceptul de creativitate etică, *au fost enumerate și explicate, prin analiză convergentă*, principiile generale ale eticii, care au o valoare strategică și operațională în îmbunătățirea practicilor educaționale: *principiul egalității în fața normelor; principiul clarității și clarificării (conceptelor, pozițiilor); principiul relativismului și absolutismului*. Analizând sistemul de principii ale eticii profesionale au fost evidențiate trei principii fundamentale: *principiul renunțării, principiul individualismului și principiul comunității*. Pentru a dezvălui relația directă dintre creativitate și etică și a defini **creativitatea etică** a fost necesar să fie rezolvă problema modelării efectelor dezvoltării creativității și înțelegerea specificității motivației activității creative. Dintr-un punct de vedere, creativitatea etică se bazează pe ideea naturii intenționate a motivației creatoare. Conceptul de creativitate etică a fost definit în felul următor: **Creativitatea etică descrie modul în care cadrul didactic se confruntă cu probleme de etică (în acest caz, întrebările care se includ în paradigma responsabilității pentru activitatea prestată), se angajează pe experiența proprie ca să devină cadru didactic în sens etic, în același timp el urmărește să accepte acțiunea sa ca pe un serviciu educational, dar și social, demonstrând astfel capacitatea etică a acțiunii în sine. Angajându-ne în analiza conceptului, acesta a fost situat la intersecția dintre atitudine și echitate (dreptate), pe de o parte, și binele comun și binele individual, pe de altă parte. Această intersecție a axelor este o îmbinare într-un context normativ, social, psihologic, pedagogic, cultural, filosofic, care penetrează și stabilizează liniile directoare pentru punerea în aplicare a creativității etice. Implicit, a fost elaborat **Cadrul relației creativitate- etică**: *etica creativității* ilustrează cum să se comporte cadrul didactic atunci când creează ceva pentru elevii săi; dezvăluie o nouă viziune a cadrului didactic asupra regulilor de comportament profesional; *etica creativă* indică cu ce nou pot fi completate regulile comportamentului profesional; *creativitatea etică* este acțiunea de inventare/inovare a cadrului didactic în baza lui *Trebuie să fac bine/calitativ*, devenind în permanență mai bun profesional prin invenție/inovare, cu acceptarea în mediul educational. (Paragraful 2.1. și 2.2.)**

6. De asemenea, s-a întemeiat idea că elaborarea **Profilului cadrului didactic din perspectiva creativității etice**, cu o serie de circa 17 caracteristici, în baza noțiunilor de personalitate optimală, dezvăluie specificul creativității prin oferirea unei atmosfere care să-i încurajează pe elevi să învețe suplimentar, să încurajeze procesele gândirii creative. Aceasta înseamnă că el îi îndeamnă pe elevi să caute noi conexiuni între date, să asocieze, să-și

imagineze, să găsească soluții la probleme, să facă presupuneri nebănuite, să emită idei, să perfecționeze ideile altora și să orienteze aceste idei în direcții noi. *A fost sugerat, discutându-se explicit*, că noțiunea de personalitate creativă etică, așa cum o percepem noi, deține un șir de semnificații distincte, interconectate, dispune de o consistență intraindividuală (motivațională, cognitivă, expresivă etc.). (Paragraful 2.3.)

7. Pornind de la analizele operate pe parcurs, prin sinteză deductivă, a fost elaborat **Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional (MPFCE)**, axat pe conceptele de *creativitate* și *etică*, particularitățile acestora la cadrele didactice, creativitatea ca proces și ca produs, teoriile creativității și etica ca știință care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și condiției umane din perspectiva principiilor morale. Modelul pedagogic are la bază o concepție metodologică de formare a creativității etice ce urmărește să formeze viitoarele cadre didactice care, stăpânind valorile științifice ale specialității, sunt capabile să dobândească noi valori prin capacitatea de a-și dezvolta propriile achiziții intelectuale în condiții noi de experiență socioculturală, profesională, cognitivă și spirituală. Un reper important în elaborarea Modelului pedagogic îl constituie identificarea normativității morale ca specie a normativității. Deontologia este văzută ca sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit corp profesional, care are valoare numai în concretitudinea sa ca deontologie profesională, reglementând comportamentul moral profesional. Un component de bază al Modelului pedagogic este **Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională**, care a stat la baza organizării și realizării experimentului pedagogic. (Paragraful 2.3.)

8. Prin datele obținute în cadrul experimentului pedagogic, *s-au demonstrat valorile practice* ale cercetării. *Au fost formulate dovezi metodologice* în realizarea scopului experimentului, acela de determinare prin acțiuni formative specifice a naturii creativității etice a cadrelor didactice școlare ca un element fundamental al comportamentului profesional al acestora. *S-au identificat descriptorii* din experimentul pedagogic, aceștia însumând: *corectitudinea, loialitatea, responsabilitatea, perseverența, fluiditatea, perseverența, originalitatea, valorificarea, valorizarea, pozitivismul*, valorificați în baza **Programului de formare a creativității etice a cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale**. Rezultatele experimentului pedagogic la etapa de control, după aplicarea Programului, reflectă o îmbunătățire semnificativă a nivelului general al creativității etice a cadrelor didactice (*în lotul I, urban – cu 80 %, în lotul II, rural – cu 49 %*) și o creștere a nivelului creativității etice pentru dimensiunea dezvoltare profesională. Astfel, rezultatele cercetării confirmă ipoteza cercetării și demonstrează soluționarea problemei științifice. (Capitolul 3)

Limitele cercetării realizate se referă la necesitatea dezvoltării mai largi a semnificațiilor educaționale ale conceptului de **creativitate etică**, acesta fiind unul de noutate în practica educațională din spațiul nostru (criterii de delimitare, criterii mai sigure de evaluare, modalități diverse de formare etc.). Alt aspect limitativ îl constituie activitatea practică, aceasta pornind de la nivelul „zero” al cunoașterii conceptului de creativitate etică a subiecților experimentali, fapt care a solicitat mai mult efort în vederea percepției și conștientizării informației valorificate.

RECOMANDĂRI

Rezultatele investigației, cu statut de *recomandări*, pot fi utilizate în următoarele perspective:

- *Modelul pedagogic de formare a creativității etice a cadrelor didactice în context profesional* poate sta la baza elaborării curricula, a suporturilor de curs și a materialelor metodologice în cadrul disciplinelor universitare (recalificare) sau în cadrul cursurilor de formare continuă, prefigurând explicit un șir de reperi teoretico-metodologice necesare în acest sens.
- Preluarea sau adaptarea *Programului formativ elaborat* în diverse activități educaționale formale și non-formale cu scopul de formare/dezvoltare a creativității etice, acesta servind drept impuls fundamental pentru o reevaluare critică a practicii de formare profesională a cadrelor didactice școlare și nu numai.
- Soluțiile pedagogice propuse în cercetare pot contribui în mare măsură la extinderea domeniilor de cercetare a creativității etice reclamate de schimbările vertiginoase ce se produc la etapa actuală: domeniul educației preuniversitare, domeniul organizațional, domeniul managerial, în vederea responsabilizării diversilor actori educaționali în rezolvarea problemelor etice pentru diverse situații. Punctul de plecare în acest sens îl poate constitui *Metodologia de formare a creativității etice a cadrelor didactice în dezvoltarea profesională*.
- În cercetare a fost sugerat, discutându-se explicit noțiunea de creativitate etică așa cum am perceput-o noi, că aceasta deține un șir de semnificații distincte, interconectate. Completarea acestor interconexiuni poate face obiectul unor noi cercetări științifice.

BIBLIOGRAFIE:

În limba română:

1. AGABRIAN, M. *Sociologie generală*. Iași: Institutul European, Euronovis, 2003, 335 p. ISBN 973-611-262-4.
2. ALLPORT, G. W. *Structura și dezvoltarea personalității*. București: Editura Didactica și Pedagogica, 1991. 578 p. ISBN 973-30-1151-7.
3. ALPOPI, C. *Creativitate și inovare*. București: Editura A.S.E., 2002, 157 p. ISBN 973-594-166-X.
4. AMABILE, T. *Creativitatea ca mod de viață. Ghid pentru părinți și profesori*. București: Editura Știință și Tehnică, 1997, 251 p. ISBN 973-9236-20-0.
5. ANDREI, P. *Filosofia valorii*. București: Ed. Editura Polirom, 1998, 240 p. ISBN: 973-83-017-9.
6. ANDRIȚCHI, V., MIHĂILESCU, N. *Valori și principii ale managementului eticii în contextul dezvoltării culturii etice în instituția școlară*. În: *Univers Pedagogic*. 2019, nr.3 (63), pp.101-107. ISSN 1811-5470.
7. ANDRIȚCHI, V. *Teoria și metodologia managementului resurselor umane în învățământ*. Chișinău: PRINT-Caro SRL, 2012. 288 p. ISBN 978-9975-56-054-2.
8. ANDRIȚCHI, V. *Valorile – sistem de referință al cadrelor didactice în activitatea și dezvoltarea profesională*. În: *Univers Pedagogic*, 2018, nr. 2(58), pp. 3-11. ISSN 1811-5470.
9. ANTONESEI, L. *Paideia, fundamentele culturale ale educației*. Iași: Editura Polirom, 1996, 126 p. ISBN: 973-9248-08-X.
10. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. Prahova: Editura Antet, 2008, 224 p. ISBN: 9736360350.
11. AXENTI I. A. *Etica pedagogică. Suport de curs*. Cahul, 2012. 270 p. ISBN 978-9975-914-62-8.
12. BAGDASAR, N., BOGDAN, V., NARLY, C. *Antologie filosofică. Filosofi străini*. Chișinău: Editura Uniunii Scriitorilor, 1996, 656 p. ISBN 5-86892-364-2.
13. BAUMAN, Z. *Etica postmodernă*, traducere de Lica D. Timișoara: Amarcord, 2000, 324 p. ISBN 973-9244-78-5.
14. BLACKBURN, S. *Oxford dicționar de filosofie*. București: Editura Univers Enciclopedic. 1999. p. 469. ISBN: 973-9436-20-X.
15. BOBOC, A., ROȘCA, I.N. *Filosofie contemporană, texte alese, traduse și comentate*. București: Editura Gramond, 1995, 300 p. ISBN 973-9217-02-8.
16. BOCOȘ M. *Instruire interactivă*. Editura: Polirom, 2013. 472 p. ISBN 978-973-46-3248-0.

17. BONDREA, A. *Sociologia culturii*. București: Editura Fundației România de mâine, Ediția aV-a, 2006, 320 p. ISBN 973-725-536-4.
18. BONTAȘ, I. *Pedagogia*. București: All, 1996. 319 p. ISBN 9739229239.
19. BOTEZ, A. *Postmodernismul în filosofie*. București: Editura Floare Albastră, 2005, 352 p. ISBN 973-7685-02-4.
20. BUCUN, N., PANIȘ, A. Personalitatea integrală – un deziderat al educației moderne. In: *Univers pedagogic*. 2010, nr. 4, pp. 4-14. ISSN 1811-5470.
21. CADORÉ, B. *L'expérience bioéthique de la responsabilité*. Artel: Fides, 1994, 204 p. ISBN-13: 978-2762117219.
22. CALLO T. *Școala științifică a pedagogiei transcendente*. Chișinău: Pontos, 2010. 319 p. ISBN 978-9975-51-194-0.
23. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014, 240 p. ISBN 978-9975-70-161-7.
24. CALLO, T., CUZNEȚOV, L., HADÎRCĂ, M., CEBANU L., CLICHICI V., GRIGOR I., ȘPAC S. *Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2013, 140 p. ISBN 978-9975-56-149-5.
25. CALLO, T., PANIȘ, A., ANDRIȚCHI, V., AFANAS A., VRABII V. *Educația centrată pe elev. Ghid metodologic*. Chișinău: Print-Caro, 2010, 171 p. ISBN 978-9975-4152-9-3.
26. CARTALEANU, T., COSOVAN O., GORAȘ-POSTICĂ V., LÎSENCO S., SCLIFOS L. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2008, 204 p. ISBN: 978-9975-4485-8-1.
27. CĂLIN, M. *Teoria educației. Fundamentare epistemică și metodologică a acțiunii educative*. București: Editura A.L.L., 1996, 140 p. ISBN 973-571-174-5.
28. CĂPĂLNEANU, I. *Intelegență și creativitate*. București: Ed. Militară, 1978, 253 p.
29. CERGHIT, I. *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*. București: Aramis, 2002. 400 p. ISBN 973-46-1016-7.
30. CHIȘ V., IONESCU, M. *Fundamentări teoretice și abordări praxiologice în științele educației*. Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2009. 434 p. ISBN 978-9975-78-524-2.
31. COJOCARU, V. Repere strategice inovaționale în contextul cunoașterii. În: *Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar*. Conf. științifico-practică națională cu participare internațională. Chișinău: UST, 2017, Vol. I, pp. 55-60, ISBN 978-9975-76-213-7.

32. COJOCARU-BOROZAN, M., ZAGAIEVSCHI, C., STRATAN, N., *Pedagogia culturii emoționale*. Chișinău, 2014. 200 p. ISBN 978-9975-46-214-3.
33. COZMA, C. *Elemente de etica și deontologie*. Iasi: Editura Universitatii "Al. I. Cuza", 1997, 168 p. L 160498.
34. CRACIUN, D., MORAR, V., MACOVICIUC, V., *Etica afacerilor*. Bucuresti: Editura Paideia, 2005, 648 p. ISBN 973-59-270-5.
35. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău - București: Grupul editorial Litera Internațional, 2000. 398 p. ISBN 9975-74-248-3.
36. CRISTEA, S. *Pedagogia adulților*. În: Revista Didactica Pro..., 2017, nr. 3(103), pp.53-64. ISSN 1810-6455.
37. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Editura Polirom, 2014, 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6.
38. CURELARU, M. *Reprezentările sociale*. Iași: Editura Polirom, 2006, 192 p. ISBN 973-46-0302-7.
39. CUZNETOV, L. *Filosofia și axiologia educației*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „ Ion Creangă”, 2017. 121 p. ISBN 978-9975-46-322-5.
40. CUZNETOV, L. Formarea personalității integer în cadrul familiei și școlii prin educația morală. În: HADÎRCĂ, M. (coord) et al. *Formarea personalității elevului din perspectiva educației integrale*. Chișinău: AȘM, IȘE, 2013, 140 p. ISBN 978-9975-56-149-5.
41. DANDARA, O. *Proiectarea carierei. Dimensiuni ale procesului educațional*. Chișinău: CEP USM 2009, 92 p. ISBN 978-9975-70-872-2.
42. DIACONU, M., JINGA, I. *Pedagogie*. București: Editura ASE, 2004, 603 p ISBN 9735945177.
43. DICU, A., DIMITRIU, E. *Probleme de psihosociologie a educației*. București: Editura EDP, 1973. 262 p. ISBN 373.015.324.
44. DIDIER, Ju. *Dicționar de folozofie*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1999, 219 p. ISBN 9739243002.
45. DRAGU, A. *Structura personalității profesorului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996, 479 p. ISBN 973-30-4419-9.
46. DUMBRAVEANU, R., PÂSLARU, VL., CABAC, V. *Competențe ale pedagogilor: interpretări*. Chișinău: Continental Grup, 2014. 192 p. ISBN 978-9975-9810-5-7.
47. FLAMENT, C. *Structura, dinamica și transformarea reprezentărilor sociale*, în vol. reprezentările sociale (NECULAU, A. Coord), București: Editura Societatea Știință și Tehnică, 1995, 328 p. ISBN 973-9248-07-6.

48. FREUD, S. *Psihopatologia vieții cotidiene*. București: Editura Trei, 2010, 474 p. ISBN 9789737074195.
49. FRUNZĂ, S. *Publicitatea și administrația publică sub presiunea eticii*. Iași: Lumen, 2015, 254 p. ISBN 978-973-166-399-9.
50. GÂNJU, T. *Discurs despre morală*. Iași: Junimea, 1981, 224 p. ISBN 5233IPBACDI.
51. GOLU, M. *Fundamentele psihologiei*. București: Editura Fundației România de Măine, 2007, 287 p. ISBN: 978-973-725-857-1.
52. GORAȘ-POSTICĂ V. *Perspectivă spirituale în educația adulților*. În: *Meridiane educaționale. Eseuri de pedagogie comparată*. Chișinău: CEP USM, 2016. 128 p. ISBN: 978-9975-71-742-7.
53. GRIGORAȘ, I. *Personalitatea morală*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, 278 p.
54. GRIGORAȘ, I. *Probleme de etică*. Iasi: Editura Universității "Al. I. Cuza", 1999, 120 p.
55. GROBEN, N. *Psihologia literaturii. Știința literaturii între hermeneutică și empirizare*. București: Editura Univers, 1978, 175 p.
56. HARE, R. M. *Platon*. București: Editura Humanitas, 2006, 140 p. ISBN: 973-50-1172-7.
57. IUCU, R., MANOLESCU, M. *Elemente de pedagogie*. București: Editura Credis, 2004, 335 p.
58. IUGA, N. *Din istoria marilor idei etice și pedagogice*. Cluj-Napoca: Ed. Grinta, 2015, 187 p. ISBN 973-126-662-6 17 371.
59. JINGA, I. *Manual de pedagogie*. București: Editura ALL, 2006, 568 p. ISBN 978-973-571-632-5.
60. KOTARBINSKI, T. *Tratat despre lucrul bine făcut*. București: Editura Politică, 1976, 525 p.
61. LANDAU, E. *Psihologia creativității*. București: E.D.P., 1979, 143 p. ISBN/Cod: UNU70536.
62. LIPOVETSKY, G., VLĂDULESCU, V. *Amurgul datoriei: etica nedureroasă a noilor timpuri democratice*. București: Editura Babel, 1996, 320 p. ISBN 973-48-1024-3.
63. LOSSKI, N. *Condițiile binelui absolut*. București: Editura Humanitas, 1997, 296 p. ISBN 973-28-0753-9.
64. LOWENFELD, V., BEITTEL, K. *Criterii interdisciplinare ale creativității în Știință și artă*, traducere din "Research Yearbook of the national art education", 1959.
65. LUNGU, V. *Etica profesională*. Chișinău: CEP USM, 2011, 192 p. ISBN 978-9975-71-103-6.

66. MANOLESCU, M. Pedagogia competențelor – o viziune integratoare asupra educației. În: *Revista de pedagogie*, 2010, nr 58 (3), p. 53-65. ISSN 0034-8678.
67. MARCUS, S. *Competența didactică*. București: Editura All Educațional, 1999, 176 p. ISBN 973-684-016-6.
68. *Marele dicționar al psihologiei Larousse*. București: Editura Trei, 2006, 1360 p. ISBN 9789737070999.
69. MÂNDÂCANU, V. *Etica pedagogică. praxiologică*. Chișinău: Pontos, 2010, 588 p. ISBN 978-9975-51-142-1.
70. MICLEA, M., RADU, I. *Creativitatea și arhitectura cognitivă*. În: vol. Introducere în psihologia contemporană. Cluj: Sincron, 1991, 356 p ISBN 973-95233-2-3.
71. MIHAILOV, V. Binele moral în contextul educațional. În: *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Conferință științifică internațională: 7 iunie 2017, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” Vol II Cahul: Centrografic, 2017, p.62-66, ISBN 978-9975-88-021-3.
72. MIHAILOV, V. Creativitatea: aspecte psihologice. În: Revista științifică *Acta et commentationes Științe ale Educației*, Nr. 1(12), 2018, pag.176-182. ISSN 1857-0623.
73. MIHAILOV, V. Dinamica factorială a creativității. În: *Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități*, Conferință științifică internațională, Institutul de Științe ale Educației, 20-21 octombrie 2016, pag. 82-86, ISBN 978-9975-48-104-5.
74. MIHAILOV, V. Etica profesională a cadrului didactic: principii și norme. În: Revista *Univers Pedagogic*, 2017, nr.3, p. 68-73. ISSN 1811 – 5470.
75. MIHAILOV, V. Evoluții ale eticii contemporane – de la filozofia moralei la etici aplicate. În: *Mediul social contemporan între reprezentare, interpretare și schimbare*, Conferință științifică internațională din 15 decembrie 2017. Coord.șt: S. Briceag. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2018, Vol. 2, pp. 194-197, ISBN 978-9975-50-220-7.
76. MIHAILOV, V. Interdependența dintre asertivitate și frica socială: vector evolutiv în dezvoltarea profesională și evoluție în carieră. În: *Curriculum școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*, Conferință științifică internațională, Institutul de Științe ale Educației, 7-8 decembrie 2018, pp. 471-477, ISBN 978-9975-3275-0-3.
77. MIHAILOV, V. Reprezentarea socială a învățării pe tot parcursul vieții în R. Moldova. În: revista *Univers pedagogic*, 2016, nr. 4, pp.76 - 80. ISSN 1811-5470.
78. MIHAILOV, V. Strategii ale învățării pe tot parcursul vieții–tranzacție către o societate bazată pe cunoaștere. În: *Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru*

- prezent și viitor*, Conferință științifică internațională Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 8 octombrie 2015, Bălți 2016, pp. 26-29, ISBN 978-9975-50-1781.
79. MONTEIL, J. M. *Educație și formare*. Iași: Editura Polirom, 1997, 200 p. ISBN: 973-683-009-8.
80. MOORE, A. D. *Invenție, descoperire, creativitate*. București: Editura Enciclopedică Română, 1975, 252 p. ISBN AMOOINVEN1975.
81. MORARU, M.- C. *Valoare și etos*. București: Ed. Stiintifica și Enciclopedica, 1976, 194 p. ISBN MMVALST1976AB.
82. MOSCOVICI, S. *Influență socială și schimbare socială*. Iași: Editura Polirom, 2011, 304 p. ISBN 978-973-46-1956-6.
83. MOSCOVICI, S., BUSCHINI, F. (coord.). *Metodologia științelor socioumane*. Iași: Editura Polirom, 2007, 560 p. ISBN 978-973-46-0596-5.
84. MUNTEANU, A. *Incursiuni în creatologie*. Timișoara: Editura Augusta, 1999, 283 p. ISBN 02081843.
85. MUNTELE-HENDREȘ, D. *Starea subiectivă de bine. Consolidarea ei prin acțiuni psihologice*. Iași: Editura Universitatea „Al. Ioan Cuza”, 2009, 394 p. ISBN 978-973-703-346-8.
86. MURESAN, V. *Comentariu la etica nicomahică*. Editura Humanitas, București, 2006, 400 p. ISBN 973-50-1325-8.
87. NEACȘU, Gh. *Psihologia artei. Psihologia personalității artistice*. București, 1999, 101 p.
88. NECULAU, A. *Educația adulților: experiențe românești*. Iași: Polirom, 2004, 219 p. ISBN 973-681-745-8.
89. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Aramis, 2003, 480 p. ISBN: 973-84-73-64-0.
90. ODOBLEJA, Ș. *Psihologie consonantistă*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1982, 680 p. ISBN 175326096.
91. OPREA, C.– L. *Strategii didactice interactive*. București: EDP, 2008, 316 p. ISBN 978-973-30-2447-7.
92. PAICU, G. *Creativitatea: fundamente, secrete și strategii*. Iași: PIM, 2011, 364 p. ISBN 978-606-13-0502-5.
93. PANIȘ, A., MIHAILOV, V. Abordare a creativității. În: *Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale*, Conferință științifică internațională din 9-10 noiembrie 2017. Chișinău: IȘE, tipografia „Impressum”, 2017, pp. 72-74, ISBN 978-9975-48-118-2.

94. PANIȘ, A. *Pedagogia eticii: o reconstrucție în instituția educației*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2020 (Tipogr. „Print-Caro”), 260 p. ISBN 978-9975-48-181-6.
95. PANIȘ, A. *Unitatea dintre pedagogie și etică: o nouă abordare sistemică*. În: *Curriculum școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. Conferința științifică internațională, 07-08 decembrie 2018, IȘE. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2018. pp.461-466. ISBN 978-9975-48-.
96. PANIȘ, A. *Valoarea strategică și operațională a principiilor morale și etice*. În: *Educația din perspectiva valorilor*. Conferința științifică internațională, Ediția a X-a, 10-11 octombrie 2018, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România și Universitatea de Stat din Moldova, Tom 13. Summa Theologiae, editori Moșin O., Scheau I., Opriș D. București: Editura EIKON, 2018, pp.141-148. ISBN 978-606-711-901-5.
97. PANIȘ A. Valențe ale personalității etice a pedagogului în instituția educației. În: *Educația: factor primordial în dezvoltarea societății*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, organizată de IȘE, la 08.X-09.X.2020. Chișinău: Print-Caro, pp. 423-431. ISBN 978-9975-48-178-6.
98. PAVELCU, V. *Din viața sentimentelor*. București: Editura Enciclopedică Română, 1969, 102 p.
99. PĂIȘI LĂZĂRESCU M. *Psihologia vârstelor. Suport de curs*. București: Ed. V&I Integral, 2007, 128 p. ISBN 978-973-1883-01-4.
100. PETROVICI, C. *Principii și criterii de evaluare a competențelor profesionale ale învățătorilor debutanți*. Iași: Editura PIM, 2006, 204 p. ISBN (10) 973-716-374-5.
101. PLATON. *Republica*. Prahova: Editura Antet, 2010, 336 p. ISBN 9789736364396.
102. POPESCU, G. *Psihologia creativității*. București: Editura Fundației România de Măine, 2007, 145 p. ISBN 978-973-725-869-4.
103. POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. În: *Revista de Filosofie*, Tomul XLII, nr. 5-6, Septembrie-Decembrie 1995. ISSN: 1857-2294.
104. POPESCU-NEVEANU, P. Creativitatea în învățare. În: *Revista de Pedagogie*, 1980, nr.1, p.14-16. ISSN 0034-8678.
105. POPESCU-NEVEANU, P. *Tratat de psihologie generală*. București: Editura Trei, 2013, 888 p. ISBN 9789737076953.
106. POPESCU-NEVEANU, P. *Nivelurile psihicului uman*. București: Nemira, 1987, 422 p.
107. *Psihologia campului social: Reprezentările sociale*. Iasi: Polirom, 1997, 248 p. ISBN 9739693709.

108. ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași: Editura Polirom, 2004, 248 p. ISBN: 973-681-630-3.
109. ROCO, M. Testarea disponibilității pentru antrenamentul creativ. În: *Revista de psihologie*, nr. 2, 1992 ISSN 2344-4665.
110. ROCO, M. Probleme ale stimulării creativității individuale. În: *Revista de psihologie*. Anul 1-2 (serie nouă), vol. 37, 1991, p. 39-47. ISSN 2344-4665.
111. ROȘCA, A. *Creativitatea generală și specifică*. București: Editura Academiei, 1981, 272p.
112. RUNCO, M. A., SAKAMOTO, S. O. Studii experimentale de creativitate. În: Sternberg, R. J., *Manual de creativitate*. Iași: Editura Polirom, 2005, 291 p. ISBN 973-681-808-X.
113. SALAVASTRU, D. *Didactica psihologiei. Perspective teoretice și metodice*. Iași: Polirom, 2006, 192 p. ISBN: 973-683-358-5.
114. SĂLĂVĂSTRU, C. Logicile non-standard și intervențiile educative. În: *Logică și educație*. Coord. Petru Ioan. Iași: Editura Junimea 1994.
115. SELIGMAN, M.E.P. *Fericirea autentică. Ghid practic de psihologie pozitivă*. București: Editura Humanitas, 2007, 354 p. ISBN 978-973-50-1618-0.
116. SILISTRARU, N. *Valoarea morală a pedagogiei populare moldovenești*. Chișinău, 1992.
117. STERNBERG, R. J. *Manual de creativitate*. Iași: Polirom, 2005, 291 p. ISBN 973-681-808-X.
118. STERNBERG, R. J., LUBART, T. I. Conceptul de creativitate: perspective și paradigme. În: STERNBERG, R. J. *Manual de creativitate*. Iași: Polirom, 2005, P. 13-27. 291 p. ISBN 973-681-808-X.
119. STOICA, A. *Creativitatea elevilor. Posibilități de cunoaștere și educare*. București: Editura Didactica și Pedagogica, 1983, 220 p. ISBN 2981198726.
120. ȘCHIOPU, U. *Dicționar de psihologie*. București: Editura Babel, 1997, 740 p. ISBN 973-48-1027-8.
121. ȘERBĂNESCU, L. *Formarea profesională a cadrelor didactice – repere pentru managementul cariere*. Bucuresti: Editura Printech, 2011, 175 p. ISBN 978-606-521-793-5.
122. ȘLEAHTIȚCHI, M. *Universul reprezentărilor sociale: studiu teoretic*. Chișinău: Editura Știința, 1995. 92 p. ISBN 5-376-01996-9.
123. TOPAN, M. Corelatele Cognitive, Motivaționale și de Personalitate ale Creativității în Domeniul Arhitecturii. Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca 2015, p.7

124. VOICULESCU, F., TODOR, I., ALDEA, D., PETROVAN, R., BUDA, L., TĂUȘAN, L. *Psihopedagogie. Teme pentru programele de formare continuă a personalului didactic*. Alba Iulia: Editura Aeternitas, 2006, p.630 ISBN: (10) 973-7942-53-1.
125. ZAMFIR, E. *Psihologie socială. Texte alese*. Iasi: Editura Ankarom, 1997, 275 p. ISBN 973-9306-21-7.
126. ZLATE, M. *Eul și personalitatea*. București: Editura Trei, 1997, 344 p. ISBN 973-8291-30-5.

În limba engleză:

127. AMABILE, T. *The social psychology of creativity: A componential conceptualization*. In: *Journal of Personality and Social Psychology* 45, no. 2 (August 1983) SSN 357–377.
128. ANDERSON, H. H. *Creativity and its cultivation*. United Kingdom: Published by Sarup, 2011, 336 p. ISBN 10: 8176257818.
129. ARNHEIM, R. *Picasso's Guernica: The genesis of a painting*. Berkeley: University of California Press. 1962, 139 p. ISBN -13: 978-1127428427.
130. BARRON, F. X. *Creativity and personal freedom*. Princeton, New Jersey, U.S.A.: Van Nostrand, 1968, 322 p. ISBN 10: 0442098936.
131. BERGER, P. L., LUCKMANN, T. *The social Construction of Reality. A treatise on sociology of Knowlwdge*. United States: Anchor Books, 1966, 240 p., ISBN 0-385-05898-5.
132. COAN, R. W. *The optimal personality: An empirical and theoretical analisisis*. Hardcover: Columbia University Press, 1974, 242 p. ISBN-13: 978-0231038072.
133. CROPLEY, A. J., Creativity: A new kind of intelect? In: *Australian journal of education*. 1967, ISSN 0004-9441.
134. DEGEORGE, R. T. *Business Ethics*. Pearson, 2009, 552 p. ISBN-10: 0205731937.
135. DENHARDT, R. B. *Public Administration. An Action Orientation*. Belmont: Wadsworth, 1999, ISBN-10: 0155058681.
136. FROMM, E. *The Art of Loving*. Open Road Media, 2013, 117 p. ISBN 978-0-06-112973-5.
137. GARDNER, H. *Art, mind, and brain: A cognitive approach to creativity*. New York: Basic Books, 1982, 369 p. ISBN 0-465-004445-8.
138. ERNST, K . *Psychoanalytic exploration in art*. New York: International Universities Press. 1952. 358 p. ISBN 10: 0823644405.
139. GRUBER, H.E., Terrell G., Wertheimer M. *Contemporary approaches to creative thinking*. New York: Atherton Press, 1963.

140. HURSTHOUSE, R. *On Virtue Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 1999, 504 p. ISBN -10: 0199247994.
141. KOZBELT, A., BEGHETTO, R., A., & RUNCO, M., A. Theories of Creativity. In: KAUFMAN, J. C. & STERNBERG, R. J. (Eds.) *The Cambridge Handbook of Creativity* (pp.20-47). New York: Cambridge University Press, 2010, 508 p. ISBN 10: 0521730252.
142. KUBIE, L.S. *Neurotic distortion of the creative process*. New York: Farrar Straus & Giroux; 1st Paperback Edition 1961, 152 p. ISBN-10: 0374501807.
143. MACINTYRE, A. *After Virtue. A Study in Moral Theory*. Indiana: University of Notre Dame Press, 2007, 286 p. ISBN -10: 0268035040.
144. MASLOW, A. *The farther reaches of human nature*. New York: Viking, 1972, 193 p. ISBN 0140194703.
145. MOONEY, R. L. A Conceptual Model for Integrating Four Approaches to the Identification of Creative Talent. In: C. W. Taylor, & F. Barron (Eds.), *Scientific Creativity: Its Recognition and Development* (pp. 331-340). New York: John Wiley & Sons, 1963. ASIN: B000L56MII.
146. NUSSBAUM, B. *Creative Intelligence: Harnessing the Power to Create, Connect, and Inspire*. New York: Ed. Harper Collins, 2013, 351 p. ISBN 978-0-06-229280-3.
147. PĂUN, E. Un seul monde, une seule école? Les modèles scolaires à l'épreuve de la mondialisation. In: *Revista de științele educației* Nr. 2/2009. ISSN 2261-4265.
148. RIEBEN L. *Intelligence et pensée creative*. Neuchatel, Paris: Montreal, 1978.
149. ROGERS, C. *Toward a theory of creativity*, ETC: A Review of General Semantics, 11, pp. 249-260.
150. ROGERS, C. Toward a Theory of Creativity. In: ANDERSON, H. H. (coord.), *Creativity and its Cultivation*, Hardcover: Harper & Brothers, 1959, 293 p. ASIN: B000BMZV92.
151. SINGER, P. *Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 1994, 432 p. ISBN 9780192892454.
152. STEIN, M. I. *Stimulating creativity*. New York: Academic Press, 1974, 368 p. ISBN 9781483258065.
153. WALLAS, G. *The Art Thought*. Harcourt: Solis Press, 2014, 202 p. ISBN -10: 1910146056.
154. WEISBERG, R. W. *Creativity: Beyond the Myth of Genius*. W H Freeman & Co; 2nd edition, 1993, 336 p. ISBN-10: 0716723670.
155. WOLFLE, D. *The Discovery of Talent*. Cambridge. Massachusetts: Harvard University Press, 1969, p. 138. ISBN 9780674864207.

În limba franceză:

156. BEAUDOT, A. *La creativite. Recherches americianes*. Paris: Dounod, 1973, 288 p. ISBN-10: 2040039740.
157. BOITTE, P., CADORÉ, B., ZORRILLA, S., JACQUEMIN, D. *Pour une bioéthique clinique*. Presses Universitaires du Septentrion, 2003, 175 p. ISBN-13: 978-2859397661.
158. DE BOUVET, A., COBBAUT, J.-P. *Une Bioéthique pour un monde habitable?: La bioéthique en discussion*. Paris: Presses Univ. Septentrion, 2006, ISBN 2-85939-922-4.
159. DURKHEIM, E. *L'Education morale*. Paris: Edité par Presses Universitaires de France, 1992, ISBN 10: 2130444865.
160. KRIEKEMANS A. *Pédagogie générale*. Paris: Béatrice-Nauwelaerts, 1963, 462 p. ASIN: B0014UUAKU.
161. TARRAGONI, F. *La Philosophie comme contre-culture*. Paris: Presses universitaires de France, coll. „Philosophie française contemporaine”, 2014, 196 p. ISBN 9782130592617.
162. WUNDENBURGER J- J., *Questions d'etique*. Paris: Presses Universitaires de France - PUF, 1993, 389 p. ISBN -10: 2130453236.

În limba rusă:

163. БЕРДЯЕВ, Н. А. *О назначении человека: опыт парадоксальной этики*. Москва: Директ-Медиа, 2016, 475 p. ISBN 978-5-4475-6178-9.
164. БИБЛЕР, В. С. Самостоянье человека: „Предметная деятельность” в концепции Маркса и самодетерминация индивида. Кемерово: АЛЕФ Гуманитарный центр, 1993, 96 с.
165. БОГОЯВЛЕНСКАЯ, Д. Б. *Психология творческих способностей*. Москва: Академия, 2002, 320 с. ISBN 5-7695-0888-4.
166. БРАТУСЬ, Б. С. Общепсихологическая теория тельности и проблема единиц анализа личности А.Н. Леонтьев и современная психология: сб. ст. памяти А. Н. Леонтьева / ред. А.В. Запорожец и др. Москва: 1983. С. 212 -220. ББК 88.8.
167. ВЫГОТСКИЙ, Л. С. *Педагогическая психология*. Москва: Педагогика-Пресс, 1996, 536 с. ISBN 5-7155-0747-2.
168. ГРАНОВСКАЯ, Р. М. *Творчество и конфликт в зеркале психологии*. СПб.: Речь, 2006, 416 с. ISBN 5-9268-0438-8.
169. ДРУЖИНИН, В. Н. *Варианты жизни: очерки экзистенциальной психологии*. Москва: ПЕР СЭ ; СПб.: ИМАТОН-М, 2000, 135 с. ISBN 5-9292-0022-Х.
170. ДРУЖИНИН, В. Н. *Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие*. Москва: ПЕР СЭ, СПб.: ИМАТОН-М, 2001, 224 с. ISBN 5-9292-0040-8.

171. КАНТ, И. *Критика чистого разума*. СПб.: ТАЙМ-АУТ, 1993, 475 с. ISBN 5-244-00737-8.
172. КЕДРОВ, Б.М. О теории научного от критика. Научное творчества. Изд-во «Наука», Москва, 1969.
173. КИТАЕВ-СМЫК, Л. А. Факторы напряженности творческого процесса. В: *Вопр. психологии*. 2007, № 3. С. 69-81. ISSN 0042-8841.
174. КЫШТЫМОВА, И. М. Креативность: психосемиотический подход: содержание, диагностика, развитие. Германия: *LAP LAMBERT Academic Publishing*, 2011. 464 с, ISBN: 9783846544402.
175. МИХАЙЛОВ, Ф. Т. Креативная способность самосознания. В: *Избранное*. Москва: Индрик, 2001, С. 233-244, 576 с. ISBN 5-85759-156-2.
176. НИКОЛАЕНКО, Н. Н. *Психология творчества*. СПб.: Речь, 2005, 277 с. ISBN 5-9268-0396-9.
177. НИЦШЕ, Ф. *Песни Заратустры*. Москва: Эксмо, 2017, 256 с. ISBN 978-5-699-96521-2.
178. ПОЛИТЫКО, С. Д. *Антропология творчества: диссертация кандидата философских наук*. Москва: РАН, 2003, 120 с. ил. РГБ ОД, 61 05-9/587.
179. ПОНОМАРИОВ, И.А. Основные звенья психологического механизма творчества. В: *Интуиция, логика, творчество*. Москва: изд. Наука, 1987, 176 с. НЛА 1167/БН2-06042018/95.
180. РУДНЕВ, В. П. *Прочь от реальности: исслед. по философии текста*. Москва: Аграф, 2000, 432 с. ISBN 5-7784-0093-4.
181. СЕРАВИН, А. И. *Исследование творчества*. СПб.: Копи-Парк, 2005, 205 с. ISBN 5-98341-018-0.
182. ШАДРИКОВ, В. Д. *Мир внутренней жизни человека*. Москва: Логос, 2010, 392 с. ISBN 5-98704-081-7.
183. ЭКО, У. Заметки на полях „Имени розы“. Москва: Симпозиум, 2007, 92 с. ISBN 978-5-271-36786-1.

Surse electronice:

184. Cognația socială [citat 22.03.2020]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/47173121/cognitia-sociala>
185. Comisia Europeană. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_ro

186. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels. [citat 12.04.2019]. Disponibil: www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010
187. Comportament etic [citat 12.08.2017]. Disponibil: <https://resurseumane1001.wordpress.com/tag/comportament-etic/>
188. *etică, religie.* [citat 14 02. 2017]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ateism#Ateism.2C_etic.C4.83_.C8.99i_religie
189. FILATOV, I. *Responsabilitatea socială: concept și tipuri.* [citat 22.03.2020]. Disponibil: https://www.syl.ru/article/215376/new_sotsialnaya-otvetstvennost-ponyatie-i-vidyi
190. GARDNER, H. [citat 14 02. 2017]. Disponibil: <https://www.slideshare.net/gigibanica3/creativitatea-abordari-teoreticedoc>
191. GLIGA, L. (coord.) *Standarde profesionale pentru profesia didactică.* Sibiu: Ed. POLSIB, 2002, 75 p. [citat 14 02. 2017]. Disponibil: <https://didactika.files.wordpress.com/2008/05/profesiadidactica.pdf>
192. GOLBAN, S. *etică și deontologie.* [citat 14 02. 2017]. Disponibil: https://www.academia.edu/6774470/ETIC%C4%82_%C5%9EI_DEONTOLOGIE
193. GUILFORD, J. P. [citat 14 02. 2017]. Disponibil: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/J._P._Guilford
194. HERSKOVITS, M. J. *Les bases de l'antropologie culturelle*, Paris: Edité par Payot, 1967, 344 p. [citat 14 02. 2017]. Disponibil: [https://www.doc-developpement-durable.org/file/Communications-Relations_Interculturelles/esprit-critique-vs-suivi-des-traditions/bases_anthropologie_culturelle\(1\).pdf](https://www.doc-developpement-durable.org/file/Communications-Relations_Interculturelles/esprit-critique-vs-suivi-des-traditions/bases_anthropologie_culturelle(1).pdf)
195. ISCED. [citat 12.04.2018]. Disponibil: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/1962350.pdf>
196. Învățarea pe tot parcursul vieții. [citat 12.04.2018]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/advanced-page-type/invatarea-pe-tot-parcursul-vietii>
197. LEBOUTET L. La créativité. L'Année psychologique. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://www.persee.fr/doc/psy_0003-5033_1970_num_70_2_27914
198. MACKINNON, Donald W. The identification of creativity. [citat 23.05.2017]. Disponibil: <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1963.tb00463.x>
199. MALTZMAN, Irving. On the training of originality. În: *Psychological Review* 67 (4):229-242. 1960. [citat 25.07.2017]. Disponibil: <https://philpapers.org/rec/MALOTT-3>

200. MEDNICK, Sarnoff Andrei. *The associative basis of the creative process*. În: *Psychological Review*, 69(3), 220-232, 1962. [citat 25.07.2017]. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1037/h0048850>
201. MILL, J.S. *Utilitarismul*. Traducere Mureșan, V. București: Ed. Alternative, 1994, [citat 14 02. 2018]. Disponibil: <https://www.academia.edu/190355/J.S. Mill Utilitarisnul>
202. MITROFAN, N. *Aptitudinea pedagogică*. București: Editura Academiei, 1988, 216 p. [citat 14 02. 2018]. Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/nicolae-mitrofan-aptitudinea-pedagogicadoc.html>
203. NOËL, B., ROMAINVILLE, M.M., WOLFS J.-L. La métacognition: facettes et pertinence du concept en éducation In: *Revue française de pédagogie*. Volume 112, 1995, pp.47-56
https://tecfa.unige.ch/tecfa/teaching/bachelor_74111/ressources_glossaire/romainville_noel_wolfs_1995.pdf
204. OECD [citat 18.05.2018]. Disponibil: <http://www.oecd.org/countries/moldova/>
205. PERRENOUD, Ph. *Dix nouvelles compétences pour enseigner, dans Pédagogies, collection dirigée par Meirieu*. Paris: ESF Editeur, 1999, [citat 18.05.2018]. Disponibil: http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_1999/1999_24.html
206. PLATON. [citat 18.05.2018]. Disponibil: <https://lectiadePsihologie.wordpress.com/2013/11/29/mitul-pesterei-alegoria-lui-platon/>
207. POPESCU-NEVEANU, P. *Dictionar de psihologie*. București: Editura Albatros, 1978, 720 p. [citat 18.05.2018]. Disponibil: <https://lectiadeFilosofie.files.wordpress.com/2014/01/dictionar-de-psihologie-neveanu.pdf>
208. Responsabilitate socială. [citat 22.03.2020] Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Responsabilitate_social%C4%83
209. RUNCO, M. A., CHAND, I. Cognition and Creativity. In: *Educational Psychology Review*, 7, 243-267, [citat 22.03.2020] Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1007/BF02213373>
210. SCHACHTEL, E. G. *On Creative Experience*. First Published April 1, 1971. Research Article [citat 25.07.2017] Disponibil: <https://doi.org/10.1177/002216787101100104>
211. ȚURCANU, V., ȘTEFĂRȚA A. *Schimbarea socială – efecte, teorii, factori și tipuri*. [citat 22.07. 2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/76-82_0.pdf

Documente de politici ale educației și documente normative:

212. Codul de etică al cadrului didactic. [citat 09.11.2018]. Disponibil: http://www.edu.gov.md/sites/default/files/document/attachments/codul_de_etica_ro_4.pdf

213. Codul educației al Republicii Moldova. [citat 09.11.2018]. Disponibil:
<http://lex.justice.md/md/355156/>
214. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general.
[citat 12.04.2018]. Disponibil:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_cadre_didactice.pdf
215. Strategia Europa 2020 [citat 19.06.2017] Disponibil:
https://www.mae.ro/sites/default/files/file/Europa2021/Strategia_Europa_2020.pdf
216. Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2030”. [citat 22.03.2020] Disponibil:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/nota_de_concept_viziunea_snd_2030.pdf

ANEXE

Anexa 1.

CHESTIONAR

Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale

Stimat(ă) profesor(profesoară),

Vă rugăm să alegeți opțiunea dvs., bifând variantele propuse.

Confidențialitatea răspunsurilor dvs. o garantăm.

Vă mulțumim anticipat!

Date generale

Inițiale ale numelui, prenumelui _____

Vârsta: a) 25-35 ani b) 35-45 ani c) 45-55 ani e) peste 55 ani

Genul: feminin masculin

Experiența de activitate didactică:

a) 1-5 ani b) 6-10 ani c) 11-15 ani d) 16-20 ani e) 21-25 ani f) peste 25 ani

Disciplina predată (profilul de bază):

a) umanist b) real c) arte și tehnologii d) clasele primare

Grad didactic obținut: a) nu am grad didactic b) doi c) unu d) superior

Instituția de învățământ: IPLT „Nicolae Iorga”, or.Chişinău

Nr. d/r	Întrebări de autoevaluare	Da	Parțial	Solicit ajutor	Nu
1.	În cariera mea, țin cont de variate teorii și semnificații ale creativității?				
2.	Pot spune că în activitatea didactică depășesc toate blocajele creativității?				
3.	În cadrul cursurilor de formare continuă, inovarea și creativitatea sunt principalele mele priorități din program?				
4.	La seminariile metodice din instituția în care activez, permanent contribui la dezvoltarea/valorificarea potențialului creativ al cadrelor didactice?				
5.	Sunt eficient(ă) în analiza/elaborarea Programelor de profesionalizare a cadrelor didactice din Republica Moldova, astfel ca acestea să fie motivante în dezvoltarea gândirii creatoare?				
6.	Aplic diverse metode de dezvoltare a creativității pentru a promova înculturația ca proces de edificare a profilului valoric al persoanei (eu/elevul/părinții/ managerii/colegii etc.) în învățarea pe tot parcursul vieții?				
7.	Pot descrie situații concrete din viața profesională când am manifestat originalitate în elaborarea/rezolvarea unei probleme?				
8.	Pot confirma că, prin intermediul creativității, mă valorizez pe mine însămi (însumi)?				
9.	Sunt convins(ă) că imaginația personală are impact asupra rezultatelor remarcabile în atingerea/depășirea standardelor profesionale?				

SCALA DE CLASIFICARE ETICA ȘI MORALA

Inițiale ale numelui, prenumelui _____
 Experiența de activitate didactică _____
 Disciplina predată _____
 Grad didactic _____
 Instituția de învățământ _____

Examinați și bifați varianta potrivită.

1. Etica îl ajută pe elev să-și modifice comportamentul și atitudinea în vederea unei convenabile profesii ulterioare.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

2. Pentru un specialist astăzi nu este suficient de a fi bine pregătit, dar se cere și un comportament etic corespunzător.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

3. Cercetătorul G.Lypovesky afirmă că *secolul XXI va fi moral/etic sau nu va fi deloc*, accentuând astfel faptul că nu putem supraviețui ca civilizație decât dacă ne înălțăm spiritual.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

4. A avea un comportament etic înseamnă a săvârși mereu fapte morale (ce trebuie să facă sau să nu facă subiectul/elevul).

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

5. Posibilitățile formative ale eticii sunt reale, fiind în același timp limitate.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

6. Una dintre categoriile fundamentale ale eticii este *datoria*, ca o obligație ce se impune elevului în mod natural de a tinde spre bine.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

7. Ideile democratice trebuie să fie în centrul oricărui cod etic al celor care lucrează în învățământ.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

8. Oamenii cu automonitorizare înaltă se comportă ca niște actori, iar cei cu un nivel redus de automonitorizare nu sunt așa de preocupați de a supraveghea și de a se adapta la cei din jur.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

9. Utilizând anumite practici neetice, o persoană poate obține câștiguri, însă doar pe termen scurt.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

10. Etica nu invocă adevăruri absolute, ci poziții diferite față de problemele de alegere morală.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

11. Pedagogul devotat profesiei va ține la onoarea și demnitatea profesiei ca la propria onoare și demnitate.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

12. Exigența pedagogului izvorăște din umanismul lui, din respectarea demnității umane și este incompatibilă cu așa-zisul liberalism pedagogic.

acord total	acord	indecis	dezacord	dezacord total
-------------	-------	---------	----------	----------------

TEST ETICA PROFESIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE

Inițiale ale numelui, prenumelui _____
 Experiența de activitate didactică _____
 Disciplina predată _____
 Grad didactic _____
 Instituția de învățământ _____

1. Examinați normele de conduită ale cadrelor didactice în relație cu elevii din *Codul de etică a cadrelor didactice* (Anexa 3.1) și formulați **o normă** care, după părerea Dvs., lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs.

2. Examinați activitățile interzise în exercitarea activităților didactice din *Codul de etică a cadrelor didactice* (Anexa 3.2) și formulați **o regulă** care, după părerea Dvs., lipsește în acest Cod. Argumentați în 2-3 enunțuri opinia Dvs.

3. Stabiliți la care **normă de conduită** din *Codul de etică a cadrelor didactice* (Anexa 3.1) se referă fragmentul de mai jos. De ce credeți așa?

„Având în vedere modul în care este văzută învățarea în paradigma constructivistă, este important ca profesorii să se asigure că elevii dețin cunoștințele și achizițiile necesare înțelegerii noului material și să prezinte informațiile într-o manieră structurată și organizată, care să creeze premisele învățării, să o inducă/amorseze și să o faciliteze; este foarte dificil pentru elevi să abordeze un material amorf, să încerce să-l prelucreze și să îl structureze în vreun fel” (M.Bocoș).

4. Citiți fragmentul de text și formulați răspunsul la întrebarea autorului. Stabiliți despre care regulă a învățării este vorba. Comentați în 2-3 enunțuri opinia dvs.

„Am auzit de multe ori studenți de la diferite facultăți spunând, în momentele de liniște, în vacanță, când unul dintre ei aduce vorba despre materia școlară: „Să nu mai aud de asta!”. Or, sunt persoane care, cel puțin teoretic, au ales domeniul pe care îl vor practica toată viața, domeniul care a întrunit pasiunea lor pentru o materie. Ce poate produce o asemenea stare de respingere? Putem spune, fără teama de a greși, că este vorba despre...” (I.-O.Pânișoară).

5. Examinați ideile expuse în text. Alegeți o idee și formulați **2-3 reguli** de comportament al profesorului în baza acesteia.

„Etica profesională are de a face cu un șir de probleme, atât teoretice, cât și aplicative, printre care pot fi menționate: cercetarea problemelor de ordin metodologic, prelucrarea specifică a aspectelor morale ale muncii, prezentarea cerințelor față de modelul etic al profesionistului. Unul din scopurile eticii îl constituie creșterea nivelului moral al pregătirii profesionale, care constă nu în acumularea unui

anumit bagaj de cunoștințe, ci în orientarea personalității elevului spre valori și virtuți, spre fapte bune. Pentru ca etica să devină utilă umanității, sunt necesare două premise: arta de a dirija pasiunile și dorința de a le orienta spre scopuri nobile. Etica este deseori în stare să producă unor cititori sentimente contradictorii. Ea poate dezamăgi prin concluzii banale, dar, în același timp, este în măsură să ne cucerească prin idei înălțătoare. Totul depinde de felul în care concepți etica: o privești ca pe o concepție pur rațională sau o aplici față de sine în calitate de criteriu al aprecierii propriului comportament” (V.Lungu).

6. Completați spațiile libere prin cuvinte/sintagme care se potrivesc după sens. Esențializați, în 2-3 enunțuri, acest fragment de text.

„Tact înseamnă a atinge simțul_____. Pentru omul cu tact este caracteristică_____ de a proceda astfel încât_____ cât mai multă bunătațe și _____ altora. El este foarte_____ să nu afecteze dispoziția celui cu care discută printr-un _____, gest, mimică sau printr-un _____ nepotrivit. Cei _____ de tact pot_____ omul chiar și atunci când îi fac un serviciu. Tactul este_____ cu ajutorul căreia în fiecare caz concret se aplică cel mai_____ mijloc de influență. Dar nu trebuie să se creeze impresia că tactul nu permite_____ și exigență. O persoană cu tact poate fi severă,_____, poate să ridice vocea, să înainteze_____, însă să nu se întrecă măsura” (V.Lungu).

7. Examinați și alegeți varianta corectă, în accepțiunea Dvs.

7.1. Etica conversației cere:

- a. aptitudini de comunicare
- b. creativitate
- c. inițiativă

7.2. Critica constructivă necesită respectarea următoarelor reguli:

- a. începerea cu o vorbă dură
- b. „atacarea” problemei și nu a persoanei
- c. exprimarea evaluativă

7.3. Aspectul exterior al omului este cea mai puternică formă de comunicare non-verbală:

- a. 55% se bazează pe înfățișare
- b. 7% pe comportament
- c. 36% n pe vorbire

7.4. Etica este o știință filosofică ce studiază:

- a. componentele morale
- b. esența comportamentului
- c. natura profesionalismului

7.5. Normele, având ca scop reglementarea normativă:

- a. indică ceea ce este într-o societate
- b. creează un sistem de drepturi și obligații
- c. permit stabilirea conflictelor

7.6. Prin *codul etic* se încearcă:

- a. rezolvarea unor conflicte de interese
- b. anularea unor principii
- c. enumerarea preceptelor teoretice

7.7. Autoritatea cuiva se datorează:

- a. voinței persoanei
- b. metodelor de influență
- c. anumitor merite ale persoanei

NORME DE CONDUITĂ ÎN RELAȚIILE CU ELEVII, COPIII

În relația cu elevii, copiii cadrele de conducere, cadrele didactice și cadrele didactice auxiliare respectă și aplică următoarele norme de conduită:

(1) Ocrotirea sănătății fizice, psihice și morale a elevilor, copiilor prin: a) supravegherea permanentă a acestora pe tot parcursul activităților în școală, precum și în cadrul celor organizate de instituția de învățământ în afara acesteia, în vederea asigurării depline a securității tuturor celor implicați în aceste acțiuni; b) neadmiterea tratamentelor și pedepselor degradante, a discriminării sub orice formă și aplicării niciunei forme de violență fizică sau psihică; c) asigurarea protecției fiecărui elev, copil, prin denunțarea formelor de violență fizică exercitate asupra acestora, a oricărei forme de discriminare, abuz, neglijență sau de exploatare a elevilor, copiilor; d) interzicerea oricăror forme de abuz sexual, emoțional sau spiritual; e) interzicerea hărțuirii sexuale și a relațiilor sexuale cu elevii, inclusiv a celor consensuale.

(2) Protecția datelor cu caracter personal ale elevilor.

(3) Responsabilitate în vederea atingerii de către elevi a standardelor de performanță prevăzute de curriculumul național.

(4) Respectarea principiilor docimologice.

(5) Interzicerea propagandei șovine, naționaliste, politice, religioase, militariste în procesul educațional și implicării elevilor în acțiuni politice (mitinguri, demonstrații, pichetări) de către persoanele responsabile de instruirea și educația elevilor, în cadrul instituțiilor de învățământ general și profesional tehnic sau în afara acestora.

(6) Excluderea din relațiile cu copiii și elevii a oricărei forme de discriminare, asigurarea egalității de șanse și promovarea principiilor educației incluzive.

(7) Respectarea demnității și recunoașterea meritului personal al fiecărui elev.

(8) Interzicerea oricăror activități care generează corupție sau acte conexe corupției: a) primirea sau solicitarea de la elevi, părinți, asociațiile părintești (sau orice altă formă de organizare a părinților) a unor foloase materiale și alte avantaje necuvenite (sume de bani, cadouri sau servicii), indiferent de destinația declarată a acestora; b) inițierea sau organizarea proceselor de colectare de la elevi, părinți sau asociații ale părinților (orice altă formă de organizare a părinților) a unor foloase materiale și alte avantaje necuvenite; d) impunerea de manuale care nu sînt incluse în Schema de închiriere și/sau a materialelor didactice auxiliare; e) impunerea unor activități extracurriculare contra plată, cadouri sau altor favoruri; f) fraudarea evaluărilor de orice tip contra bani, alte foloase materiale sau avantaje necuvenite; g) traficul de influență și favoritismul în procesele de instruire și de evaluare; h) servicii educaționale cu plată oferite elevilor, copiilor cu care interacționează direct la clasă (**Codul de etică a cadrelor didactice, proiect, 2015, p.5-6**)

ACTIVITĂȚI INTERZISE ÎN EXERCITAREA ACTIVITĂȚILOR DIDACTICE

În exercitarea activităților didactice (școlare și extrașcolare), cadrelor de conducere, cadrelor didactice, cadrele non-didactice și cadrelor didactice auxiliare le sînt interzise:

- a) consumul de substanțe psihotrope sau alcool;
- b) organizarea pariurilor și a jocurilor de noroc;
- c) folosirea dotărilor și a bazei materiale ale instituției de învățămînt în vederea obținerii de beneficii financiare personale;
- d) distrugerea intenționată a dotărilor și a bazei tehnico-materiale ale instituției de învățămînt;
- e) distribuirea materialelor pornografice;
- f) utilizarea de materiale informative dăunătoare copilului;
- g) organizarea de activități care pot pune în pericol securitatea vieții și sănătății elevilor/copiilor sau a altor persoane aflate în incinta instituției de învățămînt;
- h) organizarea de activități extracurriculare și extrașcolare neplanificate, ce nu au fost coordonate cu conducerea instituției și, în cazurile prevăzute de actele normative, cu organele ierarhic superioare de conducere a învățămîntului. **(Codul de etică a cadrelor didactice, proiect, 2015, p. 9-10)**

CAIET DE SARCINI

Etapa I. VIZUALIZAREA SPECIFICULUI ETIC AL PROFESIEI

Activitatea 1.1. Transpoziția

Cadrele didactice se axează pe *alegerea, prelucrarea și reelaborarea* creativă a cunoașterii științifice privind comportamentul profesional etic și pe construirea unor *recomandări* sau *instrucțiuni* pentru cadrele didactice în relația cu elevii. Transpoziția deci descrie un parcurs cognitiv și spre unul ce include cunoștințe elaborate pragmatic. În felul acesta, cadrele didactice prin „supravegherea” drumului parcurs dinspre cunoaștere spre practică își modelează flexibilitatea normativă, ca variabilă a creativității etice, prin reelaborarea originală a conținuturilor. Astfel, devine transparentă trecerea de la cunoaștere spre creativitate, spre o informație pragmatică, trecerea de la implicit la explicit.

- ✓ *Alegeți una din variantele de text informativ de mai jos și transpuneți ideile expuse în 2-3 recomandări sau instrucțiuni pentru cadrele didactice tinere.*

I. „Cald și binevoitor, profesorul trebuie să lucreze de așa manieră încât să asigure în relațiile sale cu elevii, o atmosferă sinceră și deschisă, generatoare de încredere reciprocă, adevărată sursă de optimism și generozitate. Copilul va fi nerăbdător să participe la cursurile de a doua zi și se va grăbi să nu întârzie la orele de curs.

Dragostea pentru profesiunea de educator pe care și-a ales-o, apropierea de elevi dau posibilitatea profesorului să pătrundă în lumea lor lăuntrică și să descifreze simptomele stărilor sufletești ale acestora, pe de o parte, iar pe de alta, să se organizeze astfel activitatea pentru ei, încât să poată să-și afirme întreg potențialul de care dispun, scoțând la iveală înclinații, aptitudini și talente, servind prin aceasta optimizarea întregului curs al procesului instructiv-educativ din școala în care lucrează” (Purcaru.R.D.)

II. „Conștiința morală este fundamentală pentru activitatea oricărui specialist. Cât privește însă intensitatea caracterului imperativ al prescripțiilor morale, aceasta depinde de un șir de factori subiectivi: condițiile de formare a personalității, capacitățile individului de a conștientiza fenomenele lumii reale etc., ceea ce la rândul său poate să genereze diferite niveluri de moralitate, caracteristice pentru diferite persoane. Astfel, se evidențiază trei niveluri ale conștiinței morale, prin care pot fi explicate comportamentele oamenilor: nivelul premoral – conduita omului este reglată exclusiv de frică și posibilele sancțiuni sau încurajări; nivelul convențional – persoana se orientează la normele existente în mediul înconjurător, conduita fiindu-i reglată de încuviințarea sau condamnarea grupului în care se află; nivelul autonom – conduita omului se bazează pe un sistem intern stabil de principii morale, pe simțul conștiinței și rușinii (M.Bulgaru)

Activitatea 1.2. Matricea erorilor

➤ *Examinați tabelul de mai jos. Completați tabelul conform rubricilor date.*

Nr.	Cuvinte-cheie	Erori	Soluții
1.	DATORIE DORINȚĂ		
2.	INDEPENDENȚĂ AUTORITATE		
3.	PRESTIGIU RESPONSABILITATE		
4.	ANGAJARE PRIVILEGIU		
<p>5. <i>Formulați 4 indicații pentru profesorii dezorientați (în baza rezultatelor de mai sus)</i></p>			

Activitatea 2.1. Metoda celor 5 D

✓ **Completați casetele libere în parcursul valorificării unei probleme.**

1. **Descifrați problema** care urmează a fi discutată în baza textului de mai jos. *Identificați elementele-cheie. Notați-le în casetă.*
2. **Definiți problema**
Formulați și notați în casetă o definiție personală a problemei.
3. **Dezvoltați problema**, prin stabilirea relațiilor între elementele-cheie ale problemei, prin plasarea problemei într-un context mai larg. (Profesorii formulează întrebări, ipoteze, analizează dificultățile, realizează diverse combinații, elaborează *schelele* cunoașterii).
Notați în casetă 2 obiective concrete ale valorificării acestei probleme în școală.
4. **Delegați-vă sarcina** – subiecții reinterpretează problema, analizează ideile colegului și revin la ideile personale.
Notați în casetă noua definiție a problemei.
5. **Design-ul problemei** – se analizează dificultățile și se proiectează posibile rezultate.

✓ **Formulați și notați în casetă 3 prescripții pentru cadrele didactice imorale.**

„Teoriile deontologice proclamă prioritatea Eului față de scopurile pe care ele le promovează. Dar acest raport presupune demnitatea individului indiferent de rolul pe care acesta îl îndeplinește. Cele mai cunoscute forme de deontologie afirmă că unele alegeri nu pot fi justificate prin efectele lor- că indiferent cât de bune moral sunt consecințele lor, unele alegeri sunt interzise moral. Pentru deontologie, ceea ce face ca o alegere să fie bună este conformitatea sa cu o normă morală. Aceste norme trebuie să fie pur și simplu respectate de fiecare agent moral. În acest sens, ceea ce este corect trebuie să aibă prioritate față de ceea ce este bun. Dacă un act nu este în acord cu ceea ce este corect, nu poate să fie întreprins, indiferent cât de mult bine ar putea produce, inclusiv un bine constând în acte în concordanță cu ceea ce este corect” (G. Gruber).

Activitatea 2.2. Dublu W

✓ *Analizați textul dat și completați tabelul de mai jos, ținând cont de tematica abordată.*

Nr.	Primul V	Răspuns 1	Al doilea V	Răspuns 2
1.	Formulați ideea de bază a textului		Formulați ideea cea mai neesențială	
2.	Alegeți 2 idei secundare		Alegeți 2 idei foarte neesențiale	
3.	Scrieți cuvântul de bază		Scrieți cuvântul cel mai neimportant	
4.	Notați enunțul esențial		Notați enunțul cel mai nesemnificativ	
5.	Formulați o idee personală importantă		Formulați o idee personală, dar neimportantă	
6.	Notați prin ce este instructiv acest text		Notați ce este neinstructiv în acest text	

✓ *Formulați, în baza textului, 2 directive pentru cadrele didactice necooperante cu elevii lor.*

„Dar, cum apreciază cercetătorii, „competența deontologică a unui profesor este una din competențele de bază a eficienței procesului de predare și învățare”. Ei apreciază de asemenea că pregătirea deontologică asigură împlinirea carierei, o parte integrată a pregătirii generale a profesorului, reflectând nivelul conștiinței profesionale și al înțelegerii muncii de specialitate. Astfel, formarea inițială a profesorilor reprezintă numai un prim pas în formarea profesională. Masterul productiv al cunoașterii profesionale, capacitățile și abilitățile, introducerea în cariera activă și împlinirea individuală pentru carieră sunt alte etape care îi ajută pe profesori să depășească dificultățile și să obțină abilitatea de a-și schimba propriile valori și să devină capabili să ofere valoare și asistență spirituală altei persoane.

Cercetătorii descriu statusul dublu al profesorului, ca agent moral, dar și ca antrenor moral. Ca agent moral, profesorul trebuie să fie sincer, corect, imparțial și cu responsabilitate profesională, în timp ce, ca antrenor trebuie să inoculeze elevilor săi virtuți morale ca dreptatea, corectitudinea, responsabilitatea, curajul, bunătatea, auto-disciplina și compasiunea. Astfel, comportamentul profesorului devine un model moral cu implicații etice, explicite sau implicite, pentru comportamentul elevilor săi. De aceea se consideră că managementul etic al profesiei didactice cere acte normative unitare și o anumită structură a formării inițiale și continue a profesorilor.

Problemele etice cele mai solicitante care ne obligă să depășim sentimentul moral comun și să căutăm soluții mai sofisticate sunt dilemele etice (morale). O dilemă morală este un conflict între două datorii valabile care nu pot să fie respectate împreună într-un caz particular. Este un conflict care se manifestă numai în anumite circumstanțe și nu o contradicție logică între o obligație și datoria opusă (G. Gruber).

Activitatea 3.1. Arborele informator

✓ *Examinați arborele de mai jos și formulați o posibilă temă de discuție. Argumentați opinia dvs.*

dorințe	datorii	social
credințe	obligații	pedagogic
valori	cerințe	educațional
	control	
	conduită	
	drept	
	cod	
	nobil	
	pedeapsă	

MORAL

DEONTOLOGIC

PRINCIPII

✓ *Elaborați un îndreptar din 2-3 enunțuri normative pentru cadrele didactice dezamăgite.*

Activitatea 3.2. Spirala consecințelor

- ✓ *Analizați afirmațiile din tabelul dat și formulați posibilele consecințe în relația profesor-elev.*
- ✓ *Formulați 2-3 norme pentru cadrele didactice euristice.*

Nr.	Condiția/consecința	Consecința/condiția
1.	Dacă profesorul își respectă îndatoririle sale,	atunci
2.	Atunci	când profesorul descoperă ceva nou în etică
3.	Dacă profesorul știe care este raportul dintre morală și etică,	atunci
4.	Atunci	când profesorul respectă etica profesională
5.	Dacă profesorul cunoaște bine mediul său profesional,	atunci
6.	Atunci	când profesorul săvârșește fapte morale
7.	Dacă profesorul are dezvoltată conștiința profesională,	Atunci

ETAPA II. PROMOVAREA LIBERTĂȚII ÎN ACTIVITATE

Activitatea 4.1. Complementaritatea

- ✓ *Studiați ideile expuse în fragmentul de text dat. Determinați numărul acestora. În baza fiecărei idei constatate, elaborați prescripții pentru cadrele didactice fără experiență, care intenționează să plece din învățământ.*

„Învățarea prin cooperare este o metodă didactică bazată pe organizarea, funcție de obiective bine stabilite, a unei activități colective fondate pe complementaritate, orientată spre asigurarea aspectului social al învățării și care vizează dezvoltarea deprinderilor de comunicare interpersonală, a interacțiunilor, competențelor și comportamentelor sociale ale elevilor. Ea valorizează nevoia elevilor de a lucra împreună ca o adevărată echipă, într-un climat colegial, de susținere, de a se corecta reciproc, de a-și actualiza și revizui cunoștințele anterioare, de a-și exersa gândirea divergentă” (M.Bocoș).

Activitatea 4.2. Monitorul apreciativ

- ✓ *Alcătuieți, în baza cuvintelor-reper date, câte 5 enunțuri la fiecare în care să apreciați comportamentul cadrelor didactice din perspectivă etică.*

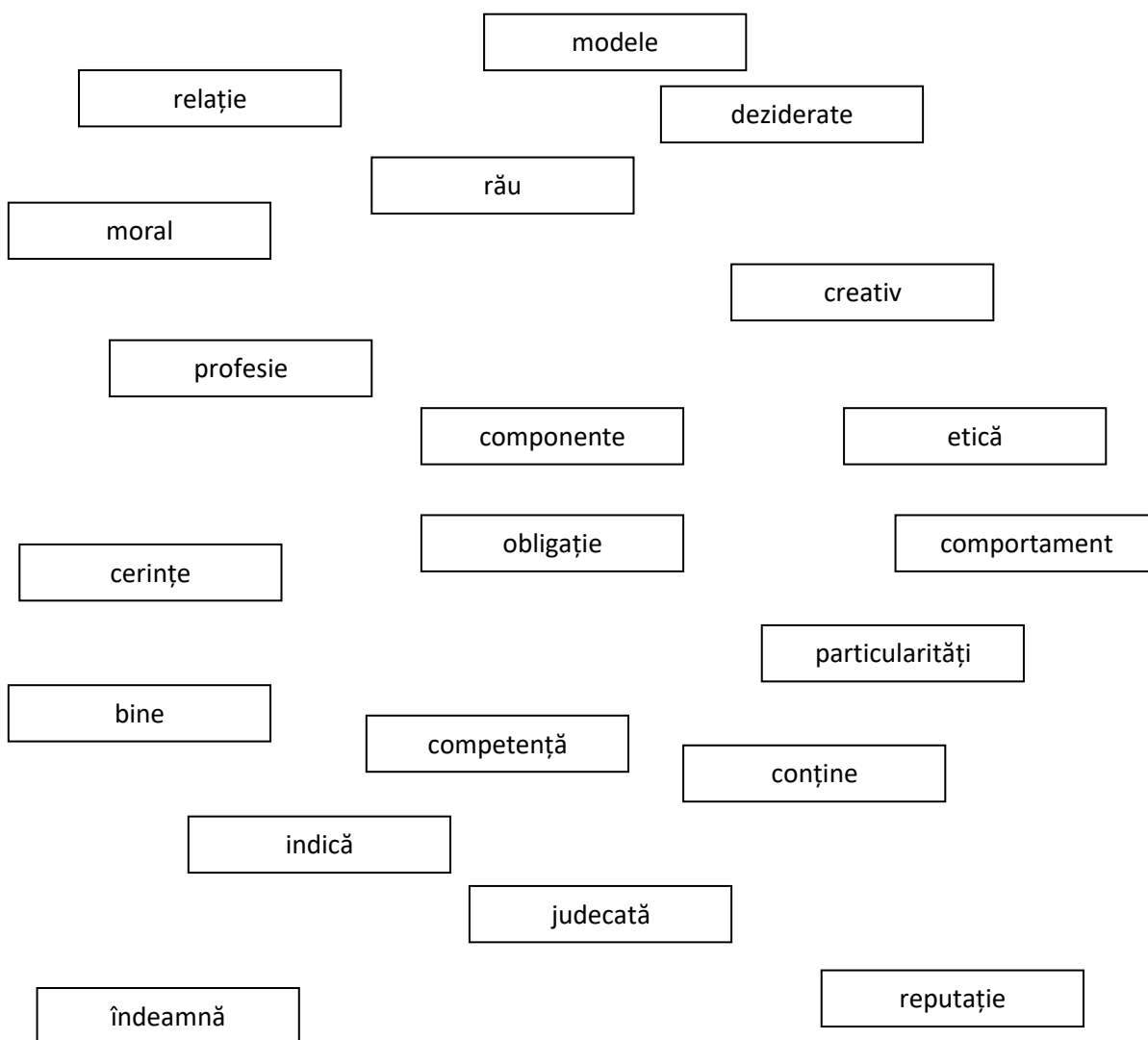
Este
bine

Este
rău

- ✓ *Formulați 2-3 instrucțiuni pentru cadrele didactice moderne.*

Activitatea 5.1. Imagini verbale

- ✓ *Îmbinați cuvintele împrăștiate astfel ca să obțineți enunțuri logice (în diverse forme flexionare ale cuvintelor și antrenând cât mai puține cuvinte în plus).*

- ✓ *Formulați 2-3 indicații prescriptive pentru cadrele didactice prea visătoare.*

Activitatea 5.2. Gânduri în voce

- ✓ *Redați succint primul gând care vă vine atunci când un profesor afirmă că elevii săi nu știu să viseze.*

- ✓ *Redați următorul gând care vă vine atunci când profesorul respectiv încercă să-și argumenteze opinia afirmând următoarele: „Ei nu înțeleg că visurile sunt un sprijin mare în viață”.*

- ✓ *Redați ce gând vă vine atunci când acest cadru didactic se contrazice pe sine, afirmând că, de fapt, în afară de visuri mai sunt și alte modalități de sprijin în viață, de aceea nu-i neapărat să visezi.*

- ✓ *Formulați 2-3 reguli pentru cadrele didactice prea liberale.*

Activitatea 6.1. Semaforul sensurilor

- ✓ *Examinați fragmentele de text și constatați deosebirea de sens dintre ele.*

I. „Deseori tindem să evaluăm acțiunile noastre mai ales din prisma consecințelor, favorizându-le pe cele cu efecte mai bune, în funcție de preferințele noastre. Pentru a avea o evaluare etică comprehensivă trebuie totuși să ne gândim cu atenție și la următoarele întrebări. Drepturile, cum ar fi, de exemplu, dreptul de a decide noi înșine ce este mai bine pentru noi, dreptul la intimitate, dreptul la demnitate, pot fi încălcate cu ușurință în căutarea unui efect pozitiv, conform principiului „scopul scuză mijloacele”. Totuși, încălcarea unui drept, chiar dacă pare să nu aibă efecte importante într-un caz particular, schimbă, cel puțin, modul în care ne raportăm la purtătorul respectivului drept – la fel cum orice acțiune pe care o facem ne schimbă pe noi înșine. Atunci când ne gândim la consecințele unei acțiuni, este important să avem în vedere și consecințele sale asupra personalității noastre. Avem

adesea iluzia propriei constanțe, deși cel mai probabil ceva se schimbă în noi în fiecare moment. Acțiunile pe care le facem ne schimbă credințele și valorile” (C. Rughiniș).

II. „Deseori tindem să evaluăm acțiunile noastre mai ales din prisma cauzelor, alegându-le pe cele cu efecte mai evidente, în funcție de necesitățile noastre. Pentru a avea un comportament etic cerut trebuie totuși să ne gândim cu atenție și la următoarele întrebări. Drepturile, cum ar fi, de exemplu, dreptul de a decide noi înșine ce este mai util pentru noi, dreptul la libertate, dreptul la autoritate, pot fi încălcate cu ușurință în căutarea unui rezultat așteptat, conform principiului „scopul scuză mijloacele”. Totuși, promovarea unui drept, chiar dacă pare să nu aibă efecte importante într-un caz nereușit, schimbă, cel puțin, modul în care ne raportăm la creatorul respectivului drept – la fel cum orice acțiune pe care o facem ne fortifică pe noi înșine. Atunci când ne gândim la cauzele unei acțiuni, este important să avem în vedere și urmările sale asupra personalității noastre. Avem adesea iluzia propriei invincibilități, deși cel mai probabil ceva se produce în noi în fiecare moment. Acțiunile pe care le facem ne schimbă viziunile și gândurile”.

✓ *Introduceți dvs. schimbări în textele de mai sus astfel ca să schimbați din nou sensurile.*

✓ *Elaborați 2-3 instrucții pentru cadrele didactice meditative.*

Activitatea 6.2. Diversitatea diversităților

✓ *Foprmulați 10 răspunsuri la întrebarea dată mai jos.*

De ce cunoașterea, promovarea și respectarea normelor etice sunt importante pentru propria noastră evaluare?

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

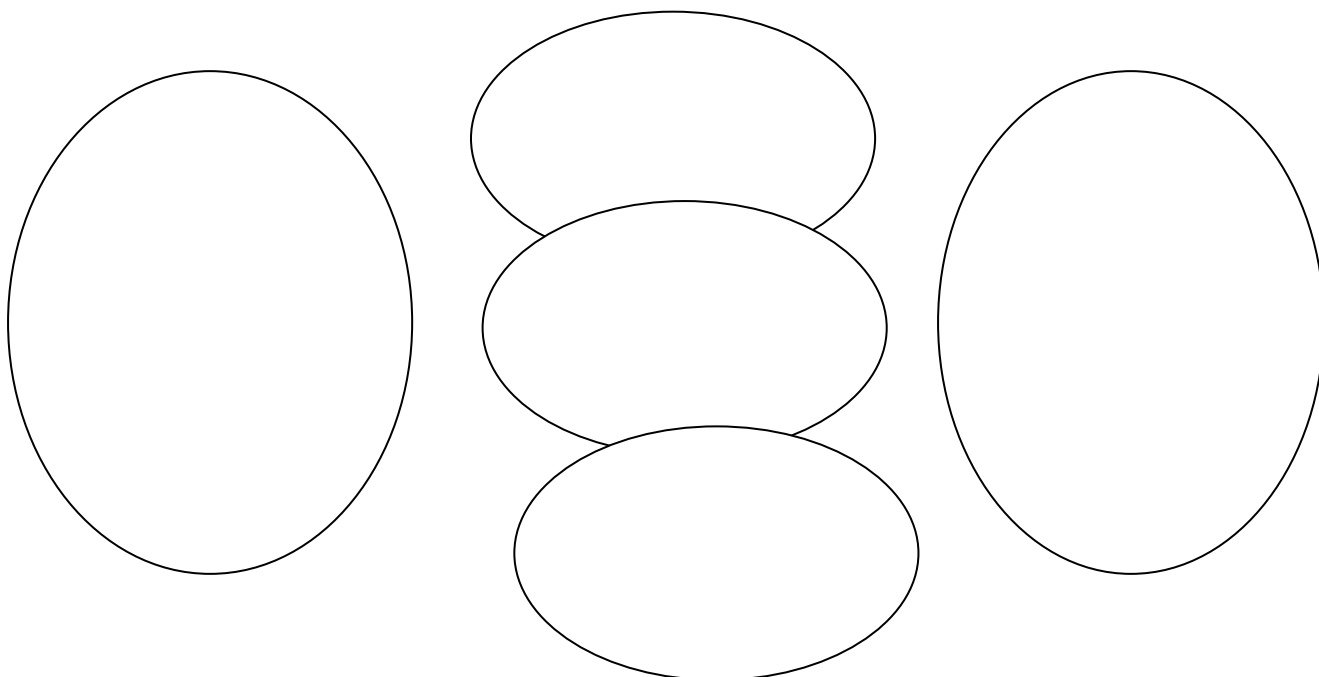
10. _____

✓ *Formulați 2-3 recomandări cadrelor didactice care tind spre nou.*

ETAPA III. ASIGURAREA LOGICĂ A PRODUSULUI CREATIV

Activitatea 7.1. Digrama Venn

✓ *Studiați cât mai multe informații privind etica și morală. Identificați caracteristicile/elementele comune și formulați reflecții personale originale privind acestea. Formulați 2-3 recomandări pentru cadrele didactice cu deficiențe de comportament.*

**Elemente
comune** _____

Recomandări:

Activitatea 7.2. Evantai reflexiv

- ✓ *Meditați și elaborați un eseu reflexiv la o temă ce vizează creativitatea profesorului școlar:*
 - a. *Intitulați eseul*
 - b. *Vizați și elementele de etică*
 - c. *Elaborați un conținut pe 0,5 pagini*
 - d. *La sfârșit, formulați 2 norme pentru cadrele didactice aflate în proces de atestare*

EVANTAI REFLEXIV

A large, empty rectangular box with a wavy bottom edge, intended for writing the reflective essay. The box is outlined in black and is positioned below the 'EVANTAI REFLEXIV' header.

Activitatea 8.1. Studiul de caz

- ✓ *Examinați situația de mai jos. Încercați o soluționare originală a ei din mai multe perspective educaționale.*
- ✓ *Formulați 2-3 reguli pentru cadrele didactice curioase.*

Profesorul X și părinții elevului Y au convenit, pentru a-l disciplina pe băiat, să-i propună să citească o săptămână la rând, după lecții, un cod de reguli de comportament pentru copii și adolescenți.

Elevul Y a citit conștiincios codul, dar a rămas foarte nedumerit.

Cum vedeți soluția acestui caz?

Activitatea 8.2. Inventarul întrebărilor

- ✓ *Formulați cât mai multe întrebări cu începutul dat la tema Etica.*
- ✓ *Propuneți întrebările dvs. partenerului de sarcină. Explicați-i ce fel de răspunsuri așteptați de la el. Formulați împreună 3-4 recomandări pentru cadrele didactice pesimiste.*

De ce

Când putem

Ce înseamnă.....?

Cum este.....?

Cine știe.....?

Despre ce.....?

Poate oare.....?

Unde se recomandă.....?

De când.....?

Activitatea 9.1. Fișa de comportament

- ✓ *Analizați Fișa de evaluare calitativă a comportamentului elevului la clasă. Formulați 3 constatări normative pentru dirigintele clasei.*
- ✓ *Comentați, în 2-3 enunțuri, propunerile Dvs.*

Nr.	Comportamentul elevului
1.	A manifestat un mare interes pentru tema predată
2.	Și-a onorat responsabilitățile de elev
3.	A contribuit la stabilirea și menținerea unei atmosfere favorabile activității
4.	A oferit, la necesitate, sprijin colegilor
5.	A utilizat diferite modalități de lucru asupra sarcinilor propuse
6.	S-a inclus operativ și cu multă dăruire în realizarea sarcinilor de lucru
7.	A realizat cu succes propria sarcină de lucru

Activitatea 9.2. Grupul creativ

- ✓ *Formați grupuri de lucru la dorință. Analizați toate activitățile realizate până la moment (17 activități). Elaborați împreună un COD PROFESIONAL (nu mai mult de 1,5 pagini) pentru cadrele didactice creative etic (codul poate include părți, capitole, articole; poate prevedea norme, reguli, recomandări etc., la alegere).*

TEST***Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice***

Inițiale ale numelui, prenumelui _____
 Vârsta _____ Genul _____ Experiența de activitate didactică _____ Grad didactic _____
 Disciplina predată _____ Instituția de învățământ _____

Instrucțiune: **Încercuți litera pentru varianta aleasă de dvs.**

- 1. Cadrele didactice, prin „supravegherea” drumului parcurs dinspre cunoaștere spre practică, își modelează flexibilitatea normativă, ca variabilă a creativității etice, prin:**
 - a. Reelaborarea originală a conținuturilor.
 - b. Scrierea sistematică a proiectelor didactice.
 - c. Manifestare de atitudini pozitive față de sine, de alții.
- 2. Sub orice unghi am plasa normele deontologiei pedagogice, există:**
 - a. Virtutea pedagogului, care e un dar de la natură.
 - b. Un factor unificator care le dă identitatea, unitatea și necesitatea ce se degajă din universul valorilor morale.
 - c. Idealul profesional ca impediment în implementarea acestora în context social.
- 3. Pentru succesul în formarea competenței deontologice, cadrele didactice:**
 - a. Vor citi atent lucrări despre morală și moralitate.
 - b. Vor elabora seturi de reguli și norme comportamentale pentru elevi.
 - c. Se vor elibera de îndoială în legătură cu influența autorității sale asupra subiecților.
- 4. Pentru etica creativității sarcina morală reprezintă:**
 - a. Sarcină creativă individual unică.
 - b. Înțelegerea relației creativitate-etică.
 - c. Principiu teleologic.
- 5. Profilul cadrului didactic creativ etic:**
 - a. Implică competența creativității etice și responsabilizarea personalității optime în context profesional și social.
 - b. Se conturează din cunoașterea normelor etice
 - c. Se bazează pe respectarea Codului deontologic în dezvoltarea profesională.
- 6. Principiile creativității etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice:**
 - a. Fundamentează normele comportamentului etic al cadrului didactic.
 - b. Facilitează necesitatea devenirii cadrului didactic profesionist prin invenție/inovație.
 - c. Asigură legătura dintre actul creativ și dezvoltarea personală a cadrelor didactice.
- 7. Creativitatea etică este un fenomen original și reprezintă:**
 - a. O nouă viziune a cuiva asupra regulilor de comportament.
 - b. Cum să se comporte cineva atunci când ceează.
 - c. Devenirea permanent a unui bun profesionist prin invenție/inovare.
- 8. Relația dintre nivelul dezvoltării etice a cadrelor didactice și nivelul lor de creativitate:**
 - a. Este paradoxală, deci imposibilă.
 - b. Contribuie la formarea cadrului didactic creativ etic.
 - c. Se manifestă plenar doar în cadrul lecțiilor organizate.
- 9. Structurarea unei problematice de factură creativ-etice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice poate fi adesea afectată, ca sens, de:**
 - a. Apariția unor erori, greșeli în percepția și conduita cadrelor didactice.
 - b. Comportamentul adecvat al elevilor.
 - c. Numărul impunător de norme și reguli.

Vă mulțumim pentru colaborare!

PROBA DE REFLECȚIE CONSTRUCTIVĂ

Profilul unui profesor școlar creativ etic

În baza reperelor date, construieți/modelați imaginea unui profesor școlar, pe 0,5 pagini, cu referire la care putem să afirmăm că este creativ etic.

REPERE

- 1.Experiența didactică
- 2.Viziunea de viață
- 3.Characteristici de caracter
- 4.Gradul de inteligență
- 5.Promovarea noului
- 6.Rezolvarea problemelor de etică
- 7.Aprecierea celor din jur
- 8.Respectarea conveniențelor
- 9.Opinia personală despre sine

Tipuri de activități pentru învățarea adulților

Tipul de activitate	Descrierea activității
Workshop	Un <i>workshop</i> , reieșind și din etimologia cuvântului, este bazat mai mult pe lucru, și prin lucru se are în vedere aplicarea și practicarea unor abilități, scopul acestora este de a aduce experiențe practice, care presupune și multă interacțiune cu facilitatorul. Un <i>workshop</i> , care presupune lucru practic are nevoie de o interacțiune mai mare, activitățile fiind organizate de obicei în lucru pe grupuri mai mici, astfel este încurajat feedback-ul și interacțiunea atât din partea participanților cât și din partea facilitatorilor. <i>Workshop</i> -ul ne ajută să aplicăm un instrument nou sau să practicăm o abilitate. De obicei pentru <i>workshop</i> trebuie să avem deja o bază de cunoștințe sau să avem o înțelegere deja formată despre subiect [ROȘCOV, M. Diferența dintre training și seminar, <i>workshop</i> și conferință. http://www.axa.md/blog/diferenta-instruire].
Seminar	<i>Seminarul</i> are forma unei lecții sau a unui curs universitar. Comunicarea se produce într-o singură direcție – de la vorbitor spre audiență, iar comunicarea inversă este limitată. Scopul unui seminar este de a informa, sau de a aduce cunoștințe noi. În cadrul unui seminar comunicarea este într-o singură direcție și implicarea participanților este practic imposibilă și limitată doar la o rundă de întrebări la sfârșitul sesiunii. <i>Seminarul</i> ne ajută să îmbogățim cunoștințele, să aflăm despre schimbările produse sau ultimele modificări în domeniul de subiect al seminarului [ROȘCOV, M. Diferența dintre training și seminar, <i>workshop</i> și conferință. http://www.axa.md/blog/diferenta-instruire].
Training	<i>Trainingul</i> este o noțiune, lansată în uz bibliografic de un grup de psihologi sociali (K. Lewin, R. Lippit), pentru a desemna tehnica de învățare, care contribuie la identificarea structurilor (individuale și colective, psihice și sociale) ce blochează comunicarea și cooperarea, la cristalizarea unui mod nou de a înțelege, de a acționa și de a interacționa [Rusnac S. Consilierea psihologică în grup. Forme și metode. Chișinău: ULIM, 2005. 113 p.p.6]. Un <i>training</i> este o sesiune interactivă în care sunt combinate sesiunile de teorie cu exersarea și practicarea cunoștințelor noi, iar implicarea participanților este încurajată. Avantajele programelor de <i>training</i> sunt multiple: urmăresc obiective clare, rezultate în urma analizei nevoilor de formare; permit urmărirea dezvoltării individuale a participanților; identifică liderii și potențialul lor de dezvoltare; permit participanților să testeze/valideze instrumentele livrate; se transformă în proces de consultanță cu impact la nivelul strategiei de implementare. Activitatea de formare profesională prin <i>training</i> vizează acumularea unui ansamblu de cunoștințe, abilități și atitudini, ca urmare a unui proces de transmitere a informațiilor cu caracter practic sau teoretic în strânsă legătură cu asimilarea unor competențe specifice informațiilor acumulate.
Masă rotundă	<i>Masa rotundă</i> reprezintă o metodă de instruire activă, una dintre formele organizaționale a activităților de cunoaștere, care permite de a întări materia anterior studiată, de a completa materia, de a forma deprinderi de rezolvare a problemelor etc. Sarcinile principale în organizarea „Mesei rotunde” sunt: ☐ Discutarea situațiilor de problemă referitor la tema dată; ☐ Afișarea opiniilor, situațiilor cu utilizarea diverselor materiale intuitive (scheme, diagrame, grafice, audio și video înregistrări, imagini etc.); ☐ Pregătirea intensivă pentru întreținerea discuției (să nu ne limităm la rapoarte, dar să exprimăm opinia proprie, dovezi, argumente). <i>Discuțiile</i> (din latină <i>discussio</i> , înseamnă cercetare) reprezintă o dezbatere cuprinzătoare a problemei controversate într-o ședință publică, într-o conversație privată [Danciu E.L., Strategii de învățare prin colaborare, Timișoara, Editura de Vest, 2004 p. 18, Oprea, Lăcrimioara Crenguța, Strategii didactice interactive, București, EDP R. A., 2006, p.32]. Cu alte cuvinte, discuția constă într-o dezbatere colectivă a unei întrebări, probleme sau compararea informației, ideilor, opiniilor și sugestiilor acestora. Scopurile discuției pot fi diverse: instruire, training, stimularea creativității etc.
Activitate tip coaching	Practicarea <i>coachingului</i> presupune nu doar acumulare de cunoștințe și tehnici, ci schimbări de atitudine și comportament. Prin metode interactive de instruire a adulților și aplicând ei însși tehnici de coaching pe subiecte reale din viața și activitatea colegilor lor, participanții descoperă pe viu adevărata forță a <i>coachingului</i> . Explorare, experiment, descoperire de sine – toate concură la însușirea unuia dintre cele mai performante moduri de gândire, relaționare și comunicare. <i>Coachingul</i> poate fi practicat de orice persoană care a atins un anumit nivel de dezvoltare personală, indiferent de vârsta și calificare [Este-coachingul-un-domeniu-al-supervizorilor-profesionisti https://www.researchgate.net/profile/Louis_Van_Kessel2/publication/259480640_Este_coachingul_un_domeniu_al_supervizorilor_profesionisti/links/552bc9ed0cf29b22c9c1f48a/Este-coachingul-un-domeniu-al-supervizorilor-profesionisti.pdf].

ACTIVITĂȚI ENERGIZANTE DE CAPTARE INIȚIALĂ A ATENȚIEI

Sesiunea 1:

1) Salutul „Acrosticul numelui”.

Scopul: Cunoașterea subiecților între ei cu ajutorul numelui.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 10 minute.

Desfășurare: Fiecare participant își scrie prenumele pe o foaie după care scrie și numește calitățile sale, folosind cuvinte care să aibă ca inițiale literele din prenumele său. Istorie scurtă a prenumelui său.

2) Ritualul salutului. Jocul „Scaunul fierbinte”.

Scopul: Fortificarea încrederii în sine, crearea dispoziției de lucru, mobilizarea participanților.

Materiale: -

Durata: 15 minute.

Desfășurare: Participanții pe rând se așează pe un scaun amplasat în centru („scaunul fierbinte”) unde timp de 1 minut se laudă, vorbesc despre calitățile sale, despre realizările sale recente. La sfârșit se inițiază o discuție.

Sesiunea 2: Stare de facto

Scopul: Expunerea propriilor trăiri vizavi de o situație similară.

Materiale: -

Durata: 13 min.

Desfășurarea: Formatorul expune bancul:

Șeful meu mi-a zis:

-Crezi că poți să vii sâmbătă la serviciu? Știu că e weekend și că ai planuri, dar e o urgență.....

-Bine, nicio problemă, am zis. Dar e posibil să ajung mai târziu, sâmbăta după cum știți e un trafic infernal.

-OK, când crezi că o să ajungi?

-Luni.

Pe marginea acestui banc trainerul va iniția o discuție care se va baza pe următoarele întrebări:

- Ați avut situații la locul de muncă în care șeful a făcut trafic de putere, sau altceva...?
- Cum ați procedat/răspuns?
- Cum v-ați simțit?
- Ce ați fi dorit să-i spuneți de fapt?

Sesiunea 3: Ritualul salutului. „Soarele”.

Scopul: Energizarea, crearea bunei dispoziții de lucru, creșterea emoțiilor pozitive.

Materiale: Music for Relaxation.

Durata: 10 minute.

Desfășurarea: Animatorul le vorbește participanților pe un ton plăcut, liniștit: “Imaginați-vă că în interiorul vostru răsare un soare cald, micuț la început care treptat crește, se mărește și căldura soarelui vostru intern se răspândește prin tot organismul, ajunge la toate celulele corpului, chiar cele mai îndepărtate de la extrimități. Simțiți căldura în toate organele, în inimă, în creier, în plămâni, în picioare, în mâini etc. Această senzație se intensifică tot mai mult până simțiți cum lumina și căldura iese din corpul vostru și îi încălzește și luminează pe cei din jurul vostru, pe cei apropiați, transformând mediul înconjurător în loc superb, frumos, splendid.”

Sugestii pentru animator. Participanților se poate propune să-și găsească o imagine a sa, mai apropiată sufletului său, cea mai potrivită pentru el, spre exemplu, vântuleț cald de primăvară, lună argintie, aripi albe luminoase etc.

Sesiunea 4: „Ceasul satisfacțiilor/insatisfacțiilor”.

Scopul: Conștientizarea cauzelor insatisfacției în muncă, valorificarea satisfacției.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durată: 25 minute.

Desfășurarea: Participanții scriu într-o coloană 5-6 cauze ale insatisfacției trăite la locul de muncă, iar în dreptul lor - alternativa de a transforma într-un sentiment de satisfacție, propunând „Ce aș putea eu schimba și cum? Dar ce depinde de mine în situația creată?”.

Sesiunea 5: „Punctul”.

Scopul: Stimularea imaginației și creativității în scriere. Facilitarea cunoașterii de sine și a celorlalți.

Materiale: Foi A4, creioane colorate.

Durata: 40 minute.

Desfășurare: Moderatorul pregătește din timp pentru fiecare participant o foaie curată cu un punct desenat în mijlocul ei. În continuare participanții realizează propriul desen plecând de la elementul dat.

Când toți au desenat, trainerul le cere subiecților să dea un titlu desenului și să-l scrie pe foaie. Toți își expun creațiile pe perete și apoi fiecare este rugat să descrie și să comenteze propriul desen, întrebând în special care a fost ideea care l-a inspirat și în ce fel a perceput punctul.

Sugestii pentru animator: Punctul reprezintă identitatea noastră și modul în care ne percepem pe noi înșine. Plecând de la această interpretare, este interesant de văzut în ce fel se dezvoltă desenul și ideea pe care autorul o atribuie punctului.

Este important stimularea grupului să intervină pe desenele altora și să favorizeze schimbul de trăiri.

Sesiunea 6: „Tic-Tac”.

Scopul: Înlocuirea conștientă a gândurilor negative cu cele pozitive.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 30 minute.

Desfășurarea: Participanții identifică și scriu toate gândurile negative care îi împiedică să atingă scopul în activitatea lor, pentru aceasta desenează pe foaie două rubrici: „Tic” și „Tac”. Se așează comod, studiază minuțios lista scrisă în rubrica „Tic” și analizează în ce măsură au distorsionat situația reală, exagerând aspectul negativ al lucrurilor. Următorul pas presupune înlocuirea fiecărui gând/idee negativă cu unul pozitiv și înscrierea lor în rubrica „Tac”.

Discutarea temei realizate acasă.

Sesiunea 7: „Deviza mea etică”.

Scopul: Deviza de etică treptat se interiorizează generând formarea principiilor și convingerilor personale despre sine și alți oameni care contribuie la stabilirea și realizarea scopurilor în activitățile zilnice. Dezvoltarea gândirii pozitive în baza principiilor și convingerilor elaborate va contribui, la rândul său, la transformarea sistemului moral al subiectului. Omul acționează în conformitate cu gândurile sale.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 30 minute.

Desfășurarea: Animatorul le propune participanților să-și imagineze că ei au un nivel ridicat de moralitate/etică, tind să obțină rezultate marcante și au nevoie de a elabora o deviză care i-ar inspira, încuraja în atingerea scopurilor propuse. Creați o deviză care v-ar orienta și v-ar monta la obținerea unui anumit scop. Deviza trebuie să vă placă, să vă inspire pentru depășirea greutăților și problemelor, să vă pregătească pentru lucru intensiv.

Alcătuți câteva variante de deviză, pentru ca mai apoi să alegeți unul- cel mai reușit. Diversitatea devizelor este necesară, la fel pentru a reflecta multiplele aspecte ale motivației atingerii scopului.

Sesiunea 8: „Crearea tabloului despre fericire”.

Scopul: Exprimarea ideilor, gândurilor despre fericire, valorificarea propriei experiențe ale participanților, fortificarea încrederii în sine, găsirea surselor de activizare a resurselor interne.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 20 minute.

Desfășurare: Participanții scriu pe foaie toate asocierile cu fericirea, starea subiectivă de bine, apoi le citesc și trainerul le scrie pe tablă grupându-le în trei categorii: „Relații interpersonale”, „Activitatea”, „Satisfacțiile mici/bucuriile vieții”. În continuare, lucrăm pe aceste categorii, pentru „Relații interpersonale” – se cere subiecților să-și amintească și să scrie pe foaie o persoană semnificativă, apoi să răspundă la următoarele întrebări:

1. Ce a adus nou în viața Dvs persoana dată?

2. Cum v-a influențat aceasta autopercepția și sensul vieții Dvs?
3. Ce, după părerea Dvs, i-ați oferit lui, cum și cu ce l-ați influențat?
4. Cum credeți, în urma influenței voastre, care a fost autopercepția lui despre sine și viața sa?

Pentru categoria „Activitatea” urmează întrebările:

1. Relatați despre ceea ce-ați realizat cu succes recent în activitatea Dvs.
2. Ce ați învățat din acest rezultat performant/observabil?
3. Care calități, laturi pozitive ale personalității Dvs v-au ajutat să obțineți acest rezultat?
4. De ce aceasta este important pentru Dvs?
5. Cine apreciază succesul obținut? Pentru cine din viața dvs aceasta este important?

Pentru categoria „Satisfacțiile” urmează întrebările:

1. De ce este important să ne dezvoltăm spiritul de observație și să observăm lucruri mici?
2. Ce putem face pentru a crește numărul clipelor/ momentelor fericite din viața noastră?

Discuții: Cum a fost să scrieți despre starea voastră subiectivă de bine? La care întrebări ați avut dificultăți etc.

Sesiunea 9: „Actualizarea amintirilor plăcute”.

Scopul: Actualizarea emoțiilor pozitive, legate de propriile activități și succesele din trecut.

Notă. Acest lucru vă va oferi sprijin și vă va încuraja activitățile ce vor urma. Exercițiul este util mai ales în situațiile când sunteți dezamăgit, nu simțiți suficientă motivație și puteri pentru a continua.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 30 minute.

Desfășurarea: Trainerul le spune participanților să-și amintească de perioada când au fost entuziasmați de activitatea lor profesională, când au avut succese, când au reușit să facă ceva bine (ex: când ați citit cu interes un manual sau ați meditat asupra unei probleme științifice. Ce anume și de ce vi s-a primit atât de ușor?). Apoi le dă indicații: „Alegeți un anumit episod și încercați să-l mai trăiți odată în detalii. Apoi retraiți emoțiile plăcute din alte situații. Care au fost sentimentele, impresiile? Care este efectul exercițiului îndeplinit? Încercați să actualizați asemenea emoții acum și să va ocupați de ceva cu pasiune. Încercați să transpuneți aceste emoții din trecut asupra activității pentru care tindeți să dezvoltați interesul. Încercați să faceți o legătură dintre succesele din trecut, lauda pe care ați avut-o, inspirația cu activitatea prezentă.

Analiza: Notați-vă impresiile, emoțiile, raționamentele/gândurile. Evaluați eficiența exercițiului în puncte. Dacă nu ați reușit să actualizați emoțiile pozitive din trecut și să le transpuneți pe activitatea actuală, meditați: Ce vă împiedică să simțiți asemenea emoții la momentul actual? Cum ar putea fi perfecționat acest exercițiu și adaptat la particularitățile voastre psihologice?

Exemplu. Artur, lucrând asupra unui proiect, simțea dezamăgire și după niște încercări nereușite a pierdut interesul pentru activitate (pentru că lucrul „nu mergea”). În momentul când și-a amintit succesele din trecut (victoria de la olimpiada la fizică, lucrul asupra unui aparat electric), a simțit un val de energie, inspirație, încredere în sine.

Experiența evenimentelor plăcute din trecut - este o sursă imensă de energie și inspirație. Puteți actualiza în memorie orice episod plăcut asociat cu activitatea profesională, creativă sau activitatea educațională (chiar dacă vă gândiți cum să reparați cu succes un aparat electric, de care nimeni nu a vrut să se apuce, veți simți nu doar satisfacție și inspirație, dar, de asemenea, veți deveni mai încrezător în sine)”).

Scurt raport: cum a fost, ce dificultăți au întâmpinat participanții? Cu ce vor pleca de la această ședință etc.

METODE DE CREATIVITATE

Metoda „Examinarea granițelor”

Reformularea problemelor implică anumite ipoteze în ceea ce privește granițele problemei. Limitele determină cum este organizată informația, cum este prelucrată și eventual cum se rezolvă problema în sine. Obiectivul principal al acestei metode este de a restructura ipotezele problemei, astfel încât să se obțină noi modalități de abordare a acesteia. Principalii pași în utilizarea examinării granițelor sunt: stabiliți și scrieți formularea inițială a problemei; subliniați cuvintele-cheie și expresiile și examinați alte ipoteze ascunse; fără a aprecia validitatea acestor ipoteze, identificați orice implicație importantă pe care o sugerează; notați orice noi definiții ale problemei sugerate de implicații. Principalele avantaje ale metodei „Examinarea granițelor” sunt reprezentate de potențialul lor pentru producerea unor definiții mai incitante ale problemei; clarificarea limitelor neclare ale problemei; demonstrarea importanței formulării unor definiții flexibile ale problemei.

Sinectica – metoda Gordon

Sinectica este un termen provenit din limba greacă și reprezintă îmbinarea de elemente diferite, aparent necorelate, având ca scop de bază eliberarea față de constrângeri impuse în cadrul problemei formulate, eliminarea răspunsurilor negative, maleabilitatea intelectului și evadarea din gândirea șablon, pentru realizarea de idei originale-viabile. Tehnica elaborată de un colectiv condus de prof. W. I. Gordon de la Universitatea Harvard – S.U.A. [Gordon W.I.] și se bazează pe teoria că probabilitatea succesului în rezolvarea problemelor crește prin înțelegerea componentelor emoționale inițiale ale procesului creator, considerate mai importante decât elementele intelectuale și raționale.

Tehnica celor “5 W și H”

Este o metodă de redefinire foarte larg utilizată. Este o variație a întrebărilor: Cine?, Ce?, Unde?, Când?, De ce? și Cum? Principalii pași ai metodei sunt: exprimați problema utilizând această formulă: ”În ce mod se poate...?”; scrieți separat liste cu: Cine?, Ce?, Unde?, Când?, De ce? și Cum? - întrebări relevante pentru problema generală; examinați răspunsurile la fiecare întrebare și utilizați-le ca stimuli pentru generarea unor reformulări ale problemei; notați orice reformulări sugerate; selectați o reformulare care exprimă cel mai bine problema, pe care încercați să o rezolvați.

Tehnica abstractizării progresive

Această tehnică generează diferite alternative ale problemei trecând spre niveluri progresiv mai înalte de abstractizare ale acesteia, până când se ajunge la o definiție satisfăcătoare. Metoda abstractizării progresive este în principiu similară cu metoda „De ce?”, amândouă bazându-se pe identificarea legăturilor dintre diferite elemente ale problemei. Avantajul major al acestei abordări este gradul de structură, care-l ajută pe cel ce rezolvă să examineze sistematic conexiunile. Totuși, în comparație cu metodele de reformulare mai puțin structurate, cum ar fi examinarea granițelor, această metodă prezintă o pierdere a spontaneității și diversității. Metoda abstractizării progresive are dezavantajul că cere o decizie atunci când a fost atins nivelul corespunzător de abstracție.

Tehnica „De ce?”

Problemele inițial sunt diferite la nivel de abstracție, dar această definiție poate fi puțin productivă pentru generarea ideilor. De aceea, este utilă uneori explorarea unei varietăți de grade de abstractizare. O metodă relativ ușor de aplicat este metoda „De ce?” Principalele etape ale acestei metode sunt:

- ✓ Formularea problemei conform definiției inițiale.
- ✓ Puneți întrebarea: "De ce doriți să faceți acel lucru afirmat în problemă?".
- ✓ Răspundeți la întrebările puse la punctul doi.
- ✓ Transformați răspunsul într-o nouă întrebare a problemei.
- ✓ Repetați pașii 2 și 3 până când este atins cel mai înalt nivel de abstractizare al problemei.

Această metodă este asemănătoare cu examinarea granițelor și are avantajul de a da posibilitatea obținerii unei varietăți de noi perspective asupra problemei.

Asocierea consonantă

Asocierea denumită de Alex Osborn “Procedeu fundamental pentru producția de idei”, reprezintă o funcție a intelectului uman care stabilește legături între imaginație și memorie, în așa fel, încât o idee o antrenează pe alta. Asociația se dezvoltă, în special, la persoanele cu o puternică energie imaginativă, dublată de cunoștințe bogate. Cu cât memoria este mai bogată, cu atât posibilitatea apariției asociațiilor este mai mare

Inversia

Abordarea stereotipă în proiectare condamnă de cele mai multe ori la sterilitatea în idei, dimpotrivă, schimbarea unghiului de abordare a temei de creație poate constitui un mijloc de eliminare sau diminuare a inerției psihologice. Este foarte greu să se inventeze lucruri complet noi și este mult mai accesibil să se găsească soluții noi ca urmare a unui nou mod de abordare a temei de creație; din acest adevăr a rezultat tehnica de creație, denumită inversie, care constă – în esență – în abordarea inversă a problemei, mijloc principal de eliminare a inerției psihologice.

Metoda Delphi

Poartă numele oracolului grecesc al viitorului, tocmai datorită caracterului său previzionar de stimulare a creativității, metoda Delphi, pusă la punct în anii 1964-65 de către O. Helmer și colaboratorii săi în cadrul programului de cercetare al Trustului american Rand Corporation, are drept scop de bază, obținerea de direcționări, prognoze și chiar soluții în problemele complexe prin valorificarea și stimularea competenței unui grup de experți, combinând creativitatea individuală cu cea a grupului. Principala caracteristică a metodei constituie utilizarea schimbului feed-back-ului de opinie prin consultare reciprocă periodică de mare efect stimulat, dar în același timp, creativ.

Tehnica Philips 6-6, dezvoltată de Philips Donald, se bazează pe divizarea unui grup de aproximativ 30 de persoane în grupuri de câte 6 pe principiul eterogenității (pot fi 4-6 persoane). După elaborarea de idei, timp de șase minute, în cadrul fiecărui grup, acestea vor fi expuse de un reprezentant din partea fiecărui grup într-o reuniune generală ce va dura două ore. Această tehnică se utilizează atunci când este nevoie de mai multe puncte de vedere asupra situației, când sînt necesare ierarhizări, enumerări și nu sunt stabilite criterii precise.

Reuniunea Panel se organizează ca un dialog permanent între două grupuri/echipe de persoane, una numită *panel* sau *jury* (formată din 5-7 experți, care propune soluții și le argumentează), iar cealaltă numită *auditoriu* (este mai numeroasă și are sarcina de a cenzura și evalua ideile prezentate de membrii juriului). Între cele două echipe se interpune *animatorul*. În discuția Panel dezbaterile se realizează prin dialog, argumentări și contraargumentări numai între cele două echipe. În final, animatorul face o sinteză a ideilor emise, a soluțiilor propuse și supune aprobării colective soluția aleasă.

Brainstormingul sau “asaltul de idei”

Tehnică pentru stimularea în echipa a gândirii creatoare a indivizilor, bazată pe emiterea liberă de idei pentru rezolvarea unei probleme [<https://dexonline.ro/definitie/brainstorming>]. O strategie care oferă posibilitatea de a-i pune pe cursanți în situația de a se gândi asupra însărcinărilor la tema predată și de a le aplica în practică. Brainstorming-ul este o metodă interactivă, care poate fi cu succes utilizată în procesul instructiv la orice unitate de curs. Metoda Brainstorming constă în propunerea participanților de a expune cât mai multe variante de rezolvare, inclusiv cele mai fantastice, fără critica variantelor propuse. În continuare, din numărul total de opinii se selectează cele mai reușite, care pot fi utilizate în practică (CERGHIT, Ioan, Metode de învățământ, București: Editura Polirom, 2006, p. 55; OPREA, L. Crenguța, Strategii didactice interactive, București, EDP R. A., 2006 p. 41)

Metoda concasării

Această metodă a fost propusă de Osborn, dr. Fritz Zwicky și alți autori și presupune spargerea unui obiect, proces, fenomen, problema în elementele lor componente și înscrierea fiecărui element într-o matrice de analiză. Concasajul este metoda prin care problema este divizată în elementele sale componente. Fiecare componentă este mărită, micșorată, înlocuită, supusă la numeroase întrebări, în final recompunând ansamblul și verificând noutatea și utilitatea acestuia. Se utilizează, în special, pentru perfecționarea produselor existente, inclusiv în conducerea resurselor umane.

Metoda Delbecq

Constă în obținerea de idei noi pentru soluționarea unor probleme definite prin diferența între situația actuală și cea ideală, imaginată de un grup creativ format din 5 până la 8 persoane. Durata discuțiilor în cadrul grupului este de maxim o oră. Metoda se bazează pe următoarele premise:

- ✓ participantii să aibă anumite cunoștințe despre problema abordată;
- ✓ problema abordată să nu fie nici prea vastă, nici prea îngustă;
- ✓ participantii să fie motivați să participe la soluționarea problemei;
- ✓ participantii să nu aibă voie să facă aprecieri decât în perioada stabilită în acest scop;
- ✓ aplicarea metodei să se facă sub coordonarea unui animator al grupului.
- ✓ În desfășurarea metodei trebuie respectate următoarele principii:
- ✓ orice fază a metodei în grup este precedată de o fază individuală în scris;

În decursul discuțiilor participanților li se acordă un timp limitat, iar intervențiile participanților sunt succesive

Metodologia analizei valorii

Noțiunea de bază cu care operează analiza valorii este funcția obiectului sau produsului studiat definit ca o însușire esențială a lui care se evidențiază în raport cu mediul sau cu utilizatorul. După importanță avem:

- funcții principale – corespund scopului principal căruia îi este destinat obiectul studiat și contribuie direct la realizarea valorii de întreținere;
- funcții secundare – servesc la îndeplinirea sau completarea funcțiilor principale și contribuie indirect la realizarea valorii de întreținere.

Studiul de caz

Cazul reprezintă o situație-problemă particulară, autentică sau ipotetică, modelată sau simulată, care există sau poate exista într-un sistem natural, social sau economic și care necesită un diagnostic și o decizie. Această metodă a fost promovată pentru prima dată de prof. Colomb Langdall la sf. sec. al XIX la School of business și administration din Harvard. Ulterior, s-a bucurat de o extindere mai largă în sectoarele învățământului superior, apoi în cele ale educației în general. Un studiu de caz poate fi o situație umană complexă unică, de exemplu, o decizie majoră cu consecințele ei, un proiect ce se implementează, un eveniment important etc., care urmează să fie investigate în contextual lor concret. În viața socială există evenimente unice, nerepetitive, situații rare sau extreme, chiar critice, destul de problematice, care pot fi analizate, investigate într-un studiu de caz singular sau multiplu. Posibilitatea de control asupra fenomenului este mică sau chiar nulă.

Diagrama Venn

Metoda diagramelor Venn reprezintă o modalitate de verificare a validității inferențelor (imediate și mediate) prin reprezentări grafice. Metoda în sine constă în intersectarea unui număr de cercuri, fiecare cerc reprezintă un termen al inferenței. Doi termeni ai unei propoziții categorice de tipul "Toți S sunt P" - SaP, sunt reprezentați prin metoda diagramelor Venn prin două cercuri intersectate corespunzătoare celor 2 termeni: S și P. Întrucât raționamentul este de tipul SaP, sfera lui S din afara sferei lui P este vidă, și este hașurată, partea de intersecție dintre S și P reprezintă întregul univers de discurs al lui S - și implicit reprezentarea propoziției categorice.

Case-study (analiza situațiilor concrete, analiza situațională). Metoda de analiză a situațiilor concrete este o tehnică de instruire care utilizează descrierea situațiilor reale și rezolvarea problemelor situaționale: standarde, critice, extremale. Metoda activează studenții, stimulează succesul acestora, accentuează reușitele participanților. Studenților li se propune să analizeze o situație concretă, să cerceteze esențialul problemei, să propună variantele posibile de rezolvare și să selecteze cea mai reușită variantă (OPREA, L. Crenguța, Strategii didactice interactive, București, EDP R. A., 2006, p.87).

217.DULGHIERU, V., CANTEMIR, L., CARCEA, M. *Creativitate tehnică. Ghid practic.* Chișinău: SRE UTM, 2005, 180 p. ISBN 9975 – 63 – 06 - 5

1. Metode interactive de predare-învățare-evaluare
https://www.academia.edu/6129545/Metode_interactive_de_predare_invatare_evaluare_a stiintelor

Clasificarea metodelor și tehnicilor interactive de grup

După funcția didactică principală putem clasifica metodele și tehnicile interactive de grup astfel:

- Metode de predare-învățare interactivă în grup:

- Metoda predării/învățării reciproce (Reciprocal teaching – Palinscar);
- Metoda Jigsaw (Mozaicul);
- Citirea cuprinzătoare;
- Cascada (Cascade);
- STAD (Student Teams Achievement Division) – Metoda învățării pe grupe mici;
- TGT (Teams/Games/Tournaments) – Metoda turnirurilor între echipe;
- Metoda schimbării perechii (Share-Pair Circles);
- Metoda piramidei;
- Învățarea dramatizată;

- Metode de fixare și sistematizare a cunoștințelor și de verificare:

- Harta cognitivă sau harta conceptuală (Cognitive map, Conceptual map);
- Matricele;
- Lanțurile cognitive;
- Fishbone maps (scheletul de pește);
- Diagrama cauzelor și a efectului;
- Pânza de păianjăn (Spider map – Webs);
- Tehnica florii de nufăr (Lotus Blossom Technique);
- Metoda R.A.I. ;

- Cartonașele luminoase;
- Metode de rezolvare de probleme prin stimularea creativității:
 - Brainstorming;
 - Starbursting (Explozia stelară);
 - Metoda Pălăriilor gânditoare (Thinking hats – Edward de Bono);
 - Caruselul;
 - Multi-voting;
 - Masa rotundă;
 - Interviul de grup;
 - Studiul de caz;
 - Incidentul critic;
 - Phillips 6/6;
 - Tehnica 6/3/5;
 - Controversa creativă;
 - Fishbowl (tehnica acvariului);
 - Tehnica focus grup;
 - Patru colțuri (Four corners);
 - Metoda Frisco;
 - Sinectica;
 - Buzz-groups;
 - Metoda Delphi;
- Metode de cercetare în grup:
 - Tema sau proiectul de cercetare în grup;
 - Experimentul pe echipe;
 - Portofoliul de grup;

ACTIVITĂȚI ÎNȚĂRIRE / FEEDBACK-UL (ÎNCHEIERE)

Sesiunea 1: Ritualul încheierii activității. “Aplauze în cerc”.

Scopul: Asimilarea experienței, ieșirea din activitate, despărțirea pe o notă pozitivă. Feedback-ul: cu ce pleacă participanții de la training, ce le-a plăcut și ce nu le-a plăcut.

Materiale: -

Durata: 5-7 minute.

Desfășurarea: Consolidarea materiei. Aplauzele la început sunt pe un ton liniștit pe parcurs accentuându-se. Animatorul aplaudă unui membru și treptat se apropie de el privindu-l și intensificând aplauzele. Apoi acest participant alege din grup următorul pe cine îl aplaudă în doi. Al treilea îl alege pe al patrulea etc. Ultimului participant îi aplaudă toată grupa.

Temă pentru acasă: “Amintiți-vă, seara (înainte de culcare) sau dimineața aproximativ cinci lucruri/evenimente de pe parcursul zilei pentru care puteți să vă spuneți „Mulțumesc!” sau să vă autolăudați”. (în timpul pauzei)

Aceasta sarcină va fi valabilă pe tot parcursul desfășurării trainingului. Trainerul discută la ședința a doua efectuarea temei pentru acasă și la ultima ședință face o totalizare (feedback), dar la sfârșitul celorlalte ședințe le amintește participanților de sarcina dată, îi încurajează să o efectueze cu responsabilitate pe parcursul întregului training.

Sesiunea 2: “Energia cuvintelor pozitive”.

Scopul: Creșterea stării de bine, utilizarea cuvintelor ce exprimă trăiri pozitive, intensificând prin exersări zilnice, stimularea încrederii în sine.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 20 minute.

Desfășurarea: De această dată, între cuvintele uzuale pe care le folosiți foarte des în situații mai mai mult sau mai puțin plăcute, căutați trei care aduc aprecieri pozitive despre indiferent ce situație descriu și notați-le imediat. Înlocuiți aceste cuvinte pozitive cu altele și mai pozitive, chiar exagerat de entuziaste, în maniera sugerată de lista celor câteva substituții exemplificate mai jos:

Bine cu extraordinar; Normal cu superb; Curios cu fabulos; Decis cu neclintit; Intersant cu trăsnet; Iubit cu adorat; Extraordinar cu dumnezeiesc etc.

În următoarele 7 zile, de fiecare dată când cuvintele vechi vă vor veni spontan în minte, înlocuiți-le cu cele noi, intens pozitive. După ce ați consolidat această schimbare, treceți la altă serie de trei cuvinte și așa mai departe. Pentru fiecare nouă serie de trei cuvinte, acordați-vă un termen de „tranziție” de 7 zile.

Sesiunea 3: Ritualul încheierii activității „Complimentul”

Scopul: Asimilarea experienței, ieșirea din activitate.

Materiale: -

Durata: 5 minute.

Desfășurarea: Toți participanții se iau de mâini și pe rând șoptesc unul altuia câte un compliment.

Tema pentru acasă: „Eul din oglindă”. Participanții vor nota cu sinceritate:

- * 3 lucruri pozitive care îi caracterizează;
- * 2 realizări la serviciu de care sunt mândri;
- * 3 calități pentru care este apreciat de prietenii/colegii săi;
- * 2 lucruri pe care vrea să le schimbe la propria persoană.

Sesiunea 4: “Eu consider că...” Ritualul încheierii activității.

Scopul: Dezvoltarea încrederii în sine, crearea unui fon emoțional-positiv în grupă, ieșirea din activitate, despărțirea pe o notă pozitivă.

Materiale: Balon.

Durata: 10 minute.

Desfășurarea: Animatorul aruncă balonul unui membru și spune ce îl ajută, după părerea lui, să asculte activ și să înțeleagă interlocutorul. Celălalt aruncă mai departe spunând: “Eu cred, că ție, Maria, îți ajută să auzi și să înțelegi interlocutorul...”

Sesiunea 5: Ritualul încheierii activității „Feedback de plecare”

Scopul: Evaluarea performanțelor. Asimilarea experienței, ieșirea din activitate. Feedback-ul: cu ce pleacă participanții de la training, ce le-a plăcut și ce nu le-a plăcut.

Materiale: -

Durata: 5 minute.

Desfășurarea: Toți participanții se iau de mâini și pe rând șoptesc unul altuia câte un cuvânt de încurajare privind realizările apropiate.

Sesiunea 6: Ritualul încheierii activității. Oferirea unui “emotion” persoanei empătizate pe parcursul ședinței.

Scopul: Asimilarea experienței, ieșirea din activitate, despărțirea pe o notă pozitivă.

Materiale: -

Durata: 5 minute.

Desfășurarea: Consolidarea materiei. Animatorul pregătește din timp și le împarte membrilor grupului insigne cu zâmbet, la sfârșitul activității fiecare participant decide cui îi oferă „zâmbetul lui” în dependență de unul din următoarele criterii: aceleași momente sau asemănătoare care au generat satisfacție; i-a plăcut desenul efectuat; valorifică experiența dezvoltată de către participant etc.

Sesiunea 7: „Lauda de sine”.

Scopul: De a se învăța să apere, încurajeze și inspire pe sine însuși, întrucât aceasta ajută în lucru.

Amintindu-și și întărind emoțional activitățile, care în trecut erau de succes, persoana se inspiră pentru noi realizări.

Materiale: Foi A4, pixuri.

Durata: 20 minute.

Desfășurarea: Amintiți-vă evenimentele când ați avut succes, ați manifestat perseverență etc. scrieți-le pe o foaie. Gândiți-vă la starea emoțională (satisfacție, împlinire, realizare), în care ați fost într-o situație de succes și victorie. În dreptul evenimentelor descrieți starea emoțională trăită la momentul respectiv.

Lăudați-vă. Spuneți-vă câteva cuvinte placute. De ex. „Bravo! Ai lucrat minunat! Ține-o tot așa!”

Obligați-vă să lucrați și în continuare așa (de ex. cu insistență, perseverență etc.)

Exemplu: Mihai s-a lădat pentru progresele semnificative în studiul unei limbi străine, obținute prin munca sistematică, persistentă: "Minunat! Nu în zadar a fost cheltuit atât de mult efort! Munca de zi cu zi a produs rezultate. În continuare, să nu te relaxezi, și să lucrezi chiar mai greu! Eu mă oblig să lucrez în fiecare zi cel puțin o oră pentru îmbunătățirea limbii străine! "

Sesiunea 8: Exerciții pe fișe. Autorefecții

Scopul: Etapa de autorefecții presupune întărirea cunoștințelor antrenate.

Desfășurarea: Formatorul distribuie participanților o fișă de autorefecții spre a fi completată.

1. Câteva lucruri pe care le-am învățat astăzi...
2. Ar trebui să fac următoarele...
3. Un punct de vedere este că...
4. Cele învățate astăzi le pot utiliza/aplica
5. Pentru viitor ar trebui să...

Sesiunea 9: Ritualul încheierii activității „Feedback constructiv”.

Scopul: Feedback-ul: cu ce pleacă participanții de la training, ce le-a plăcut și ce nu le-a plăcut.

Materiale: -

Durata: 5 minute.

Desfășurarea: Fiecare participant își expune părerea, atitudinea și trăirile privind desfășurarea activității, spune cu ce pleacă de la această activitate, se discută importanța ei pentru fiecare participant și de ce nu este mulțumit. Subiecții relatează așteptările lor pentru activitățile ce vor urma.

**BAREME de prelucrare a datelor din
EXPERIMENTUL DE CONSTATARE ȘI DIN EXPERIMENTUL DE VALIDARE**

Descriptorii din experimentul pedagogic:

Ds1 – Corectitudine (sunt alese corect opțiunile prezentate în răspunsuri; lipsă de greșeli de ortografie, în exprimare).

Ds2 – Loialitate (respondentul este deschis spre colaborare; este sincer, obiectiv, conștiincios în prezentarea răspunsurilor; este fidel profesiei/viziunii proprii).

Ds3 – Responsabilitate (se manifestă atitudine de răspundere și obligația față de lucrul efectuat; subiectul subiectul dă răspuns tuturor itemilor din instrumentarul experimentului pedagogic, participă la sesiunile de formare).

Ds4 – Perseverență (subiectul este ferm în ideile prezentate, scriind cu acuratețe, nu cu tăieturi sau redactări la probele de constatare/validare și fiind insistent în prezentarea convingerilor sale).

Ds5 – Fluiditate (se referă la bogăția și rapiditatea debitului asociativ, mai exact la numărul de răspunsuri exprimate; sunt completate toate întrebările, deci se manifestă prin ușurința exprimării). - În baza **criteriilor creativității, p.136** (Apud Bolboceanu, A., Cucer A., Pavlenko L., Furdui E., Mihailov V. et.al. Repere conceptuale ale asistenței psihologice în învățarea pe tot parcursul vieții. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2018 (Tipogr. „Print-Caro”). 198 p. ISBN 978-9975-48-132-8.)

Ds6 – Flexibilitate (este capacitatea de restructurare a traiectoriei gândirii în funcție de noile cerințe; constă în ușurința de a schimba punctul de vedere. Sunt bifate două sau mai multe variante de răspuns; sunt tăiate unele răspunsuri în favoarea altora, deci cu ușurință se schimbă punctul de vedere). - În baza **criteriilor creativității, p.136** (Apud Bolboceanu, A., Cucer A., Pavlenko L., Furdui E., Mihailov V. et.al. Repere conceptuale ale asistenței psihologice în învățarea pe tot parcursul vieții. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2018 (Tipogr. „Print-Caro”). 198 p. ISBN 978-9975-48-132-8.)

Ds7 – Originalitate (este aptitudinea subiecților de a da răspunsuri inedite, care să corespundă exigențelor realității; este expresia noutății și a inovației. Sunt intervenții cu idei noi la întrebări sau răspunsuri). - În baza **criteriilor creativității, p.136** (Apud Bolboceanu, A., Cucer A., Pavlenko L., Furdui E., Mihailov V. et.al. Repere conceptuale ale asistenței psihologice în învățarea pe tot parcursul vieții. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2018 (Tipogr. „Print-Caro”). 198 p. ISBN 978-9975-48-132-8.)

Ds8 – Valorificare (este abilitatea subiecților de punere în valoare a ideilor/conceptelor/documentelor reglatoare la temele propuse; de a scoate în evidență valorile conceptelor propuse/abordate: creativității/eticii/moralei/dezvoltării personale/creativității etice etc.; pot selecta din valorile cunoscute pe acelea care răspund noilor cerințe).

Ds9 – Valorizare (este capacitatea subiecților de a formula judecăți de valoare; de a susține, cu argumente pertinente și cu exemple din propria experiență, viziunea proprie/poziția sa/punctul de vedere expus; a da o plusvaloare prin răspunsurile prezentate. De exemplu, creare de noi reguli, principii, norme, metode etc., deci o valoare nou-creată).

Ds10 – Pozitivism (subiecții, în argumente, sunt realiști, se bazează preponderent pe problemele practice, care se întemeiază pe experiență, pe fapte, pe realități; ideile propuse nu produc rău în raport cu sine/cu alții).

➤ **Descriptorii pentru fiecare nivel din instrumentariul experimentului de constatare**

CONSTATARE		
CHESTIONAR	SCALA DE CLASIFICARE	TEST
1. Ds1 – Corectitudine	1. Ds1 – Corectitudine	1. Ds1 – Corectitudine
2. Ds2 – Loialitate	2. Ds2 – Loialitate	2. Ds6 – Flexibilitate
3. Ds3 – Responsabilitate	3. Ds3 – Responsabilitate	3. Ds7 – Originalitate
4. Ds4 – Perseverență	4. Ds4 – Perseverență	4. Ds8 – Valorificare
5. Ds5 – Fluiditate	5. Ds5 – Fluiditate	5. Ds9 – Valorizare
		6. Ds10 – Pozitivism
Stabilirea nivelului de		
Creativitate în dezvoltarea profesională a cadrului didactic	etică și morală	etică profesională a cadrului didactic
Varianta corectă: toți itemii – Da. Pentru răspunsurile: • Da – 5 puncte (Se oferă câte un punct	Varianta corectă a itemilor: toți itemii – acord total. Pentru răspunsurile: • Acord total – 5 puncte	Varianta corectă pentru maximum de puncte la fiecare item: Item 1 – 12 p. (6 Ds×2 puncte fiecare); Item 2 – 12 p. (6 Ds×2 puncte fiecare); Item 3 – 10 p. – (5 Ds - în afară de Ds6 -

<p>pentru fiecare descriptor.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parțial – 4 puncte • Solicit ajutor – 3 puncte • Nu – 0 puncte • Nici un răspuns – 0 puncte <p>Adică, pentru 9 itemi – 45 puncte maxim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivelul I (înalt) – 44-45 puncte • Nivelul II (mediu) – 23-43 puncte • Nivelul III (scăzut) – 0-22 puncte <p>Astfel, aceasta denotă că: Nivelul I (înalt) este atins când subiecții s-au manifestat la 4-5 poziții din cele 5. Nivelul II (mediu) – când subiecții s-au manifestat la 2-3 poziții din cele 5. Nivelul III (scăzut) - când subiecții s-au manifestat la o singură poziție din cele 5 sau nu au dat nici un răspuns.</p>	<p>(Se oferă câte un punct pentru fiecare descriptor.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Acord – 4 puncte • Indecis – 3 puncte • Dezacord – 2 puncte • Dezacord total – 1 punct • Nici un răspuns – 0 puncte <p>Adică, pentru 12 itemi – 60 puncte maxim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivelul I (înalt) – 55-60 puncte • Nivelul II (mediu) – 30-54 puncte • Nivelul III (scăzut) – 0-29 puncte <p>Astfel, aceasta denotă că: Nivelul I (înalt) este atins când subiecții s-au manifestat la 4-5 poziții din cele 5. Nivelul II (mediu) – când subiecții s-au manifestat la 2-3 poziții din cele 5. Nivelul III (scăzut) - când subiecții s-au manifestat la o singură poziție din cele 5 sau nu au dat nici un răspuns.</p>	<p>flexibilitate ×2 puncte fiecare);</p> <p>Item 4 – 12 p. (6 Ds×2 puncte fiecare);</p> <p>Item 5 – 12 p. (6 Ds×2 puncte fiecare);</p> <p>Item 6 – 7 p. (câte 0,5 puncte maxim la identificarea corectă a cuvintelor necesare contextului sau a sinonimelor acestora+0,5 puncte pentru utilizarea sinonimelor nu a cuvântului întocmai.</p> <p>Cuvintele corecte:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Măsurii - 0,5 puncte 2. Dorința - 0,5 puncte 3. Să aducă - 0,5 puncte 4. Bucurie - 0,5 puncte 5. Atent - 0,5 puncte 6. Comportament - 0,5 puncte 7. Lipsiți - 0,5 puncte 8. Jigni - 0,5 puncte 9. Calitate - 0,5 puncte 10. Eficient - 0,5 puncte 11. Severitate - 0,5 puncte 12. Insistentă - 0,5 puncte 13. Cerințe mai - 0,5 puncte) <p>Item 7.1. – 5 p. – varianta a;</p> <p>Item 7.2. – 5 p. – varianta b;</p> <p>Item 7.3. – 5 p. – varianta a;</p> <p>Item 7.4. – 5 p. – varianta b;</p> <p>Item 7.5. – 5 p. – varianta b;</p> <p>Item 7.6. – 5 p. – varianta a;</p> <p>Item 7.7. – 5 p. – varianta c.</p> <p>Adică, pentru 13 itemi – 100 puncte maxim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte • Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte • Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte <p>Astfel, aceasta denotă că: Nivelul I (înalt) este atins când subiecții s-au manifestat la 5-6 poziții din cele 6. Nivelul II (mediu) – când subiecții s-au manifestat la 3-4 poziții din cele 6. Nivelul III (scăzut) - când subiecții s-au manifestat la 1-2 poziții din cele 6 sau nu au dat nici un răspuns.</p>
<p>Stabilirea nivelului de creativitate etică în dezvoltarea profesională a cadrului didactic</p>		
<p>În baza nivelurilor stabilite la cele trei probe, stabilim nivelul total, pentru variantele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nivelul I (înalt) + Nivelul I (înalt) + Nivelul I (înalt) = Nivelul I (înalt) 2. Nivelul I (înalt) + Nivelul I (înalt) + Nivelul II (mediu) = Nivelul I (înalt) 3. Nivelul I (înalt) + Nivelul I (înalt) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul II (mediu) 4. Nivelul I (înalt) + Nivelul II (mediu) + Nivelul II (mediu) = Nivelul II (mediu) 5. Nivelul I (înalt) + Nivelul II (mediu) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul II (mediu) 6. Nivelul I (înalt) + Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul II (mediu) 7. Nivelul II (mediu) + Nivelul II (mediu) + Nivelul II (mediu) = Nivelul II (mediu) 		

8. Nivelul II (mediu) + Nivelul II (mediu) + Nivelul III (scăzut) = **Nivelul II (mediu)**
9. Nivelul II (mediu) + Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) = **Nivelul III (scăzut)**
10. Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) = **Nivelul III (scăzut)**
11. Nivelul III (scăzut) + Nivelul II (mediu) + Nivelul I (înalt) = **Nivelul II (mediu)**
12. Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) + Nivelul II (mediu) = **Nivelul III (scăzut)**

N.B. Dacă nivelurile de la vreo variantă se schimbă cu locul, nivelul total nu se schimbă.

➤ **Descriptorii pentru fiecare nivel din instrumentariul experimentului de validare**

VALIDARE	
TEST	PROBA DE REFLECȚIE CONSTRUCTIVĂ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ds1 – Corectitudine 2. Ds2 – Loialitate 3. Ds3 – Responsabilitate 4. Ds4 – Perseverență 5. Ds5 – Fluiditate 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ds1 – Corectitudine - 10 puncte 2. Ds2 – Loialitate - 10 puncte 3. Ds3 – Responsabilitate - 10 puncte 4. Ds4 – Perseverență - 10 puncte 5. Ds5 – Fluiditate - 10 puncte 6. Ds6 – Flexibilitate - 10 puncte 7. Ds7 – Originalitate - 10 puncte 8. Ds8 – Valorificare - 10 puncte 9. Ds9 – Valorizare - 10 puncte 10. Ds10 – Pozitivism - 10 puncte
Stabilirea nivelului de	
Creativitate etică în dezvoltarea profesională a cadrului didactic	Creativitate etică în dezvoltarea profesională a cadrului didactic
<p>Varianta corectă pentru maximum de puncte la fiecare item:</p> <p>Item 1 – 12 p. – varianta a; Item 2 – 10 p. – varianta b; Item 3 – 10 p. – varianta c; Item 4 – 12 p. – varianta b; Item 5 – 10 p. – varianta a; Item 6 – 12 p. – varianta b; Item 7 – 12 p. – varianta c; Item 8 – 10 p. – varianta b; Item 9 – 12 p. – varianta a.</p> <p>Adică, pentru 9 itemi – 100 puncte maxim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte • Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte • Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte <p>Astfel, aceasta denotă că: Nivelul I (înalt) este atins când subiecții s-au manifestat la 4-5 poziții din cele 5. Nivelul II (mediu) – când subiecții s-au manifestat la 2-3 poziții din cele 5. Nivelul III (scăzut) - când subiecții s-au manifestat la o singură poziție din cele 5 sau nu au dat nici un răspuns.</p>	<p>Varianta corectă: 10 puncte maxim pentru fiecare descriptor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ds1 – Corectitudine - 10 puncte 2. Ds2 – Loialitate - 10 puncte 3. Ds3 – Responsabilitate - 10 puncte 4. Ds4 – Perseverență - 10 puncte 5. Ds5 – Fluiditate - 10 puncte 6. Ds6 – Flexibilitate - 10 puncte 7. Ds7 – Originalitate - 10 puncte 8. Ds8 – Valorificare - 10 puncte 9. Ds9 – Valorizare - 10 puncte 10. Ds10 – Pozitivism - 10 puncte <p>Adică, pentru realizarea probei – 100 puncte maxim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivelul I (înalt) – 90-100 puncte • Nivelul II (mediu) – 50-89 puncte • Nivelul III (scăzut) – 0-49 puncte <p>Astfel, aceasta denotă că: Nivelul I (înalt) este atins când subiecții s-au manifestat la 9-10 poziții din cele 10. Nivelul II (mediu) – când subiecții s-au manifestat la 5-8 poziții din cele 10. Nivelul III (scăzut) - când subiecții s-au manifestat la 1-4 poziții din cele 10 sau nu au dat nici un răspuns.</p>
Stabilirea nivelului de creativitate etică în dezvoltarea profesională a cadrului didactic	
<p>În baza nivelurilor stabilite la cele două probe, stabilim nivelul total, pentru variantele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nivelul I (înalt) + Nivelul I (înalt) = Nivelul I (înalt) 2. Nivelul I (înalt) + Nivelul II (mediu) = Nivelul I (înalt) 3. Nivelul I (înalt) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul II (mediu) 4. Nivelul II (mediu) + Nivelul II (mediu) = Nivelul II (mediu) 5. Nivelul II (mediu) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul II (mediu) 6. Nivelul III (scăzut) + Nivelul III (scăzut) = Nivelul III (scăzut) <p>N.B. Dacă nivelurile de la vreo variantă se schimbă cu locul, nivelul total nu se schimbă.</p>	

Analiza datelor de constatare din Chestionarul *Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale* (în %)

Nr. itemi	GEu1				GCu2				GER3				GCr4				TOTAL			
	Da (%)	Parțial (%)	Solicit ajutor (%)	Nu (%)	Da (%)	Parțial (%)	Solicit ajutor (%)	Nu (%)	Da (%)	Parțial (%)	Solicit ajutor (%)	Nu (%)	Da (%)	Parțial (%)	Solicit ajutor (%)	Nu (%)	Da (%)	Parțial (%)	Solicit ajutor (%)	Nu (%)
1	25	52,5	15	7,5	11	71	11	6	32	48	16	4	40	48	8	4	26	56	13	5
2	0	32,5	37,5	30	3	43	37	17	4	44	32	20	12	40	20	28	4	39	33	24
3	7,5	22,5	25	45	3	17	43	37	8	24	52	16	24	52	16	8	10	27	34	29
4	0	40	45	15	3	31	43	23	8	40	52	0	16	60	24	0	6	42	42	11
5	0	7,5	17,5	75	3	9	17	71	0	8	12	80	4	12	16	68	2	9	16	73
6	7,5	17,5	42,5	32,5	6	9	48	37	8	36	44	12	16	44	32	8	9	24	42	25
7	22,5	50	22,5	5	9	77	9	6	20	60	20	0	28	60	12	0	19	62	20	3
8	10	37,5	32,5	20	3	23	46	28	8	44	40	8	16	36	44	4	9	34	40	17
9	7,5	47,5	22,5	22,5	6	31	37	26	4	36	52	8	8	52	36	4	6	42	35	17
Total																	91			
Media																	22	32	11	23

Analiza datelor din proba *Scala de clasificare* (constatare) – GEu1

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	14	35	38	95	39	97,5	37	92,5	14	35
2	27	67,5	40	100	40	100	40	100	27	67,5
3	15	37,5	39	97,5	39	97,5	36	90	15	37,5
4	10	25	38	95	37	92,5	30	75	10	25
5	12	30	39	97,5	38	95	34	85	13	32,5
6	15	37,5	39	97,5	37	92,5	33	82,5	15	37,5
7	18	45	38	95	38	95	35	87,5	18	45
8	9	22,5	39	97,5	37	92,5	32	80	9	22,5
9	13	32,5	38	95	36	90	30	75	13	32,5
10	14	35	39	97,5	38	95	31	77,5	14	35
11	28	70	39	97,5	39	97,5	38	95	28	70
12	19	47,5	36	90	35	87,5	30	75	19	47,5

Analiza datelor din proba *Scala de clasificare* (constatare) – GCu2

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	12	34,3	30	85,7	30	85,7	29	82,9	12	34,3
2	26	74,3	34	97,1	34	97,1	34	97,1	26	74,3
3	15	42,9	33	94,3	33	94,3	32	91,4	15	42,9
4	11	31,4	35	100	35	100	35	100	11	31,4
5	14	40	33	94,3	33	94,3	32	91,4	14	40
6	13	37,1	34	97,1	34	97,1	32	91,4	13	37,1
7	21	60	33	94,3	33	94,3	31	91,4	21	60
8	10	28,6	32	91,4	31	91,4	30	85,7	10	28,6
9	12	34,3	33	94,3	33	94,3	32	91,4	12	34,3
10	13	37,1	35	100	35	100	31	91,4	13	37,1
11	30	85,7	34	97,1	34	97,1	34	97,1	30	85,7
12	18	51,4	30	85,7	30	85,7	29	82,9	18	51,4

Analiza datelor din proba *Scala de clasificare* (constatare) – GER3

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	8	32	20	80	20	80	18	72	8	32
2	18	72	21	84	21	84	21	84	18	72
3	22	88	23	92	23	92	21	84	22	88
4	9	36	20	80	20	80	21	84	9	36
5	11	44	22	88	22	88	20	80	11	44
6	13	52	21	84	21	84	17	68	13	52
7	19	76	24	96	24	96	21	84	19	76
8	10	40	19	76	19	76	17	68	10	40
9	8	32	22	88	22	88	18	72	8	32
10	12	48	23	92	23	92	16	64	12	48
11	20	80	19	76	19	76	15	60	20	80
12	18	72	22	88	22	88	20	80	18	72

Analiza datelor din proba *Scala de clasificare* (constatare) – GCr4

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	8	32	21	84	21	84	20	80	8	32
2	20	80	23	92	23	92	23	92	20	80
3	23	92	20	80	20	80	18	72	23	92
4	10	40	24	96	24	96	22	88	10	40
5	8	32	23	92	23	92	17	68	8	32
6	15	60	20	80	20	80	17	68	15	60
7	16	64	22	88	22	88	21	84	16	64
8	12	48	25	100	25	100	20	80	12	48
9	11	44	20	80	20	80	20	80	11	44
10	15	60	19	76	19	76	15	60	15	60
11	18	72	23	92	23	92	20	80	18	72
12	17	68	22	88	22	88	17	68	17	68

Analiza datelor din testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (constatare) – GEu1

Nr. variabilei de cercetare	Nr. itemului	Descriptori																			
		Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5		Ds6		Ds7		Ds8		Ds9		Ds10	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1.	1.	28	70									15	37,5	27	67,5	26	65	29	72,5	30	75
2.	2.	23	57,5									5	12,5	18	45	25	62,5	27	67,5	29	72,5
3.	3.	28	70									1	2,5	17	42,5	35	87,5	21	52,5	38	95
4.	4.	2	5									16	40	33	82,5	39	97,5	35	87,5	33	82,5
5.	5.	38	95									34	85	34	85	38	95	36	90	38	95
6.	6.	39	97,5	39	97,5	37	92,5	39	97,5	39	97,5										
7.	7.1	30	75	30	75	30	75	30	75	30	75										
	7.2	24	60	24	60	24	60	24	60	24	60										
	7.3	22	55	22	55	22	55	22	55	22	55										
8.	7.4	18	45	18	45	18	45	18	45	18	45										
	7.5	31	77,5	31	77,5	31	77,5	31	77,5	31	77,5										
9.	7.6	24	60	24	60	24	60	24	60	24	60										
	7.7	20	50	20	50	20	50	20	50	20	50										

Analiza datelor din testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (constatare) – GCu2

Nr. variabilei de cercetare	Nr. itemului	Descriptori																			
		Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5		Ds6		Ds7		Ds8		Ds9		Ds10	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1.	1.	27	77,1									16	45,7	25	71,4	23	65,7	27	77,1	28	80
2.	2.	23	65,7									9	25,7	12	34,2	25	71,4	24	68,6	29	82,6
3.	3.	26	74,3									7	20	18	51,4	30	85,7	21	60	33	94,3
4.	4.	6	17,1									16	45,7	31	88,5	34	97,1	30	85,7	31	88,5
5.	5.	34	97,1									33	94,3	25	71,4	33	94,3	32	91	34	97,1
6.	6.	34	97,1	34	97,1	34	97,1	34	97,1	34	97,1										
7.	7.1	29	82,6	29	82,6	29	82,6	29	82,6	29	82,6										
	7.2	24	68,6	24	68,6	24	68,6	24	68,6	24	68,6										
	7.3	21	60	21	60	21	60	21	60	21	60										
8.	7.4	18	51,4	18	51,4	18	51,4	18	51,4	18	51,4										
	7.5	30	85,7	30	85,7	30	85,7	30	85,7	30	85,7										
9.	7.6	23	65,7	23	65,7	23	65,7	23	65,7	23	65,7										
	7.7	21	60	21	60	21	60	21	60	21	60										

Analiza datelor din testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (constatare) – GER3

Nr. variabilei de cercetare	Nr. itemului	Descriptori																			
		Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5		Ds6		Ds7		Ds8		Ds9		Ds10	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1.	1.	15	60									10	40	12	48	17	68	16	64	18	72
2.	2.	12	48									4	16	17	68	18	72	18	72	19	76
3.	3.	14	56									2	8	9	36	21	84	12	48	24	96
4.	4.	2	8									11	44	22	88	24	96	21	84	22	88
5.	5.	22	88									20	80	22	88	23	92	21	84	23	92
6.	6.	23	92	23	92	18	72	23	92	23	92										
7.	7.1	17	68	17	68	17	68	17	68	17	68										
	7.2	13	52	13	52	13	52	13	52	13	52										
	7.3	12	48	12	48	12	48	12	48	12	48										
8.	7.4	10	40	10	40	10	40	10	40	10	40										
	7.5	21	84	21	84	21	84	21	84	21	84										
9.	7.6	15	60	15	60	15	60	15	60	15	60										
	7.7	17	68	17	68	17	68	17	68	17	68										

Analiza datelor din testul *Etica profesională a cadrelor didactice* (constatare) – GCr4

Nr. variabilei de cercetare	Nr. itemului	Descriptori																			
		Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5		Ds6		Ds7		Ds8		Ds9		Ds10	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1.	1.	18	72									12	48	18	72	16	64	17	68	20	80
2.	2.	12	48									8	32	17	68	17	68	19	76	19	76
3.	3.	15	60									8	32	10	40	22	88	14	56	24	96
4.	4.	7	28									11	44	22	88	24	96	23	92	23	92
5.	5.	22	88									20	80	23	92	22	88	21	84	24	96
6.	6.	21	84	21	84	21	84	21	84	21	84										
7.	7.1	18	72	18	72	18	72	18	72	18	72										
	7.2	15	60	15	60	15	60	15	60	15	60										
	7.3	13	52	13	52	13	52	13	52	13	52										
8.	7.4	12	48	12	48	12	48	12	48	12	48										
	7.5	21	84	21	84	21	84	21	84	21	84										
9.	7.6	16	64	16	64	16	64	16	64	16	64										
	7.7	18	72	18	72	18	72	18	72	18	72										

Analiza datelor din testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (validare) – GEu1

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	20	50	20	50	20	50	17	42,5	20	50
2	24	60	24	60	24	60	21	52,5	24	60
3	24	60	24	60	24	60	21	52,5	24	60
4	35	87,5	35	87,5	35	87,5	32	80	35	87,5
5	22	55	22	55	22	55	22	55	22	55
6	14	35	14	35	14	35	14	35	14	35
7	37	92,5	37	92,5	37	92,5	36	90	37	92,5
8	38	95	38	95	38	95	37	92,5	38	95
9	20	50	20	50	20	50	20	50	20	50

Analiza datelor din testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (validare) – GCu2

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	10	28,6	10	28,6	10	28,6	9	25,7	10	28,6
2	19	54,3	19	54,3	19	54,3	17	48,8	19	54,3
3	16	45,7	16	45,7	16	45,7	16	45,7	16	45,7
4	26	74,3	26	74,3	26	74,3	22	62,9	26	74,3
5	15	42,8	15	42,8	15	42,8	15	42,8	15	42,8
6	9	25,7	9	25,7	9	25,7	9	25,7	9	25,7
7	11	31,4	11	31,4	11	31,4	10	28,6	11	31,4
8	23	65,7	23	65,7	23	65,7	21	60	23	65,7
9	20	57,1	20	57,1	20	57,1	20	57,1	20	57,1

Analiza datelor din testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (validare) – GEr3

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	18	72	18	72	18	72	17	68	18	72
2	20	80	20	80	20	80	16	64	20	80
3	17	68	17	68	17	68	18	72	17	68
4	24	96	24	96	24	96	24	96	24	96
5	16	64	16	64	16	64	16	64	16	64
6	14	56	14	56	14	56	13	52	14	56
7	23	92	23	92	23	92	22	88	23	92
8	22	88	22	88	22	88	22	88	22	88
9	19	76	19	76	19	76	19	76	19	76

Analiza datelor din testul *Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice* (validare) – GCr4

Nr. item	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1	12	48	12	48	12	48	11	44	12	48
2	18	72	18	72	18	72	16	64	18	72
3	16	64	16	64	16	64	15	60	16	64
4	20	80	20	80	20	80	20	80	20	80
5	15	60	15	60	15	60	12	48	15	60
6	12	48	12	48	12	48	11	44	12	48
7	21	84	21	84	21	84	21	84	21	84
8	19	76	19	76	19	76	17	68	19	76
9	17	68	17	68	17	68	15	60	17	68

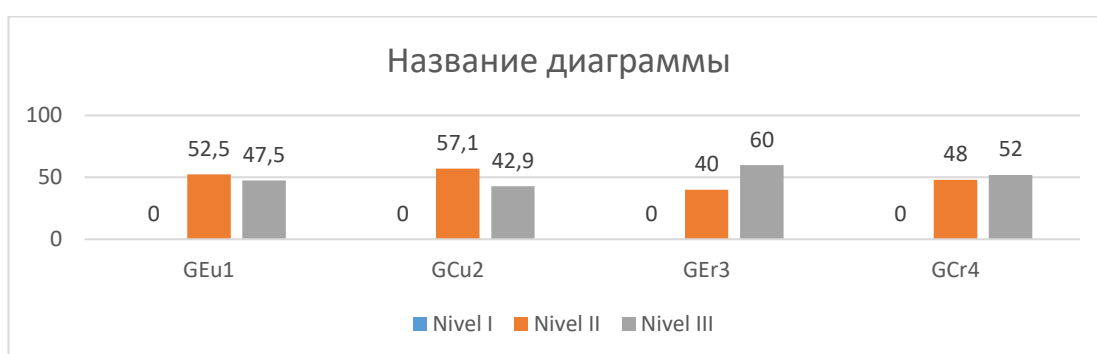
Analiza datelor din proba de reflecție constructivă *Profilul unui profesor școlar creativ etic* (validare)

Nr. variabilei de cercetare	Descriptori																				Total	
	Ds1		Ds2		Ds3		Ds4		Ds5		Ds6		Ds7		Ds8		Ds9		Ds10		10 descroptori	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
	GEu1																					
1-9	38	95	38	95	38	95	35	87,5	38	95	38	95	38	95	38	95	38	95	38	95	37	94,3
	GCu2																					
1-9	31	88,6	31	88,6	31	88,6	28	80	31	88,6	31	88,6	31	88,6	31	88,6	31	88,6	31	88,6	31	88,6
	GEr3																					
1-9	25	100	25	100	25	100	22	88	25	100	25	100	25	100	25	100	25	100	25	100	25	100
	GCr4																					
1-9	23	92	23	92	23	92	19	76	23	92	23	92	23	92	23	92	23	92	23	92	23	92
Total																					29	93,7

Rezultate sintetice în experimentul de constatare

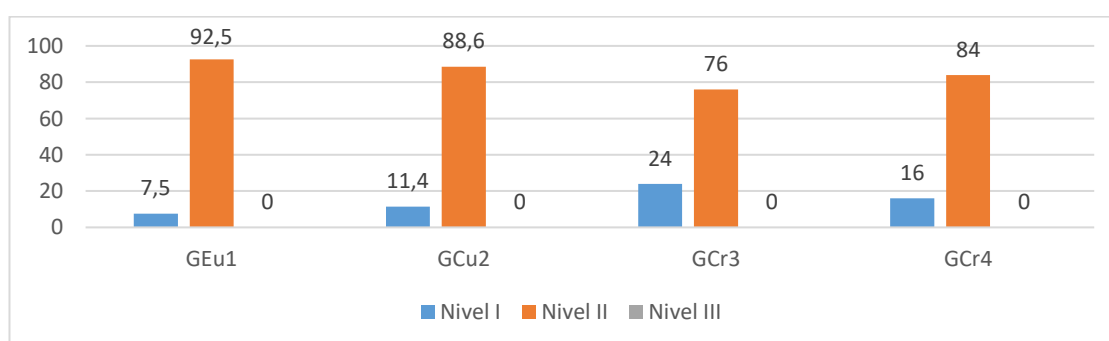
Rezultate sintetice pe instrumente de cercetare (constatare)

Codul subiectului	Chestionarul <i>Creativitatea cadrelor didactice în contextul dezvoltării profesionale</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	0	0	21	52,5	19	47,5	II
GCu2	0	0	20	57,1	15	42,9	II
Ger3	0	0	10	40	15	60	III
GCr4	0	0	12	48	13	52	III

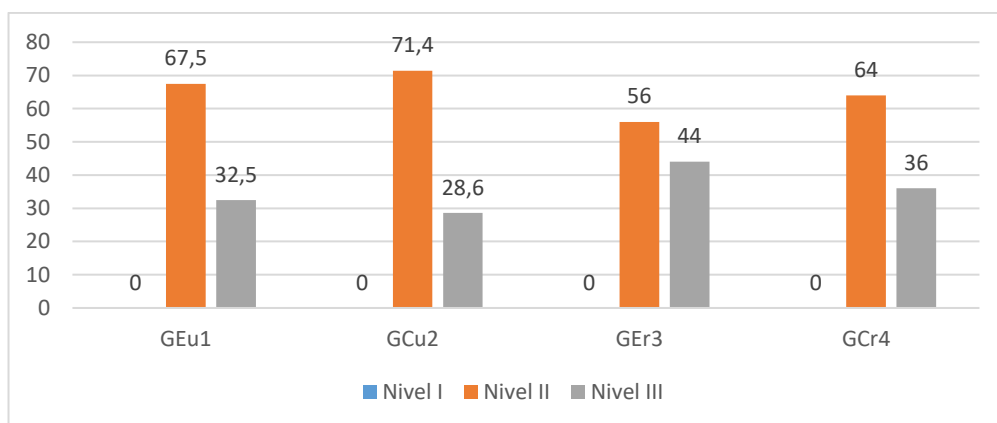
Rezultate sintetice pe instrumente de cercetare (constatare)

Codul subiectului	Scala de clasificare						Total
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	3	7,5	37	92,5	0	0	II
GCu2	4	11,4	31	88,6	0	0	II
Ger3	6	24	19	76	0	0	II
GCr4	4	16	21	84	0	0	II

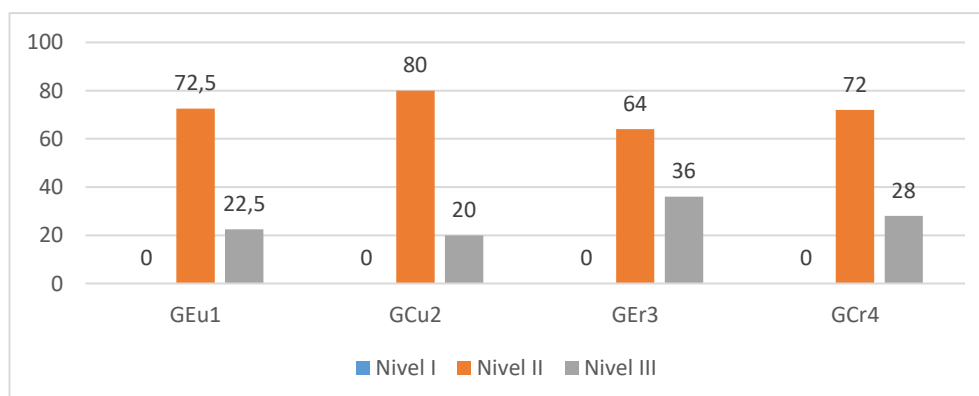
Rezultate sintetice pe instrumente de cercetare (constatare)

Codul subiectului	Testul <i>Etica profesională a cadrului didactic</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	0	0	27	67,5	13	32,5	II
GCu2	0	0	25	71,4	10	28,6	II
GEr3	0	0	14	56	11	44	II
GCr4	0	0	16	64	9	36	II

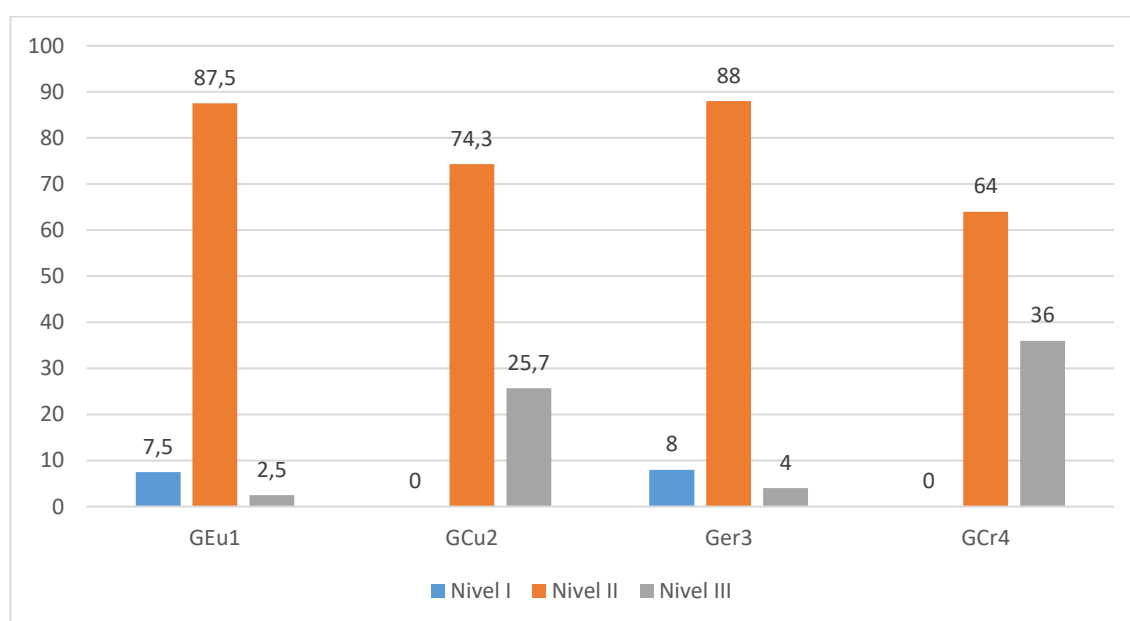
Nivelele finale la experimentul de constatare

Codul subiectului	3 instrumente							
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total	
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%
GEu1	0	0	29	72,5	11	22,5	40	100
GCu2	0	0	28	80	7	20	35	100
GEr3	0	0	16	64	9	36	25	100
GCr4	0	0	18	72	7	28	25	100

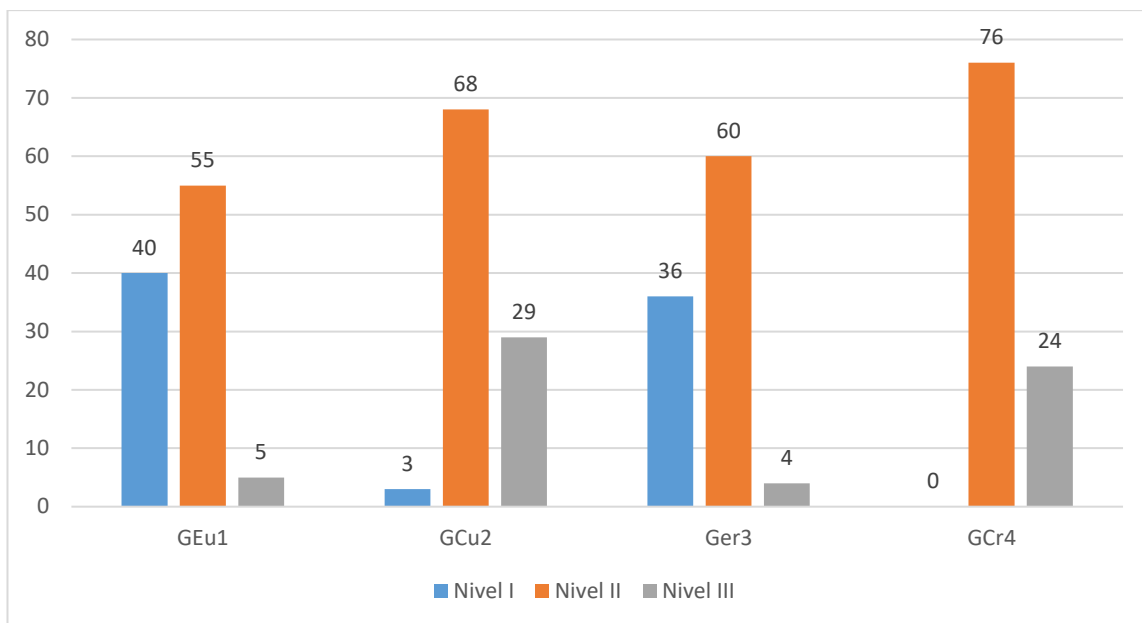

Rezultate sintetice în experimentul de validare**Rezultate sintetice pe instrumente de cercetare (validare)**

Codul subiectului	Testului <i>Creativitatea etică în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice</i>						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	3	7,5	35	87,5	1	2,5	II
GCu2	0	0	26	74,3	9	25,7	II
Ger3	2	8	22	88	1	4	II
GCr4	0	0	16	64	9	36	II

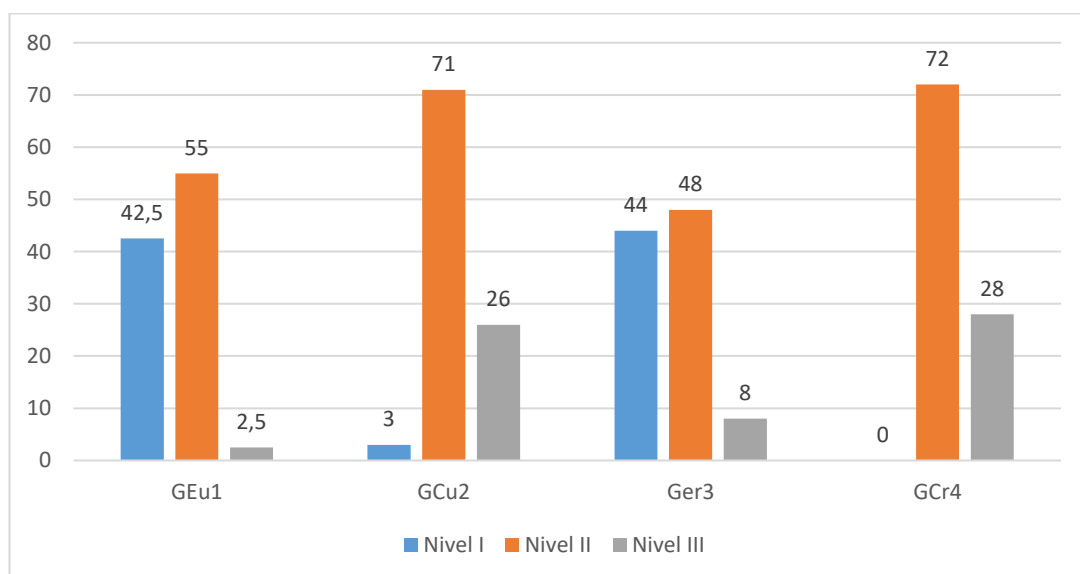
Rezultate sintetice pe instrumente de cercetare (validare)

Codul subiectului	Proba de reflecție constructivă						
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)		Total nivel
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	
GEu1	16	40	22	55	2	5	II
GCu2	1	3	24	68	10	29	II
Ger3	9	36	15	60	1	4	II
GCr4	0	0	19	76	6	24	II

Nivelele finale la experimentul de validare

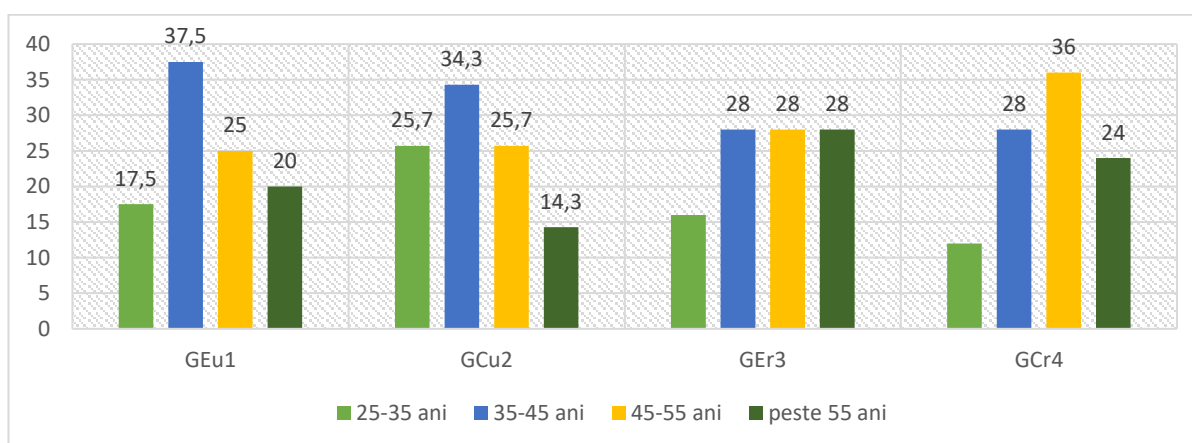
Codul subiectului	2 instrumente							Total nivel	
	Nivel I (înalt)		Nivel II (mediu)		Nivel III (scăzut)				
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%			
GEu1	17	42,5	22	55	1	2,5	II		
GCu2	1	3	25	71	9	26	II		
Ger3	11	44	12	48	2	8	II		
GCr4	0	0	18	72	7	28	II		

**Analiza datelor în baza variabilelor:
vârstă, experiență didactică, disciplina predate, grad didactic**

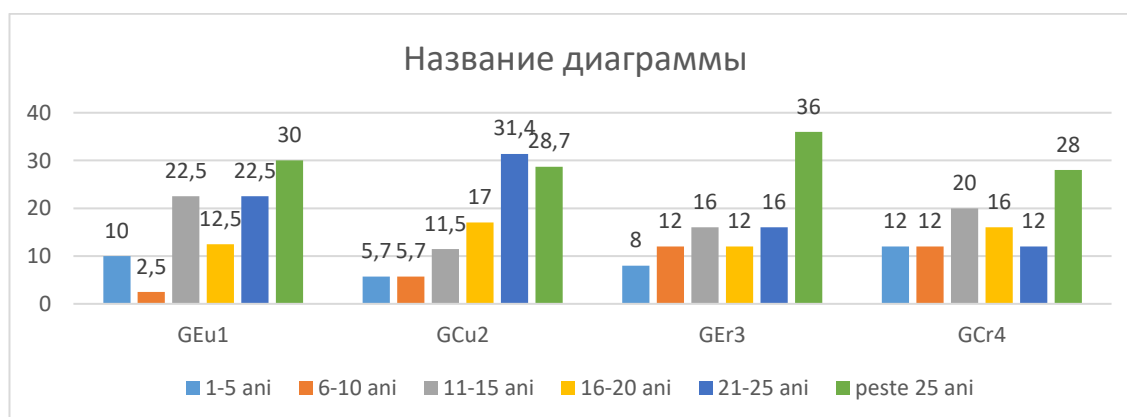
Repartizarea subiecților din loturile experimentale **pe vârste**

Lotul experimental	Vârsta							
	25-35 ani		35-45 ani		45-55 ani		Peste 55 ani	
	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%	Subiecți	%
GEu1	7	17,5	15	37,5	10	25	8	20
GCu2	9	25,7	12	34,3	9	25,7	5	14,3
GEr3	4	16	7	28	7	28	7	28
GCr4	3	12	7	28	9	36	6	24

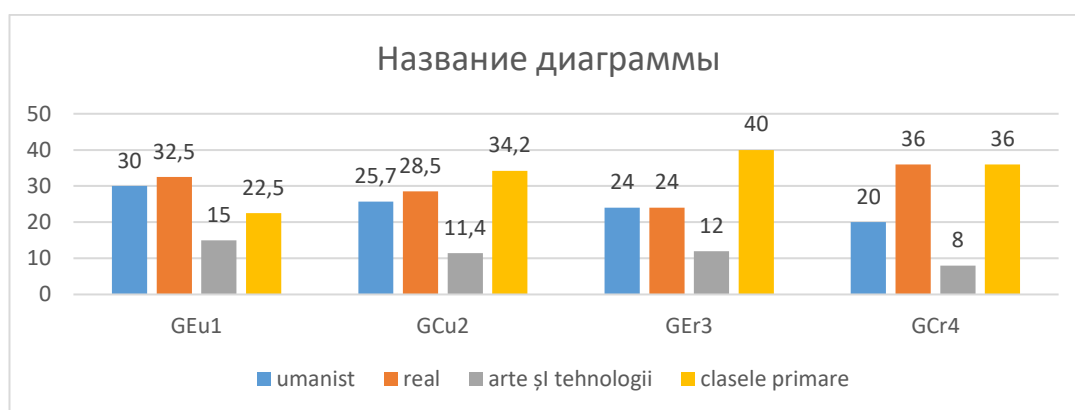
Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform **experienței didactice**

Lotul experimental	Experiența de activitate didactică											
	1-5 ani		6-10 ani		11-15 ani		16-20 ani		21-25 ani		Peste 25 ani	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	4	10	1	2,5	9	22,5	5	12,5	9	22,5	12	30
GCu2	2	5,7	2	5,7	4	11,5	6	17	11	31,4	10	28,7
GEr3	2	8	3	12	4	16	3	12	4	16	9	36
GCr4	3	12	3	12	5	20	4	16	3	12	7	28

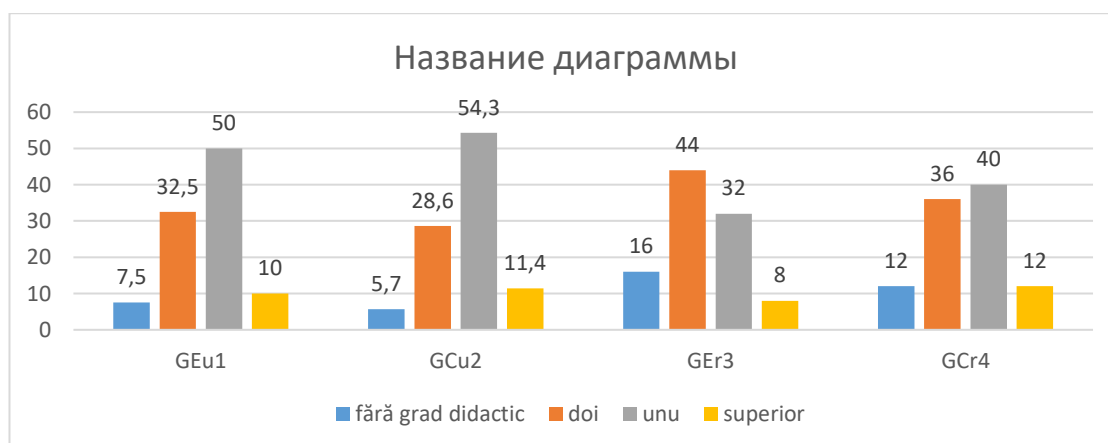
Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform **disciplinei predate**

Lotul experimental	Disciplina predată							
	umanist		real		Arte și tehnologii		Clasele primare	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	12	30	13	32,5	6	15	9	22,5
GCu2	9	25,7	10	28,5	4	11,4	12	34,2
GEr3	6	24	6	24	3	12	10	40
GCr4	5	20	9	36	2	8	9	36

Repartizarea subiecților din loturile experimentale conform **gradului didactic**

Lotul experimental	Grad didactic							
	fără grad didactic		doi		unu		superior	
	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%	subiecți	%
GEu1	3	7,5	13	32,5	20	50	4	10
GCu2	2	5,7	10	28,6	19	54,3	4	11,4
GEr3	4	16	11	44	8	32	2	8
GCr4	3	12	9	36	10	40	3	12

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctor sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Numele, prenumele _____ **Mihailov Veronica**

Data _____ 2024

CURRICULUM VITAE

INFORMAȚII PERSONALE **Veronica MIHAILOV**

📍 Dacia 30/1, 67, Chișinău, MD- 2060, Republica Moldova

☎ (+373)022778475 📠 069362621; 078863540

✉ mihailoveronica@gmail.com

mihailov.veronica@upsc.md

💬 Skype - mihailov.veronica; Viber; WhatsApp; Hangouts; Telegram

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

2022 -
prezent

Asistent universitar, specialist superior, CFCL al UPS „Ion Creangă”

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, www.upsc.md

- Predarea cursurilor: *Metodologia cercetării, Educație incluzivă, Dezvoltare personală, Consiliere educațională* la programul de recalificare Psihopedagogie.
- Predarea unităților de curs de la modulul B la programele de perfecționare a cadrelor didactice.
- Planificarea, organizarea, realizarea, coordonarea și monitorizarea procesului de formare continuă la programele de recalificare *Psihopedagogie și Psihopedagogie specială*.
- Comunicare cu formabilii și gestionarea activităților legate de înscrierea și realizarea cursurilor de formare continuă la programele de recalificare *Psihopedagogie și Psihopedagogie specială*.
- Coordonator al programului de recalificare profesională *Psihopedagogie* din cadrul Centrului de Formare Continuă al UPSC „Ion Creangă”.

Tipul sau sectorul de activitate: Centrul de Formare Continuă și Leadership al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

2019 - 2022

Șef secție, Specialist principal, CFC UPS „Ion Creangă”

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, www.upsc.md

- Planificarea, organizarea, realizarea, coordonarea și monitorizarea procesului de formare continuă la programele de perfecționare și recalificare.
- Comunicare cu formabilii și gestionare a activităților legate de înscriere și realizare a cursurilor de formare continuă;
- Monitorizarea activității pentru fiecare perioadă de formare continuă conform Planului ofertă din în cadrul instituției.
- Predare la cursurile de formare continuă, cursuri de recalificare, cursuri modulare;
- Organizarea și monitorizarea activităților științifico-didactice de formare /dezvoltare pentru formabilii CFC al UPSC pentru fiecare perioadă din Planul – ofertă.

Tipul sau sectorul de activitate: Centrul de Formare Continuă al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

08.2012;
(2018-
2019)

Lector universitar; cercetător științific

Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, str. Doina 104, www.ise.md

- Predare la cursurile de formare continuă, cursuri de recalificare; cursuri modulare
- Cercetări științifice în cadrul proiectelor științifice
- Organizarea diferitor activități științifice (seminarelor, workshop-uri, traininguri, etc.)
- Participări la diferite manifestări științifice (conferințe, seminare, simpozioane, etc.)
- Publicarea materialului științific în diverse surse

Tipul sau sectorul de activitate: *Catedra Învățământ Primar și Educație Timpurie; Catedra Psihopedagogie și Management Educațional; Sectorul Asistență Psihologică în Educație*

- 10.2003 – 08.2004 **Psiholog**
Școala de cultură generală nr.35, Chișinău, M. Drăgan, 16/2
- Predarea cursului de psihologie la clasele IX-X
 - Predarea cursului opțional Educația pentru sănătate cl.V
 - Participarea la organizarea diferitor activități extracurs
 - Participarea la ședințele cu părinții, elevii, consilii profesorale
 - Organizarea ședințelor de adaptare a elevilor la treapta gimnazială
 - Organizarea meselor rotunde cu diverse subiecte privind încadrarea elevilor în procesul instructiv educativ
 - Etc.
- 10.2000 – 09.2003 **Administrator-șef**
SRL Orhideea, Chișinău, Columna 86
- 04.2005 – 11.2008
- Administrarea edificiului de prestări servicii
 - Organizarea seminarelor, concursurilor în cadrul instituției
 - Participarea la diverse concursuri republicane în industria frumuseții

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

- 2016-2019 **Teoria generală a educației** / Școala Doctorală UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 2002-2003 **Psihologie** / Diplomă de magistrat
Universitatea Liberă Internațională din Moldova
- 1996-2001 **Psihopedagogie** / Diplomă de studii superioare universitare de licență
Universitatea de Stat din Moldova
- 1992-1995 **Medicină generală** / Diplomă de studii superioare scurte
Colegiul Republican de Medicină

COMPETENȚE PERSONALE

Limba(i) maternă(e) Română

Alte limbi străine cunoscute	INTELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Rusa	C2	C2	C2	C2	C2
Scrieți denumirea certificatului. Scrieți nivelul, dacă îl cunoașteți.					
Engleza	B1	B1	B1	B1	B1
Scrieți denumirea certificatului. Scrieți nivelul, dacă îl cunoașteți.					

Niveluri: A1/2: Utilizator elementar - B1/2: Utilizator independent - C1/2: Utilizator experimentat
Cadru european comun de referință pentru limbi străine

- Competențe de comunicare**
- Competențe de comunicare dobândite prin experiența de predare la cursurile de formare continuă la programele de perfecționare și recalificare profesională
 - competențe de comunicare dobândite prin experiența de planificare, organizare, realizare, coordonare și monitorizare a procesului de formare continuă la programele de perfecționare și recalificare în cadrul CFCL al UPSC „Ion Creangă” din Chișinău
 - competențe de comunicare dobândite prin experiența proprie de manager în sfera prestării servicii
 - competențe de comunicare dobândite prin experiența de prezentare la diferite manifestări științifice (conferințe, seminare, workshopuri, ședințe etc.)
 - competențe de comunicare dobândite prin experiența de organizare și prezentare a seminarelor, workshopuri, trainingurilor etc.

Competențe dobândite la locul de muncă

- Proceduri și instrumente de monitorizare a procesului educațional în formarea cadrelor didactice dar și programe de instruire pe tot parcursul vieții
- cunoștințe despre organizarea și monitorizarea activității de formare a cadrelor didactice: programarea sesiunilor de studii și de evaluare, proceduri și instrumente de monitorizare, tipurile de registre, certificate, rapoarte, fișe de evidențe etc.
- experiență în realizarea procesului de acreditare a programelor de perfecționare și recalificare profesională
- elemente de management strategic în controlul și gestionarea calității cursurilor de formare continuă;
- o bună cunoaștere a proceselor de calitate la organizarea diferitor manifestări științifice
- bune cunoștințe în metodologia cercetării
- capacitatea de a lucra în grup dovedită prin participarea în echipa de cercetare în calitate de membru

Competențe informatice

- Cunoaștere a instrumentelor Microsoft Office™: prelucrare text (Word, Acrobat Reader) prelucrare statistică (Excel, SPSS); prezentări grafice (Power Point); crearea de postere, anunțuri, flyere, rapoarte cu ajutorul programului Publisher; Internet, cunoașterea utilizării motoarelor de căutare pe internet (context profesional)
- explorarea platformelor online: platforme care ne permit înregistrarea mesajelor audio online Vocaroo, Voki și Voicethread, Movenote (aplicație din familia Google)
- competențe degitate: Google Forms și Google Drive, Survey Monkey
- explorarea platformelor pentru crearea sondajelor online: Padlet, Quiz Star for Teachers
- explorarea platformei instituționale Moodle

Alte competențe

- cunoașterea modului de utilizare a copiatorului, scanner-ului
- utilizarea platformelor TIC
- consiliere psihologică și educațională

Permis de conducere

B

INFORMATII SUPLIMENTARE

Publicații

Autor și coautor a peste **30** de lucrări dintre care: 2 monografii colective, 4 lucrări didactico-metodice, 5 articole în reviste științifice naționale și internaționale, articole științifice și comunicări la conferințe științifice internaționale peste hotare, un șir de articole științifice în culegeri de articole la conferințe/simpozioane științifice internaționale din țară, alte lucrări științifice.

Conferințe

- Conferința științifică națională cu participare internațională *Optimizarea învățământului în contextul societății bazate pe cunoaștere*, Chișinău, IȘE, 2-3 noiembrie 2012
- Conferința științifică națională cu participare internațională *Diminuarea violenței în sistemul educațional: probleme și perspective de soluționare*. Chișinău, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, 16 noiembrie, 2012
- Conferința științifică internațională *Educația pentru dezvoltare durabilă: inovație, competitivitate eficientă*. Chișinău, IȘE, 18-19 octombrie 2013
- Conferința științifică națională "Prevenirea Suicidului" ed.III-a din cadrul Asociației de Suicidologie din București, Sâmbăta de Sus. – 08.05 -10.05 mai, 2013
- Conferința științifică națională "Prevenirea Suicidului" ed.IV-a din cadrul Asociației de Suicidologie din București, Sâmbăta de Sus. – 2014;
- Conferința științifico – practică internațională *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior*. Cahul, 5 iunie, 2014
- Conferința științifică națională cu participare internațională *Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne*, 11-12 decembrie, 2014
- Conferința științifică internațională *Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor*. Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 8 octombrie 2015.
- Conferința științifică națională cu participare internațională *Diminuarea comportamentelor agresive la copii: idei – experiențe – bune practici*. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 16 octombrie 2015
- Conferința științifică internațională *Școala modernă: provocări și oportunități*. Institutul de Științe ale Educației din Chișinău, 5-7 noiembrie 2015.
- Conferința Națională cu participare internațională *Școala modernă: dimensiuni psihologice în evaluarea și consilierea psihopedagogică*. Direcția Generală Educație, Tineret și Sport Centrul Psiho –socio-pedagogic, instituția publică Liceul Teoretic „Mircea Eliade”, 21-22 aprilie 2016
- Simpozionul Pedagogic Internațional, Institutul de Științe ale Educației, 26-27 mai 2016

- Conferința Națională cu participare internațională *Aspecte actuale în activitatea profesională prin metoda psihoterapeutică Balint*. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, Societatea Psihiatrilor și Narcologilor, Asociația Balint din Moldova, 08-10 aprilie 2016.
- Conferință Open doors for professional Colegiul Psihologilor din România, organizată de Colegiul Psihologilor din România, 10.05.2016.
- Conferința municipală a cadrelor didactice, atelierul specializat nr.3 *Repere psiho-pedagogice în incluziunea educațională a copilului aflat în dificultate*. Direcția Generală Educație, Tineret și Sport Centrul Psiho–socio-pedagogic în colaborare cu Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie “PRODOCS”.
- Conferința internațională *Youth in Europe, Evidence Based Primary Prevention 10th Anniversary, București, România, 22 septembrie 2016*.
- Conferința științifică internațională, *Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități*. Institutul de Științe ale Educației, 20-21 octombrie 2016.
- Conferința II-a Științifico-Practică Națională cu participare Internațională *Prevenirea sindromului Burn-out în activitatea profesională prin metoda Balint*. Asociația Balint din Moldova, Societatea Psihiatrilor, Narcologilor, Psihoterapeuților și Psihologilor Clinicieni, 18-19 martie, 2017.
- Conferința științifică internațională, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, Cahul, 07.06.2017
- Conferința științifică internațională *Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale*. Comunicare Abordare a creativității în secțiunea I – „Politicile educaționale în evaluare”, IȘE, 9-10 noiembrie 2017.
- Conferinței internaționale „Prevenirea Suicidului”, 3-5 mai 2018, Sâmbăta de Sus, județul Brașov, România. Participare cu comunicare în plen Autoeficacitatea – premisă de protecție a conduitei autodistructive.
- Conferința Științifico-Practică Națională cu participare internațională ediția a III-a, a Asociației Balint din Moldova comasată cu Weekend Național de Vară a Asociației Balint din România cu genericul *Profilaxia sindromului Burnout în sistemul medical prin dezvoltarea rezilienței emoționale*, 10-13 mai, 2018.
- Conferinței științifice internaționale *Curriculum școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. Comunicare *Interdependența dintre asertivitate și frica socială: vector evaluativ în dezvoltarea profesională și evoluție în carieră*. Institutul de Științe ale Educației, 7-8 decembrie 2018.
- Conferința națională *Învățarea pe tot parcursul vieții – o necesitate pentru a fi competitiv*. 24 octombrie 2019, Chișinău, Sala Congress, Hotel Bristol.
- Conferința națională *Platforme educaționale online* din 07 decembrie 2019, MECC, AISE, Heritage.
- Conferința Științifico-Practică Națională cu participare Internațională a ediția V-a *Profilaxia sindromului Burnout*. Nr.4742 din 15-17.05.2020, 20 credite, Asociația Balint din Moldova.
- Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională *Calitatea în educație – imperativ al societății contemporane*. Nr. 00990 din 4-5 decembrie 2020, UPS „Ion Creangă”.
- Conferinței Științifice Internaționale *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. Nr. 31 din 11 octombrie 2019, 8 ore, IȘE.
- Conferința *Tineri în Europa/ Planet Youth – prezentarea modelului islandez de prevenire a consumului de substanțe și al Raportului de cercetare din anul 2018-2019*. 10 octombrie, 2019, București, România.
- Conferința științifico-practică națională cu participare Internațională ediția V-a *Profilaxia sindromului Burnout*. Nr.4742 din 15-17.05.2020, 20 credite, Asociația Balint din Moldova.
- Conferința științifică națională cu participare internațională *Calitatea în educație – imperativ al societății contemporane*. Nr. 00990 din 4-5 decembrie 2020, UPS „Ion Creangă”.
- Conferința online pentru cadrele didactice cu tematica *Tehnologia face diferența*, 5 martie 2021 UPSC, Clasa viitorului.
- Conferința științifică internațională *Știință și educație: noi abordări și perspective* din 24-25 martie 2023. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

Formarea /
Autoformarea
personală și
profesională

- Webinarul *Intelegerența spirituală. Ființa umană în dimensiunea sa spirituală*, 10.05.2023 (8 ore), nr.23055724, CFCL al UPS „Ion Creangă” din Chișinău.
- Seminarul științific internațional *Provocări actuale privind formarea profesională a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar pentru elaborarea și implementarea inovațiilor pedagogice*, 2-3 decembrie 2022, nr.. HE:TVP_2022_1044, UPS „Ion Creangă” din Chișinău.
- Curs „Formarea formatorilor” (600 ore), 02.08.2021- 30.09.2021, UPS „Ion Creangă”.
- Cursul *de formare inițială a cadrelor didactice pentru o educație bazată pe competențe Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică: context de implementare a disciplinelor „Educație pentru societate” și „Dezvoltare personală”*. 20-21 ianuarie 2020, 12 ore, MECC, Consiliul Europei în Chișinău.
- Stagiul de formare *Curriculum globALE – modul 1. Abordarea educației adulților*. Nr. B-338, 26 ore, 17-20 aprilie 2019, Chișinău, DVV International Moldova (Reprezentanța Asociației Germane pentru Educația Adulților).
- Tringul *Educația valorilor, în cadrul modulului „Dezvoltare profesională”*. Nr.1452 din 06 noiembrie 2019, CFC UPS „Ion Creangă”.

- Workshop-ul doctoral *Etica și comunicarea științifică*. Nr. 2-249 din 09 noiembrie 2019, 6 credite, Biroul Studii Doctorale și Postdoctorale, UPS „Ion Creangă”.
- Workshop-ul doctoral *Statistici și analize avansate de date*. Nr. 4-466 din 09 noiembrie 2019, 6 credite, Biroul Studii Doctorale și Postdoctorale, UPS „Ion Creangă”.
- Discursul public „*Competența – o nouă modă în educație*” de Vasile Flueraș, dr.conf.univ., Universitatea “Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, România. În: Simpozionul Pedagogic Internațional Evaluarea criterială prin discriptori: provocări și oportunități, ediția II-a, Colocviul științifico – didactic “Educația – încotro?”, 12.05.2017
- Curs de formare în cadrul Proiectului „Reforma Învățământului în Republica Moldova”, coordonat de Ministerul Educației, privind implementarea Standardelor de competență. 07-10 iunie, 2017.
- Formator la stagiul de formare privind implementarea *Standardelor de competență profesională a cadrelor didactice din învățământul general*, perioada de formare 21.08 – 25.08.2017; IȘE
- Stagiul de formare *privind dezvoltarea competențelor pentru cultura democratică în sistemul educațional*, Ministerul Educației Culturii și Cercetării al R. Moldova, 15-18 octombrie 2017
- Cursul *Învățare. Memorare. Creativitate*, Chișinău, 13-20 aprilie 2016. Eliberat: S.R.L. Ascending, 9 ore academice. Certificat de Participare.